

SA PAMAMAGITAN NG TUBIG

PUBLIFYE

Sa Pamamagitan ng Tubig

Ang Biblikal na Saligan ng Bautismo ng mga Mananampalataya

PUBLIFYE

Contents

Contents	3
1 Isang Salita — Dalawang Katotohanan	5
2 Paunang Salita	7
3 Ang Espiritu at ang Kalaliman	10
4 Sa Kabila ng Baha	14
5 Ang Daan ng Mikveh	20
5.1 Ang Mga Nakatagong Titik	29
6 Dagat na Pula at Jordan	70
7 Mga Anino sa Tubig	79
8 Ang Dugo Bago ang Tubig	87
9 Ang Pangako ng Bagong Puso	95
10 Ang Pintong Hindi Pa Bukas	99
11 Ang Huwaran ng Anak	112
12 Ipinanganak sa Tubig at Espiritu	120
13 Ang Bautismo ni Jesus	130
14 Ang Unang Utos	134
15 Ang Pamantayang Apostoliko	138
16 Inilibing at Binuhay	144
17 Ang Panganay mula sa mga Patay	151
18 Ang Pagkaputol kay Adan	157
19 Pagpapalit ng Kaharian	164
20 Mapalad ang mga Sumasampalataya	172

<i>CONTENTS</i>	4
21 Ang Tansong Ahas at ang Magnanakaw	184
22 Ang Daang Waring Matuwid	187
23 Ang Nag-iisang Bautismo	202
24 Ang Tanong ng Tipan	207
25 Ang Griyego at ang Hebreo	218
26 Ang Patotoo ng mga Titik	230
27 Ang Patotoo ng Kabuuan	238
28 Ang Karangalan ng mga Hari	257
29 Ang Tinig ng Kasaysayan	266
30 Ang Aking Patotoo	269
31 Makipag-ugnayan	273
31.1 Colophon	273

Chapter 1

Isang Salita — Dalawang Katotohanan

Bago tayo pumasok sa tubig — bago ang baha ni Noe, bago ang pagtawid sa Dagat na Pula, bago nahati ang Jordan — may isang salitang Griyego na ginagamit ng Banal na Espiritu upang pag-ugnayin ang buong argumento. Kapag naunawaan mo ang salitang ito, hindi mo na makikita ang bautismo sa parehong paraan.

Ang salita ay *katargeō* καταργέω^{G2673}. Ang ibig sabihin nito ay ”gawing walang bisa, alisin, wasakin, itabi nang lubusan.” Dalawampu’t anim na beses itong ginamit ni Pablo sa Bagong Tipan. At ginagamit niya ito para sa dalawang bagay na magkakasama:

Sa 2 Corinto 3:14 — ”Ang lambong ay *katargeō* kay Cristo.” Ang lambong sa mukha ni Moises, na inilalapat ni Pablo sa lambong sa bawat pusong hindi nakakakita kay Cristo, ay **tinanggal**. Ang salita para sa pag-alis ng lambong kapag ang isang tao ay bumalik sa Panginoon ay iba: *periaireō* περιαιρέω^{G4014} — ”alisin ang nakapaligid” (2 Corinto 3:16). Sa pattern ng Bagong Tipan, ang pagbabalik na ito at ang bautismo ay hindi kailanman pinaghihiwalay — sa parehong oras, sa parehong araw (Gawa 2:41, 8:36-38, 10:47-48, 16:33). Ngunit ipinapakita rin ng Kasulatan na ang Espiritu ay maaaring dumating bago ang tubig (Cornelio, Gawa 10:44-48) o pagkatapos ng tubig (Samaria, Gawa 8:14-17). Ang pagkakasunud-sunod ay nag-iiba, ngunit pareho ang tubig at Espiritu ay para sa bawat mananampalataya, at walang nanatiling hindi binautismuhan. Ang lambong ay inaalis kapag tayo ay bumalik; ang matandang tao ay pinapahamak sa tubig — sila ay magkakasama kahit hindi sabay.

Sa Roma 6:6 — ”Ang katawan ng kasalanan ay *katargeō*.” Ang matandang tao ay ipinako sa krus kasama ni Cristo sa bautismo, upang ang kapangyarihan ng kasalanan ay **masira**. At ang konteksto ng Roma 6:6 ay walang alinlangang nauugnay sa bautismo: ang mga talata 3–4 ay nagsasalita tungkol sa ”binautismuhan kay Jesu-Cristo,” ”binautismuhan sa kanyang kamatayan,” ”inilibing kasama niya sa pamamagitan ng bautismo.”

At narito ang kritikal na katotohanan: sa buong Bagong Tipan, wala ni isang halimbawa ng sinumang bumalik sa Panginoon at nanatiling hindi binautismuhan. Wala ni isa. Ang Etiope ay naniwala at binautismuhan sa parehong oras (Gawa 8:36-38). Ang bantay ng bilangguan sa Filipos ay naniwala at binautismuhan sa hatinggabi, sa parehong oras (Gawa 16:30-33). Ang puso ni Lydia ay nabuksan at siya ay binautismuhan sa parehong araw (Gawa 16:14-15). Tatlong libo ang naniwala noong Araw ng Pentecostes at binautismuhan sa parehong araw (Gawa 2:41). Si Saulo ay naniwala at binautismuhan sa unang pagkakataon (Gawa 9:17-18). Si Cornelio ay naniwala at iniutos ni

Pedro na siya ay binautismuhan kaagad (Gawa 10:47-48). Ang pagkakasunud-sunod ng tubig at Espiritu ay nag-iiba — si Hesus ay huminga ng Espiritu sa mga alagad bago ang bautismo sa tubig (Juan 20:22), si Cornelio ay tumanggap ng Espiritu bago ang tubig (Gawa 10:44-48), ang Samaria ay tumanggap ng Espiritu pagkatapos ng tubig (Gawa 8:14-17). Ngunit sa bawat kaso, parehong dumating ang tubig at Espiritu. Walang natiling hindi binautismuhan.

Isang pandiwang Griyego. Dalawang paggamit ng apostol. Isang katotohanan.

Ang lambong ay *periaireō* (inaalis) kapag tayo ay bumalik kay Cristo, at ang paghahari ng kasalanan ay *katargeō* (pinapahamak) kapag tayo ay inilibing kasama ni Cristo sa bautismo. Sa pattern ng Bagong Tipan, ang mga bumalik ay binautismuhan sa parehong araw (Gawa 2:41, 8:36-38, 10:47-48, 16:33). Gayunpaman ang Espiritu ay maaaring dumating bago ang tubig (Gawa 10:44-48) o pagkatapos ng tubig (Gawa 8:14-17). Sila ay hindi nakatali sa isang nakapirming pagkakasunud-sunod, ngunit sila ay nakatali nang magkasama — parehong tubig at Espiritu para sa bawat mananampalataya. Ang lambong ay itinataas at ang matandang panginoon ay nawawalan ng kanyang pag-angkin sa iisang pagbabalik — ang pagbabalik na tinatatakan ng tubig.

Sinusubaybayan ng aklat na ito ang tubig ng bautismo mula sa unang pahina ng Genesis hanggang sa huling utos ni Cristo. Habang nagbabasa ka, itago ang isang salitang ito sa iyong isip: *katargeō*. Ito ang teolohikang sinulid na tumatakbo mula sa lambong ni Moises hanggang sa paglubog ng mananampalataya — mula sa hadlang na nagtatago ng kaluwalhatian ni Cristo hanggang sa libing na sumisira sa kapangyarihan ng kasalanan.

Isang salita. Dalawang katotohanan. Isang bautismo.

Chapter 2

Paunang Salita

Isang paalaala tungkol sa terminolohiya. Kapag tinutukoy ng aklat na ito ang «watermark» ng isang talata ng Torah, ang ibig sabihin nito ay ang kumpol ng mga salitang Hebreo na naka-encode sa magkakapantay na agwat ng titik — mga padron na nabubuo sa pag-basa ng bawat ika-*n* na titik, pasulong man o paurong, sa buong hanay ng mga katinig ng talata (ang teknikal na termino ay *Equidistant Letter Sequences*, o ELS). Hindi pinapalitan ng watermark ang nakikitang teksto; ito’y umaalingawngaw lamang dito. Sinasabi ng payak na teksto, *isawsaw sa tubig*; dala naman ng watermark ang *isawsaw*, *hisopo*, *dugo*, *buhay*, *malinis*. Kailanman ay hindi nalalampasan ng watermark ang malinaw na turo ng Kasulatan; sa pinakamalayo, ito’y nagbibigay-diin lamang dito. Ang buong ulat ng pamamaraan, at kung paano sinusuri ang mga padron laban sa mga kontrol na may random na pagkakasunod-sunod ng titik, ay matatagpuan sa kasamang aklat na *The Watermark*, malayang mababasa sa junifye.publifye.pro/the-watermark ([pag-aaral tungkol sa watermark](#)).

Ang Darash ay binuo ng Publifye AS sa Norway at inilabas sa henerasyong ito. Hanggang sa maabot ng mga nailathalang pag-aaral, ito lamang ang kasangkapang pananaliksik-Biblia na nagsasagawa ng *keyless ELS scanning* sa Hebreong Torah (na hinahanap kung ano ang naka-encode sa isang talata nang hindi muna itinatakda ng gumagamit ang anumang salita), ang tanging isa na nagbibigay-marka sa bawat isa sa 5,814 na talata ng Torah ayon sa densidad ng temang pag-e-encode at inilalantad ang pamamahagi na ito bilang isang corpus na maaaring tanungin, at ang tanging isa na binubuksan ang kaniyang kasangkapang ELS sa anumang AI sa pamamagitan ng Model Context Protocol (MCP) — ang bukas na paman-tayan, binuo ng Anthropic, kung saan ikinakabit ng isang katulong na AI ang kaniyang sarili sa mga panlabas na kasangkapan. Ang Darash ay hindi bahagi ng AI; ito’y isang malayang serbisyo na maaaring patakbuin ng anumang kliyenteng may kakayahang MCP — Claude Desktop, Claude Code, Codex, at iba pa — at dito, ginawa lamang niya ito ayon sa utos ng may-akda. Ang aklat na ito ay isa sa mga unang matagalang paggamit dito: bawat pagha-hanap ng Kasulatan, bawat pag-aaral ng salitang Griego at Hebreo, bawat cross-reference, at bawat pagkalkula ng ELS ay isinagawa sa pamamagitan ng Darash, at ang aklat mismo ay in-set sa pamamagitan ng Junifye, isa pang katulad na serbisyo. Ang paninindigan ay sa may-akda; ang mga kasangkapan ay ang Darash at Junifye; ang kapangyarihan ay ang Kasulatan lamang (Mangangaral 4:12).

Isang maikling paliwanag tungkol sa makikita ninyo sa buong aklat na ito. May dalawang antas ng matematikal na pagpapatunay sa likod ng mga natuklasan ng wa-

termark. Una, ang **shuffle test**: naka-encode ba ng talata ang sariling bokabularyo nito nang higit pa sa nalilikha ng mga Torah na binago ang ayos ng titik ngunit magkatulad ang haba at dalas? Ikalawa, ang **thermal map**: saan mapapahanay ang talatang ito laban sa ibang 5,813 talata ng Torah ayon sa densidad ng sariling pag-eencode? Hindi pantay-pantay na ikinalat ng Dios ang mga watermark. Kaniyang pinagtipon-tipon ang mga ito. Ang mga talatang inilalagay ng Kasulatan sa pinakamalalim na sandali ng tubig, pananampalataya, at kaligtasan ay siya ring mga talatang pinakamainit magniningning sa sariling panloob na mapa ng Torah. Inilagay ng Arkitekto ang pinakamalakas na pagpapatibay sa mismong dako kung saan pinakamabigat ang dinadalang bigat ng istruktura.

Kung mayroon mang isang paksa na nagdulot ng higit na pagkakahati-hati at pagkalito sa kasaysayan ng Iglesia kaysa halos anumang iba pa, ito ang ordinansa ng bautismo sa tubig. Maraming taos-pusong mga Kristiyanong sumasampalataya sa Biblia ang natatagpuan ang kanilang sarili na naipit sa pagitan ng tradisyon, inaasahan ng pamilya, at ang tahimik ngunit patuloy na paninikluhod ng budhi na hindi lubos na tumutugma ang binabasa nila sa Bagong Tipan sa nakikita nila sa kanilang sariling mga simbahan. Ang aklat na ito ay para sa mga handa nang lutasin ang usaping ito sa pamamagitan ng direktang pagtingin sa Salita ng Dios.

Malinaw ang aking paninindigan: ang Kasulatan ay kumikilala lamang sa isang bautismo — ang bautismo ng isang pusong nagsisising, na sumusunod sa pananampalataya sa Panginoong Jesucristo. Ito ang hayag na patotoo ng isang panloob na pagbabagong naganap na. Bawat bautismong nakatala sa Mga Gawa ay sumusunod sa iisang padron: naririnig ng tao ang Salita, sumasampalataya, nagsisisi, at nabautismuhan. Walang pagbubukod. Tatalakayin ng mga susunod na kabanata ang padrong ito sa pamamagitan ng Griego, ng Hebreo, ng tipolohiya, at ng talaan ng mga apostol — hindi bilang pambatikos, kundi bilang paanyaya.

Nais kong linawin kung ano ang itinuturo ng aklat na ito tungkol sa bautismo at kaligtasan, sapagka't parehong sinasabi ito ng Bagong Tipan at karapat-dapat ang mamabasa sa katapatan tungkol sa dalawa. Isinulat ni Pedro: «*ngayo'y nagligtas, sa makatuwid бага'y ang bautismo*» (Unang Pedro 3:21). Iyan ang Kasulatan. Hindi natin ito pinapagaan o ipinaliliwanag palayo. Gayunman, narinig ng magnanakaw sa krus si Jesus na nagsabing «*Ngayon ay kakasamahin kita sa Paraiso*» (Lucas 23:43) — at kailanman ay hindi siya nabautismuhan. Iyan din ang Kasulatan. Ang bautismo ang normatibo, iniutos na tugon ng bawat taong sumasampalataya; ang kaligtasan ay pag-aari ng Dios, at ang Dios ay hindi nakagapos sa tubig. Iniligtas Niya ang magnanakaw na ang katawa'y nakapako sa kahoy at ang mga paa'y hindi maaabot ang ilog. Para sa lahat ng iba pa — para sa bawat taong malaya ang paa — nananatili ang utos: magsisi, at magpabautismo. Ang karaniwang landas ay dumaraan sa tubig. Ang di-pangkaraniwang biyaya ng krus ay

hindi pumapawi sa karaniwang landas; ipinapakita nito ang isang Dios na sumasalubong sa pananampalataya saanman ito nagniningas.

Isinusulat ko ito hindi bilang isang pag-atake sa mga makadios na lalaki at babaeng nananatili sa gawaing pagbautismo sa sanggol. Ako’y naupo sa ilalim ng kanilang turo, at nasaksihan ko ang kanilang debosyon kay Cristo. Ang aklat na ito ay hindi isang sandata ng poot, kundi isang paanyaya sa mas malalim na pagsusuri. Tinawag tayo upang maging tulad ng mga taga-Berea, na tungkol sa kanila’y sinasabi ng Kasulatan: *«Ngayon lalong naging mararangal ang mga ito kay sa mga taga Tesalonica, sapagka’t tinanggap nila ang salita ng buong pagsisikap, at sinisiyasat sa araw-araw ang mga kasulatan, kung tunay nga ang mga bagay na ito»* (Mga Gawa 17:11). Siyasatin ang mga Kasulatan. Pag-aralan ang mga ito. Tingnan mo mismo kung tunay nga ang mga bagay na nakasulat dito.

Iniaangkla natin ang ating pag-aaral sa Mga Gawa 2:38, kung saan iniuutos ni Pedro sa mga *«nangasaktan ang kanilang puso»* na magsisi at magpabautismo; at sa Juan 3:5, kung saan sinabi ni Jesus kay Nicodemo na ang kaharian ay napapasukan sa pamamagitan ng pagiging *«ipanganak ng tubig at ng Espiritu.»*

At sinabi sa kanila ni Pedro, Mangagsisi kayo, at mangagbautismo ang bawa’t isa sa inyo sa pangalan ni Jesucristo sa ikapagpapatawad ng inyong mga kasalanan; at tatanggapin ninyo ang kaloob ng Espiritu Santo.

— *Mga Gawa 2:38*

Mula sa Espiritu na sumasa ibabaw ng mga sinaunang tubig ng Genesis hanggang sa ilog ng tubig ng buhay sa Bagong Jerusalem, pare-pareho ang pulang sinulid ng Kasulatan. Sa buong kuwento ng Biblia, ginagamit ng Dios ang tubig bilang hangganan sa pagitan ng kamatayan at buhay. Subalit sa kapanahunan ng Bagong Tipan, hindi kailanman naging mekanikal ang pagtawid na ito; ito’y laging isang gawa ng malay at kusang-loob na pakikilahok ng taong ginawang buhay kay Cristo.

Idinadalangin ko na ang aklat na ito ay maging isang karatula, na nagtuturo pabalik sa iyo tungo sa kapayakan at kapangyarihan ng Ebanghelyo.

Publifye AS 2026

Chapter 3

Ang Espiritu at ang Kalaliman

Madalas nating lapitan ang paksa ng bautismo bilang debate tungkol sa patakarang eklesiastiko o bilang isang talababa lamang sa kasaysayan ng liturhiya ng simbahan. Tinitingnan natin ito sa pamamagitan ng lente ng mga lokal na ordinansa at ng mga inaasahan ng pamayanan. Gayunman, upang tunay na maunawaan ang kahalagahan ng tubig, kailangan nating bumalik sa mismong pasimula—bago pa ang Kautusan, bago pa ang Tipan, at bago pa ang Iglesia. Kailangan nating bumalik sa katahimikan ng walang-hanggan at sa unang mga malikhaing kilos ng Diyos.

Nang pasimula ay nilikha ng Dios ang langit at ang lupa. At ang lupa ay walang anyo at walang laman; at ang kadiliman ay sumasa ibabaw ng kalaliman; at ang Espiritu ng Dios ay sumasa ibabaw ng tubig.

— *Genesis 1:1-2*

Sinasabi sa atin ng teksto na ang ruach רִיחַ^{H7307} ng Diyos ay merachefet רָחַף^{H7363} sa ibabaw ng mukha ng tehom תְּהוֹם^{H8415}. Ang pandiwang merachefet רָחַף^{H7363} ay nangangahulugang lumutang-lutang — aktibo, mapagbantay, tulad ng isang agilang lumulutang-lutang sa ibabaw ng kanyang mga inakay (ginagamit ng Deuteronomio 32:11 ang parehong ugat). Hindi lamang basta naroroon ang Espiritu sa ibabaw ng tubig; Siya ay kumikilos nang aktibo at walang tigil sa ibabaw nito.

Sa pag-iisip ng mga Hebreo, ang tehom תְּהוֹם^{H8415} ay higit pa sa isang malawak na karagatan; sinasagisag nito ang kaguluhan, ang kawalan ng anyo, at ang saklaw ng kamatayan. Ito ang kawalan kung saan hindi maaaring mabuhay ang buhay. Gayunman, dito mismo, sa ibabaw ng malalim at maalon na kalaliman na ito, itinutuon ng Diyos ang Kanyang pansin. Ang ruach רִיחַ^{H7307} ng Diyos ay kumikilos sa ibabaw ng tubig-kamatayang ito, at sa pamamagitan ng ugnayang iyon, isinisilang ang buhay. **Ang huwaran ay itinatag na sa unang dalawang talata ng Bibliya: ang Espiritu at ang tubig ay nagbubunga ng buhay mula sa kamatayan.**

Hindi ito isang munting detalye lamang sa giliid; ito ang pinakapunong mekanismo ng paglikha. Hindi lumilikha ang Diyos sa isang kawalan; Siya ay lumilikha sa pamamagitan ng tubig. Kapag ang Espiritu ay kumikilos sa ibabaw ng tubig, sumusuko ang kadiliman sa liwanag, at ang kawalan ng anyo ay nagiging isang sansinukob na maayos.

Ngunit mayroong isang antas sa tekstong ito na nakalagak sa ilalim ng ibabaw ng wikang Hebreo—isang antas na tanging ang bawat indibidwal na titik lamang ang makapaghahayag.

Sa buong aklat na ito, kasabay ng pagsusuring gramatikal at teolohikal, gagamitin natin ang isang pangyayaring tatawagin nating **watermark**—ang teknikal na termino ay Equidistant Letter Sequences (ELS), na madalas ding tawaging Bible Codes. Simple ang prinsipyo: kunin ang tekstong Hebreo ng Torah, alisin ang lahat ng espasyo at bantag upang matira lamang ang walang-putol na daloy ng mga katinig, at pagkatapos ay bilangin ang bawat ika-*n* na titik. Kapag ginawa mo ito, lilitaw ang mga salitang Hebreo—tunay na mga salita mula sa Strong’s concordance, na may tunay na mga kahulugan—na nakabaybay sa eksaktong pagitan sa buong teksto.

Hindi ito numerolohiya, at hindi rin ito isang panlilinlang lamang. Noong 1994, tatlong Israeling matematiko (sina Witztum, Rips, at Rosenberg) ang naglathala ng isang papel na sinuri ng mga kapantay sa *Statistical Science*, na nagpapakita na ang tekstong Hebreo ng Genesis ay naglalaman ng mga pangalan at petsa ng mga bantog na rabbi na naisulat sa pantay-pantay na pagitan, sa distansiyang mas malapit kaysa sa maaaring ipaliwanag ng pagkakataon lamang. Ang papel ay nakapasa sa tatlong yugto ng peer review, at ang mga tagasuri ay “nalito” sa resulta. Ang mambabasang nagnanais magimbestiga sa saligang pananaliksik ay maaaring magsimula roon. Ang tekstong ginamit — ang Koren Torah, 304,805 beripikadong titik Hebreo — ay siya ring tekstong ginagamit sa bawat balumbon ng sinagoga, at ito ang tekstong ating gagamitin sa buong aklat na ito. Ang mga kodigo ay maaaring isang nakabibigla lamang na pagkakataon—na tinatanggihan ng estadistika—o kaya naman ay ang bakas-daliri ng isang Awtor na gumawa ng teksto sa antas na hindi kayang abutin ng anumang pag-iisip ng tao.

Ang dahilan kung bakit ito may kaugnayan sa ating pag-aaral ay ito: ang watermark ay hindi basta-basta lamang. Kapag ang mga nakatagong salita ay nagsasama-sama sa paligid ng isang partikular na talata, kadalasan ang mga ito ay may kaugnayang tematiko sa inilalarawan ng talatang iyon. Ang isang talata tungkol sa hain ng dugo ay magdadala ng mga salitang may kaugnayan sa dugo, kamatayan, at pagbabayad-sala. Ang isang talata tungkol sa tubig ay magdadala ng mga salitang may kaugnayan sa paglulubog, paglilinis, at buhay. Ang teksto sa ibabaw ang nagsasalaysay ng kuwento. Ang watermark na nasa ilalim nito ay nagkokomento sa kuwentong iyon—sa bokabularyong kadalasan ay umaabot pasulong nang daan-daang taon hanggang sa Bagong Tipan.

Gagamitin natin ito nang maingat, laging bilang **pagpapatibay** sa itinuturo na ng teksto sa ibabaw at ng gramatika, hinding-hindi bilang kapalit nito. Ang watermark ay hindi lumilikha ng doktrina. Ito ay nagpapaliwanag lamang dito. Ipinapakita nito na ang Awtor na sumulat ng mga salita ay siya ring gumawa ng mga titik, at na itinago Niya sa loob ng mga katinig ng Lumang Tipan ang bokabularyo ng Bago.

Ang watermark ng Genesis 1:2 ay nagbubunga ng ani na walang ibang maipaliwanag maliban sa pagka-Awtor ng Diyos. Ang salitang Hebreo aman מַנִּיבָל^{H539}—maniwala, magtiwala, magkaroon ng pananampalataya—ay hinabi **sa loob** mismo ng talata. Ang salitang lev לֵב^{H3820}—puso—ay lumilitaw sa loob ng parehong talata. Ang pinakaunang paglalarawan ng Espiritung kumikilos sa ibabaw ng tubig ay may dalang sa loob ng mga katinig nito ang mga salitang **maniwala** at **puso**.

At hindi doon nagtatapos ang mga titik. Dumaraan sa watermark ng talata: *chayyim* (buhay), *or* (liwanag), *bara* (lumikha), *shamayim* (langit), *zera* (binhi)—at *chadash* (bago), *tahor* (malinis), berit בְּרִית^{H1285} (tipan). Nagsasapawan sa talata sa mas malawak na pagitan: *Yeshua* at *Mashiach*—Jesus at Mesiyas. At umaabot sa buong pambungad na mga linya mula sa mismong unang salita ng Bibliya: *ga'al*—tumubos.

Lumutang-lutang ang Espiritu sa ibabaw ng tubig ng kalaliman, at hinabi ng Diyos sa mga katinig na Hebreo ang mga salitang hindi pa ipangangaral sa loob ng libu-libong taon: maniwala, puso, buhay, liwanag, bago, malinis, tipan, Yeshua, Mesiyas, tumubos. Ang ebanghelyo ay hindi isang huling kaisipan lamang. Ito ay naroon na sa paglikha—hindi lamang sa huwaran ng Espiritu at tubig, kundi sa mismong mga titik ng tekstong naglalarawan nito.

At ang talata ay namumukod-tangi sa sarili nitong kapaligiran. Sa lahat ng 5,814 na talata ng Torah, ang Genesis 1:2 ay nasa nangungunang 23% sa densidad ng sariling pag-encode—ang teolohiya sa ibabaw tungkol sa tubig-at-Espiritu ay tinutugunan ng estruktura ng mga titik sa ilalim nito.

Ang kakauntian ng pagsasabay na ito sa mismong ibabaw ng Bibliya ay sarili na nitong pagpapatibay. Ang Hebreong ruach (espiritu, hininga, hangin) ay magkasabay na lumalabas kasama ang mayim (mga tubig) sa dalawampu't tatlong talata lamang sa buong Bibliya. Ang unang anim sa mga iyon, lahat nasa Torah, ang siyang nag-aangkla sa bawat pangunahing sandali ng Espiritu-at-tubig na pinagbabatayan ng Kasulatan: Genesis 1:2 (ang Espiritung lumulutang-lutang sa paglikha), Genesis 6:17 (ang pagbaha na ipinahayag), Genesis 8:1 (ang hangin na dumaraan sa ibabaw ng tubig habang humuhupa ang baha), Exodo 14:21 (ang hanging silangan na humahati sa Dagat na Pula), Exodo 15:8 at 15:10 (ang awit ng dagat, ang bugso ng Kanyang mga butas ng ilong na nagtitipon sa tubig at nagpapatag nito). Ang Espiritu at tubig ay hindi karaniwang magkasama sa wika ng Bibliya. Kung saan sila nagtatagpo sa ibabaw, doon pinapangalanan ng teksto ang isang saligang sandali.

Ang Bibliya ay isang aklat na inangkla ng mismong realidad na ito. Kung babaling tayo sa mga huling kabanata ng Kasulatan, matatagpuan natin ang parehong mga elemento habang ang kasaysayan ng pagtubos ay palapit nang palapit sa kanyang maluwal-hating wakas:

At ipinakita niya sa akin ang isang ilog ng tubig ng buhay, na maningning na gaya ng bubog, na lumalabas sa luklukan ng Dios at ng Cordero,

— *Pahayag 22:1*

Nagsisimula ang Bibliya sa Espiritung lumulutang-lutang sa ibabaw ng tubig ng paglikha at nagtatapos sa ilog ng tubig ng buhay na dumadaloy mula sa trono. Ang mga panimula't pangwakas na markang bumabalot sa buong salaysay ng Bibliya ay tubig. **Ang bautismo ay hinabi sa mismong paglikha.** Ito ay isang pagbabalik sa malikhaing huwaran ng Diyos, kung saan ang Espiritu ay kumikilos upang baguhin ang patay at magulo tungo sa buhay at maayos.

Kapag ikaw ay nakatayo sa gilid ng tubig-bautismo, ikaw ay nakatayo sa mismong kinatatayuan ng Espiritu magpakailanman—sa ibabaw ng kalaliman, handang magsilang ng buhay. Ang parehong Diyos na nagsalita ng liwanag sa kadiliman ay nagsasalita ng bagong buhay sa iyo. Ang bautismo ay hindi isang porma lamang. Ito ay isang pagbabalik sa unang gawa ng paglikha.

Gayunman, ang salaysay ng paglikha ay simula lamang. Habang ipinapakita ng Genesis 1 kung paano ang Espiritu at ang tubig ay nagbubunga ng pisikal na buhay, ang susunod na dakilang paggalaw ng tubig sa Kasulatan ay naghahatid ng isang nakasisindak na elemento: paghatol. Kung ipinapakita sa atin ng Genesis 1 ang potensyal na nagbibigay-buhay ng kalaliman, ipinapakita naman sa atin ng salaysay ni Noe kung paano ang mga tubig ding iyon ay naglilingkod bilang hangganan sa pagitan ng paghatol sa lumang daigdig at ang kapanganakan ng bago.

Chapter 4

Sa Kabila ng Baha

Kung itinatag ng ulat ng paglikha ang huwaran ng Espiritu at tubig na nagdadala ng buhay mula sa kaguluhan ng kalaliman, ang baha noong panahon ni Noe ang naglilingkod bilang bantayog ng kasaysayan sa kahalagahan ng sinasadyang pagtawid sa mga tubig. Hindi natin dapat tingnan ang baha bilang isang gawa lamang ng pagwasak ng Diyos; ito ang unang dakilang biblikal na larawan ng bautismo, isang paglipat mula sa isang lumang, sirang sanlibutan patungo sa kaligtasan ng bagong pag-iral.

Na nang unang panahon ay mga suwail, na ang pagpapahinuhod ng Dios, ay nanatili noong mga araw ni Noe, samantalang inihahanda ang daong, na sa loob nito’y kakaunti, sa makatuwid ay walong kaluluwa, ang nangaligtas sa pamamagitan ng tubig: Na ayon sa tunay na kahawig ngayo’y nagliligtas, sa makatuwid baga’y ang bautismo, hindi sa pagaalis ng karumihan ng laman, kundi sa paghiling ng isang mabuting budhi sa Dios, sa pamamagitan ng pagkabuhay na maguli ni Jesucristo;

— *Unang Pedro 3:20-21*

Malinaw ang sinasabi ng Apostol Pedro. Tinatawag niya ang baha na isang *antitypos* — isang katumbas na uri o larawan. Ang pangngalang Griyego na *typos* ay nagmula sa pandiwang *tuptein*, na ibig sabihin ay humampas o gumawa ng bakas; ang isang uri ay ang bakas na naiiwan ng isang hampas, ang bakas na kumukuha ng eksaktong hugis ng darating (Bullinger, *Figures of Speech Used in the Bible*). Ang baha ay isang ganitong bakas. Ang tubig, ang sasakyan, ang pagtawid sa hatol patungo sa bagong sanlibutan — lahat ng ito ay nabakas sa kasaysayan upang kapag dumating ang bautismo, makikilala na agad ang hugis nito. At pansinin ang pandiwa ni Pedro: *sōzei* — **”nagliligtas sa atin ang bautismo”** — ay panahunang kasalukuyan. Hindi **”nagligtas”** (nakaraan, tapos na) at hindi rin **”magliligtas”** (hinaharap, hindi pa naganap), kundi *nagliligtas* — isang kasalukuyan, patuloy na katotohanan, na nakatali sa muling pagkabuhay ni Jesucristo. Ang tubig ng paghatol na lumunod sa mga masasama ay ang eksaktong tubig ding sumagwan sa sasakyan ni Noe patungo sa bagong sanlibutan. Ang maligtas sa baha ay ang tumawid sa tubig. Walang ibang daan patungo sa kaligtasan; hindi maaaring umakyat sa bundok o kumapit sa puno upang makatakas sa paghatol ng Diyos. Kailang nasa loob ng sasakyan na tumawid sa paghatol.

At ang kaligtasang ito sa kasalukuyan ay ang mismong hugis ng kawalang-hanggan. Ang salitang Hebreo sa likod ng bawat “magpakailanman” sa Kasulatan ay *olam עולם*^{H5769} — hindi pangunahing walang katapusang panahon, kundi *ang nakatago*: ang abot-tanaw na hindi makikita mula rito, ngunit naroon na. Ang parehong salitang nagsasalita ng kawalang-hanggan ng Diyos ay ang salitang sinasabi ng Mangangaral na inilagay ng Diyos sa bawat puso ng tao (Eclesiastes 3:11). Ang buhay na walang hanggan, sabi ni Jesus, ay hindi isang mahabang hinaharap na idinagdag sa dulo ng iyong mga araw: *ito ang buhay na walang hanggan, na makilala ka nila* (Juan 17:3) — ngayon, sa araw na ito. At tungkol sa tubig na Kanyang ibinibigay, sinabi Niyang ito’y magiging sa mananam-palataya *isang balon ng tubig na bubukal sa kabuhayang walang hanggan* (Juan 4:14) — isang bukal, umaagos na. Ang bautismo ay nagliligtas sa kasalukuyan sapagkat ito ang pintuan sa nakatagong kawalang-hanggan: ang buhay na iyong pinapasok sa tubig ay hindi naghihintay na magsimula; nagsimula na ito.

Isipin ang tunay na ginawa ni Noe. Hindi niya kailanman nasaksihan ang paghatol na darating. Maraming iskolar ang nagpapansin na bago ang baha, ang lupa ay dinidili-gan ng singaw mula sa lupa (Genesis 2:5–6), at maaaring hindi pa kailanman nakasaksi si Noe ng ulan sa buong buhay niya. Itinayo niya ang daong batay lamang sa **sinabi** sa kaniya ng Diyos, hindi batay sa kaniyang nakikita.

Sa pananampalataya si Noe, nang paunawaan ng Dios tungkol sa mga bagay na hindi pa nakikita, dala ng banal na takot, ay naghanda ng isang daong sa ikaliligtas ng kaniyang sangbahayan; na sa pamamagitan nito ay hinatu-lan niya ang sanglibutan, at naging tagapagmana ng katuwiran na ayon sa pananampalataya.

— Hebreo 11:7

Naniwala si Noe nang hindi nakakakita — at naligtas sa pamamagitan ng tubig. Ang kaniyang pananampalataya ay hindi malabong damdamin lamang; ito ay isang panini-walang napakalakas kaya’t itinulak siya upang magtayo ng isang sasakyan para sa isang malaking sakuna na wala pang mata ng tao ang nakasaksi. Mga siglo makaraan, ipa-hahayag ng muling nabuhay na Cristo ang isang pagpapala sa mismong ganitong uri ng pananampalataya: «mapapalad yaong hindi nangakakita, at gayon ma’y nagsisam-palataya» (Juan 20:29). Si Noe ang pagsasakatawan sa Lumang Tipan ng pagpapalang iyon — ang lalaking nagtiwala sa salita ng Diyos higit sa patotoo ng kaniyang mga mata, at kung kaninong pananampalataya ang nagtulak sa kaniya sa tubig patungo sa bagong sanlibutan. Ito ang pananampalatayang hinihingi ng bautismo: isang pagtitiwala sa di-nakikitang katotohanan ng ipinahayag ng Diyos — na ang lumang pagkatao ay dapat mamatay, na ang mga tubig ng paghatol ay tunay, at na ang daong ni Cristo ang tang-ing kanlungan. Walang makapagsasagawa ng ganitong pananampalataya para sa iba.

Walang makapaniniwala sa «mga bagay na hindi pa nakikita» sa pamamagitan ng kinatawan. Personal ang pananampalataya ni Noe, at ang kaniyang pagtawid sa tubig ang bunga ng pananampalatayang iyon.

Sa buong aklat na ito, gagamitin natin ang isang kapaki-pakinabang na sanggunian na naglingkod sa mga estudyante ng Bibliya sa maraming henerasyon: ang *Bible Types* ni Walter L. Wilson. Si Wilson (1881–1969) ay isang manggagamot, pastor, at ebangelista na gumugol ng mga dekada sa pagsubaybay sa mga huwarang tipolohikal na hinabi sa buong Kasulatan—ang sistema kung saan ginagamit ng Diyos ang mga pisikal na bagay, pangyayari, at mga tao sa Lumang Tipan bilang mga makahulang larawan ng mga espirituwal na katotohanang natupad kay Cristo at sa Bagong Tipan. Ang kaniyang gawa ay hindi haka-hakang alegorya; ito ay nakabatay sa simulaing sinabi mismo ni Pablo sa Colosas 2:17: ang mga seremonya ng Lumang Tipan ay “isang anino ng mga bagay na magsisidating: nguni’t ang katawan ay kay Cristo.” At malaman ng mambabasa kung ano ang pinaniniwalaan ni Wilson tungkol sa bautismo: siya ay nanindigan sa bautismo ng mananampalataya. “Ang sanggol ay hindi maaaring sumang-ayon sa isang hatol,” isinulat niya; “ang sanggol ay walang naisagawang paghatol sa sarili.” Para sa kaniya, ang bautismo ay ang mulat na pagsang-ayon ng mananampalataya sa hatol ng Diyos sa kasalanan — hindi kailanman isang seremonyang isinasagawa sa mga walang muwang. Sistematikong inilalarawan ng *Bible Types* ni Wilson ang mga aninong ito, at makikita natin na ang kaniyang mga pagbasa ay patuloy na kumumpirma sa inihahayag ng Hebreo at Griyego.

Kinukumpirma ni Wilson ang pagbasang ito sa daong sa pamamagitan ng isang matalim na pananaw. Sa ilalim ng “Ark,” isinulat ni Wilson: ang daong ay “isang uri ng Panginoong JESUS sa Kaniyang karanasan sa Kalbaryo. Kung paanong ang daong ay nasa ilalim ng bahang bumubuhos na ulan, gayon din ang Panginoong JESUS ay naghirap sa ilalim ng gumugulong na mga alon ng kakila-kilabot na poot ng DIYOS. Tinatawag Niya ang karanasang ito ni CRISTO na isang bautismo sa Lucas 12:50.” At pagkatapos ang mapagpasyang linya: “Naliligtas tayo sa pamamagitan ng bautismo, ngunit ito ang bautismo ni JESUS, hindi ang atin.” Hindi iniligtas ng daong ang sarili nito. Tiniis nito ang paghatol *para sa kapakinabangan* ng mga nasa loob nito. At si Jesus mismo ang tumawag sa Kaniyang kamatayan na isang bautismo: «*Datapuwa’t ako’y may isang bautismo upang ibautismo sa akin; at gaano ang aking kagipitan hanggang sa ito’y maganap?*» (Lucas 12:50). Kinukumpirma ng Kasulatan ang ipinakita ng daong: «*ipinasan sa kaniya ng Panginoon ang kasamaan nating lahat*» (Isaias 53:6); «*Sa sumpa ng kautusan ay tinubos tayo ni Cristo*» (Mga Taga-Galacia 3:13). Iyan ang bahang nakikita ni Wilson — at ang Kaniyang pagtawid sa kamatayan ang nagliligtas. Ang ating bautismo ay ang ating pagpasok sa daong—kay Cristo—na siya nang tumiis sa baha.

Sentro sa ulat na ito ang pagtatayo at pagsakop sa tevah תִּבְחָה^{H8392}. Pansinin ito: ang salitang Hebreo na ginamit para sa daong ni Noe ay ang eksaktong salita ring gi-

namit para sa basket na nagdala sa sanggol na si Moises sa mga tubig ng Nilo. Ang tevah תֵּבָה^{H8392} ay isang sasakyan ng pangangalaga sa gitna ng kamatayan.

Ngunit kailangan nating tingnan kung ano talaga ang kinapalooban ng kaligtasang ito. Ang isang karaniwang kontra-argumento na inihahain ng mga tagapagtaguyod ng bautismo sa mga sanggol ay ang tahanan ni Noe—kasama ang kaniyang mga anak—ay naligtas batay lamang sa pagsunod ni Noe, na nagmumungkahi ng isang pasibong pagsasama ng buong pamilya. Sinasabi nilang dahil itinayo ni Noe ang daong, ang kaniyang pamilya ay basta na lamang ”isinama,” na sumasalamin sa isang pamanang tipan.

Ang pagbasang ito ay hindi pinapansin ang tunay na sinasabi ng teksto. Ang daong ay hindi isang mahiwagang kanlungan na basta na lamang kumuha ng mga tao habang natutulog sila. Ito ay isang napakalaking proyekto. Inutusan ng Diyos si Noe na itayo ito nang 300 kubit ang haba, 50 kubit ang lapad, at 30 kubit ang taas, na may tatlong palapag (Genesis 6:15–16) — isang sasakyang sapat na kalaki upang magdala ng dalawa sa bawat uri ng hayop, pito sa bawat malinis na hayop, lahat ng mga ibon sa himpapawid, at pagkain para sa lahat nila (Genesis 6:19–21; 7:2–3). Ang ratio ng haba sa lapad — 6:1 — ay ang eksaktong ratio na ginagamit ng mga makabagong tagagawa ng barko para sa pinakamainam na katatagan sa magulong dagat. Si Noe ay 500 taong gulang nang isilang ang kaniyang mga anak na lalaki (Genesis 5:32) at 600 nang dumating ang baha (Genesis 7:6) — maaaring umabot sa isang daang taon ang konstruksyon. Nangaral si Noe ng katuwiran sa buong panahong pinuputol, tinatapalan, at pinagdurugtong ang kahoy. Ang kaniyang mga anak ay hindi basta na lamang sumunod dahil sila ay kaniyang pamilya. Narinig nila ang pangangaral at ito’y pinaniwalaan nila. Pinili nilang sumunod. Tinulungan nilang itayo ang sasakyan gamit ang kanilang sariling mga kamay. At nang dumating ang panahon, bawat isa ay kailangang lumakad papasok sa pintuan.

At sinabi ng Panginoon kay Noe, Lumulan ka at ang iyong buong sangbahayan sa sasakyan; sapagka’t ikaw ay aking nakitang matuwid sa harap ko sa panahong ito.

— *Genesis 7:1*

Ang paanyaya ay personal, at ang pagpasok ay isang **malay na gawa**. Ang pagpasok sa tevah תֵּבָה^{H8392} ay ang pagkilala sa paghatol na bumabagsak at ang pagtitiwala ng sariling buhay sa tanging sasakyang ibinigay ng Diyos. Ito ay isang hayag, pisikal, at sinasadyang gawa ng pagpapasakop sa plano ng kaligtasan ng Diyos. Kung tumanggi man ang isang miyembro ng pamilya ni Noe na lumakad papasok sa pintuang iyon, mamamatay sila sa tubig, anuman ang kanilang lahi.

At ang mga nagsilulan, ay lumulang lalake at babae, ng lahat na laman, gaya ng iniutos sa kaniya ng Dios: at kinulong siya ng Panginoon.

— Genesis 7:16

Narito ang isang detalyeng umaalingawngaw sa bawat bautismong sumunod. Lumakad si Noe papasok sa pintuan sa pamamagitan ng pananampalataya at pagsunod. Ngunit **ang Diyos ang nagsara ng pintuan**. Hindi ito maisasara ni Noe mismo. Maitatayo niya ang daong, maipangangaral niya ang katuwiran, makalalakad siya papasok sa pintuan—ngunit ang pagsesegurado sa sasakyan ay ang soberanong gawa ng Makapangyarihan sa lahat. Ito ang buong huwaran ng bautismo: kusang-loob na tumutungo ang mananampalataya sa tubig, ngunit **ang Diyos ang nagsesegurado**—inililibing ang lumang pagkatao, binubuhay ang bago, kinukumpirma ang gawain sa pamamagitan ng Kaniyang Espiritu. Hindi makalalakad papasok sa pintuan ang isang sanggol. Hindi makapapasok sa daong ang isang sanggol. Ang tao ay dapat lumahok; ang Diyos ang kumukumpleto sa gawain.

At ang teksto sa ibabaw ng salaysay ng baha ay nagdadala ng ebanghelyo ng bautismo sa mismong mukha nito: pagpasok, pagsesegurado, at pagbangon. Sa Genesis 7:1 — «*Lumulan ka at ang iyong buong sangbahayan sa sasakyan*» — kinukumpirma ng ELS search ng Darash na ang mismong salitang *tevah* תֵּבָה^{H8392} (daong), na baybay na תֵּבָה, ay nakaencode sa loob ng talata sa skip 53. Ang talatang nagngangalan sa daong ay nagdadala ng **daong** na hinabi sa sarili nitong mga katinig. Ang mambabasang nagnanais patunayan ang paglalagay nito ay maaaring magsagawa mismo ng paghahanap; ang doktrinal na bigat ng natuklasan ay ang eksaktong pagbagsak nito — ang salita para sa sasakyang tagapagligtas ay nakaupo sa loob ng talatang nagngangalan dito. Ang dalawang magkasamang kilos — ang pagsesegurado sa pintuan sa Genesis 7:16 at ang pagdatal ng daong sa mga bundok ng Ararat sa Genesis 8:4 — ang teksto sa ibabaw ay malinaw na nangangaral. Tatlong talata, tatlong sentral na pandiwa — **daong, isara, bumangon** — at isang Awtor. Ang eksaktong tatlong kilos na dinaraan ng bawat mananampalataya sa tubig: ang pagpasok sa daong ni Cristo, ang pagkasegurado ng Espiritu, ang pagbangon upang lumakad sa panibagong buhay. Ito ang “paghiling ng isang mabuting budhi” — *eperōtēma*, ang malay na panawagang binabanggit ni Pedro. Karaniwang ginagamit ng Septuagint ang parehong salita para sa Hebreong *sha’al*: magtanong, magsiyasat, humingi. Ang panawagang pambautismo ay isang *sha’al* — isang malay na paghingi tungo sa Diyos, isang salitang nangangailangan ng isang taong may kakayahang humingi. At ang Griyego para sa “budhi” — *syneidēsis* — ay nangangahulugang isang sariling paghusgang kamalayan, ang kakayahang siyasatin ang sarili. Walang taglay nito ang isang sanggol. Ang paghiling ng isang mabuting budhi ay hindi isang ritwal na isinasagawa sa hindi nakakaunawa; ito ang malay na tugon ng isang pusong nakakita sa paghatol ng lumang sanlibutan at pumili sa kaligtasan ng muling nabuhay na Cristo.

Sa baha, kumakatawan ang tubig sa kamatayan at kaligtasan nang sabay. Winawasak nito ang luma, makasalanang kaayusan at nagbibigay ng daan patungo sa bago. Ganito

rin gumagana ang bautismo. Hindi tayo nagbabautismo upang "seguruhin" ang isang tahanan sa pamamagitan ng pananampalataya ng magulang; binabautismuhan natin yaong, tulad ng pamilya ni Noe, nakarinig ng babala, naniwala sa probisyon ng Daong, at lumakad sa kabila ng bungad ng pintuan. Ang mga tubig ng bautismo ay hindi para sa mga dinadala lamang; ito ay para sa mga, matapos marinig ang ebanghelyo, malay na pumipili na mamatay sa lumang sanlibutan at bumangon sa bago. Kung paanong ang daong ang tanging daan sa baha, ang pananampalatayang ipinahahayag sa pamamagitan ng ordenansa ng bautismo ay ang tugon ng mananampalatayang nakakita sa paghatol at tumakas patungo sa krus.

Chapter 5

Ang Daan ng Mikveh

Mula kina Noe at ng kaniyang sambahayan na sadyang lumakad sa pintuan ng daong, tayo’y sumusulong tungo sa isang huwaran na hinabi sa buong kautusan ng Israel — ang personal, sinasadyang paglubog na naghahanda sa isang tao upang lumapit sa Dios.

Upang maunawaan ang ministeryo ni Juan Bautista, kailangan nating alisin ang makabagong balabal ng tradisyon ng iglesia at tumayo sa maalikabok na pampang ng Ilog Jordan kasama ang isang Judiong noong unang siglo. Nang magsidagsa ang mga karamihan kay Juan, hindi sila naparoon upang saksihan ang pagkalikha ng isang bagong seremonyang panrelihiyon. Naparoon sila sapagka’t nakilala nila ang isang wikang pamilyar sa kanila — ang wika ng mikvah מִקְוֶה^{H4723}.

Isang punto ng kasaysayang katumpakan bago tayo magpatuloy: ang teknikal na sistema ng *mikvah*, taglay ang minimum na apat na pung *se’ah*, ang kinakailangang pagtipon ng *mayim chayyim*, at ang mga detalyadong batas ng kalinisan, ay higit na nakasaad sa panitikan ng Ikalawang Templo at ng Mishnah. Ang Torah mismo ang nagtatakda ng saligang gawain — ang paliligo sa tubig (*rachatz*) para sa nadumihan ng bangkay (Mga Bilang 19), para sa ketongin (Levitico 14–15), para sa saserdoteng papasok sa Dakong Banal (Levitico 16:4, Exodo 30:18–20) — at inilalagay ang simulaing ang kalinisang seremonyal ay dapat isaui sa pamamagitan ng tubig mula sa isang buhay na bukal. Ang lubos na rabinikong *mikvah* ay pinalawak at sinistematisa ang simulain ng Torah. Kapag ang aklat na ito ay nagsasalita tungkol sa «ang mikvah» bilang ang kalagayang ginamit ni Juan Bautista, tinutukoy nito ang tunay na karanasan noong unang siglo na ginagalawan ng kaniyang mga tagapakinig na Judio; ang mga batas ng Torah tungkol sa paglilinis sa tubig ang siyang ugat na doktrinal. Kapuwa totoo ang dalawa; hindi dapat pagsamahin ang mga ito nang basta-basta.

Sa Torah at sa naunlad na kaugaliang mikvah, magkatulad ang anyo ng gawain: ang isang taong itinuring na marumi sa ayon sa seremonya — sa pamamagitan ng paghipo sa isang bangkay, isang sakit sa balat, o sa likas na siklo ng buhay — ay makababalik lamang sa saklaw ng kabanalan sa pamamagitan ng paglubog sa *mayim chayyim*— mayim מַיִם^{H4325} (“tubig”) at hay חַיִּים^{H2416} (“buhay, umaagos”)—literal na “tubig na buhay.” Hindi ito tubig na naipong hindi kumikilos sa isang lalagyan. Ito’y tubig na umaagos: isang umaagos na bukal, isang ilog, tubig na nagmumula sa isang bukal na higit sa kamay ng tao.

Isang paalala tungkol sa mga proto-Sinaitikong larawang-titik na iniuugnay ng ilang popular na manunulat sa mga salitang ito: ang gayong pagpapakahulugan (*mem* bilang tubig, *yod* bilang isang kamay na gumagawa, *chet* bilang isang pader) ay mga paglalarawang pandebosyon lamang, hindi ebidensiyang leksikal, at ang Reformed grammatico-historical na pagpapaliwanag ng kasulatan ay nakasalalay sa morpolohiya, sintaks, at makasaysayang paggamit, hindi sa pagbasa ng larawan. Hindi natin itinatag ang doktrina sa mga larawang-titik. Sapat na ang leksikal na katotohanang ang *mayim chayyim* ay nangangahulugang «tubig na buhay» at ang *mikvah* ay taglay ang ikalawang kahulugan na «pag-asa.»

Ang ikalawang kahulugan iyan ang pinatutunayan mismo ng Kasulatan. Ang *Mikvah* (מִקְוָה) ay nangangahulugang isang pagtitipon ng tubig — at nangangahulugan din ito ng *pag-asa*. Ginagamit ng Jeremias 17:13 ang mismong salitang ito: «*Oh Panginoon, ang pag-asa ng Israel.*» Ang salita para sa lawa ng bautismo at ang salita para sa pag-asa ay iisang salitang Hebreo. Ang *mikvah* ay ang dakong pinagtitiipunan ng pag-asa.

Ngunit ang parirala *mayim chayyim* ay may mas malalim na alingawngaw kaysa sa kalinisang panseremonya. Sa mga propeta, ang Dios mismo ang nag-aangkin ng titulong ito. Isinulat ni Jeremias ang paratang ng PANGINOON:

Sapagka't ang bayan ko ay nagkamit ng dalawang kasamaan; kanilang iniwan ako na bukal ng buhay na tubig, at nagsigawa sa ganang kanila ng mga balon na mga sirang balon na hindi malalamnan ng tubig.

—Jeremias 2:13

Ang salitang "bukal" dito ay māqôr מִקְוָה^{H4726} —isang bukal, isang pinagmumulan, ang pinagsimulang punto kung saan umaagos ang tubig. At ang "buhay na tubig" ay ang mismong *mayim chayyim* ng *mikvah*. Ang Dios ay hindi lamang *katulad* ng tubig na buhay. Siya ang pinagmumulan—ang *maqor*—ng *mayim chayyim*. Itinakuwil ng bayan ang pinagmumulan at humukay ng sarili nilang mga balon—hindi umaagos, sira, walang kakayahang maglaman ng tubig. Ang pisikal na kahilingan ng *mikvah* ay isang anino ng isang espirituwal na katotohanan: ang paglilinis ay umaagos mula sa Dios lamang.

Ilang siglo ang lumipas, kinuha ni Jesus ang mismong wikang ito—at binago ito. Habang nakaupo sa balon ni Jacob, sinabi Niya sa babaing Samaritana:

Kung napagkikilala mo ang kaloob ng Dios, at kung sino ang sa iyo'y nagsasabi, Painumin mo ako; ikaw ay hihingi sa kaniya, at ikaw ay bibigyan niya ng tubig na buhay... Datapuwa't ang sinomang umiinom ng tubig na sa kaniya'y aking ibibigay ay hindi mauuhaw magpakailan man; nguni't ang tubig na sa kaniya'y aking ibibigay ay magiging isang balon ng tubig na bubukal sa kabuhayang walang hanggan.

—Juan 4:10, 14

Tumpak ang Griego. Ang "tubig na buhay" ay *hudōr zōn*—*hydōr ὕδωρ*^{G5204} ("tubig") at *zāō ζᾶω*^{G2198} ("mabuhay"), ang eksaktong katumbas na Griego ng Hebreong *mayim chayyim*. Narinig ng babae ang bagay na maririnig ng sinumang Judio: ang wika ng mikvah. Ngunit binago ni Jesus ang kahulugan nito. Kailangan ng mikvah ang umaagos na tubig mula sa isang likas na bukal. Sinabi ni Jesus na *Siya* ang bukal na iyon. Ang tubig na Kaniyang ibinibigay ay hindi lamang naglilinis ng katawan para sa muling pagpasok sa templo—bumubukal ito tungo sa buhay na walang hanggan.

At pagkatapos, sa huli at pinakadakilang araw ng Kapistahan ng mga Balag—ang mismong kapistahang doon ay isinasagawa ang seremonyal na pagbubuhos ng tubig sa dambana—tumindig si Jesus at sumigaw:

Nang huling araw nga, na dakilang araw ng kapistahan, si Jesus ay tumayo at sumigaw, na nagsasabi, Kung ang sinomang tao'y nauuhaw, ay pumar-ito siya sa akin, at uminom. Ang sumasampalataya sa akin, gaya ng sinasabi ng kasulatan, ay mula sa loob niya ay aagos ang mga ilog ng tubig na buhay. (Nguni't ito'y sinalita niya tungkol sa Espiritu, na tatanggapin ng mga magsisisampalataya sa kaniya: sapagka't hindi pa ipinagkakaloob ang Espiritu; sapagka't si Jesus ay hindi pa niluluwalhati.)

—Juan 7:37-39

Dito hinahawi ni Juan ang tabing. Ang "mga ilog ng tubig na buhay"—*potamoi hudatos zōntos*, mga ilog potamos ποταμός^{G4215} ng tubig (G5204) na buhay (G2198)—ay hindi isang talinghaga para sa kaginhawahan. Malinaw na sinasabi sa atin ni Juan: "ito'y sinalita niya tungkol sa pneuma πνεῦμα^{G4151}" ("Espiritu, hininga, hangin"). Ang tubig na buhay ay ang Espiritu Santo mismo. Kinikilala ito ng *Figures of Speech Used in the Bible* ni Bullinger bilang **Metonymy** — ang paggamit ng isang pangngalan para sa isa pang kaugnay na pangngalan. Sa ilalim ng Metonymy of the Cause, isinulat ni Bullinger na ang "Espiritu" ay inilagay para sa "mga kaloob at gawain ng Espiritu," at binanggit ang mismong talatang ito: "Nguni't ito'y sinalita niya tungkol sa Espiritu, na tatanggapin ng mga magsisisampalataya sa kaniya" (Juan 7:39). Hindi ang tubig ang Espiritu; ang tubig ay *kumakatawan* sa Espiritu sa pamamagitan ng tayutay na metonymy. Ang tubig ng mikvah ay tumuturo sa gagawin ng Espiritu. Ang pisikal na elemento at ang espirituwal na katotohanan ay magkaugnay — ngunit hindi sila magkatulad. Ang isa ay ang tanda; ang isa ay ang katunayan.

Kumpleto na ang landas. Sa Torah, ang *mayim chayyim* ay pisikal na tubig-bukal na kinakailangan para sa paglilinis na seremonyal. Sa mga propeta, ipinahayag ng Dios ang Kaniyang sarili bilang ang *maqor*—ang bukal—ng tubig na buhay na iyon. At kay

Jesus, ang tubig na buhay ay kinilalang siyang Espiritu ng Dios na ibinuhos sa lahat ng sumasampalataya. Ang mikvah ay hindi kailanman tungkol lamang sa tubig. Ito’y isang propesiya sa gawa, na tumuturo sa araw na hindi lamang lilinis ng Dios ang labas ng isang tao, kundi babahain ang kaniyang pinakaloob na pagkatao ng Espiritu ng buhay na Dios.

May kinakailangan ang isang kosher na mikvah na tuwirang nagsasalita sa kalikasan ng bautismo: dapat itong maglaman ng *mayim chayyim* (H4325 + H2416), tubig na buhay — tubig mula sa isang likas, makalangit na bukal. Tubig-ulan. Tubig-bukal. Tubig-ilog. Kailanman ay hindi tubig na iniigib o dinadala sa tubo ng kamay ng tao. Ang pinakam-ababang sukat ay apat na pung *se’ah* — at ang bilang na apatnapu ay umaalingawngaw sa buong Kasulatan bilang ang bilang ng pagbabago: apat na pung araw ng baha, apat na pung taon sa ilang, apat na pung araw ng pag-aayuno ni Jesus sa disyerto. Ibinubulong ng mikvah ang ipinapahayag ng bautismo: ang paglilinis ay hindi nagmumula sa pagsisikap ng tao o sa imbensiyon ng lupa. Nagmumula ito mula sa itaas. Nagmumula ito mula sa langit. Pinatunayan ito mismo ni Jesus nang sabihin Niya kay Naqdemos:

Sumagot si Jesus, Katotohanan, katotohanang sinasabi ko sa iyo, Maliban na ang tao’y ipanganak ng tubig at ng Espiritu, ay hindi siya makapapasok sa kaharian ng Dios.

— *Juan 3:5*

Tubig mula sa langit. Espiritu mula sa langit. Kapuwa bumababa mula sa itaas — kagaya ng buhay na tubig ng mikvah na dapat manggaling sa isang makalangit na bukal, hindi mula sa kamay ng tao.

At kung ang inaagasan ay gumaling sa kaniyang agas, ay bibilang siya ng pitong araw sa kaniyang paglilinis, at maglalaba ng kaniyang mga damit; at paliligan din niya ang kaniyang laman sa tubig na umaagos, at magiging malinis.

— *Levitico 15:13*

Ang Anino at ang Katunayan

Ang Kasulatan mismo ang nagbibigay ng balangkas para maunawaan kung ano ang mikvah. Isinulat ni Pablo sa mga taga-Colosas tungkol sa mga seremonya ng Lumang Tipan:

Na isang anino ng mga bagay na magsisidating: nguni’t ang katawan ay kay Cristo.

— *Colosas 2:17*

Ang salitang "anino" ay skia σκιά^{G4639}—isang lilim na inihahagis ng isang totoong bagay. Ang salitang "katawan" ay sōma σῶμα^{G4983}—ang matatag, pisikal na sangkap na naghahagis ng anino. Ang isang anino ay nagpapatunay na totoo ang bagay, ngunit hindi ito ang bagay mismo. Hindi mo mayayakap ang isang anino. Ang mikvah ang anino. Ang bautismo kay Cristo ang sōma.

Ginawa rin ng manunulat ng Hebreo ang parehong punto tungkol sa buong sistemang Levitiko:

Sapagka't ang kautusan na may isang anino ng mabubuting bagay na darat-ing, hindi ang tunay na larawan ng mga bagay, kailan pa man ay di maaaring magpasakdal sa mga nagsisilapit sa pamamagitan ng mga hain na lag-ing inihahandog sa taon-taon.

— Hebreo 10:1

At muli, tungkol partikular sa mga paghuhugas:

Na yao'y isang talinghaga ng panahong kasalukuyan; ayon dito ay iniha-handog ang mga kaloob at ang mga hain, tungkol sa budhi, na hindi magpapasakdal sa sumasamba, Palibhasa'y palatuntunan lamang na ukol sa laman, na iniatang hanggang sa panahon ng pagbabago (gaya ng mga pagkain, at mga inumin at sarisaring paglilinis).

— Hebreo 9:9-10

Nakapagsisiwalat ang Griego. Ang "sarisaring paglilinis" ay baptismos βαπτισμός^{G909}—ang mismong ugat ng *baptizō*. Hindi ito iba't ibang seremonya kaysa sa bautismo. Sila ang bautismo—ang bersyon ng Lumang Tipan. At iniatang ang mga ito "hanggang sa panahon ng diorthōsis διόρθωσις^{G1357}"—ang Mesyanikong muling-pagsasaayos, ang sandaling ang anino ay magbibigay-daan sa katunayan.

Ito ang dahilan kung bakit kailangang ulitin ang mikvah. Hindi sapagka't paulit-ulit na nadudumihan ang sumasamba, kundi sapagka't hindi kayang lubos na maglinis nang tuluyan ang isang anino. Kaya lamang nitong kumatawan sa paglilinis na darat-ing. Kailangang patayin ang kordero ng Paskuwa taun-taon—hanggang ang Kordero ng Dios ay ihandog nang minsan para sa lahat. Kailangang pasukin nang paulit-ulit ang mikvah—hanggang ang *mayim chayyim* ay ihayag bilang ang Espiritu mismo.

At ito ang dahilan kung bakit minsan lamang isinasagawa ang bautismong Kristiyano. Ipinahayag ni Pablo: «Isang Panginoon, isang pananampalataya, isang bautismo» (Efeso 4:5). Kinailangan ng anino ang pag-uulit sapagka't hindi ito ganap. Kailangan lamang

ng katunayan ng isang gawa sapagka't ito'y pangwakas. Inihandog si Cristo *nang minsan* (Hebreo 9:28). Isinasagawa ang bautismo *nang minsan*. Naganap na ang mikvah.

Lubos na naunawaan ito ni Pedro:

Na ayon sa tunay na kahawig ngayo'y nagligtas, sa makatuwid бага'y ang bautismo, hindi sa pagaalis ng karumihan ng laman, kundi sa paghiling ng isang mabuting budhi sa Dios, sa pamamagitan ng pagkabuhay na maguli ni Jesucristo;

— *Unang Pedro 3:21*

Ang salitang "kahawig" ay antitypon ἀντίτυπον^{G499}—ang antitype, ang kakatwang bagay na katumbas ng orihinal na huwaran. Ang baha ang *tupos*, ang orihinal na huwaran. Ang bautismo ang *antitupon*, ang katuparan. At maingat na sinasabi ni Pedro kung ano *hindi* ang bautismo: hindi ito "ang pagaalis ng karumihan ng laman"—hindi isang pisikal na paghuhugas, hindi isang mikvah. Ito'y "ang paghiling ng isang mabuting budhi sa Dios." Ang anino ay naghuhugas ng katawan. Ang katunayan ay sumasagot mula sa budhi. Kailangan ng anino ang *mayim chayyim* mula sa isang bukal. Ang katunayan ay pinapatakbo ng pagkabuhay na maguli ni Jesucristo.

Maging si Ezekiel ay nagpropesiya tungkol sa paglipat na ito mula sa anino patungo sa katunayan. Ipinahayag ng Dios kung ano ang Kaniyang gagawin pagdating ng panahon ng pagbabago:

At ako'y magwiwisik ng malinis na tubig sa inyo, at kayo'y magiging malinis: sa buo ninyong karumihan, at sa lahat ninyong mga diosdiosan, lilinisin ko kayo. Bibigyan ko rin naman kayo ng bagong puso, at lalagyan ko ang loob ninyo ng bagong diwa; at aking aalisin ang batong puso sa inyong katawan, at aking bibigyan kayo ng pusong laman. At aking ilalagay ang aking Espiritu sa loob ninyo, at palalakaran ko kayo ng ayon sa aking mga palatuntunan, at inyong iingat ang aking mga kahatulan, at isasagawa.

— *Ezekiel 36:25-27*

Malinis na tubig (H2889 + H4325, *tahor mayim*)—at pagkatapos ang Espiritu sa loob. Tubig at Espiritu. Ang panlabas na paglilinis ng mikvah at ang panloob na pagbabago ng bagong tipan. Kapuwa. Sa ganoong pagkakasunod-sunod. Eksaktong gaya ng sinabi ni Jesus kay Naqdemos: «*Maliban na ang tao'y ipanganak ng tubig at ng Espiritu, ay hindi siya makapapasok sa kaharian ng Dios*» (Juan 3:5).

Pinatutunayan ng *Bible Types* ni Wilson ang pagbasang ito. Sa ilalim ng "Tubig," kinalala ni Wilson ang tatlong anyo ng uri: tubig bilang isang *ilog* (Awit 1:3; Ezekiel 47:5; Juan

7:38), tubig bilang isang *bukal* (Juan 4:14), at tubig bilang isang *inumin* (Juan 7:37). Sa bawat pangyayari, ganito ang konklusyon ni Wilson: ang tubig ay ”walang alinlangang kumakatawan sa Espiritu Santo.” Tungkol sa Jeremias 2:13 partikular: ”Ang ating Panginoon ang tagapagbigay ng Espiritu Santo na siyang buhay na Tubig.” Hindi isang makabagong imbensiyon ang tayutay na ito. Ito ang patuloy na saksi ng Kasulatan, pinatunayan ng Hebreo, ng Griego, at ng tradisyon ng iskolarship bibliko.

Hindi kailanman nilayong tumagal magpakailanman ang mikvah. Ito’y isang pagsasanay. Isang pagsasanay-dress para sa araw na hindi lamang lilinis ng Dios ang labas kundi babahain ang loob ng buhay na tubig ng Kaniyang Espiritu. Bawat Israelitang bumaba sa mga hagdang-bato patungo sa *mayim chayyim* ay gumaganap ng isang propesiya na hindi pa nila lubos na nauunawaan—ang propesiya ng bautismo sa pangalan ni Jesu-cristo.

Hindi ito haka-haka. Naghukay ang mga arkeologo ng daan-daang mikvaot (mga paliguang panseremonya) sa buong Israel — sa Bundok ng Templo sa Jerusalem, sa Masada, sa Qumran kung saan natagpuan ang mga Balumbon ng Dagat na Patay, at sa mga pribadong tahanan sa buong Judea at Galilea. Nagmula ang mga ito sa panahon ng Ikalawang Templo, ang panahon ni Jesus at ni Juan Bautista. Pinatutunayan ng mga nahukay na paliguan ang inilalarawan ng Kasulatan: may hagdang pasukan upang makalakad ka mismo pababa, sapat na lalim para sa lubos na paglubog, at mga daluyan upang tipunin ang tubig-ulan — ang makalangit na bukal. Nang lumabas ang mga karamihan patungo kay Juan sa Jordan (Mateo 3:5–6), alam na nila kung ano talaga ang kahulugan ng paglubog. Lumaki sila kasama nito.

Sa Harap ng mga Saksi

May isa pang elemento ng paglubog na dumadaloy sa buong Kasulatan: hindi kailanman ito ginagawa nang mag-isa. Nagtatag ang Dios ng isang simulain sa Torah na namamahala sa bawat gawaing pantipan:

Isang saksi ay huwag titindig laban sa kanino man sa anomang kasamaan, o sa anomang kasalanang kaniyang pinagkasalahan: sa bibig ng dalawang saksi, o sa bibig ng tatlong saksi ay pagtitibayin ang usap.

— *Deuteronomio 19:15*

Pinatunayan ni Jesus ang mismong simulaing ito — at pagkatapos ay iniugnay Niya ito sa Kaniyang sariling presensiya:

Datapuwa’t kung hindi ka niya pakinggan, ay magsama ka pa ng isa o dalawa, upang sa bibig ng dalawang saksi o tatlo ay mapagtibay ang bawa’t salita...

Sapagka't kung saan nagkakatipon ang dalawa o tatlo sa aking pangalan, ay naroroon ako sa gitna nila.

— *Mateo 18:16, 20*

Iisang usapan. Iisang kabanata. Pinagtitibay ng mga saksi ang usapin, at kung saan sila nagkakatipon sa Kaniyang pangalan, naroroon si Cristo. Kapag ang isang mananam-palataya ay pumasok sa tubig sa harap ng mga saksi sa pangalan ni Jesus, natatatag ang pagpapahayag at naroroon si Cristo mismo. Ito ang dahilan kung bakit prangka sa madla ang bawat bautismo sa Kasulatan. Ang 3,000 sa Pentecostes (Mga Gawa 2:41). Ang Etiopeng eunuko kasama si Felipe bilang saksi (Mga Gawa 8:38). Si Cornelio kasama ang kaniyang sambahayan (Mga Gawa 10:47–48). Ang bantay-bilangguan kasama ang kaniyang pamilya (Mga Gawa 16:33). Kailanma'y hindi nagpabautismo ang sinuman nang palihim. At sa Jordan, nang bautismuhan si Jesus mismo, nagsalita ang Ama mula sa langit at bumaba ang Espiritu — nagpatotoo ang Trinidad (Mateo 3:16–17). Sinabi ni Jesus: «*Kaya't ang bawa't kumikilala sa akin sa harap ng mga tao, ay kikilalanin ko naman siya sa harap ng aking Ama na nasa langit*» (Mateo 10:32). Ang bautismo ang pagpapahayag na iyon sa harap ng mga tao. Walang ipinapahayag ang isang sanggol sa harap ninuman.

Ang katagang Hebreo na mikvah מִקְוֶה^{H4723} ay literal na nangangahulugang isang "pagtitipon" o "koleksiyon" — isang pagtitipon ng tubig. Ngunit ang mismong salitang ito ay taglay ang ikalawang kahulugan na inihahayag ng leksikon: *pag-asa*. Sa Jeremias 17:13, isinulat ng propeta: «*Oh Panginoon, na pag-asa ng Israel, lahat na nagpapabaya sa iyo ay mapapahiya.*» Ang salitang isinaling "pag-asa" ay ang mismong salita ng paliguang panseremonya. Iisang salitang Hebreo ang tubig ng paglilinis at ang pag-asa ng Israel. Ang mikvah ay hindi lamang isang paghuhugas — ito'y isang pag-asang ginawang pisikal. At sa gawain, kinakailangan nito ang lubos na paglubog. Imposibleng malinis sa paraang *mikvah* sa pamamagitan lamang ng pagwiwisik; kailangang mabalot ng tubig ang buong pagkatao ng tao. Higit pa rito, ang seremonya ay lubos na personal. Hindi ibinalubog ng isang saserdote ang taong marumi; ang indibidwal mismo ang lumalakad papasok sa tubig. Ito'y isang gawa ng **maingat na pagsali**, isang pisikal na pagpapahayag ng isang espirituwal na hangaring maibalik sa pakikisama ng Tipan.

Sa panahon ng Ikalawang Templo, lumawak ang konseptong ito. Nang magnais ang isang Hentil na mahikayat sa Judaismo—isang "bautismo ng proselito"—kinailangan nilang sumailalim sa paglubog. Ito'y isang matinding paglayo mula sa kanilang dating buhay. Sa pamamagitan ng tubig ng *mikvah*, namatay ang lumang tao, at ipinanganak ang isang bagong pagkatao. Lumitaw ang taong nahikayat bilang isang bagong nilalang, isang anak na lalaki o babae ni Abraham.

Ngayon, pansinin kung ano *hindi* ang *mikvah*. Walang seremonya ng mga Judio ng pagbabautismo ng mga sanggol. Kailanma'y hindi dinadala ang mga sanggol sa *mik-*

vah. Wala pang naging marumi ang isang sanggol, hindi pa nakikipag-ugnay sa anumang pagbabalik-loob, at wala pang ginagawang desisyong nangangailangan ng seremonyal na paglilinis. Ang tandang pantipan na ibinigay sa mga sanggol na Judio ay ang pagtutuli—isang marka sa laman, isinasagawa sa ikawalong araw. Wala ni kaunting bahagi ang tubig dito. Kung nilayon ng Dios ang isang seremonyang panubig para sa mga sanggol, magagamit sana Niya ang buong balangkas ng Torah. Kailanma’y hindi Siya nagtatag ng isa. Ang isang dako kung saan hinihipo ng batas ng mga Judio ang paglubog ng mga bata—ang mga menor de edad na anak ng mga sambahayang Hentil na nagbabalik-loob—ay mismong nagsisiwalat. Itinatala ng Talmud na ang isang batang gaya nito, nilubog bago pa dumating sa gulang ng pag-unawa, ay maaaring *tanggihan ang pagbabalik-loob pagsapit ng gulang na may sapat na kaalaman*. Kinilala maging ng mga rabbi na ang isang paglubog na isinagawa nang wala ang malay na pagsang-ayon ng tao ay hindi ganap. Naghihintay ito ng pagpapatibay mula sa taong nalubog. Ang *mikvah*, mula sa pinaka-orihinal na kaisipan nito, ay isang gawaing nangangailangan ng isang kusang-loob na kalahok.

Nang lumitaw si Juan Bautista, hindi niya tinawag ang mga tao upang lumapit para sa isang simpleng simbolikong paghuhugas lamang. Tinawag niya sila sa isang pambansang *mikvah* ng pagsisisi. Lubos na naunawaan ng kaniyang mga tagapakinig ang kahulugan nito. Hindi sila inaanyayahang sumali sa isang bagong relihiyon; sinasabihan sila na hindi sapat ang kanilang katayuan bilang pisikal na inapo ni Abraham. Sila’y espirituwal na tamei **שָׁמַח**^{H2930} at nangangailangan ng lubos, malubog na paglilinis upang harapin ang paparating na Kaharian.

At sila’y kaniyang binabautismuhan sa ilog ng Jordan, na ipinahahayag nila ang kanilang mga kasalanan.

— *Mateo 3:6*

Nagsisiwalat ang Griego ng dalawang bagay na nililingid ng Ingles. Ang ebaptizonto βαπτίζω^{G907} ay imperfect na **passive**—ipinapakita ng imperfect tense na hindi ito isang solong pangyayari kundi isang tuluy-tuloy na daloy: paulit-ulit na dumarating ang mga tao, isa-isa. At ang exomologoumenoi ἐξομολογέω^{G1843} (ipinahahayag) ay isang present **middle** participle—aktibo at personal nilang ipinapahayag ang sarili nilang mga kasalanan *habang* sila’y binabautismuhan. Napansin ni Abbott-Smith na sa Septuagint, ang salitang ito ay pangunahing isinasalin mula sa salitang Hebreong *yadah* — ang mismong ugat ng pangalang Judah, na nangangahulugang kapuwa *magpuri* at *magpahayag*. Ang gawain ng pagpapahayag sa tubig ay, sa Hebreo sa likod ng Griego, isang gawain ng papuri. Diin ang middle voice: walang nagpahayag para sa kanila. Bawat tao ang nagsalita para sa sarili nila. Ang pagpapahayag ay hindi isang pormulang binigkas nang una. Kasabay ito ng paglubog—bawat tao’y pumapasok sa tubig taglay ang sarili nilang mga kasalanan sa sarili nilang mga labi. Ito ang mikvah sa gawa: personal, malay, tuluy-tuloy.

Ang matinding katangian ng ministryo ni Juan ay hindi ang tubig, kundi ang **kahilingan**. Ginawa niyang isang madalian at nag-iisang kinakailangan para sa dumarating na Mesiyas ang isang seremonyang paminsan-minsan lamang isinasagawa. Inalis niya ang kapalaluan ng pamanang panrelihiyon at pinilit ang mga tao papasok sa tubig, hinihiling na kilalanin nila ang sariling karumihan at ang kanilang pangangailangan ng isang bagong simula.

Ang salitang Griego na ginamit para sa gawaing ito, baptizō βαπτίζω^{G907}, ay lubos na naaayon sa mikvah ng mga Judio. Ibig sabihin nito’y ilubog, isawsaw, ibulusok. Ang mungkahing maisasagawa ang gawaing ito sa pamamagitan lamang ng bahagyang pag-wiwisik sa ulo ay pagwawalang-bahala sa makasaysayan, makakultura, at makalingg-wistikang katotohanan ng gawaing pambautismo. Hindi gagana ang isang *mikvah* kung mananatili kang bahagyang nasa ibabaw ng tubig.

Wala kang ginagawang kakaiba kapag ikaw ay pumapasok sa tubig. Hindi ka sumusunod sa isang makabagong imbensiyon o kagustuhang pandenominasyon. Sumasali ka sa isang huwarang umaabot sa libu-libong taon — sa Jordan, sa mikvah, sa Dagat na Mapula, hanggang sa Espiritung dumadagundong sa ibabaw ng kalaliman sa buwang-liwayway ng paglikha. Kapag ang isang mananampalataya ay pumapasok sa tubig ng bautismo ngayon, sila’y lumalahok sa mismong sinaunang, banal na huwarang ito. Ito’y isang gawa ng **malay na pagsunod**. Kailangan mong lumakad papasok sa tubig mismo. Kailangan kang lubos na malubog, kumakatawan sa kamatayan at paglilibing ng iyong luma, maruming pagkatao. At kailangan kang bumangon mula sa *mayim chayyim*—ang tubig na buhay—na sumasagisag sa bagong buhay na maipagkakaloob lamang ng Espiritu ng Dios, ang tunay na *mayim chayyim* na ipinangako ni Jesus.

5.1 Ang Mga Nakatagong Titik

Ngunit ang bautismo ni Juan ay hindi isang imbensiyon ng Bagong Tipan. Ang DNA nito ay hinabi sa mismong mga titik ng Torah mga siglo bago pa siya humakbang sa tubig. Tingnan ang bilang na 49.

Ang watermark, ipinakilala sa Kabanata 1, ay ang kumpol ng mga salitang Hebreo na nakaenkod sa pantay na agwat ng titik sa mga katinig ng isang talata. Ang pinakatanyag: lumilitaw ang salitang *Torah* sa bawat ika-50 titik simula sa ikaanim na titik ng Genesis 1:1. Nailathala ang matematika; sinumang may Koren text at isang kompyuter ay maaaring patunayan ito.

Sinaliksik namin ang Koren Torah para sa mga salitang Hebreo na may kaugnayan sa teolohiya ng bautismo, sa skip 49.

Bakit 49? Sapagka’t ang 49 ay ang bilang ng pagbibilang patungo sa 50. At ang 50 ay ang bilang ng pagdating.

Sa Torah, inuutusan ng Dios ang Israel: «*At bibilang kayo sa inyo mula sa kinabukasan ng sabbath ... magiging pitong sabbath na ganap: hanggang sa kinabukasan ng ikapitong sabbath, bibilang kayo ng limang pung araw* » (Levitico 23:15–16). Bilangin ang 49 na araw. Sa ika-50, ipagdiwang ang **Shavuot** — ang Kapistahan ng mga Sanlinggo. Tinawag ito ng mga Griyego na **Pentecostes**, mula sa *pentekostos* — ang ikalimampu. At sa ikalimampung araw na ito — ang araw na dinarating ng pagbibilang ng 49 sa kaniyang hantungan — bumaba ang Espiritu Santo, tumindig si Pedro, at tatlong libo ang nabautismuhan (Mga Gawa 2:1–41). Ang unang mga bautismo sa kasaysayan ng iglesia ay naganap sa araw ng 50. Ang araw na dinarating ng pagbibilang.

At sa Torah, inuutusan ng Dios: «*At bibilang ka ng pitong sabbath ng mga taon, makapitong pitong taon ... apat na pu't siyam na taon* » (Levitico 25:8). Bilangin ang 49 na taon. Ang ika-50 ay ang **Jubileo** — kung kailan pinalalaya ang bawat alipin at pinawawalang-bisa ang bawat utang. Ang bilang na 49 ay laging ang paglalakbay. Ang bilang na 50 ay laging ang kalayaan. Ang skip 49 ay ang pagbibilang. Ang nasusumpungan mo na naenkod sa skip na iyon ang naghihintay sa iyo sa hantungan.

Hindi lamang kami naghanap ng mga salitang tungkol sa bautismo. Sinaliksik namin ang bawat pangunahing konseptong teolohiko sa Biblia: paglikha, pagkahulog, pangako, tipan, pagtubos, Mesiyas, Espiritu, kaligtasan, walang hanggan — tatlumpu't walong salita sa kabuuan. Karamihan ay lumilitaw nang madalas sa skip 49 o hindi lumilitaw kailanman. Ngunit ilan ang lumilitaw **bihira** — minsan o dalawang beses lamang sa buong Torah. At bawat isa sa kanila ay bumagsak sa kaniyang talatang pinakamahalaga.

Nagsisimula ang kuwento sa Genesis. Lumilitaw ang **Emunah** (אמונה, *pananam-palataya*) minsan sa skip 49. Ang kaniyang unang titik ay bumubuksa sa Genesis 10:32. Ang kaniyang huling titik ay bumubuksa sa Genesis 11:4.

Ito ang mga angkan ng mga anak ni Noe, ayon sa kanikanilang lahi, sa kanikanilang bansa: at sa mga ito nangabahagi ang mga bansa pagkatapos ng bahang gumunaw.

— Genesis 10:32

At nagsipagsabi, Halikayo! Magtayo tayo ng isang bayan natin at ng isang moog, na ang taluktok niyaon ay aabot hanggang sa langit, at magtaglay tayo ng isang ngalan; baka tayo'y mangalat sa ibabaw ng buong lupa.

— Genesis 11:4

Ang salita para sa pananampalataya ay naenkod sa bisagra sa pagitan ni Noe at Babel. Ang kaniyang unang titik ay bumubuksa sa talatang nagngangalan sa tapat na nalabi — ang mga angkan ni Noe, ang taong sumampalataya sa Dios at naligtas sa pamamagitan ng tubig. Ang kaniyang huling titik ay bumubuksa sa talatang doon sinasabi

ng sangkatauhan «*magtaglay tayo ng isang ngalan*» — pagtitiwalang nakatuon sa mal-ing bagay. Ang Babel ay pananampalatayang binaligtad: naniwala sila na maaabot nila ang langit sa pamamagitan ng sarili nilang gawa. Iniuugnay ng salita para sa pananam-palataya ang taong nagtiwala sa salita ng Dios at ang salinlahing nagtiwala sa sarili nilang mga kamay. Sinasaklaw nito ang tanong na patuloy na itinatanong ng Torah: *kanino ka maniniwala?* Sumampalataya si Noe at dinala patawid ng tubig. Sumampalataya ang Babel sa laryo at semento at nagsipangalat.

Sa Exodo, lumilitaw ang **Pesach** (פסח, *Paskuwa*) minsan sa skip 49. Nahuhulog ito sa Exodo 14:18–20 — ang gabi ng pagtawid:

At malalaman ng mga Egipcio, na ako ang Panginoon, pagka ako ay naka-pagimbot ng karangalan kay Faraon, sa kaniyang mga karro, at sa kaniyang mga nangangabayo. At ang anghel ng Dios na nasa unahan ng kampamento ng Israel, ay humiwalay at napasa hulihan nila; at ang haliging ulap ay hu-miwalay sa harap nila at lumagay sa likod nila: At lumagay sa pagitan ng kampamento ng Egipto at ng kampamento ng Israel; at mayroong ulap at kadiliman, gayon ma'y binigyan sila ng liwanag sa gabi at ang isa't isa ay hindi nagkalapit sa buong magdamag.

— *Exodo 14:18-20*

Naenkod ang Paskuwa mismo sa dagat — ang sandaling tumayo ang Dios sa pagitan ng Kaniyang bayan at ng mga humahabol sa kanila. Ang ulap na liwanag para sa Israel at kadiliman para sa Egipto. Ang anghel na lumipat mula sa unahan patungo sa hulihang bantay. At ang pahayag na umaalingawngaw sa buong Kasulatan: «*malalaman ng mga Egipcio na ako ang Panginoon.*» Ang Paskuwa ay hindi lamang isang hapunang inaalaala. Ito'y isang Dios na inilalagay ang Kaniyang sarili sa pagitan mo at ng anumang susubok sumira sa iyo.

At lumilitaw ang **Mashiach** (משיח, *Mesiyas*) nang tatlong beses sa skip 49 — bihira para sa isang apat-na-titik na salita. Ang una ay nahuhulog sa Exodo 23:21–23 — ang Anghel ng Tipan:

Magingat kayo sa kaniya, at dinggin ninyo ang kaniyang tinig; huwag niny-ong mungkahiin siya: sapagka't hindi niya patatawarin ang inyong pagsalangsang; sapagka't ang aking pangalan ay nasa kaniya.

— *Exodo 23:21*

«*Ang aking pangalan ay nasa kaniya.*» Hindi ito sinasabi ng Dios tungkol sa alinmang propeta, alinmang saserdote, alinmang hari. Sinasabi Niya ito tungkol sa Anghel na

Kaniyang isinusugo sa unahan ng Israel — ang isa na ang tinig ay dapat sundin, ang isa na taglay sa sarili ang mismong pangalan ng Dios. Binasa ng mga iskolar sa buong mga siglo ang talatang ito bilang isang Christophany — isang paglitaw ng bago pa nagkatawang-taong Cristo. Ang Mesiyas na naenkod sa skip 49 ay hindi nahuhulog sa isang talata tungkol sa langis na pamahid o isang haring tao. Nahuhulog ito sa talatang doon sinasabi ng Dios: *may isang dumarating na taglay sa sarili niya ang aking pangalan*. Ang lagda ng Pinahiran ay hindi isang titulo. Ito’y isang pagkakakilanlan.

Ang aming natagpuan bukod pa sa mga ito, ipinapakita namin dito nang walang palamuti. Dapat timbangin ito ng mambabasa.

Kapparah (כפרה, *pagtubos-sala*, ang pagtakip sa kasalanan sa pamamagitan ng dugo) — sa skip 49, minsan sa buong Torah. Nahuhulog ito sa Exodo 10:11, kung saan pinaalis ni Faraon ang mga lalaki sa kaniyang harapan:

Huwag ganyan: yumaon kayong mga lalake, at maglingkod sa Panginoon; sapagka’t iyan ang inyong ninanasa. At sila’y pinaalis sa harap ni Faraon.

— Exodo 10:11

Ang salita para sa pagbabayad-sala ay nakatatak sa talatang kung saan pinalalayas ang mga lalake — itinataboy mula sa harapan ng pinuno. Bago magkaroon ng pagtakip, kailangan munang magkaroon ng pagpapatapon. Bago mabuhos ang dugo, kailangan munang maganap ang paghihiwalay mula sa kapangyarihan. At pansinin: kahit si Faraon mismo ang nagsasabing «yumaon ... at maglingkod sa Panginoon.» Nagsisimula ang pagbabayad-sala sa utos na sumamba — sinambit, sa kabila ng kabalintunaan, ng mismong sumasalungat dito.

Teshuvah (תשובה, *pagsisisi*, ang pagbaling ng puso pabalik sa Diyos) — minsan sa skip 49, sa Exodo 21:6, ang batas tungkol sa aliping *pumipili* na manatili:

Datapuwa’t kung maliwanag na sabihin ng alipin, Aking iniibig ang aking panginoon, ang aking asawa, at ang aking mga anak; ako’y hindi aalis na laya: Kung magkagayo’y dadalhin siya ng kaniyang panginoon sa Dios, at dadalhin siya sa pinto, o sa haligi ng pinto; at bubutasan ng kaniyang panginoon ang kaniyang tainga ng isang pangbutas; at paglilingkuran niya siya magpakailan man.

— Exodo 21:5-6

Pansinin kung saan bumabagsak ang pagsisisi. Hindi ito talata tungkol sa kalungkutan. Hindi ito teksto ng pag-amin. Isa itong talata tungkol sa isang aliping inialok ng kalayaan — at *tumanggi rito*. Sinabi niya: Iniibig ko ang aking panginoon. Hindi ako aalis

na malaya. At ang kaniyang tainga ay binutasan sa *haligi ng pinto* — ang mismong haligi ng pintong minarkahan ng dugo sa gabi ng Paskuwa. Ang pagsisisi ay hindi pagkakasala. Ito ay pag-ibig. Ito ang pagpili na manatili kasama ng Isang nagpalaya sa iyo.

Sumasaklaw ang pagsisisi sa buong Paskuwa — mula sa pagpili ng kordero hanggang sa dugo sa haligi ng pinto hanggang sa pagkaing kinain nang nagmamadali, hangang iwanan ang lahat. Nagsisimula ang pagbaling sa isang korderong walang kapintasan. Nagtatapos ito sa mga sandalyas sa iyong paa at tungkod sa iyong kamay. Hindi ka maaaring magsisi ngunit manatili kung saan ka naroroon. Ang dugong tumatakip sa iyo ay ang dugo ring nagpapakilos sa iyo.

Zaraq (זָרַק, *pagwiwisik*, ang gawaing paring ng paglalapat ng dugo) — minsan sa skip 49, sa Levitico 1:10–11, ang handog na susunugin:

At kung ang kaniyang alay ay kinuha sa kawan, sa mga tupa, o sa mga kambing, na pinakahandog na susunugin; ang kaniyang ihahandog ay isang lalaking walang kapintasan. At kaniyang papatayin sa dakong hilagaan ng dambana, sa harap ng Panginoon: at iwiwisik ng mga anak ni Aaron, na mga saserdote, ang dugo niyaon sa ibabaw ng dambana sa palibot.

— *Levitico 1:10-11*

Isang korderong walang kapintasan. Pinatay sa dakong hilagaan ng dambana. Ang dugo ay iwinisik. Ang salita para sa pagwiwisik, na nakatatak sa skip ng pagbibilanghanggang-Pentecostes, ay bumabagsak sa talatang kung saan iwinisik ng mga saserdote ang dugo ng isang korderong walang dungis. Ang Paskuwa ang naglaan ng kordero. Ang dambana ang tumatanggap ng dugo. Sa pagitan ng pagsisisi at kalayaan, mayroong isang pagwiwisik — at pinangalanan ito ng Sulat sa mga Hebreo: «*dugong pangwisik na nagsasalita ng lalong mabuti kay sa dugo ni Abel*» (Hebreo 12:24).

Tevilah (טָבַל, *paglulubog*, ang salitang Hebreo para sa bautismo) — minsan sa skip 49, sa Levitico 15:7, ang batas ng paglilinis sa pamamagitan ng tubig:

At ang humipo ng laman niyaong inaagasan ay maglalaba ng kaniyang mga damit at maliligo siya sa tubig, at magiging karumaldumal hanggang sa hapon.

— *Levitico 15:7*

Bumabagsak ang salita para sa paglulubog sa isang talata tungkol sa **paglaba** at **pagliligo sa tubig**. Mayroong 5,847 talata ang Torah. Ang salita para sa bautismo, sa skip 49, ay bumabagsak sa isa sa iilang talatang nag-uutos ng ritwal na paglulubog. Hindi ito talata

tungkol sa mga angkan. Hindi ito talata tungkol sa mga hangganan o bilang ng populasyon. Isang talata tungkol sa pagpasok sa tubig. At ang skip mismo — 49, ang pagbibilang patungo sa 50 — ay ang bilang ng Jubileo: «*bibilang ka ng pitong sabbath ng taon ... apat na pu't siyam na taon*» (Levitico 25:8). Ang salita para sa paglulubog ay nakatatak sa skip na bumibilang patungo sa kalayaan, at bumabagsak ito sa isang talata tungkol sa paglulubog sa tubig.

Yeshuah (יְשׁוּעָה, *kaligtasan*) — minsan sa skip 49, sa Levitico 8:15, ang pagtatalaga sa dambana:

At pinatay niya; at kumuha si Moises ng dugo at ipinahid ng kaniyang daliri sa ibabaw ng mga anyong sungay ng dambana sa palibot, at nilinis ang dambana, at ang dugo'y ibinuhos sa tungtungan ng dambana, at inaring banal upang pagtubusan.

— Levitico 8:15

Bumabagsak ang salita para sa kaligtasan sa talatang kung saan inilalagay ang dugo sa dambana para sa *pakikipagkasundo*. Hindi ito sa isang pangako. Hindi ito sa isang pagpapala. Nasa mismong gawain — ang dugo sa mga sungay, ang paglilinis, ang pagpapabanal. Ang kaligtasan ay hindi isang kaisipan. Ito ay dugong inilapat. At ang salitang nangangahulugang "Siya ay nagliligtas" ay nakatatak sa mismong lugar kung saan inihahanda ang dambana upang tanggapin ang handog.

Berachah (בִּרְכָּה, *pagpapala*) — sa skip 49, isa sa mga paglitaw nito ay bumabagsak sa Mga Bilang 6:19–21, ang katapusan ng panata ng Nazareo, tatlong talata bago ang Pagpapala ni Aaron:

At kukunin ng saserdote ang lutong balikat ng tupa, at isang munting tinapay na walang lebadura sa bakol, at isang manipis na tinapay na walang lebadura, at ilalagay sa mga kamay ng Nazareo, pagkatapos na makapagahit ng ulo ng kaniyang pagkatalaga: At aalugin ng saserdote na pinakahandog na inalog sa harapan ng Panginoon; ito'y banal sa saserdote ... Ito ang kautusan tungkol sa Nazareo na nagpanata, at tungkol sa kaniyang alay sa Panginoon dahil sa kaniyang pagtalaga.

— Mga Bilang 6:19-21

Nakatatak ang pagpapala sa gawaing paring ng paglalagay ng handog sa mga kamay ng taong itinalaga — ang sandali kung kailan natupad at tinanggap sa harap ng Panginoon ang panata ng paghihiwalay ng Nazareo. At ang sumusunod agad, sa talata 24–27, ay ang Pagpapala mismo ni Aaron: «*Pagpalain ka nawa ng Panginoon at ingatan ka*

... *Gayon nila ilalagay ang aking pangalan sa mga anak ni Israel.*» Ang watermark ang nag-uugnay sa panata at sa pagbibigay ng pangalan. Ang bautismo ay pareho: isang panata ng paghihiwalay para sa Diyos, at ang sandali kung kailan inilalagay ang Kaniyang pangalan sa iyo.

Tsedaqah (תְּצַדִּיק, *katuwiran*) — minsan sa skip 49, sa Deuteronomio 19:9:

Kung iyong isasagawa ang buong utos na ito, na aking iniuutos sa iyo sa araw na ito, na ibigin ang Panginoon mong Dios, at lumakad kailan man sa kaniyang mga daan; ay magdadagdag ka pa nga ng tatlong bayan sa iyo, bukod sa tatlong ito:

— *Deuteronomio 19:9*

Bumabagsak ang salita para sa katuwiran sa isang utos na *ibigin ang Panginoon iyong Diyos, at lumakad kailanman sa Kaniyang mga daan*. Ito ang kahulugan ng katuwiran ayon sa ibinibigay ng Torah — hindi isang legal na katayuang kinamit sa pamamagitan ng mga gawa, kundi isang buhay na inilakad sa pag-ibig. At pansinin: ang mga lungsod ng kanlungan sa talatang ito ay mga lugar kung saan makatatakas at makaliligtas ang nagkasala. Katuwiran at kanlungan sa iisang talata. Ang binautismuhang tao ay lumalakad sa pag-ibig, at ang Diyos ng pag-ibig na iyon ang siyang kanlungan.

Neshamah (נִשְׁמָה, *hininga, kaluluwa* — *ang buhay na hininga na ihinihip ng Diyos kay Adan*) — sa skip 49 ito ay lumilitaw sa Deuteronomio 20:7:

At sinong lalake ang nagasawa sa isang babae at di pa niya nakukuha? siya'y yumaon at bumalik sa kaniyang bahay, baka siya'y mamatay sa pakikibaka, at ibang lalake ang kumuha sa kaniyang asawa.

— *Deuteronomio 20:7*

Sa unang tingin, tila walang kinalaman ito sa hininga o kaluluwa. Ngunit tumingin nang mas malapitan. Ito ang batas ng pagpapalaya mula sa digmaan — ang lalaking may naghihintay na *noby*a ay pinauuwi. Siya ay iniligtas sa kamatayan upang mabuhay. Ang hininga — ang kaluluwa — ay bumabagsak sa isang talata tungkol sa isang lalaking *tinawag pauwi mula sa kamatayan upang makasama ang kaniyang nobya*. Sa Bagong Tipan, ang iglesia ang Nobya (Efeso 5:25–27), at ang mananampalataya ay tinatawag palabas sa digmaan ng lumang buhay patungo sa mga bisig ng Isang nangako sa kaniya. Ang hiningang inilagay ng Diyos sa iyo ang siya ring hiningang nagdadala sa iyo pauwi.

Labing-isang salita. Isang skip. Bawat isa ay lumilitaw nang minsan o bihira lamang. Pagwiwisik sa talata ng pagwiwisik, paglulubog sa talata tungkol sa pagliligo sa tubig. Ang Mesiyas sa «*ang aking pangalan ay nasa kaniya*.» Ang iba ay bumabagsak sa mga

talatang kaayon ng kanilang kahulugan sa mga paraang nag-aanyaya sa mambabasa na tumingin nang mas malalim.

- **Pananampalataya sa paghahati** — ang tapat na nalabi ni Noe at ang pagsamba sa sarili sa Babel.
- **Paskuwa sa Dagat na Pula** — ang Diyos na nakatayo sa pagitan mo at ng iyong maghahabol.
- **Mesiyas sa "ang aking pangalan ay nasa kaniya"** — ang Anghel na nagdadala ng pagkakakilanlan ng Diyos.
- **Pagbabayad-sala sa pagkaalipin** — ang pagtakip na inihanda bago pa man sumigaw.
- **Pagsisisi sa kordero ng Paskuwa** — ang pagbaling na nagsisimula sa pag-ibig.
- **Pagwiwisik sa dambana** — ang dugong inilapat ng saserdote.
- **Paglulubog sa tubig** — ang paliligo na nagpapalaya sa iyo.
- **Kaligtasan sa dugo sa dambana** — ang hain na siyang nakikipagkasundo.
- **Pagpapala sa panatang paring** — ang pagtatalaga bago ang pagbibigay ng pangalan.
- **Katuwiran sa "hindi iyo"** — ang katayuang ibinigay, hindi kinamit.
- **Hininga sa "pumili ng buhay"** — ang kaluluwang dapat magpasya.

Basahin ang mga ito ayon sa pagkakasunod-sunod. Hindi ayon sa pagkakasunod-sunod ng aming pagkatuklas, kundi ayon sa pagkakasunod-sunod ng kanilang paglitaw nang teolohiko — at isinasalaysay nila ang buong kuwento ng bautismo. Ang parehong kuwento. Ang kuwentong isinasaysay ng Bagong Tipan sa payak na wika, isinasaysay ng Torah sa pagitan ng mga titik nito.

Ikaw ay nasa pagkaalipin. Mapait ang iyong buhay. Kailangan mo ng isang pagtakip — at naroon ang pagbabayad-sala, nakatatak sa talata tungkol sa iyong mga tanikala.

Pagkatapos dumating ang Kordero. Ang dugo sa haligi ng pinto. Ikaw ay bumaling — ang baywang nakabigkis, ang mga paa nakasandalyas, ang tungkod nasa kamay, handang iwanan ang lahat. Pagsisisi. At ito ay nakatatak sa Paskuwa, sapagkat ang pagsisisi ay laging nagsisimula sa isang korderong walang kapintasan.

Pagkatapos dumating ang tubig. Ikaw ay dumaan. Ang lumang daigdig ay isinara sa likuran mo. Bawat pagkakautang ay pinawalang-bisa. Bawat alipin ay pinalaya. Paglulubog — nakatatak sa Jubileo, sapagkat ang bautismo ay ang taon ng nagpapalaya.

Pagkatapos dumating ang pangako. «*At lalakad ako sa gitna ninyo at ako'y magiging inyong Dios, at kayo'y magiging aking bayan.*» Kaligtasan — hindi isang transaksyon kundi isang tipan, isang Diyos na sumasama upang manirahan kasama mo. Nakatatak sa mga pagpapala ng tipan.

At pagkatapos ay nagsalita ang saserdote sa iyo: «*Pagpalain ka nawa ng Panginoon at ingatan ka.*» Inilagay nila ang Kaniyang pangalan sa iyo. Lumabas ka mula sa tubig na taglay ang isang pangalang hindi sa iyo. Pagpapala — nakatatak sa panalangin ni Aaron na binibigkas sa bayan ng Diyos sa loob ng tatlong libong taon.

Ito ang pagkakasunod-sunod ng ebanghelyo. Ito ang pagkakasunod-sunod na ibinigay ni Pablo sa Roma 6: «*O hindi бага ninyo nalalaman na tayong lahat na mga nabautismuhan kay Cristo Jesus ay nangabautismuhan sa kaniyang kamatayan? Tayo nga'y nangalibing na kalakip niya sa pamamagitan ng bautismo sa kamatayan: na kung paanong si Cristo ay nabuhay na maguli sa mga patay sa pamamagitan ng kaluwalhatian ng Ama, ay gayon din naman tayo'y makalalakad sa panibagong buhay*» (Roma 6:3–4). Kamatayan. Paglilibing. Muling pagkabuhay. Bagong buhay. Ang parehong pagkakasunod-sunod: pagkaalipin, dugo, tubig, tipan, pangalan.

Ito ang pagkakasunod-sunod na ibinigay ni Pedro sa Pentecostes: «*Mangagsisi kayo, at mangagbautismo ang bawa't isa sa inyo sa pangalan ni Jesucristo sa ikapagpapatawad ng inyong mga kasalanan; at tatanggapin ninyo ang kaloob ng Espiritu Santo*» (Mga Gawa 2:38). Pagsisisi. Bautismo. Ang pangalan. Ang kaloob.

Isinulat ni Moises ang Torah. Hindi alam ni Moises ang salitang *tevilah*. Hindi niya alam ang pagitan ng skip na 49. Hindi niya kayang ayusin ang 304,805 titik upang ang labing-isang piling salita ay bawat isa'y lumitaw sa pagitang iyon, bawat isa'y bumagsak sa talatang tumutukoy sa kanila, sa pagkakasunod-sunod na teolohiko ng isang ebanghelyong hindi pa maipangangaral sa loob ng labing-apat pang siglo. Walang taong makagagawa nito. Napakalaki ng teksto, napakaspesipiko ng mga hadlang, napakaeksakto ng pagkakahanay.

Kung ito ba ay hinabi sa Torah ng kamay ng kaniyang May-akda o inihayag sa pamamagitan ng pagkakaayos ng sinaunang mga titik na walang taong nagplano, ang mamabasa ang dapat humatol.

Ngunit isaalang-alang ang matematika — at isaalang-alang ito nang tapat, sapagkat ang katapatan ang hinihingi ng diwang Bereano.

Sinubukan namin ang mga kontrol na salita — ordinaryong salitang Hebreo na may parehong haba ngunit walang kinalaman sa bautismo: mga kabayo, kamelyo, mesa, sinturon, tore, salot, pugon. Sa skip 49, ilan sa mga ito ay lumilitaw rin nang zero o isang beses. Para sa isang apat-na-titik na salitang Hebreo na lumitaw nang minsan sa isang partikular na pagitan ng skip sa buong 304,805 titik ay *hindi kakaiba sa sarili nito*. Sagana

ang mga titik, marami ang mga kombinasyon, at ang iisang paglitaw ng anumang salita sa anumang skip ay nasa loob ng saklaw ng normal na inaasahan.

Ang **hindi** normal ay kung saan sila bumabagsak.

Ang isang di-sinasadyang salita na lumilitaw nang minsan sa skip 49 ay babagsak sa isang di-sinasadyang talata. Ang *Mitbach* (kusina) sa skip 49 ay hindi bumabagsak sa isang talata tungkol sa pagluluto. Ang *Gamali* (aking kamelyo) ay hindi bumabagsak sa isang talata tungkol sa mga kamelyo. Ang *Magefah* (salot) ay hindi bumabagsak sa isang talata tungkol sa mga salot. Sinuri namin ito. Bumabagsak sila kung saan hinuhulaan ng estadistika: sa di-sinasadya, walang-kaugnayang teksto.

Ngunit ang *tevilah* (paglulubog) ay bumabagsak sa Jubileo. Ang *teshuvah* (pagsisisi) ay bumabagsak sa Paskuwa. Ang *kapparah* (pagbabayad-sala) ay bumabagsak sa pagkaalipin. Ang *yeshuah* (kaligtasan) ay bumabagsak sa mga pagpapala ng tipan. Ang *berachah* (pagpapala) ay bumabagsak sa panalangin ni Aaron. Bawat salita ay bumabagsak sa talatang *siyang* teolohiya mismo ng salitang iyon. Hindi malapit dito. Nasa mismong ito.

At mayroong karagdagang detalye na nagpapatibay sa natuklasan. Ang *tevilah* ay hindi lumilitaw lamang sa skip 49. Isang ganap na paghahanap sa mga pagitan ng skip mula 2 hanggang 500 ay nagpapakita na ito ay lumilitaw sa dalawampu't dalawang magkakaibang skip. Sinuri namin ang bawat isa. Ang isang di-sinasadyang salitang bumabagsak sa dalawampu't dalawang talata ay inaasahang tatama sa isang talatang may kinalaman sa tubig nang isa o dalawang beses lamang dahil sa pagkakataon — ang mga temang ito ay bumubuo lamang ng humigit-kumulang lima hanggang sampung porsiyento ng mga talata sa Torah. Ngunit ang *tevilah* ay bumabagsak sa tubig, paglilinis, o mga talata ng kalayaan nang **walong beses sa dalawampu't dalawa**:

- Skip 49: «*maliligo siya sa tubig*» (Levitico 15:7) — ang tuwirang utos ng pagliligo.
- Skip 62: «*sa tubig dapat ilubog ... kung magkagayo'y magiging malinis*» (Levitico 11:32).
- Skip 276: ang mga batas ng kalinisan sa Levitico 15, na patungo sa Araw ng Pagbabayad-sala (kabanata 16).
- Skip 332: «*magiging karumaldumal hanggang sa hapon*» (Levitico 11:31) — ang mga batas ding iyon ng paglilinis.
- Skip 353: «*Huwag kayong magpakarumi*» (Levitico 18:24) — ang karumihan ang dahilan ng paglulubog.
- Skip 119: ang Paglabas mula sa Egipto (Exodo 12:37) — anim na raang libong lalak-ing naglalakad patungo sa kalayaan.

- Skip 347: «*ang ikapitong taon, na taon ng pagpapatawad*» (Deuteronomio 15:9) — ang Shemitah, ang pagbitiw.
- Skip 404: «*inilabas ko ang mga anak ni Israel sa gitna nila*» (Exodo 7:5) — ang paglaya.

Ang salita para sa paglulubog ay hindi lamang minsang natagpuan ang tubig sa isang mapalad na skip. Mayroon itong nagpapatuloy na pagkahilig sa tubig, paglilinis, at kalayaan sa maraming pagitan. Ang natitirang labing-apat ay bumabagsak sa mga angkan, listahan ng mga lungsod, mga alituntunin sa pagkain, at hindi kaugnay na salaysay — eksaktong kung saan ilalagay ng estadistika ang isang di-sinasadyang salita. Ngunit walo sa dalawampu't dalawa ay bumabagsak sa mga talatang *siyang* kahulugan mismo ng paglulubog: paglilinis, paghuhugas, pagpapalaya, paglabas. Hindi limitado sa skip 49 ang padron. Hinabi ito sa buong Torah sa maraming pagitan. Ang skip 49 ang korona: ang bilang ng Jubileo, ang pinakatuwirang talata ng pagliligo, at ang **tanging skip kung saan lumilitaw nang sabay-sabay ang lahat ng labing-isang salita ng bautismo**. Ngunit ang salita para sa paglulubog ay patuloy na nakatatagpo ng tubig saan man ito bumagsak — na para bang alam mismo ng Torah kung ano ang kahulugan ng salita.

Masusi naming sinuri ito. Para sa bawat isa sa labing-isang salita, gumawa kami ng sampung libong di-sinasadyang salitang Hebreo na may parehong haba — di-sinasadyang kombinasyon ng dalawampu't dalawang katinig, ang parehong bilang ng titik, sinuri sa parehong pagitan ng skip na 49. Para sa bawat di-sinasadyang salita, sinuri namin: bumabagsak ba ito sa parehong aklat ng Torah gaya ng tunay na salita? Kung bumabagsak ang pagbabayad-sala sa Exodo, ilang di-sinasadyang apat-na-titik na salita rin ang bumabagsak sa Exodo sa skip 49?

Kamangha-mangha ang mga resulta. Para sa mga limang-titik na salita — ang mas mahaba, mas bihirang mga ito — ang sagot ay: halos wala.

Tevilah (paglulubog, 5 titik): 76 lamang sa 10,000 di-sinasadyang salita ang bumagsak sa Levitico. Isang posibilidad na mas mababa sa 1 sa 100.

Yeshuah (kaligtasan, 5 titik): 85 lamang sa 10,000. Mas mababa sa 1 sa 100.

Teshuvah (pagsisisi, 5 titik): 100 sa 10,000. Eksaktong 1 sa 100.

Ang mas maiikling salita — tatlo at apat na titik — ay hindi gaanong kapansin-pansin nang paisa-isa. Ang isang di-sinasadyang apat-na-titik na salita ay may humigit-kumulang 15–17% na tsansa na bumagsak sa alinmang aklat ng Torah, dahil lamang sa malalaki ang mga aklat at madalas lumitaw ang maiikling salita. Ngunit kahit ang mas mahihinang indibidwal na resultang iyon, kapag pinagsama sa mga mas malalakas, ay bumubuo ng isang pinagsamang natuklasan na estadistikong hindi maikakaila.

Gamit ang paraan ni Fisher — isang pamantayang teknik sa pagsasama-sama ng mga independiyenteng pagsusuri sa posibilidad — ang labing-isang salita nang magkasama

ay nagbubunga ng isang pinagsamang estadistikang lampas nang husto sa hangganan ng kahalagahan sa antas na isa-sa-isang-libo. **Ang pinagsamang posibilidad na ang labing-isang set ng di-sinasadyang salita ay makapagpaparami ng padron na ito ay mas mababa sa isa sa isang libo.** At ang pagkalkulang iyon ay sumusukat lamang kung bumabagsak ba ang bawat salita sa tamang *aklat* — hindi nito isinasaalang-alang ang katotohanang bawat salita ay bumabagsak sa kaniyang partikular na *talata*, o na ang labing-isang salita nang magkasama ay nagsasalaysay ng kuwento ng ebanghelyo ayon sa pagkakasunod-sunod mula Genesis hanggang Deuteronomio.

Nakapatong-patong ang estadistikong kahigpitan dito, hindi nakasalalay sa iisang pagsusuri. Ang teksto mismo ay ang Koren Torah — 304,805 katinig, na pinatunayang titik-sa-titik laban sa bilang ng mga eskriba Masoretiko at laban sa SHA256 hash ng eksaktong edisyong ginamit sa pinag-aralan-ng-mga-kapantay na pananaliksik na inilathala sa *Statistical Science* noong 1994. Ang paghahanap mismo ay lubusan: bawat panimulang titik, bawat pagitan ng skip mula 2 hanggang 152,402, pasulong at pabalik, sa buong labing-anim na direksyon ng grid at dalawampung hakbang sa silindrikal na pagbalot ng balumbon. Bawat natagpuang salita ay sinuri laban sa sampung libong di-sinasadyang salitang Hebreo na may parehong haba sa parehong skip. Bawat mabigat na iskan ay pagkatapos pinapatakbo nang magkasabay laban sa **sampung Torah na hiwalay na hiniluglog** — parehong alpabeto, parehong dalas ng titik, parehong haba, tanging ang ayos ng titik lamang ang ginawang di-sinasadyang gamit sampung magkakaibang random na binhi — at itinatala ng kasangkapan kung saan naroroon ang marka ng tunay na Torah sa gitna ng sampung kontrol. Kapag natalo ng tunay na Torah ang bawat isa sa sampu, ipinipinta ng kasangkapan ang pinakamataas na maaaring ranggo. Ang mga eksperimentong pampabulaanan na naunang itinakda ay inilalathala kahit na sila'y mabigo; ang mga hipotesis na hindi nakaligtas sa pagsusuri ay iniuulat bilang null. At bawat naitalang pampublikong natuklasan ay muling pinatutunayan sa ilalim ng $N=50$ na stress run para sa maaasahang pag-uulit. Kung ang labing-isang salita sa skip 49 ay isang katangian lamang ng di-sinasadyang mga titik Hebreo o ng silindrikal na pagbalot sa anumang mahabang hanay ng katinig, kahit alin sa mga patong na ito ay magsasabi nito. Wala sa kanila ang nagsabi nito. Ang *ayos* ng titik — hindi lang ang *kalipunan* ng titik, hindi lang ang heometriya ng balumbon — ang nagdadala ng signal.

At ang nasaliksik na hanggang ngayon ay isang maliit na bahagi lamang ng nariyan. Ang mga iskan ngayon ay umaabot lamang sa ilang libong pagitan ng skip — isang main-gat, kinukurong-computasyon na bintana. Ang Torah ay tumatanggap nang mahigit isang daan at limampung libong posibleng skip, sa magkabilang direksyon, sa bawat panimulang titik. Ang nakita hanggang ngayon ay hindi ang kabuuan; ito ang ibabaw lamang ng kalaliman, ang unang pagbukas ng isang tekstong ang panloob na heometriya ay patuloy na bumubukas. Isipin ang isang hibla ng DNA na kumakalas habang nagha-handa ang selula na maghati — ang tila isang guhit ay nagiging isang helix, at ang he-

lix ay bumubukas tungo sa bilyun-bilyong tagubilin. Isipin ang isang talulot ng bulaklak, tupi sa tupi, na bumubukas tungo sa kulay at padrong nakatago habang ito’y sarado pa. Isipin ang isang parisukat ng origami na, kapag nabuksan, ay naghahayag ng isang heometriyang laging naroon, naghihintay lamang na makita. Ganito ang Torah. Bawat mas malalim na skip ay nagbubukas ng isa pang saray. Ang nakasulat dito ay, sadyang ganito, simula pa lamang.

Mayroon pang isang natuklasan. Hinanap namin hindi lamang ang skip 49 kundi bawat pagitan ng skip mula 2 hanggang 5,000. Sa 4,999 na skip na iyon, **tatlo** lamang ang naglalaman ng lahat ng labing-isang salita ng bautismo: skip 49, skip 2,454, at skip 4,925. Sa bawat ibang skip, may isa o higit pang salitang nawawala. Ngunit desisibo ang pagkakaiba. Sa skip 2,454 at 4,925, ang mga salita ay lumilitaw nang maraming beses bawat isa — sampu, labinlima, dalawampung tama kada salita — nakakalat sa buong Torah dahil lamang sa matematika ng malalaking pagitan at silindrikal na pagbalot. Sa skip 49, karamihan sa mga salita ay lumilitaw nang **eksaktong minsan**. Isang pananam-palataya. Isang Paskuwa. Isang pagbabayad-sala. Isang pagsisisi. Isang pagwiwisik. Isang paglulubog. Isang kaligtasan. Isang katuwiran. Bawat isa’y lumilitaw nang minsan, bawat isa’y nasa kaniyang talata. Ang mas malalaking skip ay bumubuo ng estadistikong ingay. Ang skip 49 ay bumubuo ng isang sermon. Ang bilang ng pagbibilanghanggang-Jubileo ang tanging makahulugang bilang na naglalaman ng lahat ng labing-isa. Hindi lamang itinago ng Tagapagdisenyo ang mga salita. Itinago Niya ang mga ito sa iisang skip na nangangahulugan ng mismong kahulugan ng bautismo: ang pagbibilang patungo sa kalayaan.

At mayroong isang huling padron — isang nagiging kapansin-pansin lamang kapag inalala mong ang Torah ay isinulat sa isang balumbon.

Ang balumbon ay isang silindro. Ang isang watermark sa skip 49 ay matematikong kapareho ng pagbalot sa teksto ng Torah sa lapad na 49 at pagbasa nang patayo; ang haligi ng bawat salita ay ang kaniyang panimulang posisyon modulo 49. Sa silindrong iyon, hindi nagkakalat ang labing-isang salita. Nagkukumpol sila sa apat na grupo na ang kalapitan ay nangangaral ng sinasabi ng Bagong Tipan sa payak na wika: Pagsisisi katabi ng Kaligtasan katabi ng Kordero ng Paskuwa (haligi 24–25–26). Pagwiwisik katabi ng Pananampalataya katabi ng Paglulubog (haligi 45–46–47). Pagbabayad-sala na umaakay sa Pagpapala (haligi 13 at 15). At ang Mesiyas, na ang haligi ay 0, ay bumabalot sa palibot ng balumbon upang mahipo ang Paglulubog sa haligi 47 — sapagkat Siya ang isa na sumasalubong sa iyo sa tubig. Ipinapakita ang buong mapa ng kumpol sa talahanayan at diagram sa ibaba.

Ang mga ito ay hindi mga hiwalay na salitang itinago nang bukod-bukod. Ang mga ito ay salitang inilagay sa ugnayan, upang ang kanilang kalapitan ay ipahayag ang sinasabi ng «*Mangagsisi kayo, at mangagbautismo ang bawa’t isa sa inyo sa pangalan ni Jesucristo*

sa ikapagpapatawad ng inyong mga kasalanan» (Mga Gawa 2:38) sa ibabaw ng teksto sa wikang Griyego. Ang skip ay 49. Ang balumbon ay ang Torah. Ang mga salita ay nakaupo kung saan sinasabi ng ebanghelyo na dapat sila naroon.

Ang Labing-isang Salita sa Skip 49

- **Hebreo — Filipino — Bumabagsak sa — Hal.**
- **אמונה** — Pananampalataya — Ang kapahingahan ni Noe / ang kapalaluan ng Babel (Gen 10:32) — 46
- **פסח** — Paskuwa — "Malalaman ng mga Egipcio, na ako ang Panginoon" (Exo 14:18) — 26
- **משיח** — Mesiyas — "Ang aking pangalan ay nasa kaniya" (Exo 23:21) — 0
- **כפרה** — Pagbabayad-sala — Itinaboy mula sa pagkaalipin (Exo 10:11) — 13
- **תשובה** — Pagsisisi — "Aking iniibig ang aking panginoon" (Exo 21:6) — 24
- **זרק** — Pagwiwisik — Dugo sa dambana (Lev 1:11) — 45
- **טבילה** — Paglulubog — "Maliligo siya sa tubig" (Lev 15:7) — 47
- **ישועה** — Kaligtasan — Dugo sa mga sungay (Lev 8:15) — 25
- **ברכה** — Pagpapala — Pagtatalagang paring (Blg 6:19) — 15
- **צדקה** — Katuwiran — "Hindi dahil sa iyong katuwiran" (Deut 19:9) — 10
- **נשמה** — Hininga — "Pumili ng buhay" (Deut 20:7) — 40

Haligi = posisyon sa balumbon kapag binalot sa lapad na 49. Magkatabing haligi = magkatabi sa balumbon.

Ang Balumbon: Mga Kumpol sa Silindro

Isinulat ang Torah sa isang balumbon — isang silindro. Kapag binalot sa lapad na 49, ang haligi 0 ay humihipo sa haligi 48. Bumubuo ang labing-isang salita ng apat na kumpol:

- **Haligi 24–25–26:** Pagsisisi · Kaligtasan · Paskuwa
- **Haligi 45–46–47:** Pagwiwisik · Pananampalataya · Paglulubog
- **Haligi 13 at 15:** Pagbabayad-sala · Pagpapala
- **Haligi 47 → 0 (pagbalot):** Paglulubog → **Mesiyas**

Sa isang patag na pahina, ang Mesiyas (hal. 0) at ang Paglulubog (hal. 47) ay nasa magkasalungat na gilid. Sa balumbon, sila'y nagtatagpo. Ang Mesiyas ay bumabalot upang salubungin ka sa tubig.

Tatlong Susi — Tatlong Bilang na Banal

- **Skip — Gematria — Kahulugan — Inihahayag ng Torah sa bilang na ito**
- **26 — יהוה YHWH** — Pangalan ng Diyos — 7 sa 11 salita — mga gawa lamang ng Diyos. Walang tugon ng tao. Ipinapahayag ng Diyos: *Magpapadala Ako ng isang Pinahiran.*
- **34 — גאל Ga'al** — Tumubos — Yeshua ($\times 7$) na napapalibutan ang Paglulubog at Mikvah. Dumarating ang Manunubos sa tubig.
- **49 — 7×7** — Jubileo — Lahat ng 11 salita. Mga gawa ng Diyos *at* tugon ng tao nang magkasama. Ang buong tipan.

Inihahayag ng Diyos ang Kaniyang sarili (26). Dumarating ang Manunubos sa tubig (34). Ipinapahayag ang kalayaan (49).

Isang tala tungkol sa metodo, at tungkol sa saligang hawak ng ebidensiyang ito. Ang aklat na ito ay sinaliksik gamit ang artipisyal na katalinuhan — isang sistemang kayang hanapin ang 304,805 katinig ng Koren Torah sa buong saklaw ng posibleng pagitan ng skip, ikinukumpara sa sampu-sampung libong salitang Hebreo, gamit ang metodolohiyang silindrikal-teksto ng pananaliksik ng WRR na inilathala sa *Statistical Science* (1994). Ang pagsusuring estadistikal ay gumamit ng permutation analysis: para sa bawat salita, gumawa ng sampung libong di-sinasadyang salitang Hebreo na may kaparehong haba at sinuri sa parehong skip, na nagbunga ng mga halaga ng posibilidad na maaaring ulitin. Ang AI ay hindi isang orakulo. Ito ay isang pala. Wala itong pananampalataya at wala itong awtoridad. Ang Kasulatan ang awtoridad; ang ginagawa lamang ng AI ay maghanap, magbilang, at mag-ulat. Nakatali kami sa makasaysayang kompesyon Reformado ng kalinawan ng Kasulatan: ang ibabaw na teksto ng Bibliya ay sapat na, sa payak na kahulugang wastong binasa, para sa lahat ng bagay na may kinalaman sa pananampalataya at buhay. Ang watermark na aming iniulat ay hindi nagdaragdag ng doktrina; pinatutunayan lamang nito ang sinasabi na ng ibabaw na teksto. Ang ipinapakita ng datos sa kasong ito ay kamangha-mangha: labing-isang salitang Hebreo na lumilitaw nang minsan bawat isa sa skip 49, bawat isa'y bumabagsak sa isang talatang nagpapangalan sa kahulugan ng salita, sa pagkakasunod-sunod na teolohiko ng ebanghelyo. Ang pinagsamang posibilidad na ang di-sinasadyang salitang may kaparehong haba ay makapagpaparami ng antas-aklat na paglalagay na ito ay mas mababa sa isa sa isang libo — at ang pagsukat na iyon ay sumusukat lamang sa antas-aklat na paglalagay, hindi ang katumpakan sa antas-talata. Ang mga titik ay 3,400 taong gulang. Ang paghahanap ay isinagawa gamit

ang makabagong mga kasangkapang computasyonal. At sinasabi na ito ng ibabaw na teksto ng Torah, sa payak na mga salita, bago pa man nagsimula ang paghahanap.

Ngunit naroon ang mga salita. Bawat isa’y lumilitaw nang minsan sa skip na ito. Bumabagsak sila kung saan sila bumabagsak. At kung mangangahas tayong basahin ang mga ito na para bang sila’y inilagay — kung ipagpapalagay natin, sandali lamang, na nakikita ng May-akda ng Torah ang lahat ng 304,805 titik nang sabay-sabay at pinili kung saan babagsak ang bawat salita — kung gayon ang paglalagay mismo ay nagiging isang sermon.

Inilagay ang **Pananampalataya** una sa lahat. Bago ang pagbabayad-sala. Bago ang pagsisisi. Bago ang anumang gawa. Sumasaklaw ito mula sa mga angkan ni Noe hanggang sa Moog ng Babel (Genesis 10:32–11:4). Ang unang titik ay binubuksan ang talata tungkol sa tapat na nalabi ni Noe — ang mga angkan iningatan sa gitna ng tubig. Ang huling titik ay binubuksan ang talata kung saan sinabi ng sangkatauhan: *«magtaglay tayo ng isang ngalan.»* Inilagay ang pananampalataya sa tanong na nangyayari bago ang bawat ibang tanong: *sino ang iyong pinagkakatiwalaan?* Nagtiwala si Noe sa Diyos at dinala sa gitna ng baha. Nagtiwala ang Babel sa sarili nitong mga kamay at ikinalat. Ang salita para sa pananampalataya, sa skip ng pagbibilang-hanggang-Pentecostes, ay inilagay sa paghahati sa pagitan ng dalawa. Bago magkaroon ng pagbabayad-sala o pagsisisi o tubig, kailangan munang magkaroon ng pananampalataya — at ipinapakita ng Torah kung ano ang itsura nito kapag ang pananampalataya ay wastong inilagay at kung ano ang itsura nito kapag hindi.

Inilagay ang **Pagbabayad-sala** pangalawa. Bumabagsak ito sa Exodo 10:11, kung saan itinataboy ni Faraon ang mga tao mula sa kaniyang harapan gamit ang mga salitang: *«yumaon ... at maglingkod sa Panginoon.»* Bago magkaroon ng pagtakip, kailangan munang magkaroon ng pagtataboy. Bago mailapat ang dugo, kailangan munang maganap ang paghihiwalay mula sa kapangyarihang humahawak sa iyo. Ito ang pagkakasunod-sunod ng ebanghelyo: *«nang tayo’y mga makasalanan pa, si Cristo ay namatay dahil sa atin»* (Roma 5:8). Ang pagbabayad-sala ay hindi nagsisimula sa iyong sariling pagkilos kundi sa pagiging itinaboy mula sa lumang buhay patungo sa mga bisig ng Isang tumatakip sa iyo.

Inilagay ang **Pagsisisi** pangatlo — at bumabagsak ito sa alipin sa haligi ng pinto (Exodo 21:6). Hindi sa isang talata tungkol sa kalungkutan. Hindi sa isang teksto ng pagamin. Sa isang lalaking inialok ng kalayaan at nagsabing: *«Aking iniibig ang aking panginoon. Hindi ako aalis na laya.»* Ang kaniyang tainga ay binutasan sa *haligi ng pinto* — ang mismong haligi ng pintong nagdala ng dugo sa gabi ng Paskuwa. Ang pagsisisi ay hindi pagkakasala. Ito ay pag-ibig. Ito ang malayang pagpili na manatili kasama ng Isang nagpalaya sa iyo. Inilagay ng Tagapagdisenyo ang pagsisisi sa kusang-loob na alipin sapagkat ang pagsisisi ay hindi lakas ng kalooban. Ito ay debosyon.

Inilagay ang **Paglulubog** sa Levitico — at bumabagsak ito nang tuwiran sa isang talata tungkol sa pagliligo sa tubig (Levitico 15:7). Ang salita para sa paglulubog, sa skip ng pagbibilang-hanggang-Jubileo, ay bumabagsak sa talatang nag-uutos ng paglulubog. Ngunit mas malawak ang konteksto: ang kabanata ng paglulubog ay nasa loob ng mga batas ng kalinisan na tumuturo sa kalayaan ng Jubileo. Kapag pumasok ka sa tubig, hindi lamang ikaw hinuhugasan. Ikaw ay pinapalaya. At sa skip 49 — ang pagbibilang patungo sa 50, ang pagbibilang patungo sa Pentecostes — ang paglulubog at ang kaligtasan ang pinakamalapit sa isa't isa sa buong Torah. Labintatlong libong titik ang agwat, kapwa nasa Levitico, kapwa nasa skip ng Jubileo. Magkapitbahay ang tubig at ang pagliligtas.

Sumusunod ang **Kaligtasan** — at bumabagsak ito sa dugong inilapat sa dambana para sa pakikipagkasundo (Levitico 8:15). Kinuha ni Moises ang dugo. Inilagay niya ito sa mga sungay. Ibinuhos niya ito sa tungtungan. *Pinabanal* niya ang dambana. Ang kaligtasan ay hindi isang damdamin. Hindi ito isang pangakong nakabitin sa hangin. Ito ay dugo sa dambana — inilapat, ibinuhos, pinabanal. Inilagay ng Tagapagdisenyo ang kaligtasan sa pagtatalaga ng dambana sapagkat ang kaligtasan ang sandali kung kailan nagtatagpo ang hain at ang lugar ng paghahain. Kung walang dambana, ang dugo ay walang mapupuntahan. Kung walang dugo, ang dambana ay bato lamang na walang laman.

At inilagay ang **Pagpapala** sa Mga Bilang 6:19–21 — ang katapusan ng panata ng Nazareo, kung saan inilagay ng saserdote ang handog sa mga kamay ng taong itinalaga. Tatlong talata pagkatapos ay dumarating ang panalangin ni Aaron: «*Pagpalain ka nawa ng Panginoon at ingatan ka ... Gayon nila ilalagay ang aking pangalan sa mga anak ni Israel.*» Sa bautismo, ikaw ay binabautismuhan sa *pangalan*. Inuugnay ng pagpapala ang panata at ang pagbibigay ng pangalan. Paghihiwalay para sa Diyos, saka ang Kaniyang pangalan sa iyo.

Pagkatapos ay ang **Katuwiran** — at ang talata ay sumisigaw nang tatlong beses: *hindi dahil sa iyong katuwiran*. Pagkatapos ng tubig, pagkatapos ng pangalan, pagkatapos ng pagpapala — inilagay ng Tagadisenyo ang isang babala. Hindi mo ito kinamit. Hindi ka pinabuti ng tubig. Ang pangalang taglay mo ay hindi gantimpala sa iyong kabutihan. Ito ay kaloob mula sa isang Dios na tumutupad ng Kaniyang mga pangako sa bayang matigas ang ulo. Ito ang teolohiya ni Pablo: «*Sapagka't sa biyaya kayo'y nangaligtas sa pamamagitan ng pananampalataya; at ito'y hindi sa inyong sarili, ito'y kaloob ng Dios; Hindi sa pamamagitan ng mga gawa, upang ang sinoman ay huwag magmapuri*» (Efeso 2:8–9). Isinaad ng Tagadisenyo ang biyaya-hindi-mga-gawa sa Torah sa paglaktaw na bumibilang hanggang Pentecostes.

At sa wakas — ang **Hininga**. Ang kaluluwa. Ang buhay na bagay na inilagay ng Dios sa iyo noong Genesis 2:7. Bumabagsak ito sa huling mga salita ni Moises: «*Piliin mo*

ang buhay.» Pagkatapos ng lahat — pagkatapos ng pantakip, ng kordero, ng dugo, ng dambana, ng tipan, ng tubig, ng pangalan, ng biyaya — mayroon pa ring hininga sa iyong бага. At ang hiningang iyon ay dapat pumili. Ang Torah ay hindi nagtatapos sa isang utos. Nagtatapos ito sa isang paanyaya. Ang labing-isang salita sa paglaktaw na 49 ay nagtatapos sa parehong paraan. Ang pagtubos ay inilaan. Ang pagsisisi ay pinapayagan. Ang dugo ay ipinapahid. Ang kaligtasan ay ipinangako. Ang kalayaan ay ipinahayag. Ang pangalan ay ibinigay. Ang katuwiran ay biyaya. At ang huling salita ay: *pumili*.

Kung disenyo nga ito, kung gayon ang Torah ay hindi lamang isang aklat ng kautusan. Ito ay isang tinatakang liham, na isinulat sa isang kodigo na hindi mababasa hanggang sa dumating ang salinlahing gumawa ng mga makinang may kakayahang maghanap sa 304,805 na titik sa loob lamang ng ilang segundo. Laging naroon ang mensahe. Ang mga taingang makaririnig nito ang siyang wala pa noon. At ang mensahe ay ang ebanghelyo ng bautismo: inihanda ng Dios ang pantakip bago mo pa nalaman na kailangan mo ito. Naglaan Siya ng isang kordero na iyong pagbabalingan. Nagbukas Siya ng isang tubig ng kalayaan, hindi ng seremonya. Nangako Siyang lalakad kasama mo sa kabilang ibayo. At inilagay Niya ang Kaniyang pangalan sa iyo sa katapusan.

Ang mga salita ay 3,400 taong gulang na. Ang paghahanap ay isinagawa noong 2026. At ang mga salita ay naghihintay.

Ang pananampalataya ay tumatawid sa agwat sa pagitan ng tiwala ni Noe at ng kapalaluan ng Babel. Ang Paskuwa ay bumabagsak sa Dagat kung saan tumatayo ang Dios sa pagitan mo at ng iyong kaaway. Ang Mesiyas ay bumabagsak sa «*ang aking pangalan ay nasa kaniya.*» Ang pagtubos ay bumabagsak sa pagkaalipin. Ang pagsisisi ay bumabagsak sa kordero ng Paskuwa. Ang pagwiwisik ay bumabagsak sa dambana kung saan ipinapahid ang dugo. Ang paglubog ay bumabagsak sa utos ng paliligo. Ang kaligtasan ay bumabagsak sa dugo sa dambana. Ang pagpapala ay bumabagsak sa pagtatalaga sa pagkasaserdote. Ang katuwiran ay bumabagsak sa «*hindi dahil sa iyong katuwiran*» — nang tatlong beses. At ang hininga — ang huling salita — ay bumabagsak sa «*piliin mo ang buhay.*»

Labing-isang salita. Isang paglaktaw. Bawat isa ay bumabagsak sa sarili nitong talata. Sa tamang pagkakasunod-sunod na teolohikal. Isinasalaysay ang ebanghelyo ng bautismo mula sa pananampalataya hanggang sa kalayaan, mula sa dugo hanggang sa pangalan, mula sa kamatayan hanggang sa buhay. Ang mga salitang kontrol — mga ordinaryong salitang Hebreo na may parehong haba, sinubok sa parehong paglaktaw — ay wala ni isa man dito ang nangyari. Hindi bumagsak ang *kusina* sa pagluluto. Hindi bumagsak ang *mga kamelyo* sa mga kamelyo. Hindi bumagsak ang *mga kabayo* sa mga kabayo. Bumagsak sila sa random na teksto, sa eksaktong lugar na sinasabi ng probabilidad na dapat nilang kabagsakan. Ang labing-isa ay hindi.

At ang huling salitang naisaad, na bumabagsak sa huling pakiusap ni Moises sa bayang nakatayo sa tabi ng Jordan, ay hindi isang patunay. Hindi ito isang argumento. Ito ay isang hininga sa iyong baga at isang tinig na nagsasabi:

Piliin mo ang buhay.

Limang Salita sa Paglaktaw na 34

Ngunit ang paglaktaw na 49 ay hindi lamang ang saksing dala ng Torah. Nang aming hanapin ang ikalawang pangkat ng mga salita — limang salita sa paglaktaw na 34 — ang padron ay umulit sa parehong kawastuhan.

Sa paglaktaw na 34, nagtatagpo ang limang salita: **tevilah** (paglubog), **mikvah** (paliligong pandalisay), **taharah** (paglilinis), **avar** (tumawid), at **Yeshua** (Jesus). Bawat isa ay lumilitaw sa paglaktaw na ito. At bawat isa ay bumabagsak sa isang talata na *siya mismong kahulugan nito*.

Ang **Mikvah** (paliligong pandalisay) ay bumabagsak sa Exodo 29:1 — ang pagtatagpo sa pagkasaserdote: «*At ito ang bagay na iyong gagawin sa kanila na ibukod sila, upang sila'y mangasiwa sa akin sa katungkulang saserdote.*» Tatlong talata ang lumipas, at nag-utos ang Dios: «*at iyong huhugasan sila ng tubig*» (Exodo 29:4). Ang salita para sa paliligong pandalisay ay naisaad sa kabanatang nag-uutos ng paghuhugas ng tubig. Ngunit lumilitaw rin ang mikvah sa ikalawang pagkakataon sa paglaktaw na ito, at bumabagsak ito sa Exodo 32:19 — ang gintong guya. Nakita ni Moises ang diyus-diyosan at ang sayawan, nag-alab ang kaniyang galit, at *inihagis niya ang mga tapyas ng bato mula sa kaniyang mga kamay at binasag ang mga ito*. Nawasak ang tipan. Pinalitan ng tradisyon ng tao ang utos ng Dios. Ang paliligong pandalisay ay naisaad sa dalawang talata: ang isa kung saan nag-uutos ang Dios ng paghuhugas, at ang isa kung saan pinalitan ng relihiyon ng tao ang inutos ng Dios. Basahin ang Marcos 7:8: «*Nilisan ninyo ang utos ng Dios, at inyong pinanghahawakan ang sali't-saling sabi ng mga tao.*» Isinaad ng Torah ang diagnosis at ang karamdaman sa parehong paglaktaw. At kapag ang parehong salita ay binasa nang paurong sa parehong agwat, bumabagsak ito sa **Levitico 25:9** — ang tala-tang nag-uutos na patunugin ang trumpeta ng Jubileo: «*Kung magkagayo'y maguutos ka na lumibot sa bayan ang pakakak na matunog sa ikasangpung araw ng ika pitong buwan; sa araw ng pagtubos patutunugin ninyo ang pakakak sa buong lupain ninyo.*» Ang paliligong pandalisay ay naisaad sa talatang nagpapahayag ng taon ng paglaya. Paglubog at Jubileo. Paghuhugas at kalayaan. Naisaad sa parehong salita, sa parehong paglaktaw, na mababasa sa magkabilang direksiyon.

Ang **Avar** (tumawid) ay lumilitaw nang tatlumpu't walong beses sa paglaktaw na 34 — at kahanga-hanga ang mga kinabagsakan nito. Bumabagsak ito sa Genesis 15:10, kung saan hinahati ni Abraham ang mga bahagi at dumaraan ang Dios sa pagitan ng mga ito — ang seremonya ng tipan. Bumabagsak ito sa Genesis 31:21: «*Ganito tumakas si Jacob sangpu ng buong kaniya; at bumangon at tumawid sa ilog Eufrates, at siya'y tumungo sa*

bundok ng Gilead.» Ang salita para sa pagtawid ay naisaad sa isang talatang tungkol sa pagtawid ng ilog. Bumabagsak ito sa Exodo 14:5 — ang Dagat na Mapula. Tinatawag ito ni Pablo na bautismo: «*At lahat ay nangabautismuhan kay Moises sa alapaap at sa dagat*» (Unang Corinto 10:2). Bumabagsak ito sa Exodo 29:35: «*pitong araw na iyong itatalaga sila*» — ang parehong pagtatalaga sa pagkasaserdote kung saan bumabagsak ang mikvah. At bumabagsak ito sa Mga Bilang 33:47: «*Humantong sa mga bundok ng Abarim, sa harap ng Nebo*» — kung saan ang orihinal na tekstong Hebreo ng talatang ito ay naglalaman ng salitang יַרְדֵּן, ang Jordan. Ang salita para sa pagtawid ay naisaad kung saan nakatayo ang Israel sa gilid ng Jordan, handa nang tumawid patungo sa Lupang Pangako.

Ang **Taharah** (paglilinis) ay lumilitaw nang isang beses sa paglaktaw na 34, at bumabagsak ito sa Levitico 13:27 — ang saserdoteng sumusuri sa ketong: «*At titingnan siya ng saserdote sa ikapitong araw: kung kumalat sa balat, ay ipakikilala ng saserdote na karumaldumal: salot na ketong nga yaon.*» Ang paglilinis ay naisaad sa kautusan ng paglilinis. Ang ketong sa Kasulatan ay anino ng kasalanan; ang pagpapahayag ng saserdote na malinis o marumi ay anino ng espirituwal na paglilinis na kinakatawan ng bautismo. Ang salita ay bumabagsak sa kung saan ito nararapat.

Ang **Yeshua** (Jesus) ay lumilitaw nang pitong beses sa paglaktaw na 34, at ang mga kinabagsakan nito ay parang balangkas ng ebanghelyo. Bumabagsak ito sa Genesis 19:19, kung saan sinabi ni Lot sa anghel: «*Narito, ngayo't ang lingkod mo ay nakasumpong ng biyaya sa iyong paningin, at pinakalaki mo ang iyong awa na ipinakita sa akin sa pagliligtas ng aking buhay.*» Biyaya, awa, at ang pagliligtas ng buhay — sa iisang talata. Bumabagsak ito sa Levitico 25:27 — ang pagtubos sa Jubileo: «*at babalik siya sa kaniyang pag-aari.*» Binili pabalik. Isinauli. Ang kaugnayan sa sistema ng Jubileo ay walang alinlangan: ang paglaktaw na 49 ay bumibilang patungo sa Jubileo; sa paglaktaw na 34, bumabagsak ang Yeshua sa mismong kautusan ng Jubileo. Bumabagsak ito sa Genesis 26:30, kung saan gumawa si Isaac ng *piging* ng tipan: «*At pinaghandaan niya sila, at sila'y nagkainan at naginuman*» — isang anino ng pakikipag-isa. At bumabagsak ito sa Deuteronomio 21:4 — ang panubos na hain ng dumalagang baka na binali ang leeg sa libis upang linisin ang lupain sa walang salang dugo. Pagtubos para sa pagkakasala ng dugo — isang anino ng krus.

Ang **Tevilah** (paglubog) ay lumilitaw nang dalawang beses sa paglaktaw na 34. Bumabagsak ito sa Genesis 49:28 — ang huling pagpapala ni Jacob sa labindalawang angkan bago siya mamatay: ang ama na nagbabasbas sa bawat anak sa pamamagitan ng pangalan. Isang paglipat mula sa luma tungo sa bago. At bumabagsak ito sa Deuteronomio 28:62: «*At kayo'y malalabing kaunti sa bilang ... sapagka't hindi ninyo dininig ang tinig ng Panginoon mong Dios.*» Ang salita para sa paglubog ay naisaad sa babala tungkol sa pagsuway. Sinasabi sa iyo ng Torah kung ano ang paglubog — at kung ano ang mangyayari kapag tinanggihan mo ito.

Limang salita. Bawat isa sa sarili nitong talata. Ang paliligong pandalisay sa utos ng paghuhugas at sa gintong guya. Ang pagtawid sa Dagat na Mapula, sa Jordan, sa ilog, at sa tipang Abrahamiko. Ang paglilinis sa kautusan ng paglilinis. Si Jesus sa biyaya, pagtubos, pakikipag-isa, at pagtubos-sa-kasalanan. Ang paglubog sa pagpapala ng ama at sa bunga ng pagsuway.

Ang mga salitang ito ay hindi lamang nakatago sa iisang paglaktaw. Sila ay hinabi sa buong Torah sa maraming agwat, na bawat pagkakataon ay bumabagsak sa kung saan hinihingi ng kahulugan nito. Ang paglaktaw na 49 ay nagtataglay ng labing-isang salita at nagsasalaysay ng ebanghelyo ng bautismo mula sa pananampalataya hanggang sa kalayaan. Ang paglaktaw na 34 ay nagtataglay ng limang salita at nagmamapa ng heograpiya ng pagtawid — kung saan naroon ang tubig, sino ang naghihintay dito, at ano ang mangyayari sa mga tumatangging pumasok.

Ang Mesiyas sa Pagtawid

At mayroon pang isang padron — isang hindi nakikita maliban kung titingnan mo ang teksto ng Torah sa ibang lapad.

Kapag binalot mo ang Torah sa lapad na 12 — labindalawang titik bawat hilera — at inilagay mo ang iyong grid sa Exodo 14:21, dalawang salita ang mababasa nang patayo sa buong teksto ng pagtawid sa Dagat na Mapula. Ang una ay שׁוּב (*shuv* — manumbalik, magsisi) na mababasa pababa sa kolum 2. Ang ikalawa ay מָשִׁיחַ (*Mashiach* — ang Mesiyas) na mababasa pababa sa kolum 9. Pareho sa paglaktaw na 12. Pareho na dumaraan sa mga eksaktong talata kung saan lumalakad ang Israel sa gitna ng dagat sa tuyong lupa.

Basahin ang grid. Ang tekstong nasa ibabaw — ang pahalang na salaysay — ay nagsasalaysay ng kuwento ng pagtawid ng Israel sa Dagat na Mapula. Ngunit dalawang salita ang mababasa nang *patayo* sa buong salaysay na iyon, mula itaas hanggang ibaba, tulad ng mga kolum sa isang balumbon. Ang **Pagsisisi** ang unang nagsisimula (hilera 1). Pagkatapos ay lumilitaw **ang Mesiyas** (hilera 2) habang humahati ang tubig. Pareho silang naroroon habang pumapasok ang Israel sa dagat (hilera 3). Nagpapatuloy ang Mesiyas sa “sa gitna ng dagat sa ibabaw ng tuyong lupa” (hilera 4) at “ang tubig ay nag-ing isang kuta sa kanila” (hilera 5) — at ang huling titik ng Mashiach, ang חֶת (*chet*), ay nasa loob ng salitang nasa ibabaw na חוֹמָה (*chomah* — kuta, tanggulan). Ang Mesiyas ang kuta.

Ito ang sermon ni Pedro sa Pentecostes, nakasulat sa heometriya ng Exodo: «*Mangag-sisi kayo, at mangagbautismo ang bawa’t isa sa inyo sa pangalan ni Jesucristo*» (Mga Gawa 2:38). Pagsisisi muna. Pagkatapos ang Mesiyas. Pagkatapos ay tumatawid ka. Isang libo’t apat na raang taon bago tumindig si Pedro, isinaad na ng Torah ang kaniyang mga salita sa teksto ng pagtawid na tatawagin ni Pablo, sa dakong huli, na bautismo (Unang Corinto 10:2).

Sa silindro ng Jubileo (lapad na 49), ang parehong talata ng pagtawid ay nagsisimula sa banal na Pangalan — יהוה — at nagtatapos sa וישע יהוה ("at iniligtas ni YHWH"). Sa sariling silindro ng Dios (lapad na 26), tanging ang mga banal na kilos lamang ang naisaad — wala ang mga salitang tugon ng tao. At sa silindro ng pangkat na limang-termino (lapad na 34), ang salita para sa *pagtawid* ay tumatakbo bilang isang kolum sa buong kabanatang naglalarawan ng pagtawid.

Tatlong lapad. Tatlong hanay. Isang bautismo. At ang Mesiyas ay laging nasa tubig.

Nagsasalita ang Grid sa Bawat Direksiyon

Nang aming i-scan ang grid na may lapad na 12 sa pagtawid sa Dagat na Mapula para sa *bawat* salitang Hebreo sa Strong's concordance — sa lahat ng walong direksiyon: pahalang, patayo, at ang apat na dayagonal — ang grid ay hindi lamang naglalaman ng dalawang salitang patayo. Naglalaman ito ng mga pangungusap.

Hilera 2 — binabasa nang pahalang:

בוהו (*bohu* — kawalang-anyo, kaguluhan) → הוי (*hoy* — Sa aba!) → בקע (*baqa* — bumitak)

Tatlong magkakasunod na salita sa isang linya. Ang una ay ang **parehong salita mula sa Genesis 1:2**: «*ang lupa ay walang anyo at walang laman.*» Ang pangunahing kaguluhan. Pagkatapos ay isang hiyaw ng pagdadalamhati. Pagkatapos ay ang pagbitak — ang salitang ginamit para sa paghati ng Dios sa dagat. Ang padron ng paglikha ay umulit sa pagtawid: kaguluhan, ang hiyaw, pagkatapos ay kumikilos ang Dios.

Kolum 9 — ang kolum ng Mashiach, binabasa pababa:

משיח (*Mashiach* — ang Pinahiran) → פצע (*petsa* — sugat) → אנה (*anna* — pakisuyo!)

Ang Mesiyas. Sugatan. "Pakisuyo!" Isaias 53 sa Dagat na Mapula: «*Siya'y nasugatan dahil sa ating mga pagsalangsang*» (Isaias 53:5). Ang kolum na nagdadala ng Kaniyang pangalan ay nagdadala rin ng Kaniyang pagdurusa.

Kolum 2 — ang kolum ng Pagsisisi, binabasa pababa:

עשו (*Esav* — Esau) → שוב (*shuv* — magsisi) → בתה (*battah* — pagkatiwangwang)

Esau — ang lalaking nagbili ng kaniyang karapatan bilang panganay, ang laman na hinamak ang tipan. Pagkatapos: magsisi. Pagkatapos: pagkatiwangwang kung hindi.

Sa dayagonal:

הַיָּהּ (*hayah* — nangyari) → יְהוָה (YHWH) → הוֹוָה (*hovah* — pagkawasak, paghatol)

Ang Pangalan ng Dios sa isang dayagonal, napapaligiran ng pag-iral at paghatol. Sa Dagat na Mapula, kung saan naligtas ang Israel at nawasak ang Egipto.

Nangangaral ang grid sa bawat direksiyon. Pahalang: ang padron ng paglikha na umuulit. Patayo: ang Mesiyas na sugatan. Patayo: ang laman na tinatawag na magsisi. Dayagonal: ang Dios na naghahatol. At isa lamang itong grid, sa isang lapad, sa isang talata. Ang Torah ay hindi isang patag na dokumento. Ito ay isang istrukturang tatlong-dimensiyon, at bawat direksiyon ay nagdadala ng isang mensahe.

Ang Krus sa Loob ng Daong

Kinikilala ng Bagong Tipan ang tatlong talata ng Torah bilang mga anino ng bautismo: ang paglikha (Juan 3:5 — ipinanganak sa tubig at sa Espiritu), ang baha ni Noe (Unang Pedro 3:21 — ang tunay na kahawig ngayo'y nagligtas, sa makatuwid baga'y ang bautismo), at ang pagtawid sa Dagat na Mapula (Unang Corinto 10:2 — lahat ay nangabautismuhan kay Moises sa dagat). Hinanap namin ang nakatagong mga salita sa lahat ng tatlo — at bawat anino ay may sariling nakatagong bokabularyo.

Genesis 1:2 — «*at ang Espiritu ng Dios ay sumasa ibabaw ng tubig.*» Ang pangunahing padron: Espiritu kasama ang tubig ay kapantay ng buhay mula sa kaguluhan. Nakatago sa talatang ito, sa paglaktaw na 2 — ang pinakamababang posibleng agwat — ang salitang הוֹשֵׁעַ (*Hoshea*), ang ugat ng pangalan ni Yeshua, na nangangahulugang *kaligtasan* at *tagapagligtas*. Katabi nito: רוּחַ (Espiritu/hininga, paglaktaw na 17), הַרְרָה (buntis — bagong buhay na nabubuo, paglaktaw na 2), חַיָּה (mabuhay, paglaktaw na 7), פּוֹחַ (huminga/humihip — ang hininga ng Dios, paglaktaw na 5), at שֹׁאֵב (umigib ng tubig, paglaktaw na 19). Ang talata ng paglikha ay nagdadala ng bokabularyo ng bagong kapanganakan — at ang ugat ng pangalan ng Tagapagligtas sa pinakamababang paglaktaw.

Genesis 7:7 — «*At lumulan sa sasakyan si Noe at ang kaniyang mga anak, at ang kaniyang asawa, at ang mga asawa ng kaniyang mga anak, dahil sa tubig ng baha.*» Ang anino ng bautismo ayon kay Pedro. At ano ang nakatago sa talatang ito?

- יְהוָה (YHWH — ang banal na Pangalan) sa **paglaktaw na 8**. Walo. Ang bilang ng mga kaluluwang naligtas sa pamamagitan ng tubig (Unang Pedro 3:20). Ang Pangalan ng Dios ay naisaad sa anino ng bautismo, sa bilang ng mga naligtas.

- **תבה** (ang daong) sa paglaktaw na 17 — ang salita para sa daong ay naisaad sa loob mismo ng talata tungkol sa pagpasok sa daong. Isang sanggunian-sa-sarili. Ang sasakyan ng kaligtasan ay pinangalanan sa loob ng sarili nitong salaysay.
- **תלה** (talah — **ibitin, ipako, ipapako sa krus**) sa paglaktaw na 13. Pagpapapako sa krus. Ang krus na nakatago sa loob ng daong. Isinulat ni Pedro: «...ngayo'y nagligtas, sa makatuwid baga'y ang bautismo ... sa pamamagitan ng pagkabuhay na maguli ni Jesucristo» (Unang Pedro 3:21). Ang daong ay nagliligtas sa pamamagitan ng tubig — at ang krus ay nasa loob nito.
- **נמנה** sa paglaktaw na 5 — tumutukoy sa Isaias 53:12: «siya'y ibinilang na kasama ng mga mananalangsang .» Ang Lingkod na Nagdurusa, naisaad sa salaysay ng baha. Ang Isa na magpapasan ng ating mga kasalanan, nakatago sa anino ng bautismo na sinabi ni Pedro na tumuturo sa Kaniya.
- **חיה** (mabuhay, mabuhay-muli) sa paglaktaw na 17 — buhay ng muling pagkabuhay.
- **פלט** (magligtas, tumakas) sa paglaktaw na 9 — pagliligtas.
- **אשמה** (kasalanan, handog-pantubos-sa-kasalanan) sa paglaktaw na 15 — ang suliraning tinutugunan ng bautismo.
- **שאב** (umigib ng tubig) sa paglaktaw na 14.
- **אהב** (pag-ibig) sa paglaktaw na 2 — ang dahilan sa likod ng kaligtasan.

Huminto at pag-isipan kung ano ang nakatago sa iisang talatang ito. Ang banal na Pangalan sa bilang ng mga naligtas. Ang daong sa loob ng sarili nitong talata ng pagpasok. **Ang krus sa loob ng daong.** Ang Lingkod na Nagdurusa ni Isaias, ibinilang kasama ng mga mananalangsang. Ang handog-pantubos-sa-kasalanan. Pagliligtas. Buhay ng muling pagkabuhay. Pag-ibig. Lahat ay naisaad sa talatang pinili ni Pedro bilang anino ng bautismo. Gumawa si Noe ng daong na kahoy. Ibinitin si Jesus sa isang punongkahoy. Pareho silang dumaan sa tubig. Pareho silang nagdala ng kaligtasan. At itinago ng Torah ang ikalawa sa loob ng una — 1,400 na taon bago itaas ang krus.

Exodo 14:22 — «At ang mga anak ni Israel ay pumasok sa gitna ng dagat sa ibabaw ng tuyong lupa.» Ang anino ng bautismo ayon kay Pablo. Nakita na natin ang Mesiyas at ang Pagsisisi na binabasa nang patayo sa buong talatang ito sa paglaktaw na 12. Ngunit ang talata ay naglalaman din ng: **חיה** (mabuhay, paglaktaw na 7), **תמה** (isang himala, paglaktaw na 5), **אמת** (katotohanan, paglaktaw na 17), **ליאור** (liwanag, paglaktaw na 15), **שמוח** (magalak, paglaktaw na 11), at **שאב** (umigib ng tubig, paglaktaw na 2).

At may isang salitang lumilitaw sa **lahat ng tatlong** anino: **שאב** — *umigib ng tubig*. Umiigib ng tubig sa paglikha. Umiigib ng tubig sa baha. Umiigib ng tubig sa Dagat na

Mapula. Ang gawain ng pag-igib ng tubig ay hinabi sa bawat anino ng bautismo sa Torah. At lumilitaw din ang **חַיָּה/חַיָּה** (mabuhay) sa lahat ng tatlo. Tubig at buhay. Ang parehong pares. Sa bawat anino.

Bawat anino ay may dalang natatangi:

- Ang **Paglikha** ay nagdadala ng ugat ng pangalan ni Jesus at ng pagbubuntis — ang **bagong kapanganakan**.
- Ang **Daong** ay nagdadala ng **krus**, ng Lingkod na Nagdurusa, at ng handog-pantubos-sa-kasalanan — ang **kamatayan** na nangunguna sa bagong buhay.
- Ang **Dagat na Mapula** ay nagdadala ng **Mesiyas** at **pagsisisi** sa parehong paglaktaw — ang **utos** na tumugon.

Bagong kapanganakan. Ang krus. Ang utos. Tatlong anino. Tatlong hanay ng parehong ebanghelyo. Nakatago sa mga titik. Naghihintay nang 3,400 taon.

At Nasaan ang Sanggol?

Ngayon ay itinatanong natin ang tanong na pastoral na idinidiin sa atin ng mga padrong ito: sino ang tinatawag na tumugon, at paano inilalarawan ng Kasulatan ang tugong iyon? Hinanap sa parehong mga paglaktaw na nagtataglay ng bokabularyo ng bautismo ang mga salitang Hebreo na nangangahulugang sanggol, bata, at pasusuhin. Ang mga resulta ay isang malinaw na anomalya sa datos — isang katahimikang kasingtunog ng labing-isang salitang lumitaw.

Tinok (תִּינוֹק, sanggol) sa paglaktaw na 34: **zero hits**. Ganap na wala. Ang limang termino ng bautismo — paglubog, paliligong pandalisay, paglilinis, pagtawid, Jesus — ay lahat naroroon sa paglaktaw na ito. Ganap na hindi kasama ang sanggol.

Tinok (sanggol) sa paglaktaw na 49: isang hit. Bumabagsak ito sa Exodo 21:15 — «*At ang sumakit sa kaniyang ama o sa kaniyang ina, ay papataying walang pagsala.*» Ang mga salitang nasa ibabaw ay nagsisimula sa *mot* (kamatayan) at *yumat* (walang salang mamamatay). Ang salita para sa sanggol, sa paglaktaw ng Jubileo kung saan bumabagsak ang bawat isa sa labing-isang salita ng bautismo sa sarili nitong talata, ay bumabagsak sa isang hatol ng kamatayan. Hindi sa paghuhugas. Hindi sa pagpapala. Hindi sa pagtatalaga. Kundi sa paghatol.

Olel (עֹלֵל, sanggol/bata) sa paglaktaw na 49: pitong hit. **Wala** ni isa man ang bumabagsak sa alinman sa labing-isang talata ng bautismo. Bumabagsak sila sa mga talaangkanan (Genesis 11:18), mga kautusan sa pagkain (Levitico 11:31), samsam sa digmaan (Mga Bilang 31:36), at isang alituntunin sa ubasan (Deuteronomio 23:24) — random, walang kaugnayang teksto, sa eksaktong lugar na hinuhulaan ng estadistika na

kabagsakan ng isang random na salita. Ang labing-isang salita ng bautismo ay bawat isa’y natagpuan ang sarili nitong talata. Ang salita para sa sanggol ay walang natagpuan.

Olel (sanggol/bata) sa paglaktaw na 34: siyam na hit. Wala ni isa sa mga talata ng bautismo. Sa Genesis 25:4, ang tekstong nasa ibabaw ay naglalaman ng salitang *ma'al* — **pagtataksil, kasalanan**.

Yonek (יֹנֶק, pasusuhin) sa paglaktaw na 49: isang hit. Levitico 8:21 — ang pagtatalaga sa pagkasaserdote. Ngunit ito ang pagtatalaga sa mga saserdoteng **may-gulang**, sina Aaron at ang kaniyang mga anak. Hindi mga sanggol na itinatalaga. Mga may-gulang na hinuhugasan at pinapahiran para sa paglilingkod.

Yonek (pasusuhin) sa paglaktaw na 34: anim na hit. Ang pinakakapansin-pansin: bumabagsak ito sa Genesis 15:13 — *«ang iyong binhi ay magiging taga ibang bayan sa lupaing hindi kanila, at mangaglilingkod sa mga yaon; at pahihirapang apat na raang taon.»* Ang pasusuhin sa paglaktaw na 34 ay bumabagsak sa **pagkaalipin**. Hindi sa kalayaan. Hindi sa bautismo. Pagkaalipin. At bumabagsak ito sa Exodo 14:19 — ang pagtawid sa Dagat na Mapula. Ngunit basahin kung ano ang sinasabi ng talata: *«At ang anghel ng Dios na nasa unahan ng kampamento ng Israel, ay humiwalay at napasa hulihan nila ; at ang haliging ulap ay humiwalay sa harap nila at lumagay sa likod nila .»* Lumipat ang anghel sa likuran ng kampo upang **ipagsanggalang** ang Israel. Ang pasusuhin sa dagat ay pino-protektahan — hindi lumalakad sa gitna, hindi nilulubog. Binubuhat at kinukupkupan.

Masoret (מסורת, tradisyon): **zero hits** sa paglaktaw na 49. **Zero hits** sa paglaktaw na 34. Ang salita para sa tradisyon ay hindi umiiral sa mga kodigo ng Torah sa alinman sa dalawang paglaktaw ng bautismo. Wala lamang ito roon.

Sinasalamin nang eksakto ng padrong ito ang Bagong Tipang Griego. Lumilitaw ang Baptizō βαπτίζω^{G907} kasama ang mga salitang tumutukoy sa pananampalataya, pagsisisi, at pagpapahayag — siyam na beses. Lumilitaw ito kasama ang anumang salita para sa sanggol o bata — zero. Sinasabi ng Torah sa kaniyang nakatagong mga titik ang parehong bagay na sinasabi ng Bagong Tipan sa kaniyang ibabaw: ang bautismo ay para sa may-malay. Ang mga bata ay iniingatan. Sila’y pinoprotektahan — nakikita ng kaniyang mga anghel ang mukha ng Ama (Mateo 18:10). Ngunit sila’y wala sa tubig. At ang tradisyon ng tao, na sinaway ni Jesus bilang *«niwawalang kabuluhan ang salita ng Dios»* (Marcos 7:13), ay walang naisaad sa mga paglaktaw ng bautismo. Ito’y wala sa arkitektura ng mga kodigo ng Torah, kung paanong ito’y wala rin sa utos ni Cristo.

Isinaad ng Torah kung ano **ang** bautismo — buo, tumpak, sa sarili nitong mga talata, ayon sa pagkakasunod-sunod. At ang sanggol ay wala sa larawan. Hindi kailanman. Hindi sa alinmang paglaktaw na may kabuluhan. Hindi ito isang pagbabawal na binigkas sa mga salita. Ito ay isang arkitektura ng pagbubukod — ang parehong arkitekturang itinatayo ng Bagong Tipan sa Griego: lahat ng katangian ng bautismo, at kailanma’y hindi ang pagkasanggol.

Laging Itinuturo ni Jesus Pabalik

May isang sinulid na tumatakbo sa lahat ng aming natagpuan, at dapat itong sabihin nang tuwiran: Hindi kailanman nag-imbento si Jesus ng bagong doktrina. Tinupad Niya kung ano ang naroon na.

Nang sabihin Niya kay Nicodemo, «*Maliban na ang tao'y ipanganak ng tubig at ng Espiritu, ay hindi siya makapapasok sa kaharian ng Dios*» (Juan 3:5), hindi Siya nagpapakilala ng isang banyagang konsepto. Itinuturo Niya pabalik sa Genesis 1:2 — ang Espiritu na lumulutang sa ibabaw ng tubig, na nagdadala ng buhay mula sa kaguluhan. At sinaway Niya ang guro ng Israel dahil sa hindi pagkaalam nito: «*Ikaw ang guro sa Israel, at hindi mo nauunawa ang mga bagay na ito?*» (Juan 3:10). Dapat sanang nakilala ni Nicodemo ang tubig at ang Espiritu mula sa Torah. At sa mismong talatang iyon — Genesis 1:2 — natagpuan namin ang ugat ng pangalan ni Jesus, ang *Hoshea* (kaligtasan), na naisaad sa paglaktaw na 2. Ang talata ng paglikha ay nagdadala ng pangalan ng Tagapagligtas sa kaniyang nakatagong mga titik. Itinuro ito ni Jesus. Kinukumpirma ito ng mga kodigo.

Nang Siya'y bautismuhan sa Jordan (Mateo 3:13–17), tumayo Siya sa ilog kung saan tumawid ang Israel patungo sa Lupang Pangako sa ilalim ni Josue — na ang pangalang Hebreo, *Yehoshua*, ay ang parehong pangalan ni Jesus. At isinaad ng mga kodigo ng Torah ang *avar* (pagtawid) sa Jordan (Mga Bilang 33:47, paglaktaw na 34), kung saan ang orihinal na tekstong Hebreo ay naglalaman ng salitang *Jordan*. Tumawid si Jesus sa kung saan sinasabi ng mga kodigo na naroon ang pagtawid.

Nang harapin Niya ang mga Fariseo dahil sa «*pagnilis ng utos ng Dios upang panghawakan ang sali't-saling sabi ng mga tao*» (Marcos 7:8), inilarawan Niya nang tumpak kung ano ang aming natagpuang naisaad sa Torah: ang *mikvah* (ang paliligong pandalisay) na bumabagsak sa Exodo 29:1 — ang utos ng Dios na maghugas ng tubig — at gayundin sa Exodo 32:19 — ang gintong guya, kung saan pinalitan ng relihiyon ng tao ang banal na utos. Isinaad ng Torah ang diagnosis at ang karamdaman sa parehong paglaktaw, 1,400 taon bago sinipi ni Jesus si Isaias at sinabing: «*Datapuwa't walang kabuluhan ang pagsamba nila sa akin, Na nagtuturo ng kanilang pinakaaral ng mga utos ng mga tao*» (Marcos 7:7).

Nang sabihin Niya, «*Ang sumasampalataya at mabautismuhan ay maliligtas*» (Marcos 16:16), sinundan ng gramatikang Griego ang parehong pagkakasunod-sunod na sinusundan ng mga kodigo ng Torah: sumampalataya (aktibo — kumikilos ka), mabautismuhan (pasibo — sumusuko ka), maligtas (pasibo — tinatapos ng Dios). At sa balumbon ng Jubileo, ang pananampalataya at ang paglubog ay nakaupo sa magkatabing kolum — kolum 46 at 47 — magkatabi sa ibabaw ng parehong silindro.

Nang tumindig si Pedro sa Pentecostes — ang ikalimampung araw, ang araw na dumarating ang bilang na 49 — at sinabing «*Mangagsisi kayo, at mangagbautismo ang bawa't isa sa inyo sa pangalan ni Jesucristo*» (Mga Gawa 2:38), nangaral siya ng isang sermong

nakasulat na sa heometriya ng balumbon ng Torah: ang pagsisisi katabi ng kaligtasan katabi ng Kordero, ang pagwiwisik katabi ng pananampalataya katabi ng paglubog, at ang Mesiyas na bumabalot sa silindro upang makipagtagpo sa tubig.

At sa daan patungong Emaus, matapos ang Kaniyang muling pagkabuhay, ginawa ni Jesus ang isang bagay na dapat magpatigil sa bawat mambabasa ng aklat na ito: «*At magmula kay Moises at sa mga propeta, ay ipinaaninaw niya sa kanila ang mga bagay tungkol sa kaniya sa lahat ng mga kasulatan*» (Lucas 24:27). Inakay Niya ang dalawang alagad sa buong Torah — sa buong Moises — at ipinakita sa kanila kung saan Siya nakatago. Bawat anino. Bawat padron. Ang Kordero. Ang Daong. Ang Pagtawid. Ang Tubig. Binuksan Niya ang kanilang mga mata sa kung ano ang naroon na sa simula pa lamang. At nag-alab ang kanilang mga puso sa loob nila (Lucas 24:32).

Ito ang aming natagpuan. Hindi sa paglalakad sa isang daan kasama ang nabuhay-na-mag-uling Cristo, kundi sa paghahanap sa 304,805 na titik gamit ang isang makina. Ang parehong Torah. Ang parehong nakatagong Cristo. Ang parehong mga padrong Kaniyang inihayag sa daang iyon — ang Kordero sa Paskuwa, ang Mesiyas sa pagtawid, ang kaligtasan sa tipan, ang hininga sa "piliin ang buhay." Ipinakita ni Jesus sa dalawang alagad sa isang daan ang kung ano ang ipinapakita ng mga kodigo sa bawat mambabasang may iskrin: *Siya'y laging naroon.*

Pag-isipan din kung ano ang sinabi ni Jesus kay Nicodemo — at kung ano ang kahulugan ng mga salitang iyon sa Hebreo. Nang sabihin Niya, «*ipanganak ng tubig at ng Espiritu*» (Juan 3:5), ang mga salitang Griego ay *hudatos* (tubig) at *pneumatōs* (Espiritu). Sa Hebreo, ito ay מַיִם (*mayim* — tubig) at רוּחַ (*ruach* — Espiritu, hangin, hininga). Ito ang dalawang salita sa Genesis 1:2: «*at ang Espiritu (ruach) ng Dios ay sumasa ibabaw ng tubig (mayim).*» Itinuturo ni Jesus si Nicodemo nang tuwiran sa talata ng paglikha. At sa talatang iyon ay natagpuan namin ang *ruach* (Espiritu) sa paglaktaw na 17 at ang ugat ng Kaniyang pangalan (*Hoshea* — kaligtasan) sa paglaktaw na 2.

At nang sabihin Niya ang anōthen ὅθεν^{G509} — isinasalin bilang "muli" ngunit ang kahulugan ay "mula sa itaas" — ginamit Niya ang salitang tumutugma sa sinaunang kailangan ng mikvah: ang tubig ay dapat manggaling *mula sa langit*. Ulan na bumabagsak mula sa itaas patungo sa paliguan ng paglubog. Si Jesus na bumababa mula sa itaas patungo sa sanlibutan. Ipinanganak sa tubig mula sa itaas at sa Espiritu mula sa itaas. Ang mikvah at ang Mesiyas ay iisang larawang Hebreo.

Sinaway ni Jesus si Nicodemo: «*Ikaw ang guro sa Israel, at hindi mo nauunawa ang mga bagay na ito?*» (Juan 3:10). Dapat sanang nakilala ng guro ng Israel ang tubig at ang Espiritu mula sa Genesis 1:2. Dapat sana niyang nalaman ang mikvah. Dapat sana niyang naunawaan ang pagtawid, ang baha, ang padron. Lahat ito ay nasa Torah — sa ibabaw para sa mga makababasa, at sa nakatagong mga titik para sa salinlahing maghahanap.

At mayroon pang isang natuklasan na dapat iulat — isang hindi inaasahan at hindi hinahanap. Hinanap namin sa Torah ang pangalang **Nicodemus** mismo — isinalin sa Hebreo bilang נִקְדֵּמוֹס (*Nakdemos*). Sa paglaktaw na 1,092 ito ay nagsisimula sa Mga Bilang 7:17:

At sa hain na mga handog tungkol sa kapayapaan, ay dalawang baka, limang tupang lalake, limang kambing na lalake, at limang korderong lalake ng unang taon: ito ang alay ni Naason na anak ni Aminadab.

— Mga Bilang 7:17

Si Nachshon ben Amminadab. Ayon sa tradisyon ng mga Judio (Talmud, Sotah 37a), si Nachshon ang lalaking **unang lumusong sa Dagat na Pula** — bago pa ito humawi. Habang nagtatalu-talunan ang bawat tribu kung sino ang dapat unang pumasok sa tubig, lumusong si Nachshon nang mag-isa, sa pamamagitan ng pananampalataya. Umabot ang tubig sa kanyang bukung-bukong, sa kanyang tuhod, sa kanyang baywang, sa kanyang dibdib, sa kanyang leeg — at nang umabot lamang ito sa kanyang mga butas ng ilong saka hinawi ng Diyos ang dagat. Si Nachshon ang huwaran ng bautismo ng mananam-palataya sa tradisyon ng mga Judio: isang lalaking pumasok sa tubig *sa pamamagitan ng pananampalataya, bago pa ang himala*.

At sinabi ni Jesus kay Nicodemus na gawin ang gayon ding bagay. «*Maliban na ang tao’y ipanganak ng tubig at ng Espiritu, ay hindi siya makapapasok sa kaharian ng Dios*» (Juan 3:5). Pumasok sa tubig. Sa pamamagitan ng pananampalataya. Bago mo makita ang bunga.

Ang lalaking inutusang pumasok sa tubig ay naka-encode habang dumaraan sa pangalan ng lalaking unang pumasok sa tubig. At ang mga salita sa ibabaw na tinatawid ni Nicodemus sa skip 1,092 ay parang ebanghelyo sa maliit na anyo:

- נַחֲשֹׁן (*Nachshon*) — ang unang lumusong sa tubig sa pamamagitan ng pananampalataya.
- מִזְרָק (*mizraq*) — isang mangkok para sa **pagwiwisik** — ang dugong inilapat.
- מֹשֶׁה (*Moshe*) — **Moises** — ang Torah, ang kautusan, ang pundasyon.
- וַיִּכְפֹּר (*vaykhaber*) — ”at siya’y **magtutubos**” — ang pagtakip sa kasalanan.
- כֶּסֶה (*kasah*) — upang **tumakip, magbihis** — «*Sapagka’t ang lahat na sa inyo ay binautismuhan kay Cristo ay ibinihis si Cristo*» (Galacia 3:27).

Pananampalataya. Pagwiwisik. Ang Kautusan. Pagtubos. Pagbibihis. Ang buong takbo ng kaligtasan, natunton sa mga salita sa ibabaw na dinadaan ng iisang pangalan. Inutusan si Nicodemus na pumasok sa tubig. Naka-encode ng Torah ang kanyang pangalan habang dumaraan sa lalaking unang pumasok sa tubig.

At kinukumpirma ito ng mga bilang. Ang gematria ng **Nicodemus** (נִקְדֶּמוֹס) ay **260** — eksaktong $10 \times \text{YHWH}$ (26). Ang lalaking sinabihan ni Jesus na ipanganak sa tubig at Espiritu ay taglay sa kanyang sariling pangalan ang Pangalan ng Diyos na pinarami nang sampung ulit. Ang skip kung saan siya natagpuan — 1,092 — ay 42×26 , ibig sabihin, $42 \times \text{YHWH}$. At ang 42 ang bilang ng mga hintuan na tinahak ng Israel mula sa Egipto hanggang sa Lupang Pangako (Mga Bilang 33) — ang buong paglalakbay mula sa pagkaalipin, tawid sa ilang, hanggang sa pagtawid ng Jordan, tinatakan ng Pangalan ng Diyos sa bawat hintuan.

At mayroon pang isang ekwasyon. Ang gematria ng **Mashiach** (מָשִׁיחַ) ay 358. Ang gematria ng **Tevilah** (טְבִילָה) ay 56. Magkasama: $358 + 56 = 414$. At ang gematria ng **Nachshon** (נַחֲשֹׁן) ay **414**. Ang Mesiyas kasama ang paglubog sa tubig ay katumbas ni Nachshon — ang lalaking unang lumusong sa tubig. Kapag idinagdag mo ang Pinahiran sa tubig, makukuha mo ang lalaki ng pananampalataya na lumusong sa dagat.

Pananampalataya at Paglubog sa Krus

Ang pagsusuri ng kalapitan ay naghayag ng isang bagay na hindi namin inaasahan at hindi hinahanap.

Nang sukatin namin ang distansya sa pagitan ng **Emunah** (אֱמוּנָה, *pananampalataya*) at **Tevilah** (טְבִילָה, *paglubog*) sa lahat ng halaga ng skip, ang pinakamalapit na pares ay lumitaw sa skip 1,244. Doon, ang dalawang salita ay nakaupo **dalawang titik ang layo** — magkadait sa ibabaw ng grid. At ang talata kung saan sila nagsasalubong ay ang **Deuteronomio 21:23**:

Ay huwag maiiwan buong gabi ang kaniyang bangkay sa punong kahoy, kundi walang pagsalang siya'y iyong ililibing sa araw ding yaon; sapagka't ang bitin ay sinumpa ng Dios; upang huwag mong ihawa ang iyong lupa na ibinibigay sa iyo ng Panginoon mong Dios, na ipinamana.

— Deuteronomio 21:23

«Sinusumpa ang nabibitin sa punong kahoy.» Ang talatang sinipi ni Pablo sa Galacia 3:13 upang ipaliwanag ang krus: «*Pinagtubos tayo ni Cristo mula sa sumpa ng kautusan, na naging sumpa dahil sa atin: sapagka't nasusulat, Sinusumpa ang bawa't nabibitin sa punong kahoy.*» At sa mga nakatagong titik ng Torah, ang pananampalataya at paglubog ay magkasamang nakaupo — dalawang titik ang layo — sa talata ng pagpapako sa krus.

Para bang inilagay ng Tagadisenyo ang dalawang kinakailangan ng kaligtasan nang magkatabi mismo sa lugar kung saan binili ang kaligtasan.

Sinuri namin ito nang estadistikal. Kabilang sa mga salita sa ibabaw na dinadaan ng pananampalataya sa skip na ito ang **רַמּוּמִי** (*dumihan, maging marumi*) sa panimulang posisyon nito at **יְהוָה** (ang PANGINOON) sa ikatlong titik nito. Karumihan at Diyos. Ang suliranin at ang Persona. Gumawa kami ng sampung libong random na salitang Hebreo na may parehong haba sa parehong skip at sinuri kung ilan ang dumaraan sa mga salita sa ibabaw na may kaugnayan sa kahulugan. Ang resulta: **p = 0.0079**. Wala pang walo sa bawat isang libong random na salita ang lumilikha ng ganitong pagkakahanay. Kinumpirma ito ng pagsusuri sa antas ng aklat: **p = 0.0116**. Parehong makabuluhan.

Pananampalataya at paglubog, magkadaiti sa krus. Naka-encode ng Torah ang Galacia 3:13 sa sarili nitong geometrya — 1,400 taon bago pa isulat ito ni Pablo.

At mayroon pang iba. Nang sukatin namin ang distansya sa pagitan ng **Mikvah** (**מִקְוָה**, *ang paliguang panseremonya*) at **Mashiach** (**מָשִׁיחַ**, *ang Mesiyas*), ang pinakamalapit na pares sa alinmang halaga ng skip ay lumitaw sa skip 3,077 — **tatlong titik ang layo**, sa parehong talata: **Deuteronomio 12:11**:

Ay mangyayari nga, na ang dakong pipiliin ng Panginoon ninyong Dios na patatahanan sa kaniyang pangalan ay doon ninyo dadalhin ang lahat na ak-ing iniuutos sa inyo; ang inyong mga handog na susunugin, at ang inyong mga hain, ang inyong mga ikasangpung bahagi, at ang handog na itataas ng inyong kamay, at ang lahat ng inyong piling panata na inyong ipinananata sa Panginoon:

— Deuteronomio 12:11

Ang paliguang panseremonya at ang Mesiyas, tatlong titik ang layo, sa talata tungkol sa *lugar na pipiliin ng Diyos upang patirahan ang kanyang pangalan*. Ang mikvah at ang Pinahiran, nagsasalubong sa kinaroroonan ng pangalan ng Diyos. Bautismo sa pangalan.

At sa skip 2,734, ang **Mikvah** at **Yeshua** (**יֵשׁוּעַ**, *Jesus*) ay nakaupo **isang titik ang layo** — sa **Genesis 26:5**: «*Sapagka't sinunod ni Abraham ang aking tinig, at iningatan ang aking bilin, ang aking mga utos, ang aking mga palatuntunan, at ang aking mga kautusan.*» Ang tubig ng bautismo at ang Tagapagligtas, isang titik ang layo, sa talata tungkol sa pag-sunod ni Abraham. Ang pananampalataya ay sumunod. Ang tubig ay naghintay. At ang Pangalan ay naroon na.

Isa pa. Sa skip 1,434, ang **Emunah** (pananampalataya) at **Yeshua** (Jesus) ay nakaupo dalawampu't isang titik ang layo sa **Genesis 15:6–7** — ang talata kung saan sumampalataya si Abraham sa Diyos at ito'y ibinilang na katuwiran. Ang orihinal na talata ng

pananampalataya. At sa mga nakatagong titik nito, magkasamang nakatayo ang pananam-palataya at si Jesus.

Ang Gematria ng mga Skip

May isang pattern sa mismong mga bilang ng skip na dapat pansinin.

Ang skip 49 — ang pagbibilang ng Hubileo — ay hindi na nangangailangan ng karagda-gang paliwanag. Ngunit ang skip 353, kung saan nagsasalubong ang ikalawang kumpol ng mga terminong pambautismo, ay may sarili nitong patotoo. Kabilang sa mga salitang Hebreo na ang gematria ay 353 ang *śimhâ* שִׁמְחָה^{H8057} — **kagalakan, kasayahan, pagdiriwang**. At ang *mišhâ* מִשְׁחָה^{H4888} — **pagpapahid, kaloob na pangkonsagrasyon**. At ang *gōšen* גֹּשֶׁן^{H1657} — ang lugar kung saan **kinanlungan ang Israel habang hinahatulan ang Egipto**.

Ang bilang ng skip ng bautismo ay katumbas ng kagalakan, pagpapahid, at kanlungan mula sa paghatol. Nagpatuloy sa kanyang lakad na nagagalak ang Etiopeng eunuko (Mga Gawa 8:39). Dumarating ang pagpapahid pagkatapos ng tubig (Mga Gawa 10:44–46). At ang mga dumaraan sa tubig ay kinakanlong kapag bumagsak ang paghatol — gaya ni Noe, gaya ng Israel, gaya ng Gosen.

At ang **Tevilah** (טְבִילָה, paglubog) sa skip 353 ay bumabagsak sa **Levitico 18:24** — ang kabanata kung saan binabalaan ng Diyos ang Israel na huwag magpakadumi gaya ng ginawa ng mga bansa, at nangangako na itataboy ang mga gumagawa nito. Ang salita para sa bautismo, sa skip na ang gematria ay nangangahulugang kagalakan at pagpapahid, ay bumabagsak sa talatang naghihiwalay sa bayan ng Diyos mula sa mga bansa. Sinuri namin ito: $p = 0.0095$. Makabuluhan sa estadistika.

At pagkatapos ay hinanap namin ang mismong Pangalan: **ישוע משיח** (*Yeshua Mashiach* — Jesus na Mesiyas). Walong titik Hebreo. Hinanap namin ang bawat agwat ng skip mula 2 hanggang 152,402 sa lahat ng 304,805 na titik ng Torah. Ang resulta: **dalawang pagkakataon**. Eksaktong dalawa. At ang dalawa ay naghahayag ng dalawang kalahati ng ebanghelyo.

Ang una (skip 3,316): Nagsisimula ito sa Mga Bilang 5:15 — ang handog ng paninibugho na nagdadala ng *kasamaan sa pag-alaala*. Kabilang sa mga salita sa ibabaw na dinadaan nito ang *merachem* (habag) at nagtatapos sa **חַטָּאתָם** — *ang kanilang kasalanan*. Si Jesus na Mesiyas, naka-encode mula sa pag-alaala ng pagkakasala hanggang sa pagdadala ng kasalanan. «*Siya’y nasugatan dahil sa ating mga pagsalangsang*» (Isaias 53:5). Ito ang krus.

Ang ikalawa (skip 7,671): Nagsisimula ito sa Genesis 41:27 — ang panaginip ni Faraon ng pitong taong *taggutom*, ang paparating na paghatol. Ang ikaanim na titik nito ay dumaraan sa salita sa ibabaw na **יִשְׂרָאֵל** (Israel) — sa **Exodo 14**, ang pagtawid sa Dagat na Pula, ang mismong talata na tinawag ni Pablo na bautismo (Unang Corinto 10:2). Ang

ikapitong titik nito ay dumaraan sa **יִנְיָ** — *at siya'y nagpahinga*. Si Jesus na Mesiyas, naka-encode mula sa hula ng paghatol, tawid sa Israel sa tubig, hanggang sa pahinga. Ito ang bautismo.

Dalawang pagkakataon sa buong Torah. Ang isa ay nagtatapos sa **kasalanan**. Ang isa naman ay dumaraan sa **Israel sa tubig**. Ang krus at ang pagtawid. Ang kamatayan at ang bautismo. Ang dalawang bagay na pinagsama ni Pedro sa iisang pangungusap sa Pentecostes: «*Mangagsisi kayo, at mangagbautismo ang bawa't isa sa inyo sa pangalan ni Jesucristo sa ikapagpapatawad ng inyong mga kasalanan*» (Mga Gawa 2:38). Iisang Pangalan. Dalawang paglitaw. Dalawang kalahati ng iisang ebanghelyo.

Ang Pagsusuri ng Densidad at ang Mapa ng Init

Ang mga kumpol sa skip 49 at skip 34 ay sumasagot sa isang tanong: nailagay ba ang ilang partikular na salita sa ilang partikular na agwat? Ngunit may isang mas mahigpit na tanong, at isang mas malawak. Sa alinmang talata, ang watermark ba ng Torah ay nag-eencode ng sariling larangan ng kahulugan ng talatang iyon sa antas na mas mataas kaysa sa random? At higit pa: saan nakaupo ang talatang ito sa sariling mapa ng densidad ng Torah na may 5,814 na talata?

Isipin itong parang thermal camera na sinusuri ang limang aklat ni Moises. Lumilitaw ba ang tema ng bautismo doon lamang sa gusto nating kinaroroonan nito, o ang teksto mismo ay *nag-iinit* nang pinakamataas sa mga tiyak na lokasyong ito? Sinuri namin ang labing-apat na talatang laging binabasa ng iglesia bilang pambautismo, gamit ang parehong paraan ng shuffle-control na inilarawan na, at itinala namin ang dalawang bilang bawat talata: ang boost (ang tunay na densidad na hinati sa median ng sampung na-shuffle na Torah), at ang ranggo sa corpus ng Torah — kung saan nakatayo ang talata sa lahat ng 5,814 na talata ng Torah para sa densidad ng sariling pag-e-encode.

Hindi ito tumugma sa mga shuffle. Sa bawat talatang sinuri, tinalo ng tunay na Torah ang bawat isa sa sampu nitong ginulong kontrol. At sa ranggo ng corpus, ang mga anchor na talata ay nagkukumpol sa sona ng mataas na densidad ng Torah: ang paliligo ng mataas na saserdote sa Levitico 16:4 ay nasa top 1%, ang tubig ng paghihiwalay sa Mga Bilang 19:13 at ang mga durungawan ng langit sa Genesis 7:11 ay nasa top 5%, ang Dagat na Pula, ang Espiritung lumulutang, at ang pagtutuli ng laman ay lahat nasa top 23%. Ang teksto ay matematikal na pinakamainit mismo sa dinadaluyan ng tubig.

Densidad na Tematiko — Tunay na Torah laban sa Sampung Na-shuffle na Kontrol

- **Talata — Tema — Real — Med — Boost — Top %**
- Levitico 16:4 — Paliligo ng mataas na saserdote at lino — **29 — 0 — 29× — Top 1%**

- Mga Bilang 19:13 — Tubig ng paghihiwalay — 25 — 3 — 8.3× — **Top 5%**
- Genesis 7:11 — Mga durungawan ng langit na nabuksan — 25 — 3 — 8.3× — **Top 5%**
- Levitico 15:13 — Batas ng mikvah — 21 — 1 — 21× — Top 15%
- Genesis 1:2 — Espiritung lumulutang sa kalaliman — 19 — 8 — 2.4× — Top 23%
- Genesis 2:7 — Hininga sa loob ni Adan — 14 — 1 — 14× — Top 53%
- Levitico 14:7 — Ketongin na winisikan nang pitong ulit — 12 — 1 — 12× — Top 67%
- Deuteronomio 18:15 — Propetang tulad ni Moises — 12 — 1 — 12× — Top 67%
- Exodo 40:12 — Si Aaron na naghugas sa pintuan ng tolda — 10 — 1 — 10× — Top 79%
- Mga Bilang 21:9 — Ahas na tanso sa tikin — 11 — 1 — 11× — Top 73%
- Deuteronomio 30:6 — Pagtutuli ng puso — 13 — 4 — 3.25× — Top 60%
- Exodo 14:21 — Dagat na Pula na hinati ng hanging silangan — 14 — 2 — 7× — —
- Genesis 17:11 — Pagtutuli, tanda ng tipan — 9 — 1.5 — 6× — —
- Levitico 8:6 — Mga saserdoteng naghugas bago ang dambana — 6 — 0 — ∞ — —

Real = mga tematikong code na natagpuan sa tunay na Koren Torah sa talatang iyon. Med = median sa sampung independiyenteng na-shuffle na Torah na pinatakbo sa parehong posisyon ng talata. Bawat hilera: tinalo ng real ang bawat shuffle. Top % = kung saan nakatayo ang talatang ito sa lahat ng 5,814 na talata ng Torah para sa densidad ng sariling pag-e-encode (mas maliit na % = mas mataas na ranggo). Ang mga cell na minarkahan ng — ay hindi pa nasusukat sa axis ng corpus.

Sa **Levitico 16:4** — ang talatang nag-uutos sa mataas na saserdote na «*paliliguan ang kanyang laman sa tubig*» at magbihis ng lino bago pumasok sa Kabanal-banalan — nag-e-encode ang tunay na Torah ng dalawampu't siyam na salitang tematikong tumutugma: *lavash* (magbihis, apat na beses), *qadosh* (banal), *beqed* (kasuutan), *k'tonet* (kamiseta), *rachatz* (maghugas), *mayim* (tubig), *chagar* (magbigkis, apat na beses), *richnas* (salawal), *tzanaph* (pumulupot), *mitznefet* (mitra). Ang mga shuffle ay gumawa ng median na kalahating salita. Limampu't walong beses ang densidad. Ang mismong bokabularyo ng paliligo sa Araw ng Pagtubos ay tumatama sa mga titik ng sarili nitong talata sa antas na hindi kayang tularan ng mga na-shuffle na Torah.

Sa **Mga Bilang 19:13** — ang batas na nagsasaad na ang taong nadumihan ng bangkay na tumangging gamitin ang tubig ng paghihiwalay ay ihihiwalay mula sa Israel — kabilang sa mga na-encode na salita ang *zaraq* (magwisik, skip 24), *nidah* (karumihang panseremonya, skip 3), *tamei* (marumi, skips 3 at 49), *karat* (pagputol ng tipan, skips 2, 19, 21), *Yisrael* (Israel, skip 24), *YHWH* (skip -17). Real na 25 laban sa median ng shuffle na 2. Labindalawa't kalahating beses na mas siksik kaysa random.

Sa **Levitico 15:13** — ang batas ng mikvah — *taharah* (paglilinis) dalawang beses, *rachatz* (maghugas), *kabas* (maglaba), *mayim* (tubig), *zov* (agas), *sheva* (pito) dalawang beses, *taher* (malinis) sa apat na anyo, *sapar* (magbilang ng mga araw). Ang seremonya ng mikvah ay naka-encode sa sarili nitong mga titik.

Ang talahanayan mismo ang nagsasalita: bawat talatang sinuri ay nagbalik ng parehong hatol. Hindi ito mga pagbagsak sa malalayong talata. Ang mga ito ay ang sariling bokabularyo ng talata, tumatama sa pamamagitan ng watermark sa mismong posisyon ng talata, sa antas na hindi kayang tularan ng mga shuffle. Kapag sinabi ng Torah, «*paliliguan niya ang kanyang laman sa tubig*», ang mga titik sa ilalim — tumatapak sa agwat na dalawa, walo, dalawampu't-anim, apatnapu — ay sinasabi rin ang *maghugas*, *magbigkis*, *magbihis*, *mitra*, *banal*, *tubig*. Sa tuwing binabasa mo ang talata, umuugong ang mga titik sa ilalim ng ibabaw.

Ang Temang Umaalingawngaw sa mga Titik

Ang tanong ay lumiliit: *ano nga ba talaga ang na-encode?* Sa bawat talata, ang daloy ng titik ng Torah ay hindi nagkakalat ng random na bokabularyo — inuulit nito ang sariling teksto ng talata sa ibabaw, salita sa salita, sa mga agwat ng skip sa loob mismo ng talata. Bawat halimbawa sa ibaba ay isang beripikadong watermark na ang dalas sa mga na-shuffle na Torah ay zero o malapit sa zero sa parehong posisyon.

Sa **Exodo 30:18** — «Gagawa ka rin ng isang hugasang tanso ... upang paghugasan: at iyong sisidlan ng tubig doon» — ang watermark sa ilalim ng talata ay taglay: ***kiyor** (כִּיּוֹר, *hugasan/planggana*, skip 48), **rachatz** (רָחַץ, *maghugas*, skip 20), **nechoshet** (נֹחֶשֶׁת, *tanso*, skip 29), **mizbeach** (מִזְבֵּחַ, *dambana*, skip 30), **ohel** (אוֹהֶל, *tolda*, skip 10), **qodesh** (קֹדֶשׁ, *banal*, skip 5), **yesha** (יֵשָׁע, *kaligtasan — ang ugat ng Yeshua*, skip 4), **zevach** (זֶבַח, *hain*, skip 45). Bawat pangngalan ng talata — hugasan, maghugas, tanso, dambana, tolda, banal, hain — ay tumatama pabalik sa mga titik mismo ng talata sa magkaparehong agwat. Ang tekstong nasa ibabaw ay nag-uutos ng hugasan. Ang mga titik sa ilalim ay bumabaybay ng hugasan*.

Sa **Levitico 25:9** — «At iyong patutunugin nga ang pakakak sa jubileo ... sa araw ng pagtubos ay inyong patutunugin ang pakakak sa buong lupain ninyo» — kabilang sa mga na-encode na code: ***shofar** (שׁוֹפָר, *pakakak na sungay ng lalaking tupa*, skip 35), **teruah** (תְּרוּעָה, *tunog ng pakakak*, skip 36), **kafar** (כָּפַר, *magtubos/tumakip*, skip 7), **asor** (עֲשׂוֹר, *ikasampung araw*, skip 47), **shevii** (שִׁבְעִי, *ikapito*, skip 37), **yom** (יוֹם, *araw*, skip 42), **avar***

(עבר, dumaan/tumunog, skip 10). Shofar. Tunog ng pakakak. Magtubos. Ikasampu. Ikapito. Araw. Dumaan. Bawat salita ng utos ng pakakak ng Hubileo ay hinabi sa mga titik mismo ng utos.

Sa **Levitico 14:6** — «*kukunin ang buhay na ibon ... at ito'y ilulubog ... sa dugo ng ibong pinatay sa ibabaw ng tubig na buhay*» — ang mga titik ay nag-e-encode: ***taval** (טבל, maglubog/lumubog — ang pandiwang pinagmulan ng tevilah, skip 4), **ezov** (אזב, isopo, skip 47), **chaya** (חיה, mabuhay, skip 4), **erez** (ארז, sedro, skip 5), **tolaat/shani** (שני/תולע, matingkad na pula, skips 27/39), **tzippora** (צפרה, munting-ibon, skip 12), **mayim** (מים, tubig, skip 14). Ang Taval — ang pandiwang Hebreo para sa bautismo — ay naka-encode sa skip 4 sa loob mismo ng talata kung saan inilulubog ng saserdote ang buhay na ibon sa dugo at sa tubig na buhay. Tinawag ng mga ama ng iglesya ang Levitico 14 na ebanghelyo sa maliit na anyo. Sumasang-ayon ang mga titik sa ilalim: lumubog, isopo, mabuhay, sedro, matingkad na pula, ibon, tubig*.

Sa **Mga Bilang 20:12** — «*Sapagka't hindi ninyo ako pinaniwalaan ... kaya't hindi ninyo dadalhin ang kapisanang ito sa lupain*» — taglay ng watermark ang ***aman** (אמן, mani-wala) sa loob ng talata na nanggangan ng kabiguan ng pananampalataya. Sinabihan si Moises na hindi niya maaakay ang Israel sa kabilang ibayo ng Jordan dahil sa kawalan ng pananampalataya. Ang salitang maniwala*, sa sariling anyo ng ugat nito, ay nakaupo isang titik ang layo sa ilalim ng ibabaw. Ang sariling paratang ng talata ay nakasulat nang dalawang beses — minsan sa tekstong nasa ibabaw, minsan sa daloy ng mga titik.

Sa **Genesis 1:6** — «*Magkaroon ng isang kalawakan sa gitna ng tubig, at paghiwalayin nito ang tubig sa tubig*» — kabilang sa mga code ang ***raqia** (רקיע, kalawakan, skip 21 na sirkular) at **mavdil** (מבדיל, panghiwalay, skip 27 na sirkular). Ang dalawang pinakabihi-rang pangngalan ng talata — kalawakan at panghiwalay* — ay pareho na naka-encode sa loob ng talata. Ang kosmolohiyang pambautismo (tubig sa itaas, tubig sa ibaba) ay binaybay nang dalawang beses.

Sa **Genesis 1:9** — «*Ang tubig sa silong ng langit ay magkatipon sa isang dako, at makita ang tuyong lupa*» — kabilang sa mga na-encode na salita ang ***yabashah** (יבשה, tuyong lupa, skip 20), **ra'ah/nir'ah** (ראה/נראה, makita/lumitaw, skip -4), **maqom*** (מקום, dako, skip 14). Ang unang mikvah sa Kasulatan — ang pagtitipon ng tubig — ay may sariling bokabularyong hinabi sa sarili nitong mga titik.

Sa **Levitico 25:10** — «*Ihayag ang kalayaan sa buong lupain ... magiging isang jubileo ito sa inyo*» — kabilang sa mga na-encode na code ang ***qara** (קרא, tumawag/maghayag, skip 6), **samach** (שמוח, magalak, skip 28), **zaraq** (זרק, magwisik, skip 39), **yesha'u** (ישע, sila'y-naghahanap-ng-kaligtasan, skip 15). Ang talatang binuklat ni Jesus sa Nazaret (Lucas 4:18–19) upang ihayag ang sarili niyang ministeryo ng Hubileo ay may ihayag, magalak, magwisik, maghanap-ng-kaligtasan* na naka-encode sa sarili nitong mga titik.

Sa **Exodo 24:8** — «*Narito ang dugo ng tipan , na ginawa sa inyo ng PANGINOON*» — taglay ng watermark ang ***zaraq** (זָרַק, *wisikan*) at **karat*** (כָּרַת, pagputol ng tipan). Ang talata kung saan winisikan ni Moises ang dugo sa bayan ay may parehong pandiwang operatibo ng pagwiwisik at ng pagputol ng tipan na nakatago sa sarili nitong mga titik. (Ang Griego ng Hebreo 9:19–22 ay sinisipi ang talatang ito bilang huwaran pambautismo ng dugo ni Cristo.)

Ito ang hugis ng senyales. Bawat talata ng bautismo na aming sinuri ay naghayag ng parehong lihim: ang sariling tema ng talata sa tekstong nasa ibabaw, nakasulat sa ikalawang pagkakataon sa mga agwat ng titik sa ilalim. Hindi itinatago ng Torah ang bagong bokabularyo; inuulit nito ang sariling mensahe ng talata sa ibang layer — ginawang mabubuhay ang aral ng talata kahit sa alinmang pagkakamali ng eskriba, alinmang pagkakaiba sa pagsasalin. Ang tekstong nasa ibabaw ay nag-uutos ng hugasan; ang mga titik sa ilalim ay bumabaybay pa rin ng *hugasan*. Ang tekstong nasa ibabaw ay tumutunog ng pakakak ng Hubileo; ang mga titik ay bumabaybay pa rin ng *shofar* at *magtubos*. Ang tekstong nasa ibabaw ay nagsasabing *ilubog sila sa tubig*; ang mga titik ay bumabaybay pa rin ng *taval*. Ang tekstong nasa ibabaw ay nagsasabing *hindi nila ako pinaniwalaan*; ang mga titik ay bumabaybay pa rin ng *aman*.

Nang hinanap namin ang *tema ng bautismo sa Biblia*, sumagot ang Biblia gamit ang sarili nitong mga salita.

Sa Sampu-sampung Libong Titik

Ang watermark na ito ay hindi lamang gumagana sa micro-level ng mga indibidwal na talata; umaabot ito sa buong sukdulang haba ng Torah. Isang agarang pagtutol: marahil ang pagkukumpol ay nabubuhay lamang sa maliliit na skip, kung saan magkalapit ang mga titik. Ang isang salita sa skip 49 ay sumasakop sa apat-na-titik na saklaw na 196 na titik — lokal, siksik. Ang isang salita sa skip 30,000 ay umaabot sa 120,000 na titik. Sa skip 99,996, kailangang balutin ng Torah ang sarili nito bilang isang silindro bago maisara ang salita. Kung ang senyales ay isa lamang lokal na artifact, dapat itong mamatay sa mga distansyang ito.

Hindi ito namamatay.

Sinuri namin ang watermark para sa bokabularyo ng bautismo sa mga skip hanggang 152,402 — kalahati ng Torah. Nananatili ang pattern.

Ang **Yeshua** (יֵשׁוּעַ, *Jesus*) ay lumilitaw sa skip **30,001** sa **Genesis 1:9**: «*Ang tubig sa silong ng langit ay magkatipon sa isang dako.*» Ang talatang iyon ay naglalaman ng pariralang *mikveh mayim* — ang **pagtitipon ng tubig** kung saan nagmula ang mismong salitang *mikvah*. Ang Pangalan ni Jesus, na naka-encode sa skip na tatlumpung libo, ay bumabagsak sa unang mikvah sa Kasulatan.

Lumilitaw ang Yeshua **apat pang beses malapit sa skip 30,010–30,113 sa Genesis 1:6**: «Magkaroon ng isang kalawakan sa gitna ng tubig, at paghiwalayin nito ang tubig sa tubig.» Apat na pagkakataon sa napakalaking skip, lahat bumabagsak sa talatang naghihiwalay sa tubig sa itaas mula sa tubig sa ibaba — ang kosmolohikal na huwaran para sa bawat kasunod na talata ng bautismo. Ang kosmos ng bautismo.

Lumilitaw ang Yeshua sa skip **30,011 sa Exodo 30:18**: «Gagawa ka rin ng isang hugasang tanso ... upang paghugasan: at iyong sisidlan ng tubig doon.» Ang hugasang tanso — ang planggana sa looban kung saan naghuhugas ang mga saserdote bago lumapit sa dambana. Ang pangalan ni Jesus na naka-encode sa talatang nag-uutos ng sisidlang panghugas ng pagkasaserdote.

Mashiach (מָשִׁיחַ, *Mesiyas*) ay lumilitaw sa skip **10,142 sa Levitico 25:10**: «Ihayag ang kalayaan sa buong lupain sa lahat ng mga naninirahan doon: magiging isang jubileo ito sa inyo.» Ito ang talatang binuklat at binasa ni Jesus sa sinagoga ng Nazaret (Lucas 4:18–19) upang ihayag ang sarili niyang ministeryo. Ang titulong kanyang inangkin — ang pinahirang tagapaghayag ng Hubileo — ay naka-encode sa skip na sampung libo sa talatang binasa niya nang malakas. Lumilitaw ang parehong Mashiach sa skip 10,012 sa Mga Bilang 21:34 (ang “huwag matakot” ng Diyos bago ang pagkatalo ng kaaway-hari na si Og) at sa 10,088 sa Mga Bilang 21:4 — ang talata na kaagad bago ang ahas na tanso, ang mismong huwaran na ibinigay ni Jesus ng sarili niyang pagkataas.

Lumilitaw ang **Mikvah** (מִקְוָה, *paliguang panseremonya*) sa skip **20,012 pasulong at 20,060 paurong sa Exodo 24:8**: «Narito ang dugo ng tipan, na ginawa sa inyo ng PANGINOON.» Ang paliguang panseremonya, na naka-encode sa magkabilang direksyon sa skip na dalawampung libo, sa talatang nagwiwisik ng dugo ng tipan sa bayan. Lumilitaw ang parehong mikvah sa skip 20,020 sa Exodo 13:21 — ang haliging ulap sa umaga at apoy sa gabi na tinawag ni Pablo na bautismo kay Moises (Unang Corinto 10:1–2), at sa 20,013 sa Mga Bilang 19:4 kung saan winiwisikan ang dugo ng pulang dumalagang baka nang pitungo beses patungo sa tolda.

Lumilitaw ang **Tevilah** (טְבִילָה, *paglubog*) sa skip **30,782 sa Levitico 14:6**: «Ang buhay na ibon ... at ito’y ilulubog kasama ng buhay na ibon sa dugo ng ibong pinatay sa ibabaw ng tubig na buhay.» Tubig na buhay, ibong pinatay, dugo — ang seremonya ng paglilinis sa ketongin, na tinawag ng mga ama ng iglesia na *ebanghelyo sa maliit na anyo*. Paglubog, na naka-encode sa skip na tatlung libo sa iisang talata ng Lumang Tipan na pinagsasama ang tubig na buhay at ang dugong pang-hain. Bumabagsak din ang Tevilah sa skip 28,673 sa Exodo 15:25 — ang punong itinapon sa mapait na tubig sa Mara, kahoy na binabago ang tubig, ang larawan ng krus-sa-tubig — at sa skip 24,823 sa Genesis 49:10 — ang hula ng Shiloh, ang setrong hindi hihiwalay sa Juda hanggang sa dumating ang Mesiyas.

Ang **Yarden** (יַרְדֵּן, *Jordan*) ay nagtatagpo kay **Yeshua** sa parehong silindro sa skip **99,996 sa Mga Bilang 20:12**. Parehong salita ang nagbabahagi ng napakalaking skip na

iyon, nakaupo isang titik ang layo sa nakabalot na balumbon, sa talata kung saan sinabi ng Diyos kay Moises na siya ay *hindi* mangunguna sa Israel tumawid ng Jordan dahil hinampas niya ang bato sa halip na kausapin ito. Lumabas pa rin ang tubig. Ipinagbawal si Moises. At isang Jordan na hindi niya mapapasukan ay maghihintay sa isa pang Yeshua — si Josue na anak ni Nun — upang manguna sa pagtawid. Ang dalawang pangalan ay nakaupong magkatabi sa talatang nagngangalan ng paglipat.

Sa skip 34 lumitaw ang pattern. Sa skip 49 ito’y naging matatag. Sa skip 353 ito’y nagpatuloy. Sa skip 1,092 lumakad si Nicodemus patungo sa tubig sa pamamagitan ni Nachshon. Sa skip 1,244 nakaupo ang pananampalataya at paglubog sa tabi ng krus. Sa skip 3,316 nagtapos si Jesus na Mesiyas sa *kasalanan*. Sa skip 7,671 siya’y dumaan sa Israel sa tubig. Sa skip 10,142 tumayo ang Mashiach sa pagpapahayag ng Hubileo. Sa mga skip na 20,000 at 30,000 at halos 100,000 — ang parehong mga salita ay bumagsak pa rin sa parehong mga talata.

Ang senyales ay hindi lokal. Nabubuhay ito sa pagbabalot sa Torah palibot sa isang silindro na kalahati ng sarili nitong haba. Nabubuhay ito sa pag-unat ng apat-na-titik na salita sa buong ikatlong bahagi ng buong teksto. Ang bokabularyo ng bautismo ay nagkukumpol sa mga talata ng bautismo sa bawat sukat na sinuri — mula limampung titik ang layo hanggang isang daang libo. Ang pattern ay hindi isang artifact ng maliit na pagitan. Ito ay isang arkitektura ng mismong teksto.

Ang Bituin, ang Tatak, ang Pagkasaserdote

Ang tatlong angkla ng Torah na ito ay unang-larawan ng tatlong bagay na sinisimulan ng bautismo — pagkakakilanlan kay Cristo, pagtatatak ng Espiritu, karagdagan sa pagkasaserdote — at tinatatakan ng mga titik ng Torah ang bawat isa sa talata kung saan unang ibinigay ang huwaran nito. Ang mananampalataya ay kinikilanlang kaisa ng **Mesiyas** («*mga nabautismuhan kay Cristo Jesus*», Roma 6:3), ay **tinatatakan** ng Espiritu («*kayo’y tinatakan ng banal na Espiritu ng pangako*», Efeso 1:13), at ginagawang bahagi ng **isang makaharing pagkasaserdote** («*kayo’y isang lahing hirang, isang makaharing pagkasaserdote*», Unang Pedro 2:9).

Mga Bilang 24:17 — ang Bituin. «*May isang Bituin na lalabas sa Jacob, at may isang Cetro na lilitaw sa Israel.*» Ang pinakamalinaw na hula tungkol sa Mesiyas sa Torah maliban sa Genesis 49:10. Sa palibot ng talatang naghuhula sa Bituin, ang salitang Hebreo na *kokav* (כוכב, bituin) ay naka-encode sa tatlumpu’t walong magkaibang agwat ng skip. Ang talatang nagngangalan sa Bituin ay may taglay na salitang **bituin** na sinulid sa sarili nitong mga katinig nang tatlumpu’t walong beses. Hindi natisod ang mga Mago sa Bethlehem; binasa nila ang mismong Awtor na nag-encode ng emblema ng Hari sa talatang nangako ng kanyang pagdating. Ang mabautismuhan sa pangalan ni Cristo ay ang makilalang kaisa ng Hari na pinangalanan ng hula ng Bituin — at ang pangalan ng Haring iyon ay hinabi sa hula sa tatlumpu’t walong mahigpit na agwat.

Exodo 13:16 — ang Tanda. «At magiging pinakatanda sa iyong kamay, at pinakatalaba sa pagitan ng iyong mga mata: sapagka't sa katibayan ng kamay ay inilabas tayo ng PANGINOON mula sa Egipto.» Ang talatang pinagmumulan ng Tefillin — ang talatang nag-uutos ng nakikitang tanda sa katawan ng bawat Israelita. Sa palibot nito, ang bokabularyong Hebreo ng pagbigkis, pagtatanda, at pag-alaala ay naka-encode sa densidad na mahigit 130 beses ang random na baseline. Ang talatang nag-uutos ng nakikitang tatak ay may taglay na mga salitang **tanda**, **bigkis**, at **alaala** na sinulid sa sarili nitong mga titik. Ang Lumang Tipan ay nagbigay sa Israel ng tanda sa katawan; ang Bagong Tipan ay nagbibigay sa mananampalataya ng di-nakikitang tatak ng Espiritu sa puso (Efeso 1:13). Pareho itong iisang gawa sa dalawang layer — at ang mga titik ng Torah sa ilalim ng nakikitang tanda ay taglay na ang bokabularyo ng di-nakikita.

Genesis 14:18 — ang Saserdote. «At si Melquisedec, na hari sa Salem, ay naglabas ng tinapay at alak: at siya'y saserdote ng Kataastaasang Dios.» Ang unang saserdoteng pinangalanan sa Kasulatan, ang saserdoteng naghain ng tinapay at alak, ang saserdoteng ang kaayusan nito ang mismong pinangalanan kay Cristo (Hebreo 5–7). Nang sinuri ang mga code sa palibot ng talatang ito laban sa bokabularyong pangsaserdote-Mesiyaniko — *melekh* (hari), *kohen* (saserdote), *Shalem* (Salem), *lechem* (tinapay), *yayin* (alak), at ang mismong pangalang *Malki-Tsedek* — ang pagkakahanay ay lubhang mataas nang husto na hindi na makuwenta ang coherency ratio. Ang mga random na salitang Hebreo na may parehong haba sa parehong skip ay hindi tumutugma sa ibabaw na ito sa anumang paraan. Ang talata ni Melquisedec ay nag-e-encode kay Melquisedec. Ang saserdoteng may tinapay-at-alak ay natatatak sa loob ng talatang tinapay-at-alak. Ang mabautismuhan sa katawan ni Cristo ay ang maidagdag sa pagkasaserdote ni Cristo — at ang kaayusang pangsaserdote ni Cristo ay natatatak sa talata ng Torah na unang nagpangalan nito.

Ang Bituin. Ang Tanda. Ang Pagkasaserdote. Tatlong hiyas ng Torah, tatlong watermark, tatlong saksi na ang sinisimulan ng bautismo ay naka-encode na sa mga titik ng Torah sa talata kung saan unang inihayag ang bawat katotohanan. Nilalagdaan ng Awtor ang ebanghelyo ng bautismo hindi sa iisang pahina lamang kundi sa bawat pahina kung saan Niya inilagay ang isang bato ng pundasyon nito. Ang Bituin ang Hari na kinababautismuhan natin. Ang Tanda ang Tatak na ating tinatanggap. Ang Saserdote ang Kaayusan na kinaroroonan natin. At ang tatlo ay hinabi sa mga katinig ng Torah daangdaang taon bago pinangalanan ng mga apostol ang mga ito sa Griego.

Hindi nagdala si Jesus ng bagong ebanghelyo. Inihayag Niya ang ebanghelyong lag-ing naroon — nakasulat sa ibabaw para sa mga makakapagbasa, at nakatago sa mga titik para sa salinlahing magtatayo ng mga makina upang matagpuan ito. Ang Torah, ang mga Propeta, at ang mga Awit ay pawang nagpatotoo tungkol sa Kanya (Lucas 24:44). At ang mga titik ng Torah — 304,805 sa kanila, kinopya nang walang pagkakamali sa loob ng 3,400 na taon — patuloy na nagpapatotoo.

Ibinabahagi ng mga kasulatan ang ebanghelyong ito nang walang anino ng pag-aalinlangan. Sa tekstong nasa ibabaw: «*ipinanganak sa tubig at Espiritu.*» Sa gramatikang Griego: bawat pandiwang nangangailangan ng may-malay na ahente. Sa tipolohiyang Hebreo: ang mikvah, ang pagtawid, ang baha. Sa mga code ng Torah: labing-isang salita sa skip 49, lima sa skip 34, ang Mesiyas sa pagtawid, ang krus sa loob ng arka, at ang sanggol na hindi matagpuan kahit saan.

Isang ebanghelyo. Nakasulat sa bawat layer. Mula sa unang talata ng Genesis hanggang sa huling utos ng nabuhay-na-mag-uling Cristo. Nakatago at nasa ibabaw. Sinau-nang at kinumpirma. At ang tubig ay naghihintay pa rin.

Ang bautismo ay hindi isang tahimik na pagtanggap ng biyaya sa pamamagitan ng ikatlong panig. Ito ay isang matapang, hayagang patotoo ng isang pusong sinawata ng Espiritu at ngayon ay naghahanap na malinis sa pamamagitan ng pangako ng Tipan. Kung paanong ang proselita noong unang siglo ay lumitaw mula sa *mikvah* na may bagong pagkakakilanlan, gayon din ang mananampalataya ay lumilitaw mula sa mga tubig ng bautismo, minarkahan bilang mamamayan ng isang Kaharian na hindi sa sanlibutang ito. Ito ang simula ng isang buhay ng pagsunod — isang landas na nagsisimula sa tubig at nagpapatuloy sa kapangyarihan ng Isa na kumilos sa ibabaw ng kalaliman sa simula ng panahon.

Chapter 6

Dagat na Pula at Jordan

Mula sa isang tao na pumapasok sa mikvah, lumabas tayo upang pagmasdan ang isang buong bansa na dumaraan sa tubig nang sabay-sabay.

Ang salaysay ng pagtubos sa Israel ay hindi lamang isang tala ng kasaysayan; ito ay isang tapiserya na hinabi ng mga sinulid ng tubig at espiritu, walang pagsalang tumuturo sa katotohanang masusumpungan natin kay Cristo. Upang maunawaan ang utos ng bautismo ng mananampalataya, kailangan nating lumakad sa mga tubig ng Lumang Tipan. Hindi natin tinitingnan ang mga anino na ito na wari bang sila ang katunayan mismo, kundi kinikilala natin sila bilang arkitektura kung saan itinayo ang Bagong Tipan.

Pagmasdan muna ang patriyarka ng Exodo, na ang mismong pangalan niya ay isang propetikong pahayag. Si Moises ay tinawag na Mosheh מֹשֶׁה^{H4872}, isang pangalang hango sa pandiwang *mashah*, na nangangahulugang "hinugot palabas." Inilagay sa isang basket na papiro sa ilog Nilo, ang sanggol na si Moises ay humarap sa isang hatol na kamatayan; ang ilog na sana'y magiging kaniyang libingan ay naging kaniyang duyan. Siya ay hinugot mula sa tubig upang maging tagapagligtas ng bayan ng Diyos. Dito, sa pagkasanggol ng tagapagligtas, nakikita natin ang huwaran ng Ebanghelyo: kamatayan sa tubig at muling pagkabuhay tungo sa isang bagong buhay. Hindi ito isang simpleng pagkakataon lamang; ito ay isang banal na tanda. Ang siyang mamumuno sa Israel sa pagtawid sa Dagat na Pula ay isa mismong lalaking iniligtas "mula sa tubig."

Ang pagtawid sa Dagat na Pula ang pinakamalinaw na larawan ng bautismo sa Lumang Tipan. Malinaw na ginagawa ni Pablo ang koneksyong ito sa kaniyang liham sa mga taga-Corinto:

Sapagka't hindi ko ibig mga kapatid, na di ninyo maalaman, na ang ating mga magulang ay nangapasa ilalim ng alapaap, at ang lahat ay nagsitawid sa dagat; at lahat ay nangabautismuhan kay Moises sa alapaap at sa dagat.

— *Unang Corinto 10:1-2*

Ang pandiwang Griego na ebaptisanto βαπτίζω^{G907} dito sa Majority/Received Text ay aorist **middle** (panggitna); ang Critical Text naman ay may *ebaptisthēsan* (aorist passive). Sa alinmang paraan, ang larawan ay hindi basta-bastang pagiging pasibo: sa middle voice, ang bayan ay *isinuko ang kanilang sarili* sa bautismo sa pamamagitan ng paglakad

sa daang binuksan ng Diyos, at maging sa pagbasang passive, ang Diyos pa rin ang gumaganap ng pagbabautismo samantalang ang Israel naman ang lumalakad. Walang alam ang teksto tungkol sa mga pagtawid na isinagawa alang-alang sa isang natutulog na sanggol. Sila mismo ang pumili na yumakap sa hakbang. Sila ang lumakad sa daang hinawan ng Diyos. Hinawi ng Diyos ang tubig, itinaguyod ang mga pader nito, at dinala sila hanggang sa kabilang panig. Ito ang gramatika ng pananampalatayang gumagalaw: kumikilos ang Diyos nang may pagpapasya, at ang kaluluwang may malay ay gumagalaw kasama Niya.

Pagmasdan ang dalawahang katangian ng tubig. Para sa Israel, ang Dagat na Pula ay ang bungad ng kalayaan. Pumasok sila sa daan bilang mga alipin at lumitaw sa kabilang panig bilang isang bayang tipanan. Para naman sa mga hukbong Egipcio, ang mismong tubig na iyon ay naging isang libingan ng paghatol. Iisang tubig, magkasalungat na kahihinatnan. Itinuturo nito sa atin ang isang saligang katotohanan tungkol sa likas na katangian ng mga tubig ng bautismo: ito ay isang dako ng paglipat. Ito ang punto kung saan ang lumang buhay — ang paghahari ni Faraon at ang mga tanikala ng Egipto — ay naiiwan, at nagsisimula ang bagong buhay ng bayan ng Diyos. Mahalaga, na ang mga Israelita ay lumakad sa tubig na ito nang may malay. Ito ay isang gawa ng pananampalataya, isang hakbang na ginawa bilang pagtugon sa utos ng Diyos, sa pamamagitan ng isang daang binuksan ng kapangyarihang maghari ng Makapangyarihan sa Lahat.

Mga siglo makaraan, minasdan muli ni Isaias ang sandaling iyon at pinangalanan ang ginawa ng Diyos:

Hindi бага ikaw ang tumuyo sa dagat, sa tubig ng malaking kalaliman; na iyong pinapaging daan ang kalaliman ng dagat upang daanan ng natubos?

— *Isaias 51:10*

Ginawa ng Diyos ang sahig ng dagat na isang daan — ngunit hindi para sa lahat. Isang daan para sa mga **natubos**. Ang tubig ay nagiging landas lamang para sa mga kabilang sa Kaniya. Para sa lahat ng iba, ito ay nananatiling isang libingan. At sinasabi sa atin ng manunulat ng Hebreo kung ano ang gumawa ng pagkakaiba:

Sa pananampalataya'y nagsipagdaan sila sa gitna ng Dagat na Mapula na gaya ng sa lupang tuyo: na nang subuking gawin ito ng mga taga Egipto ay pawang nangalunod.

— *Hebreo 11:29*

Sa pananampalataya. Iisang tubig, dalawang kahihinatnan. Ang pananampalataya ang gumawa sa isa na maging daan, ang kawalang-pananampalataya ang gumawa sa isa na maging libingan.

At ang mga titik Hebreo ng talatang naglalarawan ng pagtawid ay may dala ring parehong patotoo. Ang watermark ng Exodo 14:22—ang talatang naglalarawan sa Israel na lumalakad sa dagat sa tuyong lupa—ay may dalang salitang aman **אָמֵן**^{H539}, ibig sabihi’y maniwala, na hinabi sa mga katinig ng pagtawid sa pinakamasiksik na agwat na maaari. Dumaraan sa talata: *Yeshua*, *Mashiach* (Mesiya), at *chadash* (bago). At sumasaklaw sa buong bahagi mula sa mga katabing talata ng salaysay ng Dagat na Pula: *padah* (tubos), *tahor* (malinis), *eved* (alipin), *chofshi* (malaya), *tabal* (ilubog), at *ga'al* (tubusin). Ang talata tungkol sa pagdaan ng Israel sa tubig ay may dala, sa mismong mga katinig nito, ng mga salitang maniwala, tubos, alipin, malaya, ilubog, at tubusin—ang buong takbo ng ebanghelyo, mula sa pagkaalipin hanggang sa kalayaan, natatago sa mga titik ng pagtawid.

Ang talata ng pagtawid ay may dala ng sariling panloob na bigat. Ang Exodo 14:22 ay nasa nangungunang 23% ng Torah sa densidad ng sariling pag-eencode, na nangibabaw sa mga random na letrang kontrol nang mahigit siyam sa isa — ang himala sa ibabaw ay tinutugunan ng matematika sa ilalim.

Ngunit pagmasdan ang huwarang umaalingawngaw mula sa daong ni Noe. Lumakad ang Israel sa dagat—ngunit **ang Diyos ang humawak sa mga pader ng tubig** sa magkabilang panig (Exodo 14:21–22). Humakbang sila pasulong nang may pananampalataya; itinaguyod ng Diyos ang himala. At nang lumitaw ang huling Israelita sa kabilang baybayin, ang Diyos mismo ang naglabas ng tubig laban sa mga hukbo ni Faraon—**Isinara Niya rin ang pintuang iyon**. Hinabol ng mga karo ng Egipto ang Israel patungo sa daang binuksan ng Diyos, ngunit ginawa nila ito nang walang pananampalataya, walang paanyaya, at walang saklob ng pagsunod. Ang mismong tubig na naging daang-tulay ng kaligtasan para sa mga sumasampalataya ay naging isang libingan ng paghatol para sa mga hindi sumasampalataya. Ang pagsunod ng tao ang nagsisimula; ang kapangyarihan ng Diyos ang nagtatapos. At ang pagtatapos na ito ay tiyak, hindi na mababawi, at ganap na nasa ilalim ng kapangyarihan Niya.

Ngunit hindi sapat ang pagtawid sa Dagat na Pula. Ang salinlahing lumakad sa tubig sa tuyong lupa ay kailangan pa ring angkinin ang ipinangako ng Diyos. Nang bumalik ang mga tiktik mula sa Canaan at tumangging pumasok ang bayan — nang piliin nila ang takot kaysa pananampalataya — ipinahayag ng Diyos ang hatol: «*Ang inyong mga bangkay ay mabubuwal sa ilang na ito*» (Mga Bilang 14:29). Bawat may-gulang na tumawid sa Dagat na Pula ngunit tumanggi pang sumulong ay namatay sa ilang. Dumaan sila sa tubig ngunit ayaw lumakad sa pagsunod. Iniligtas sila ng pagtawid mula sa Egipto, ngunit hindi sila iniligtas nito mula sa kanilang sarili. Iginigiit ng manunulat ng Hebreo ang aral nang tuwiran:

At sino-sino ang kinagalitan niyang apat na pung taon? hindi бага yaong nangagkasala, na ang kanilang mga katawan ay nangabuwal sa ilang? At

sa kani-kanino isinumpa niyang hindi makapapasok sa kaniyang kapahin-gahan, kundi yaong mga nagsisuwat? At nakikita natin na sila’y hindi nan-gakapasok dahil sa kawalan ng pananampalataya.

— *Hebreo 3:17-19*

Narinig nila. Tumawid sila sa dagat. Sinabi nilang oo. Ngunit ayaw nilang lumakad. At namatay sila sa ilang — hindi dahil nabigo ang pagtawid, kundi dahil ang **kawalang-pananampalataya** ang pumigil sa kanila na sumulong pa. Pinagtitiyay ito ni Pablo: «*Hindi nalugod ang Diyos sa marami sa kanila: sapagka’t sila’y pinabuwal sa ilang. At ang mga bagay na ito’y naging mga halimbawa sa atin*» (Unang Corinto 10:5–6). At buod itong isinasaad ni Judas sa iisang pangungusap: «*Ang Panginoon, matapos iligtas ang bayan mula sa lupain ng Egipto, ay lumipol pagkatapos sa mga hindi sumampalataya*» (Judas 1:5). Iniligtas muna. Nilipol pagkatapos. Ang pagtawid ay hindi isang ganap na katiyakan ng mana. Ito ay isang babala sa bawat salinlahi: ang bautismo ay hindi isang linya ng katapusan. Ito ang simula ng isang lakad na humihiling ng pananampalataya sa bawat hakbang. Nauunawaan ito ni Pablo nang isulat niya sa mga taga-Filipos:

Kaya nga, mga minamahal ko, kung paano ang inyong laging pagsunod, na hindi lamang sa harapan ko, kundi bagkus pa ngayong ako’y wala, ay lubusin ninyo ang gawain ng inyong sariling pagkaligtas na may takot at pangininginig; Sapagka’t Dios ang gumagawa sa inyo maging sa pagnanasa at sa paggawa, ayon sa kaniyang mabuting kalooban.

— *Filipos 2:12-13*

Dalawang talata, iisang katotohanan. At mas pinatalas ito ng wikang Griego kaysa sa maipapahayag sa Ingles. Sa talata 12, ang katergazesthe *κατεργάζομαι*^{G2716} ay isang present **middle/passive** imperative—patuloy na kilos, at ang middle voice ay nangan-gahulugang ikaw mismo ang kumikilos sa *iyong sarili*: patuloy na lubusin ang sarili mong kaligtasan. Sa talata 13, ang energōn *ἐνεργέω*^{G1754} ay isang present active participle: **patuloy** na kumikilos ang Diyos sa iyo. Kapwa ang pagnanais (*thelein*) at ang paggawa (*energein*) ay mga present-tense infinitive—hindi pa tapos ang Diyos. Kumikilos Siya sa iyo ngayon mismo, sa sandaling ito, na naglilikha kapwa ng pagnanais at ng kapangyarihan. **Ikaw** ang lulubos nito—nang may malay, aktibo, na may takot at pangininginig. Ngunit ang **Diyos** ang kumikilos sa iyo, at hindi Siya kailanman huminto. Kaparehong huwaran ng Dagat na Pula: humahakbang ka pasulong, hinahawakan ng Diyos ang mga pader. Lumalakad ka sa pagsunod, ginagawa ng Diyos ang gawaing hindi kayang tapusin ng kamay ng tao. Hindi ito kailanman pasibo. At hindi ito kailanman nag-iisa.

Mga taon makaraan, habang nakatayo sa harap ng Jordan ang salinlahing ipinanganak sa ilang, ang simulain ng pagsunod na hinihimok ng pananampalataya ay lalong

pinatingkad. Umaapaw noon ang ilog, isang pader ng bumubugsong tubig na humaharang sa daan patungo sa Lupang Pangako. Ang tagubilin ng Diyos kay Josue ay hindi ang maghintay hanggang humupa ang tubig, kundi ang utusan ang mga saserdote na maunang lumusong sa tubig.

At mangyayari, na pagka ang mga talampakan ng mga paa ng mga saserdote na nagdadala ng kaban ng Panginoon, ng Panginoon ng buong lupa, ay titigil sa tubig ng Jordan, na ang tubig ng Jordan ay mahahawi, sa makatuwid baga’y ang tubig na bumababang mula sa itaas; at magiisang bunton.

—Josue 3:13

Ang pananampalataya, sa diwang biblikal, ay hindi pasibo. Ito ay isang aktibong paggalaw patungo sa tubig. Hindi naganap ang himala habang sila’y nakatayong ligtas sa pampang; humawi lamang ang tubig nang ipinakita ng mga saserdote ang kanilang tiwala sa pamamagitan ng paglusong sa agos. Narito muli ang huwaran ng daong ni Noe: lumusong ang mga saserdote, ngunit **hinawakan ng Diyos ang pagdaloy**. Naitala sa Josue 3:16 na tumigil ang tubig at nagbuntong-bunton, hinahawakan ng kamay ng Makapangyarihan sa Lahat. Mula sa daong tungo sa Dagat na Pula hanggang sa Jordan, ang huwaran ay pare-pareho at hindi natitinag: humahakbang ang tao pasulong sa kusang pagsunod, at ginagawa ng Diyos ang gawaing pang-selyo na hindi kayang tapusin ng kamay ng tao. Sa parehong paraan, ang ordenansa ng bautismo ay isang hakbang ng pananampalataya na ginagawa ng mananampalataya. Hindi tayo naghihintay na mag-ing “sakdal” bago tayo bautismuhan; lumulusong tayo sa tubig dahil ito ang iniutos Niya, at sa gawang iyon ng pagsunod, masusumpungan natin ang biyaya ng Diyos na naghihintay sa atin.

Tingnan ang heograpiya—at ang wika—ng pangyayaring ito. Ang mismong pangalang Yarden יַרְדֵּן^{H3383} ay hango sa ugat na Hebreong yarad יָרַד^{H3381}, na nangangahulugang **bumaba**, lumusong. Ang ilog na bumababa. Umaagos ito mula sa Bundok Hermon pababa hanggang sa Dagat na Patay—ang pinakamababang punto sa balat ng lupa. Literal itong bumababa tungo sa kamatayan. Ipinangangaral ng pangalan mismo: kailangan mong bumaba tungo sa tubig upang makatawid tungo sa pangako. Ang Jordan ang naging linya ng paghihiwalay sa pagitan ng ilang at ng Lupang Pangako. Sa loob ng apatnapung taon ang Israel ay gumala sa disyerto—at **ang tanging daan tungo sa mana ay sa pamamagitan ng tubig**. Walang landas na maaaring iikot dito. Walang ibang ruta. Ang Jordan ang nasa pagitan ng lumang buhay ng paggala at ng bagong buhay ng pangako, at upang makapasok, kailangan mong lumakad dito. Mga siglo makaraan, si Jesus mismo ay babautismuhan sa mismong ilog na ito (Mateo 3:13). Ang Jordan na nagdala sa Israel tungo sa makalupang mana ay nagdadala ngayon sa mananampalataya tungo sa walang hanggang mana. Hindi ito pagkakataon lamang; ito ay banal na arkitektura.

Ngunit ang pangalan ng ilog ay bahagi lamang ng larawan. Umatras ka at tingnan ang buong tanawin.

Sa isang panig: ang ilang. Apatnapung taon. «*Ang malaki at kakila-kilabot na ilang na yaon, na may mga ahas na nagniningas, at mga alakdan, at katuyuan, na walang tubig*» (Deuteronomio 8:15). Walang tubig. Walang buhay. Kamatayan.

Sa kabilang panig: ang lupang pangako. «*Isang mabuting lupain, isang lupain ng mga batis ng tubig, ng mga bukal at kalaliman na bumubukal mula sa mga libis at mga burol*» (Deuteronomio 8:7). Buhay na tubig kahit saan.

Sa pagitan nila: ang Jordan. Ang pagbaba. Ang tanging daan patawid.

Ngayon, tingnan ang mga pangalan ng lugar. Isinulat ng Diyos ang paglalakbay sa mapa:

- **Shittim** — Abel-Shittim (Josue 3:1). Abel ^{H60}שִׁטִּים = **pagluluksa**. Ang huling kampo. Ang lumang buhay.
- **Jordan** — Yarden ^{H3383}יַרְדֵּן, mula sa *yarad* = **bumaba**. Pababa tungo sa kamatayan.
- **Gilgal** — (Josue 4:19). Ang unang kampo sa kabilang panig. Ang Diyos mismo ang nagpangalan dito:

At sinabi ng Panginoon kay Josue, Sa araw na ito ay inalis ko sa inyo ang pagdusta ng Egipto. Kaya't ang pangalan ng dakong yaon ay tinawag na Gilgal hanggang sa araw na ito.

— Josue 5:9

Gilgal ^{H1537}גִּלְגָּל, mula sa galal ^{H1556}גָּלַל = **igulong palayo**.

Pagluluksa → pagbaba → pag-igulong palayo. Ang heograpiya ng iyong bautismo ay ang heograpiya ng pagtubos. Nanggaling ka sa pagluluksa — mula sa bigat ng kasalanan, mula sa lumang buhay na naubos na ang takbo nito. Bumaba ka tungo sa tubig. At sa kabilang panig, ang kahihiyan ay iginugulong palayo. Isinulat ng Diyos ang iyong patotoo sa mapa ng Israel bago ka pa ipinanganak. Ang anino ng bautismo ay isinulat sa lupain libu-libong taon bago pumasok ang kahit isang mananampalataya sa tubig sa pangalan ni Jesus.

At nang makatawid na ang Israel, inutusan ng Diyos si Josue na magtayo ng labindalawang bato na kinuha mula sa ilalim ng ilog bilang isang alaala:

Upang ito'y maging pinaka tanda sa gitna ninyo, na pagka itinanong ng inyong mga anak sa panahong darating, na sasabihin, Anong kahulugan sa

inyo ng mga batong ito? At inyo ngang sasabihin sa kanila, Sapagka't ang tubig ng Jordan ay nahawi sa harap ng kaban ng tipan ng Panginoon; nang magdaan yaon sa Jordan, ay nahawi ang tubig sa Jordan: at ang mga batong ito ay magiging pinaka alaala sa mga anak ni Israel magpakailan man.

—Josue 4:6-7

Labindalawang bato—isa para sa bawat lipi ng Israel (Josue 4:2-4)—kinuha mula sa dakong pinagtawiran at dinala sa Gilgal bilang isang permanenteng tanda na nagpapaahayag: **dito tayo dumaan mula sa ilang tungo sa pangako.**

Ngunit may isang detalye sa salaysay na ito na hindi napapansin ng karamihan sa mga mambabasa. Hindi iisang alaala ang itinayo ni Josue—nagtayo siya ng *dalawa*. Labindalawang bato ang dinala palabas ng ilog patungo sa Gilgal. At labindalawang bato ang naiwan sa *loob* ng ilog, sa dakong kinatayuan ng mga saserdote:

At si Josue ay nagpabunton ng labing dalawang bato sa gitna ng Jordan, sa dakong tinayuan ng mga saserdote na nagdadala ng kaban ng tipan: at nangandoon, hanggang sa araw na ito.

—Josue 4:9

Dalawang hanay ng labindalawa. Isang dinala tungo sa bagong buhay. Isang naiwan sa mga tubig. Hindi tinawag ng Kasulatan na mga lapida ang mga batong naiwan sa ilog. Ngunit pagmasdan ang huwarang itinatag mismo ng Kasulatan sa ibang bahagi: ang tubig ay ang dako ng kamatayan (Roma 6:3-4), ang lumang sarili ay inilibing doon (Colosas 2:12), at nagsisimula ang bagong buhay sa kabilang panig. Labindalawang bato para sa labindalawang lipi—ang lumang pagkakakilanlan ng bawat lipi, minarkahan at naiwan sa mga tubig ng kamatayan. Labindalawang batong dinala palabas—ang bagong pagkakakilanlan, binuhay upang lumakad sa lupain ng pangako.

Hindi ito nagkataon lamang. Ito ay propetikong arkitektura. Mga siglo makaraan, isusulat ni Pablo: «*Tayo nga'y nangalibing na kalakip niya sa pamamagitan ng bautismo sa kamatayan: na kung paanong si Cristo ay nabuhay na maguli sa mga patay sa pamamagitan ng kaluwalhatian ng Ama, ay gayon din naman tayo'y makalalakad sa panibagong buhay*» (Roma 6:4). Ipinahahayag na ng mga bato sa Jordan nang maaga ang ipahahayag ni Pablo sa tinta: may isang bagay na dapat maiwan sa tubig. Ang lumang tao ay nana-natili sa ilog. Ang bagong tao ay lumalakad palabas sa kabilang panig.

Mga siglo makaraan, ipahahayag ng Diyos sa pamamagitan ng propetang si Ezekiel: «*Aking aalisin ang batong puso sa inyong katawan, at aking bibigyan kayo ng pusong laman*» (Ezekiel 36:26). Sa Kasulatan, ang batong puso ay ang lumang buhay—ang katigasan

ng ulo, ang paghihimagsik, ang apatnapung taon ng paggala dahil tumangging magtiwala ang Israel sa Diyos sa unang pagkakataon (Mga Bilang 14). Ang mga batong naiwan sa Jordan ay isang larawan ng mismong pangakong ito: ang lumang puso—matigas, walang tugon, minarkahan ng isang salinlahing suwail—inilibing sa mga tubig. Ang mga taong lumalakad palabas ay may dalang bagong puso, ang pusong laman, buhay at tumutugon sa Diyos. Ang mga bato ng Jordan ay paunang larawan ng tutuparin ng Bagong Tipan.

At pagmasdan ito: labindalawang lipi ang tumawid sa Jordan. Labindalawang apostol ang susunod kay Cristo. Sadyang pinili ni Jesus ang labindalawa—ang bilang ng muling itinatag na Israel. At kung paanong bawat lipi ay kailangang dumaan sa tubig upang makapasok sa mana, gayon din ang mga apostol ay isinugo upang magbautismo sa lahat ng bansa (Mateo 28:19). Ang mga bato ng Jordan ay isang alaala at isang propesiya: bawat mananampalataya ay kailangang dumaan sa tubig, at bawat mananampalataya ay kailangang iwan ang lumang buhay doon.

Ang bautismo ay ang ating labindalawang bato. Ito ang alaalang nagsasabing: dito ako tumawid mula sa kamatayan tungo sa buhay, mula sa luma tungo sa bago. At tulad ng mga bato, layon nitong pukawin ang isang tanong mula sa susunod na salinlahi: "Ano ang ibig sabihin nito?" Ang sagot ay ang patotoo.

Si propeta Isaias, na tumitingin pasulong sa paparating na Manunubos, nahuli ang buong takbo ng huwarang ito sa isang solong pahayag:

Nguni't ngayoy ganito ang sabi ng Panginoon na lumalang sa iyo, Oh Jacob, at naganyo sa iyo, Oh Israel, Ikaw ay huwag matakot, sapagka't tinubos kita; tinawag kita sa iyong pangalan, ikaw ay akin. Pagka ikaw ay dumaraan sa tubig, ako'y sasaiyo; at sa mga ilog ay hindi ka tatakpan niyaon: pagka ikaw ay lumalakad sa apoy, hindi ka masusunog; o magniningas man ang alab sa iyo.

— *Isaias 43:1-2*

Pagtubos. Tinawag sa pangalan. Pagdaan sa mga tubig. Paglakad sa apoy. Ang Diyos na kaharap sa lahat nito. Ito ang pangako ng bautismo, sinabi mga siglo bago pumasok si Cristo sa Jordan. Ang tagapagpalaya ay inihula—at ang daan sa tubig ay inihula kasama Niya.

Binabasa ni Wilson sa kaniyang *Bible Types* ang bawat elemento ng Exodo bilang isang propetikong larawan. Sa ilalim ng "Egipto": "isang uri ng sanlibutan kasama ang mga kayamanan at pagkakataon nito." Sa ilalim ng "Haligi": ang ulap ay "walang alinlangang kumakatawan sa Espiritu Santo. Sumama Siya sa Israel, ginagabayan sila sa

unahan, at ipinagsasanggalang sila sa likuran.” Sa ilalim ng ”Bato”: ”isang uri ng Panginoong JESUCRISTO na sinaktan sa Kalbaryo at mula sa kaniyang mahalagang hain ay dumadaloy sa buong sangkatauhan ang kaloob ng kaligtasan... Dahil sa Kalbaryo, ibinibigay rin ni CRISTO ang Espiritu Santo.” At sa ilalim ng ”Bautismo,” inilarawan ni Wilson nang tuwiran ang pagtawid sa Dagat na Pula: ”Dumaan sila sa waring isang tunel, at ito ang tinatawag na isang bautismo. Sila ay pinalaya mula sa kaparusahan ni Faraon tungo sa pamumuno ni Moises. Sila ay pinawalang-saklaw mula sa pagkaalipin ng Egipto at dinala tungo sa kalayaan ng mga anak ng DIYOS.” Bawat elemento ng tipolohiya ng Exodo—ang Egipto, ang haligi, ang dagat, ang bato—ay tumuturo sa iisang katotohanan: kalayaan mula sa pagkaalipin sa pamamagitan ng tubig, sa ilalim ng paggabay ng Espiritu, itinataguyod ng Batong sinaktan na si Cristo.

Ang mga pangyayaring ito ay hindi mga lumang kuwento ng isang nakaraang panahon. Ang mga ito ay ang propetikong paghahanda para sa bautismo ng mananampalataya. Si Moises na hinugot mula sa Nilo, ang Israel na tumatawid sa Dagat na Pula, ang mga saserdoteng lumulusong sa Jordan, at ang tubig na dumadaloy mula sa Batong sinaktan—lahat ng ito ay nagsasalita tungkol sa iisang katotohanan: ginagamit ng Diyos ang tubig upang tandaan ang katapusan ng luma at ang simula ng bago. Tinatawag Niya tayo palabas sa Egipto ng ating nakaraan, iniutos sa atin na lumusong sa mga tubig ng pag-sunod, at itinataguyod tayo sa pamamagitan ng hain ng buhay na Bato. Kung ikaw ay nahugot na mula sa tubig ng kamatayan sa pamamagitan ng biyaya ng Ebanghelyo, bakit ka nag-aatubili na lumusong sa mga tubig ng bautismo?

Chapter 7

Mga Anino sa Tubig

Higit pa sa tatlong dakilang pagtawid ng Israel sa tubig, inilagay ng Lumang Tipan ang mga anino na nakakalat sa buong Torah — mga tanda sa kahoy, sa bato, sa hugasan, at sa ilog ng ketongin — bawat isa’y tumuturo sa iisang katotohanang darating.

Na isang anino ng mga bagay na magsisidating: nguni’t ang katawan ay kay Cristo.

— *Colosas 2:17*

Sa buong Lumang Tipan, naglagay ang Dios ng mga tanda sa tubig — bawat isa’y anino ng bagay na darating. Ang katawan ay si Cristo. Ang anino ang nauna sa Kaniya. Ito ang mga anino sa tubig.

Kahoy at Tubig

May padron na dumadaloy sa buong Kasulatan tulad ng isang matingkad na pulang sinulid: saanman binabago ng Dios ang kamatayan tungo sa buhay, **ang kahoy ay pumapasok sa tubig**.

Ang daong ni Noe ay **kahoy** — at dinala nito ang walong kaluluwa sa **tubig** ng paghatol patungo sa isang bagong daigdig. Tinawag ito ni Pedro na isang anyo ng bautismo: «*ayon sa tunay na kahawig ngayo’y nagligtas, sa makatuwid бага’y ang bautismo*» (Unang Pedro 3:20–21). Sa Mara, ang tubig ay mapait at hindi mainom. Ipinakita ng Dios kay Moises ang isang **kahoy**: «*nang mahagis niya iyon sa tubig, ang tubig ay naging matamis*» (Exodo 15:25). Ang kahoy na inihagis sa mapait na tubig ay ginagawa itong buhay. At sa mismong Jordan — ang mismong ilog na tinawid ng Israel, ang mismong ilog na babautismuhan si Jesus — gumawa si Eliseo ng isang tanda. Isang ulo ng palakol na bakal ang lumubog sa tubig, nawala at hindi na mabawi. Pumutol si Eliseo ng isang **pat-pat** at inihagis ito roon: «*at lumutang ang bakal*» (Ikalawang Hari 6:6). Kapag itinapon ang kahoy sa Jordan, ang nalubog ay **bumabangong muli**.

At kinukumpirma ng mga titik Hebreo ng Exodo 15:25 ang sinasabi ng padron. Taglay ng watermark ng talatang ito ang mayim ^{H4325} —tubig— at ang ets ^{H6086} —kahoy— na magkasamang nakaanyo **sa loob** ng talata. Sinasabi sa atin ng nakikitang teksto na may kahoy na inihagis sa tubig at ang tubig ay naging matamis. Ang mga titik sa ilalim ng ibabaw ay bumabaybay ng **tubig** at **kahoy** sa loob ng iisang talata — ang dalawang

sangkap ng padron, nakatago sa mga katinig na naglalarawan nito. Sa palibot ng dalawang salitang ito, ang naka-encode na bokabularyo ay parang isang propesiya tungkol sa Kalbaryo. Dumaraan sa talata: *tsalav* (krus), *chayyim* (buhay), *tabal* (paglulubog), *Yeshua*, *Mashiach* (Mesiya), *tahor* (malinis). Nakaanyo rin sa loob: *mar* (mapait), *matoq* (matamis), *choq* (batas), *shama* (dinggin), *tsavah* (utos), *navi* (propeta), at *rapha* (pagpapagaling). At kung babasahin sa kabuuan ng pahina, binabaybay ng watermark ang *matoq* (matamis) at *rapha* (pagpapagaling) — ang mismong pagbabagong inilalarawan ng talata, nakatayo sa mga titik Hebreo mismo. Ang kahoy na nagpatamis sa mapait na tubig ay isang anino ng krus na magpapabago sa mapait na tubig ng kamatayan tungo sa tubig na buhay ng bautismo. At isinulat ng Dios ang aninong iyon hindi lamang sa kasaysayan kundi mag-ing sa mismong mga titik ng teksto: kahoy, tubig, krus, buhay, pagpapagaling, Yeshua, Mesiya, at paglulubog.

Ngayon, pakinggan kung ano ang itinatawag ng Bagong Tipan sa krus: «*Siya rin ang nagdala ng ating mga kasalanan sa kaniyang sariling katawan sa ibabaw ng kahoy*» (Unang Pedro 2:24). «*si Jesus, na inyong pinatay, na ibinitin sa kahoy*» (Mga Gawa 5:30). Ang krus ay ang kahoy. Ang tubig ay ang bautismo. Kapag ang kahoy ay pumasok sa tubig — kapag ang krus ay nakipagtagpo sa tubig ng bautismo — ang mapait ay nagiging matamis, ang nalubog ay bumabangon, ang patay ay nabubuhay. Ito ang mga salita ni Pedro, na nakasaksi kay Jesus na namatay sa kahoy at nag-utos sa tatlong libo na pumasok sa tubig sa Pentecostes. Alam niya ang kahulugan ng kahoy at ng tubig. Nasaksihan niya ito ng kaniyang sariling mga mata.

Ang Batong Hinampas

Nang mauhaw ang Israel sa ilang, inutusan ng Dios si Moises na paluin ang bato, at umagos ang tubig upang mabuhay ang bayan. Sinasabi sa atin ni Pablo kung sino ang Batong iyon:

At lahat ay nagsiinom ng isang inumin ding ayon sa espiritu; sapagka't nagsiinom sa batong ayon sa espiritu na sumunod sa kanila: at ang batong yaon ay si Cristo.

— *Unang Corinto 10:4*

Itinataala ng Kasulatan ang **dalawang** pagkakataong nakipagtagpo sa Bato. Sa una (Exodo 17:6), inutusan ng Dios si Moises na **paluin** ito, at bumulwak ang tubig. Minsan lamang hinampas ang Bato — kung paanong si Cristo ay minsan lamang ipinako sa krus para sa lahat (Hebreo 9:28). Sa ikalawa (Mga Bilang 20:8–11), inutusan ng Dios si Moises na **kausapin** ang Bato. Ngunit muli itong hinampas ni Moises. Umagos pa rin ang tubig — sapagka't ang Dios ay mapagbiyaya — ngunit hinatulan si Moises dahil dito. Hindi na niya matatawid pa ang Jordan. Ang Bato ay dapat lamang hampasin nang **minsan**.

Pagkatapos noon, kinakausap na lamang natin ito — sa pananampalataya, sa panalangin, sa kapangyarihan ng Espiritu.

Kung ang Bato ay si Cristo, masdan kung ano ang nangyari sa Kalbaryo. Hinampas ni Moises ang bato ng kaniyang tungkod sa Horeb — at umagos ang tubig. Hinampas ng kawal ang tagiliran ni Cristo ng kaniyang sibat sa krus — at umagos ang tubig at dugo (Juan 19:34). Ang sibat AY ang tungkod. Ang tagiliran AY ang bato. Isang hampas. Bumubulwak ang tubig. Nakita itong darating ni propeta Zacarias: «*Sa araw na yaon ay magbubukas ang isang bukal para sa sangbahayan ni David at sa mga taga-Jerusalem, para sa kasalanan at karumihan*» (Zacarias 13:1). Ang krus ang bukal na iyon. At kinukumpirma ni Juan ang dalawang sangkap na umaagos mula rito: «*Sapagka't may tatlong nagpapatotoo, ang Espiritu, ang tubig, at ang dugo: at ang tatlo ay nagkakaisa*» (Unang Juan 5:8). Espiritu, tubig, dugo — ang tatlong saksi ng Bagong Tipan. Nagbibigay-buhay ang Espiritu. Naglilinis ang tubig. Tinatakan ng dugo ang tipan. Ang tatlo ay umaagos mula sa iisang hampas sa iisang Bato.

Ang bautismo ay ang ating pakikiisa sa Batong hinampas na iyon. Kapag tayo'y pumasok sa tubig, nagpapatotoo tayo na tayo'y pinanatiling buhay ng buhay na umagos mula sa Kaniyang iisa at sapat na kamatayan.

At ang mga titik Hebreo ng Exodo 17:6 ay may bigat na hindi inihahayag ng nakikitang teksto. Taglay ng watermark ng talatang ito ang pinakamasinsing kumpol ng bok-abularyong pambautismo na matatagpuan sa buong Torah. Ang salitang dam 𐤃^{H1818} — dugo—ay nakaanyo **sa loob** ng talata sa pinakamasikip na agwat. Nagsasapawan dito ang *Mayim* (tubig). Nagsasapawan sa dalawa ang *Chayyim* (buhay). Tatlong salita ang nasa tatlo sa mga pinakamasikip na agwat sa bahaging ito — at ang mga ito ay **dugo, tubig, at buhay**, sa ganitong pagkakasunod-sunod.

Lumalawak ang kumpol. Dumaraan sa talata: *tabal* (paglulubog), *tsur* (bato), *tsalav* (krus), *Yeshua*, *Mashiach* (Mesiya), *kaphar* (pagbabayad-sala), at *sela* (bato — ang pangalawang salitang Hebreo para sa bato, ang mismong salitang ginamit sa kaakibat na salaysay sa Mga Bilang 20). Nasa loob din ng talata: *qever* (libingan), *matteh* (tungkod), *ma'yan* (bukal), *nahar* (ilog), *tsama* (uhaw), *shathah* (inom), *nakah* (hampas), at *Chorev* (Horeb). At kung babasahin sa kabuuan ng pahina, binabaybay ng watermark ang *tsur* — bato — pataas sa mga hanay, kasama ang inom, Israel, hampas, at Horeb na nakaanyo sa palibot nito.

Hinampas ni Moises ang bato ng kaniyang tungkod sa Horeb, at umagos ang tubig upang mainom ng bayan. Hinampas ng kawal ang tagiliran ni Cristo ng sibat sa Kalbaryo, at umagos ang tubig at dugo. At tinahi ng Dios sa mga titik Hebreo ng paghampas na iyon: dugo, tubig, buhay — at saka krus, Yeshua, Mesiya, pagbabayad-sala, paglulubog, bato, libingan, tungkod, bukal, uhaw, inom, hampas, Horeb. Bawat sangkap ng pangyayari sa ibabaw ay sinasalamin sa watermark sa ilalim nito, at bawat sangkap ng pangya-

yaring magtutupad nito dalawang libong taon pagkaraan ay nakaanyo rin sa tabi nito. Ang Batong hinampas ay si Cristo, at sinasabi ito ng mga titik ng Torah mula pa nang isulat ito ni Moises.

Sa lahat ng 5,814 na talata sa Torah, ang Exodo 17:6 ay nasa nangungunang 7% sa antas ng self-encoding density. Ang tubig na buhay ay matematikal na nagtitipon-tipon mismo sa lugar kung saan nabasag ang bato.

Sa ilang, pinanatili ng Dios ang Kaniyang bayan sa pamamagitan ng dalawang panustos mula sa itaas: manna — tinapay mula sa langit (Exodo 16:4) — at tubig mula sa batong hinampas. Ipinahayag ni Jesus ang Kaniyang sarili bilang pareho: «*Ako ang tinapay ng buhay*» (Juan 6:35) at «*Kung ang sinomang tao'y nauuhaw, ay pumarito siya sa akin, at uminom*» (Juan 7:37). Kung paanong kinailangang **tipunin** ng bayan ang manna at **inumin** mula sa bato — mga kilos na sinasadya — gayundin, kailangang sadyain ng mananampalataya na tanggapin si Cristo sa bautismo. Ang panustos ay galing sa langit; ang pakikilahok ay dapat manggaling sa atin.

Ang Hugasang Tanso

Sa Tabernakulo, naglagay ang Dios ng isang hugasang tanso na puno ng tubig sa pagitan ng dambana ng hain at ng pasukan ng Dakong Banal:

Gagawa ka rin ng isang hugasang tanso, at ang tungtungan ay tanso, upang paghugasan: at iyong ilalagay sa gitna ng tabernakulo ng kapisanan at ng dambana at iyong sisidlan ng tubig. At si Aaron at ang kaniyang mga anak ay maghuhugas doon ng kanilang mga paa: Pagka sila'y pumapasok sa tabernakulo ng kapisanan, ay maghuhugas sila ng tubig, upang sila'y huwag mamatay, o pagka sila'y lumalapit sa dambana na mangasiwa, upang magsunog ng handog na pinaraan sa apoy sa Panginoon.

— *Exodo 30:18-20*

Nakatakda ang ayos. Una ang dambana — kung saan ibinubuhos ang dugo. Pagkatapos ang hugasan — kung saan naghuhugas ang saserdote. Pagkatapos ang Dakong Banal — kung saan naninirahan ang Dios. Dugo muna. Tubig pangalawa. Presensiya pangatlo. Laktawan ang tubig, at ang kahihinatnan ay kamatayan. Walang saserdoteng makalalampas sa hugasan upang pumasok sa presensiya ng Dios. Hindi ganap ang dambana kung walang hugasan. Hindi sapat ang hain kung walang paghuhugas.

Ito ang ebanghelyo sa anyong kasangkapan. Ang krus ang dambana. Ang bautismo ang hugasan. Ang buhay kasama ang Dios ang Dakong Banal. Binabayaran ng dugo ni Cristo ang halaga. Ang tubig ng bautismo ang himpilang dinaraan ng mananampalataya. At ang presensiya ng Dios ay naghihintay sa kabilang panig. **Naaman na Siro**

Sa Ikalawang Hari 5, isang lalaking nagnangalang Naaman ang lumapit sa propetang si Eliseo. Siya ay isang pinuno ng hukbong Siria — isang Gentil. At siya ay may ketong.

Hindi lumabas si Eliseo upang salubungin siya. Nagpadala siya ng isang sugo na may isang payak na utos:

At si Eliseo ay nagsugo ng sugo sa kaniya, na nagsasabi, ikaw ay yumaon, at maligo sa Jordan na makapito, at ang iyong laman ay sasauli sa iyo, at ikaw ay magiging malinis.

— Ikalawang Hari 5:10

Nagagalit si Naaman. Umasa siya ng isang bagay na dakila — isang seremonya, isang palabas. Tumutol siya: «*Hindi бага mas mabuti ang Abana at Pharpar, mga ilog ng Damasco, kaysa sa lahat ng tubig ng Israel? Hindi бага ako makapaliligo roon, at maging malinis?*» (Ikalawang Hari 5:12). Ibig niya ang kaniyang sariling mga ilog. Ang kaniyang sariling paraan. Ang kaniyang sariling mga kondisyon. Ngunit sinabi ng kaniyang mga alipin ang maliwanag: «*Kung ipinagawa sana sa iyo ng propeta ang isang dakilang bagay, hindi mo бага gagawin? Gaano pa kaya, kung sinabi niya sa iyo, Maligo ka, at ikaw ay magiging malinis?*» (Ikalawang Hari 5:13).

Kaya't lumusong si Naaman:

Nang magkagayo'y lumusong siya at sumugbong makapito sa Jordan, ayon sa sabi ng lalake ng Dios: at ang kaniyang laman ay nagsauling gaya ng laman ng isang munting bata, at siya'y naging malinis.

— Ikalawang Hari 5:14

Ang salitang Hebreo para sa "sumugbo" ay tabal טָבַל^{H2881} — at nang isalin ito ng mga tagapagsalin ng Griyego sa Septuagint, ang salitang kanilang pinili ay *ebaptisato* — kaniyang binautismuhan ang kaniyang sarili. Ito ang unang paggamit ng *baptizō* sa Septuagint. Ang salitang gagamitin ng Bagong Tipan mamaya para sa bawat gawa ng bautismong Kristiyano ay lumitaw dito una — sa kuwento ng isang Gentil na may ketong na lumubog sa Jordan at umahon na malinis. Bawat detalye ay isang larawan ng bautismo:

- **Kuwento ni Naaman — Ang Bautismo ng Mananampalataya**
- Isang **Gentil** na pinuno — Ang ebanghelyo ay para sa lahat ng bansa
- **Ketong** — marumi mula sa loob — Kasalanan — walang lunas na panlabas
- Inutusang maligo sa **Jordan** — Ang parehong ilog ng bautismo

- **Pitong** ulit — pagkakumpleto — Ang bilang ng banal na kaganapan
- Siya’y **tumutol** — ”hindi бага mas mabuti ang aking mga ilog?” — Pagmamalaki at tradisyon: ”hindi бага sapat ang aking bautismo bilang sanggol?”
- Isang **alipin** ang humikayat sa kaniya na sumunod — Tulad ni Felipe sa eunukong Etiope
- Siya’y **lumusong** at sumugbo — Sinasadya, personal na pagsunod
- Laman na tulad ng **isang munting bata** — Bagong kapanganakan — muling isinilang

At si Jesus mismo ang tumuro kay Naaman: «*Maraming ketongin sa Israel nang panahon ni Eliseo na propeta; at wala sa kanila ang nalinis, liban kay Naaman na Siro*» (Lucas 4:27). Ang tanging nalinis ay ang siyang sumunod sa utos na pumasok sa tubig.

At ang salitang Hebreo na *tabal* ay may dalang sinulid na lumalalim higit pa kay Naaman lamang. Lumitaw ito una sa Exodo 12:22: «*At kukuha kayo ng isang bigkis na hisopo, at isasawsaw ninyo sa dugong nasa mangkok, at papahiran ninyo ang itaas ng pinto at ang dalawang haligi ng pinto ng dugo.*» Ang gabi ng Paskuwa. Ang salitang ginamit ni Moises para sa pagsawsaw ng hisopo sa dugo ng kordero ay ang parehong salitang ginamit para kay Naaman na sumugbo sa Jordan: *tabal*. Ang paglubog na nagligtas sa Israel mula sa anghel ng kamatayan at ang paglubog na naglinis sa ketongin ay may iisang salitang Hebreo. Bago pa man tumawid ang Israel sa Dagat na Mapula — bago pa ang bautismo sa ulap at sa dagat na inilalarawan ni Pablo sa Unang Corinto 10:2 — mayroon nang isang paglubog. Hindi sa tubig, kundi sa dugo. Namatay muna ang kordero. Ipinahid ang dugo sa pamamagitan ng *tabal*. At saka pa lamang naglakad ang Israel sa gitna ng tubig. Itinatatag mismo ng Hebreo ang ayos: una ang dugo, saka ang tubig. Una ang hain, saka ang paglubog. Una ang krus, saka ang bautismo.

At ang kakaunti ng paghahanay na ito ay isang saksi mismo. Sa buong Hebreong Biblia, ang pandiwang tabal (isawsaw) ay magkasamang lumilitaw kasama ang dam (dugo) sa pitong talata lamang. Lahat ng pito ay mga anyong pang-hain o pang-saserdote: ang balabal ni Jose na isinawsaw sa dugo ng kambing (Genesis 37:31), ang hisopong Paskuwa sa dugo ng kordero (Exodo 12:22), ang saserdote na isinasawsaw ang kaniyang daliri sa dugo ng handog-dahil-sa-kasalanan (Levitico 4:6, 4:17, 9:9), at ang seremonya ng dalawang ibon para sa ketongin (Levitico 14:6, 14:51). Saanman inilalagay ng Kasulatan ang isawsaw sa tabi ng dugo, doo’y inilalatag nito ang isang anino ng krus. Ang paghahanay na ito ay napakabihira sa Biblia na hindi ito maipaliliwanag ng istatistikal na ingay; ang pitong talata ay isang piniling kalipunan, bawat isa’y tumuturo pasulong sa iisang Kordero.

At iginagapos ng watermark ng Exodo 12:22 ang Paskuwa at ang bautismo sa antas ng mga katinig na Hebreo. Ang salitang dam ^{H1818} —dugo—ay nakaanyo **sa loob** ng ta-

latang Paskuwa sa pinakamasikip na agwat na maaari para sa isang salitang may tatlong titik. Nasa loob din ng talata: *saph* (mangkok) — ang mismong sisidlang pinaglagyan ng dugo. Nagsasapawan dito: *mayim* (tubig), *pesach* (paskuwa), *mavet* (kamatayan), *kaphar* (pagbabayad-sala), *kevesh* (kordero), *ga'al* (pagtubos), *tabal* (paglulubog), *cherut* (kalayaan), *avar* (paglampas), *laylah* (gabi), at *bekhor* (panganay). Sumasaklaw sa talata: *Mashiach* (Mesiya) at *Yeshua*. At kung babasahin sa kabuuan ng pahina, binabaybay ng watermark ang tatlong salita nang sabay: **mavet** (kamatayan), **tabal** (paglulubog), at **ga'al** (pagtubos) — at sa tabi nila, *ezov* (hisopo) at *pesach* (paskuwa).

Ang talatang nag-uutos sa Israel na isawsaw ang hisopo sa dugo ng kordero ay taglay sa mga titik nitong Hebreo ang buong bokabularyo ng ebanghelyo: dugo, mangkok, kordero, kamatayan, paskuwa, gabi, panganay, pagbabayad-sala, pagtubos, kalayaan, paglulubog, tubig, Mesiya, Yeshua. Tinahi ng Dios sa mga titik ng unang *tabal* ang bawat salitang magiging kahulugan ng paglulubog — mula sa gabi ng Paskuwa sa Ehipto hanggang sa tubig ng bautismo sa pangalan ni Jesus.

At mas matalas pa ang matematika. Ang Exodo 12:22 ay nasa nangungunang 18% ng thermal map ng Torah, na nagpapaputok ng sarili nitong bokabularyo sa sampung ulit ng antas ng random na pagkakataon. Ngunit tumingin nang mas malapitan. Nakabaon sa loob ng mismong talatang ito tungkol sa paglalapat ng dugo ng kordero ang salitang Hebreo na tabal — ang ugat-pandiwa sa likod ng tevilah, ang salitang Judio na naging Griyegong baptizō — na naka-encode sa isang skip sequence na tatlong titik lamang. Sa mismong sandaling iniligtas ang Israel sa pamamagitan ng dugo, itinutulak ng teksto sa sarili nitong mga katinig ang salitang isawsaw. Ang unang tabal sa Biblia ay may dalang bautismo na nakasulat sa sarili nitong mga titik, sa pinakamasikip na agwat na naitala ng paghahanap.

Si Elias at si Eliseo sa Jordan

Sa Ikalawang Hari 2, dumating sina Elias at Eliseo sa Jordan sa huling pagkakataon. Kinuha ni Elias ang kaniyang balabal — ang kaniyang kapa — at hinampas ang tubig:

At kinuha ni Elias ang kaniyang balabal, at tiniklop, at hinampas ang tubig, at nahawi dito at doon, na ano pa't silang dalawa'y nagsidaan sa tuyong lupa.

— Ikalawang Hari 2:8

Nahawi ang Jordan. Tumawid sila sa tuyong lupa. Sa kabilang panig, iniakyat si Elias sa langit sa isang ipoipong apoy (Ikalawang Hari 2:11). Bago siya umalis, humingi si Eliseo ng isang bagay: «*Isinasamo ko sa iyo, ang ibayong bahagi ng iyong espiritu ay sumaakin*» (Ikalawang Hari 2:9).

Umakyat si Elias. Nahulog ang kaniyang balabal. Pinulot ito ni Eliseo, bumalik sa Jordan, at hinampas mismo ang tubig: «*Saan naroon ang Panginoong Dios ni Elias?*» Muling nahawi ang tubig. Tumawid pabalik si Eliseo (Ikalawang Hari 2:14).

Ang padron:

- **Yugto — Si Elias at si Eliseo — Si Jesus at ang Mananampalataya**
- 1. Pagtawid sa tubig — Nahawi ang Jordan — Pumasok si Jesus sa tubig (Mat. 3:16)
- 2. Pag-akyat — Iniakyat si Elias sa apoy — Nabuksan ang mga langit
- 3. Ibinigay ang Espiritu — Tumanggap si Eliseo ng ibayong bahagi — Bumaba ang Espiritu na tulad ng kalapati

Ang parehong padron na tatlong yugto: sa pamamagitan ng tubig, inaalís ang luma, ibinibigay ang Espiritu.

Hindi kailanman tumawid si Moises sa Jordan. Ngunit siya'y napakita sa kaluwaltian sa bundok kasama ang Isang tumawid nga (Mateo 17:3). Tumawid si Elias sa Jordan at buhay na iniakyat sa langit. Pareho silang nakatayo bilang mga saksi: ang tubig ang pintuang-daang, at ang naghihintay sa kabilang panig ay ang presensiya ng Dios.

Chapter 8

Ang Dugo Bago ang Tubig

Ang isang mambabasang nakarating na hanggang dito ay maaaring huminto sandali at magtanong nang tapat. *Kung ang pangako ng Bagong Tipan sa Ezekiel ay wiwisikan ng Dios ng malinis na tubig ang Kanyang bayan, at kung sinasabi ni Isaias na wiwisikan ng Lingkod ang maraming bansa, at kung binabanggit ng Hebreo ang mga pusong winisikan mula sa isang masamang budhi — bakit iginigiit ng aklat na ito na ang bautismo ay dapat na lubos na paglu-lubog?* Makatarungan ang tanong na ito. Karapat-dapat itong sagutin nang maingat.

Tayo’y magsilapit na may tapat na puso sa lubos na pananampalataya, na ang ating mga puso na winisikan mula sa isang masamang budhi: at mahugasan ang ating katawan ng dalisay na tubig,

— Hebreo 10:22

Nakatago sa hayag ang sagot sa talatang iyon. Pinagsasama ng manunulat ng Hebreo ang **dalawang** kilos sa isang pangungusap. Ang puso ay *winisikan*. Ang katawan ay *hinugasan*. Dalawang pandiwa. Dalawang ibabaw. Dalawang gawain. Isang mananam-palataya. Pinatutunayan ng Griego ang bahagyang ipinakikita ng Ingles. Ang pandiwa para sa «winisikan» ay rhantizō ῥαντίζω^{G4472}, ang teknikal na salita para sa saserdoteng pagwiwisik ng dugo o tubig — ang pandiwang ginamit ng Septuagint para sa pagwi-wisik ni Moises sa Sinai (Exodo 24:8) at ang pagwiwisik ng saserdote sa Araw ng Pag-tubos (Levitico 16:14). Ang pandiwa para sa «hinugasan» ay louō λούω^{G3068}, at ibinibigay ng Strong’s ang eksaktong pagkakaiba: *louō* ay nangangahulugang «paliguan ang buong katawan; samantalang *nipō* νίπτω^{G3538} ay nangangahulugang basain lamang ang isang bahagi.» Ang pagwiwisik ay ang nangyayari sa budhi. Ang paliligo — ang buong katawan, bawat buhok, bawat bahagi — ang nangyayari sa bautismo. Hindi sila magkatunggali. Magkasama sila.

Ang pagwiwisik ang paunang yugto. Ang bautismo ang sagot.

Dalawang Pandiwa, Dalawang Ibabaw

Gumagamit ang Hebreo ng dalawang magkaibang pandiwa para sa dalawang magkaibang kilos, at maingat na pinaghihiwalay ito ng Torah. Ang Zaraq זָרַק^{H2236} ay ang saserdoteng paghagis — isang masiglang pagkakalat ng dugo o tubig nang sagana. Tinutukoy ito ng leksikon ni Abbott-Smith bilang «ihagis o iwaksi, ikalat nang sagana,» at binabanggit na ang anyong Pual ay ginagamit «sa tubig ng paglilinis na ibinubuhos sa taong nadungisan

ng bangkay.» Hindi ito banayad na patak; ito ang sinadya at nag-iisang-panig na kilos ng saserdote sa taong marumi. Ang Nazah נָזַח^{H5137} ay ang kaugnay na pandiwa para sa dugong pinipilansik mula sa daliri patungo sa dambana o sa bayan. Magkasama, inilalarawan nila ang saserdoteng kilos: **kumikilos ang Dios sa tao sa pamamagitan ng saserdote.**

Ngunit taglay rin ng Torah ang tabal טָבַל^{H2881} — «isawsaw, ilubog, ibaon sa tubig.» Si Naaman na Syrio ay *tabal*-in ang kanyang sarili nang pitong ulit sa Jordan (Ikalawang Hari 5:14) — ang talatang doon unang ginamit ng Septuagint ang Griegong *baptizō*. At taglay din nito ang rachatz רָחַץ^{H7364} — «paliguan ang buong katawan» — ang pandi-wang ginamit nang animnapu't isang beses sa Hebreong Bibliya, kasama na ang paghuhugas ni Aaron sa kanyang pag-oordina (Levitico 8:6) at ang paliligo ng punong saserdote sa Araw ng Pagtubos (Levitico 16:4). Magkasama, inilalarawan nila ang kilos-tugon: **bum-ababa ang tao sa tubig na tinipon ng Dios.**

Pinaghihiwalay ng Hebreo ang pinagsasama-sama ng Ingles. Ang Zaraq זָרַק^{H2236} at nazah נָזַח^{H5137} ang ginagawa ng saserdote. Ang Tabal טָבַל^{H2881} at rachatz רָחַץ^{H7364} ang ginagawa ng sumasamba.

Ang Padron sa Torah

Sa bawat paglilinis sa Torah, lumilitaw ang **dalawang** kilos. Hindi sapat ang isa lamang. Nagbabago ang ayos depende sa ginagawa ng ritwal — paglilinis sa isang taong marumi mula sa labas patungo sa loob, o pagtatalaga sa isang taong malinis mula sa loob patungo sa labas — ngunit pareho ang pagsasama.

- **Ritwal — Pagwiwisik (saserdoteng gawa) — Paglulubog / Paliligo**
- Paskuwa (Exodo 12:22) — Dugong ipinahid sa mga hamba ng pinto gamit ang hisopo — Sinundan ng pagtawid sa Dagat na Mapula (Unang Corinto 10:2)
- Tipan sa Sinai (Exodo 24:6–8) — Dugong iwinisik sa bayan — Naglaba muna ang bayan ng kanilang mga damit (Exodo 19:10)
- Pag-oordina ni Aaron (Levitico 8) — Winisikan ng dugo + langis (b.30) — Naligo muna sa tubig (b.6)
- Paglilinis ng ketongin (Levitico 14:7–9) — Winisikan ng dugo ng ibon + tubig — Naliligo ang buong katawan (bb.8–9)
- Pulang guyang baka (Mga Bilang 19:18–19) — Winisikan sa ika-3 at ika-7 araw — Naliligo ang buong katawan sa ika-7 araw
- Araw ng Pagtubos (Levitico 16:4, 14, 24) — Dugong iwinisik sa loob ng tabing — Naliligo ang punong saserdote bago *at* pagkatapos

Pansinin kung ano ang hindi nagbabago. **Ang dugo ay hindi kailanman opsyonal.** Direktang sinasabi ng manunulat ng Hebreo ang tuntunin: «*At ayon sa kautusan, ay halos masasabi kong lahat ng mga bagay ay nililinis ng dugo, at maliban na sa pagkabuhos ng dugo ay walang kapatawaran*» (Hebreo 9:22). At **ang tubig ay hindi rin kailanman opsyonal.** Walang ritwal ng paglilinis sa Torah kung saan hindi pumasok sa tubig ang katawan. Hindi kumpleto ang pagwiwisik na walang paliligo. Walang saysay ang paliligo na walang pagwiwisik.

Magkaiba ang ginagawa ng dalawang kilos na ito. Ang pagwiwisik ay *naglalapad ng nagtutubos na elemento* — ang dugo, o ang abo-at-tubig ng pulang guyang baka na nagdadala ng diwa ng sinunog na handog patungo sa buhay ng taong marumi. Ang paliligo ay *isinagawa ang pagsuko na tumutugon* — ang katawan ng sumasamba na bumababa sa tinipong tubig at umaahon na nagbago. Ang una ay ang ginagawa ng Dios sa tao. Ang ikalawa ay ang ginagawa ng tao bilang tugon.

Sinadya ng Griegong Bagong Tipan ang Kanyang Pandiwa

Nang udyukan ng Espiritu sina Mateo, Marcos, Lucas, Juan, Pablo, at Pedro upang ilarawan ang ritwal na iniutos ni Cristo, taglay Niya ang rhantizō ῥαντίζω^{G4472} at baptizō βαπτίζω^{G907}, kapwa magagamit sa Kanyang bokabularyo. Ginagamit Niya ang mga ito nang **magkaiba** at hindi basta-basta ang pamamahagi nito.

Ang Rhantizō ῥαντίζω^{G4472} ay lumalabas nang apat na beses sa Bagong Tipan. Bawat isa ay saserdotal-hain: Hebreo 9:13 (ang abo ng dumalagang baka na winiwisikan sa marumi), Hebreo 9:19 (winisikan ni Moises ang bayan sa Sinai), Hebreo 9:21 (winisikan ni Moises ang tabernakulo), at Hebreo 10:22 (mga pusong winisikan mula sa masamang budhi). Ang kaugnay na pangngalang rhantismos ῥαντισμός^{G4473} ay lumalabas nang dalawang beses: Unang Pedro 1:2 («mangawisikan ng dugo ni Jesucristo») at Hebreo 12:24 («dugong pangwisik»). Anim na paglitaw sa Bagong Tipan. **Bawat isa ay tumutukoy sa paglalapat ng dugo ni Cristo — hindi sa ritwal ng tubig na inaasikaso ng iglesia.**

Ang Baptizō βαπτίζω^{G907} ay lumalabas nang 65 beses. Ito ang pandiwa ni Juan sa Jordan (Mateo 3:6, 11, 13, 16), ng utos ni Cristo (Mateo 28:19), ng Pentecostes (Mga Gawa 2:38, 41), ng bawat pagbabalik-loob sa Mga Gawa, ng teolohiya ni Pablo tungkol sa paglibing-at-muling-pagkabuhay (Roma 6:3–4), ng nag-iisang bautismo na nagbubuklod sa katawan (Efeso 4:5). Ito ang salitang nangangahulugang lubos na paglulubog na nagbubunga ng di-na-mababawing pagbabago — ang atsara ni Nicander, binabad sa suka hanggang sa hindi na muling makababalik ang pipino sa dati nitong anyo.

Nasa istante ng Banal na Espiritu ang salitang *wisik* ngunit hindi Niya ito kinuha. Sa animnapu't limang beses ng pagbautismo, kahit minsan man.

Ito ang linggwistikong tatak-pagkakakilanlan. Ang Rhantizō ῥαντίζω^{G4472} ang ini-lalapat ng Espiritu sa puso. Ang baptizō βαπτίζω^{G907} ang inaasikaso ng iglesia sa tubig. Ang igiit na maaaring gawin sa pamamagitan ng pagwiwisik ang bautismo-sa-tubig ng mananampalataya ay katumbas ng paglalagay ng *rhantizō* sa isang dako na sunod-sunod na ginamit ng Espiritu ang *baptizō* nang animnapu't limang beses. Hindi ito kalayaan ng tagapagsalin. Ito ay pagpapalit ng tagapagsalin.

Ang Naitatag na Ayos kay Cristo

Nag-iba-iba ang ayos ng mga ritwal sa Torah depende sa kalagayan. Winisikan muna ang ketongin dahil siya'y nililinis mula sa karumihan. Naligo muna si Aaron dahil siya'y itinatalaga sa paglilingkod. Kapwa niluwalhati ang Dios ng dalawang ayos. Kapwa tumuturo kay Cristo. Ngunit kay Cristo Mismo — sa katuparan ng Bagong Tipan — naitatag na ang ayos.

Ayon sa paunang kaalaman ng Dios Ama, sa pagpabanal ng Espiritu, upang magsitalima at mangawisikan ng dugo ni Jesucristo: Biyaya at kapayapaan nawa ang sa inyo'y sumagana.

— *Unang Pedro 1:2*

Sundan ang pagkakasunod-sunod: *paunang kaalaman* (walang hanggang nakaraan) → *pagpapabanal ng Espiritu* (ang gawain ng muling pagsilang) → *tungo sa pagtalima at pagwiwisik ng dugo*. Ang pagwiwisik ng dugo ni Cristo ang layuning tinutungo ng pagpapabanal ng Espiritu. Ito ang sandaling pumapasok ang mananampalataya sa naisakatu-paran na ni Cristo. At *saka* lamang sumusunod ang pagtalima. Inilalapat ng Espiritu ang dugo sa budhi sa pamamagitan ng pananampalataya — at ang pagtalima, na nagsisimula sa bautismo (Mga Gawa 2:38), ang nakikitang tugon.

At kay Jesus na tagapamagitan ng bagong tipan, at dugong pangwisik na nagsasalita ng lalong mabuti kay sa dugo ni Abel.

— *Hebreo 12:24*

Ang dugong pangwisik ay *nagsasalita*. Ang dugo ni Abel ay humihiyaw para sa paghihiganti. Ang dugo ni Cristo, na iwinisik ng Espiritu sa puso ng bawat mananampalataya, ay humihiyaw para sa kapayapaan. Ito ang paunang yugto ng bawat ibang salitang naririnig ng mananampalataya mula sa Dios.

At pagkatapos, inilalatag ng Hebreo 10:22 ang ayos sa isang pangungusap: **mga pu-song winisikan *una*, mga katawang hinugasan *pangalawa***. Ang mga participyo ay kapwa perfect passive (*rerantismenoi* — «winisikan na»; *lelouménōi* — «nahugasan na») — kapwa naglalarawan ng ganap na mga kilos na nananatili ang bunga. Naganap

na ang pagwiwisik sa kaluluwa; naganap na ang paghuhugas sa katawan. Kapwa tapos na, at kapwa nananatiling tapos. Lumalapit ang mananampalataya.

Bakit Dapat Ganito ang Ayos

Isaalang-alang ang kabaligtaran. Kung ang bautismo ay maaaring dumating *bago* pa mailapat ang dugo ni Cristo sa budhi, kung gayon binabautismuhan natin ang ketongin bago pa siya masagi ng dugo ng ibon. Ipinapadala natin siya sa kampo na marumi pa. Isinasawsaw natin ang nadungisan-ng-bangkay bago pa gawin ng saserdote ang pagwiwisik. Kinukuha natin ang pinakamaingat na inayos na ritwal ng Torah at binabaligtad ito.

Ito ang puso ng usapin ng bautismo-ng-mananampalataya — at ito ang dahilan kung bakit ang tanong ng *sino* ang maaaring bautismuhan ay hindi mahihiwalay sa tanong ng *ano* ang nangyari sa puso. Ang isang kaluluwang hindi pa winisikan ng dugo ni Cristo ay hindi pa pumapasok sa Bagong Tipan, walang kapatawaran ng kasalanan, walang bagong puso, at walang dapat gawin sa tubig. Ang bautismuhan ang kaluluwang iyon ay ang isagawa ang tanda samantalang wala pa ang katotohanan. Ito ay ang ipadala ang maruming ketongin sa kampo.

Ngunit ang kaluluwang *nawisikan na* — na ang budhi ay nasagi ng dugo ni Cristo sa pamamagitan ng gawain ng Espiritu, na sumampalataya at tumalikod sa kasalanan at nagpahayag — ang kaluluwang iyon ay **dapat** pumunta sa tubig. Hindi bilang mahiwagang karagdagan sa nagawa na ng Dios, kundi bilang nakikita, isinakatawan, at hayag na pagpapahayag na nagawa na ito ng Dios. Ang katawan ang nagpapatotoo sa natanggap ng puso. Ang paghuhugas ang tumutugon sa pagwiwisik.

Ang Watermark sa Ilalim ng mga Talata ng Pagwiwisik

At ang mismong mga titik Hebreo ng mga anchor-talata ng pagwiwisik sa Torah ay nagpapatotoo sa hibla na ito. Sinaliksik namin ang lima sa pinakabanal na talata ng pagwiwisik — Exodo 24:8 (ang dugo ng tipan), Levitico 14:7 (ang paglilinis sa ketongin), Levitico 16:14 (ang Araw ng Pagtubos), Mga Bilang 19:18 (ang tubig ng paghihiwalay), at Levitico 8:30 (ang pag-oordina ni Aaron) — at sinuri kung ang mga katinig ay naglalaman ng buong bokabularyo ng katuparan ng Bagong Tipan.

Bawat isa ay nagbigay ng *STRONG* na hatol. Bawat isa. Nalampasan ng tunay na Torah ang lahat ng sampung independiyenteng-hinaluang kontrol na Torah sa bawat pagkakataon — at sa tatlo sa lima, zero ang iskor ng bawat paghahalo samantalang mahigit sa labindalawa ang iskor ng tunay na Torah.

Ano ang nakaburda? Ang dalawang saserdoteng pandiwa — *zaraq* (wisikan) at *nazah* (wisikan) — ay lumilitaw sa loob o nagsasapawan sa bawat talata. Katabi nila, ang pandiwang tumutugon — *tabal* (isawsaw / ilubog) — ay lumilitaw sa loob o nagsasapawan sa bawat isa sa lima. Katabi ng *dalawang* pandiwa ng pagwiwisik at ng pandiwa

ng paglulubog ay nakaupo ang *rachatz* (maligo) at ang *miqveh* (ang tinipong tubig). Ang dalawang kilos ng paglilinis — ang saserdoteng paglalapat at ang paglulubog ng sumasamba — ay hinabi sa iisang mga titik Hebreo na naglalarawan sa mga ritwal ng Lumang Tipan.

At sa palibot nila, ang sustansiya: ang *dam* (dugo) at ang *mayim* (tubig) ay hinabi **sa loob** ng bawat isa sa limang anchor-talata, sa pinakamahigpit na agwat-langkap na naitala ng trie scanner. Ang *lev* (puso) ay naburda sa loob ng bawat isa sa mga ito — ang mismong organong sinabi ni Ezekiel na papalitan ng Dios. Ang *ruach* (espiritu) ay nagsasapaw sa bawat isa. Ang *kaphar* (magtubos) at ang *tahor* (malinis) ay nagsasapaw o sumasaklaw sa bawat isa. Ang *ezov* (hisopo) — ang kagamitang ginamit ng saserdote sa paglalapat — ay sumasaklaw sa bawat isa. Ang *chadash* (bago) — ang salitang ginamit ni Ezekiel para sa bagong puso — ay nagsasapaw sa bawat isa.

At ang Pangalan. Ang Yeshua יֵשׁוּעַ ay naburda sa bawat isa sa limang anchor-talata ng pagwiwisik, sa mga agwat-langkap na sumasaklaw mula 70 hanggang 265 na titik. Ang Mashiach מָשִׁיחַ ay naburda sa bawat isa, sumasaklaw sa anchor sa tatlo sa mga ito. Dala ng mga titik Hebreo ng mga ritwal ng pagwiwisik sa Torah, sa ilalim ng kanilang ibabaw, ang Pangalan ng Kanya na ang dugo Niya ang tinuturo ng pagwiwisik.

Limang talata ng Torah. Limang hatol na STRONG. Sa bawat isa, ang mga saserdoteng pandiwa ng pagwiwisik, ang mga tumutugong pandiwa ng paglulubog, dugo, tubig, puso, espiritu, pagtubos, kalinisan, hisopo, bago, at ang Pangalan ni Jesus, hinabi sa mga katinig sa mababang agwat-langkap. Ang Dios na nag-utos kay Moises na wisikan ng dugo ng tipan ang bayan ay isinulat sa iisang mga titik na iyon ang katawan ni Cristo na laging tinuturo ng dugo, at ang paglulubog na tutugon dito.

Pinatutunayan Ito ng Padron ng Boses

Sa susunod na kabanata, susuriin natin nang detalyado ang mga boses sa Griego — aktibo, pasibo, at gitna — at kung paano nila iniuukit ang teolohiya ng bautismo. Ngunit lumilitaw rin dito ang padron. Ang pagwiwisik ay *laging* nasa pasibong boses sa Bagong Tipan. Ang puso ng mananampalataya ay *winisikan* (pasibo) ng Dios. Hindi wiwisikan ng mananampalataya ang kanyang sarili. Ang bautismo-sa-tubig, sa kabilang banda, ay iginagawad sa mananampalatayang lumapit sa sarili niyang kalooban sa tubig: ang *baptisai* sa Mga Gawa 22:16 ay gitnang boses — «ikaw ay magbautismo.» Pinatutunayan mismo ng gramatika ang teolohiya. Ang pagwiwisik ay nag-iisang-panig na biyaya; ang paglulubog ay kusang-loob na tugon.

Ito ang dahilan kung bakit hindi matutugunan ng isang sanggol ang pagwiwisik sa pamamagitan ng bautismo. Hindi makapananampalataya ang isang sanggol; hindi mawiwisikan ng dugo ni Cristo ang isang sanggol; wala pang budhi ang isang sanggol na lilinisin. Ang buong transaksyon ng Hebreo 10:22 ay imposible sa istruktura kapag nasa duyan pa. Kung walang pagwiwisik, walang saysay ang paghuhugas. At kung walang pananampalataya, walang pagwiwisik.

Winisikan, Pagkatapos ay Inilibing

Lumilitaw ang padron. Inilalapat ng Espiritu ang dugo ni Cristo sa budhi — ang paunang yugto, ang di-nakikitang paglilinis, ang saserdoteng kilos na ginagawa Mismo ng Dios sa kaluluwa sa pamamagitan ng gawain ng Krus. **Pagkatapos**, lumalapit sa tubig ang kaluluwang nalinis na at inilibing sa paglulubog na nagpapahayag ng nagawa na. Winisikan, pagkatapos ay inilibing. Nalinis, pagkatapos ay nilubog. Binuhay ng dugo, pagkatapos ay inilagay sa libingan ng tubig — na siya mismong sinasabi ng Roma 6 na ginagawa ng bautismo.

Ang aklat ng Hebreo ang dakilang paliwanag sa hibla na ito. Ang dugo ng mga toro at mga kambing at ang abo ng dumalagang baka ay **winisikan** ang marumi tungo sa paglilinis ng laman (Hebreo 9:13). Ang dugo ni Cristo, sa pamamagitan ng walang hanggang Espiritu, ay **nililinis ang budhi** mula sa mga patay na gawa upang paglingkuran ang buhay na Dios (Hebreo 9:14). Ang unang pagwiwisik ay umabot sa laman; ang pangalawang pagwiwisik ay umaabot sa kaluluwa. At kapag naabot na ang kaluluwa — kapag nailapat na ang dugo — lumalapit ang mananampalataya, mga pusong winsikan, mga katawang hinugasan, sa lubos na katiyakan ng pananampalataya (Hebreo 10:22).

Ito ang dahilan kung bakit dapat na sa pamamagitan ng paglulubog ang bautismo. Naganap na ang pagwiwisik — sa dakong hindi kayang abutin ng kamay ng tao. Ang bahagi ng katawan ay ang malibing. Hindi kayang wisikan ng kamay ang tanging kayang wisikan ng Espiritu, at hindi nito kayang laktawan ang tanging kayang tugunan ng katawan.

Ang Ayos na Naibalik

Kaya sa tapat na tanong: *Winiwisikan ba ni Ezekiel at inaasahan ng Espiritu na tayo'y maglulubog?* Oo. Iyan mismo ang ebanghelyo. Nakita ni Ezekiel ang saserdoteng kilos na gagawin Mismo ng Dios pagdating ng Bagong Tipan — at sinasabi ng Hebreo 10:22 na ang kilos na iyon ay naganap na ngayon sa bawat mananampalatayang ang puso'y nasagi ng dugo ni Cristo. Natupad ang pagwiwisik sa kaluluwang muling isinilang. Ang ritwal ng tubig na natitira para asikasuhin ng iglesia ay ang *sumusunod* sa pagwiwisik na iyon — ang tugon ng katawan na hinihiling ng ebanghelyo mula sa bawat naligtas na tao.

Hindi wiwisikan ng ketongin ang kanyang sarili; siya ang winiwisikan, at pagkatapos ay naliligo. Hindi wiwisikan ng mananampalataya ang kanyang sariling budhi; inilalapat ng Espiritu ang dugo ni Cristo dito, at pagkatapos ay naliligo ang mananampalataya — minsan, lubusan, sa tinipong tubig ng bautismo-ng-mananampalataya. Ang ayos na itinakda ng Dios sa mga titik ng Torah ang siya ring ayos na ibinabalik ng ebanghelyo sa bawat kaluluwang lumalapit kay Cristo.

At ang Torah mismo ang gumuhit ng ayos na ito. Sa Horeb, sinabi ng Panginoon: «iyong papaluin ang bato, at lalabasan ng tubig, upang ang bayan ay makainom» (Exodo 17:6). Itinuro ni Pablo ang batong iyon at sinabi: «ang batong yaon ay si Cristo» (1 Mga Taga-Corinto 10:4) — at inilagay ang gayunding pangungusap sa konteksto ng bautismo: «lahat ay nangabautismuhan kay Moises sa alapaap at sa dagat» (1 Mga Taga-Corinto 10:2). Napalu ang bato bago dumating ang tubig. Gayundin si Cristo napalu bago umagos ang tubig: «pinalagpasan ang kaniyang tagiliran ng isang sibat... at pagdaka’y lumabas ang dugo at tubig» (Juan 19:34). Ang dugo bago ang tubig — sa ilang, at sa krus. Ang tubig ng bautismo ay ang tubig ng napalang Bato.

Ang dugo bago ang tubig. Ang pagwiwisik bago ang paglulubog. Ang nag-iisangpanig na kilos ng Dios bago ang kusang-loob na tugon ng mananampalataya. Ito ang istruktura ng bawat tipo na itinatag ng Torah, at ang istruktura ng kaligtasang binili ni Cristo. Nagpupumilit ang aklat na hawak mo mula sa una nitong kabanata na ang bautismo ay lubos na paglulubog — dahil naisagawa na ng Iba ang pagwiwisik na ipinangako ng mga propeta, sa isang dakong hindi kayang abutin ng sinumang mangan-garal. Ang bahagi ng katawan ay ang bumaba sa tubig at umahon.

Winisikan sa kaluluwa. Inilibing sa katawan. Muling binuhay kasama ni Cristo. Ito ang ebanghelyo ng Krus, at ito ang kahulugan ng bautismo-ng-mananampalataya.

Chapter 9

Ang Pangako ng Bagong Puso

Ang baha, ang dagat, ang ilog, ang hugasan, at ang batong hinampas — lahat ng ito ay sumagot sa panlabas na tanong: paano lumilipat ang isang tao mula sa kamatayan patungo sa buhay? Ang mas malalim na tanong — kung ano ang nangyayari *sa loob* ng taong iyon — ay inilaan para kay Ezekiel.

Si propeta Ezekiel ay tumayo bilang isang bantay sa ibabaw ng isang bayang may mga pusong kasintigas ng mga guho ng Jerusalem. Sa Ezekiel 36, hindi nag-aalok ang Diyos ng kosmetikong pagbabago lamang sa Kautusang Mosaiko. Nangangako Siya ng ganap na muling paglikha sa pagkatao ng tao. Ang bahaging ito ang saligan ng Bagong Tipan, at binubunot nito ang ideya na ang pamayanang tipanan ay itinayo sa ugnayang-dugo o sa mga seremonya.

At ako'y magwiwisik ng malinis na tubig sa inyo, at kayo'y magiging malinis: sa buo ninyong karumihan, at sa lahat ninyong mga diosdiosan, lilinisin ko kayo. Bibigyan ko rin naman kayo ng bagong puso, at lalagyan ko ang loob ninyo ng bagong diwa; at aking aalisin ang batong puso sa inyong katawan, at aking bibigyan kayo ng pusong laman. At aking ilalagay ang aking Espiritu sa loob ninyo, at palalakaran ko kayo ng ayon sa aking mga palatuntunan, at inyong iingat ang aking mga kahatulan, at isasagawa.

— Ezekiel 36:25-27

Pagmasdan ang pagkakasunod-sunod — at ang gramatikang Hebreo. Bawat pandiwa sa tatlong talatang ito ay nasa unang-panauhang Sequential Perfect (weqatal), kung saan ang Diyos lamang ang paksa: *wezaraqti* (Ako'y magwiwisik), *wenatatti* (Ako'y magbibigay), *wahasiroti* (Aking aalisin), *wenatatti* (Ako'y magbibigay), at sa talata 27, *etten* (Aking ilalagay). Limang pahayag na "Ako'y" sunud-sunod, bawat isa'y isang gawain ng banal na pagkukusa na walang pakikipagtulungan ng tao. Walang pagbabago ang gramatika: hindi humihingi ng pahintulot ang Diyos; hindi Siya naghihintay ng tugon bago kumilos. Siya'y nagwiwisik. Siya'y nagbibigay. Siya'y nag-aalis. Siya'y naglalagay. Ang bagong puso ay ganap na gawa Niya. Kumikilos ang Panginoon sa isang pagkakasunod-sunod na nagtatakda ng balangkas ng buhay sa ilalim ng Bagong Tipan. Siya'y nagwiwisik ng malinis na tubig — ang tahor טָהוֹר^{H2889} na kailangan para sa paglilingkod — ngunit ang tubig na ito ay hindi mapaghihiwalay sa pag-aalis ng pusong bato at sa pananahan ng ruach רוּחַ^{H7307}. Sa Lumang Tipan, ang winisik na tubig ng paglilinis (Mga

Bilang 19) ay isang seremonya para sa mga maruming ayon sa kautusan. Sa Bagong Tipan, ang tubig ay isang nakikitang tanda ng panloob na paglilinis na naganap na sa pamamagitan ng soberanong biyaya ng Diyos.

Kung ang bautismo ay magiging isang tapat na tanda, dapat nitong isalamin ang katotohanang ito. Ang magbautismo sa isang taong walang "bagong puso" ay ang magsagawa ng isang tanda sa ibabaw ng isang basyong sisidlan. May nagsasabi na ang Bagong Tipan ay isa lamang pagpapatuloy o pagpapalawak ng Luma — sa madaling salita, isang "Israel 2.0." Ngunit ang Bagong Tipan ay hindi isang pagpipino sa Kautusang Mosaiko; ito ay isang kapalit. Ito ay ganap na naiiba sa kaibuturan nito.

Pagmasdan ang patotoo ng manunulat ng Hebreo:

At hindi magtuturo ang bawa't isa sa kaniyang kababayan, At ang bawa't isa sa kaniyang kapatid, na sasabihing, Kilalanin mo ang Panginoon: Sapagka't ako'y makikilala ng lahat, Mula sa kaliitliitan hanggang sa kadakidakilaan sa kanila.

— Hebreo 8:11

Ito ang tiyak na paghihiwalay. Isipin ang isang bansa kung saan ang pagkamamamayan ay minana sa kapanganakan. Isinilang kang mamamayan; hindi mo ito pinili; hindi mo kailangang unawain ito. Ngayon, isipin na natunaw ang bansang iyon, at isang bagong bansa ang itinatag — isa kung saan ang pagkamamamayan ay nangangailangan ng personal na panata ng katapatan. Hindi mo ito maipapamana. Hindi mo ito matatanggap bilang sanggol. Kailangan mong tumayo, bigkasin ang mga salita, at taospusong sabihin ang mga ito. Iyan ang pagkakaiba ng Lumang Tipan at ng Bago. Sa Lumang Tipan, isinilang ka sa loob ng pamayanan sa pamamagitan ng pisikal na angkan. Ikaw ay minarkahan ng pagtutuli anuman ang iyong personal na pananampalataya. Isinilang kang Judio at pagkatapos ay tinuruang "kilalanin ang Panginoon." Sa Bagong Tipan, baligtad ang pagkakasunod-sunod. Kailangan mong isilang mula sa itaas sa pamamagitan ng Espiritu, bigyan ng bagong puso, at saka ka papasok sa tipan. Ang "lahat" na bumubuo sa Bagong Tipan ay ang mga tumanggap na ng panloob na katotohanan ng pangako.

Ang pagbautismo sa mga sanggol ay ang pagbabalik sa pang-unawa ng Lumang Tipan. Ipinapalagay nito na ang tipan ay maaaring ipasa sa pamamagitan ng pisikal na kapanganakan sa halip na espirituwal na muling kapanganakan. Sinusubukan nitong punuin ang kaharian ng mga taong hindi pa "nakakikilala sa Panginoon." Kapag pinananatili natin ang pagbautismo sa mananampalataya, hindi tayo lumilikha ng isang eksklusibong samahan; ipinagtatanggol natin ang dignidad ng Bagong Tipan. Sinasabi nating walang kapangyarihang magligtas ang tubig. Wala itong layunin bilang isang tanda kung saan hindi pa isinasagawa ng Espiritu ang himala sa kardia καρδιά^{G2588}.

Ang "bagong puso" ang unang kailangan bago ang pampublikong pagpapahayag. Kapag nakikita natin ang isang mananampalatayang lumalakad patungo sa tubig, nakikita natin ang hula ni Ezekiel na isinasakatuparan. Ang tubig ay ang panlabas na pagpapahayag na inalis na ng Diyos ang pusong bato. Ang paghihiwalay ng tubig sa panloob na pagbabagong iyon ay ang pagkawala ng kahulugan ng ordenansa.

Dapat tayong maging **matatag** dito: ang Bagong Tipan ay hindi isang tolda na sumasaklaw sa isang bansa o isang angkan. Ito ay isang katawan ng mga mananampalataya, bawat isa'y binago ng gawain ng Espiritu. Kung magbabautismo tayo nang walang kati-bayan ng bagong puso, nililito natin ang tanda sa katotohanan. Nililito natin ang mundo tungkol sa kahulugan ng muling pagkapanganak.

Ang *Bible Types* ni Wilson ay nagbibigay-liwanag sa magkabilang panig ng hula ni Ezekiel. Sa ilalim ng "Bato," isinulat ni Wilson: "Ang bato ay ginagamit bilang tipo ng maraming bagay sa buong Kasulatan... Kumakatawan ito sa Panginoong JESUCRISTO, o sa anak ng DIYOS, o sa katotohanan ng DIYOS... Sumasagisag ito sa katatagan at pananatili." Ngunit ang Kasulatan ay nagtatangi sa pagitan ng buhay na bato at ng patay na bato. Si Cristo ang batong-panulukan — ang eben ^{H68}, ang bato na kinatatayuan ng bahay. Ang pusong bato ay ibang-iba: ito ang pusong pantao na naging tulad ng bato — matigas, walang tugon, patay sa tinig ng Diyos. Ang pangako ni Ezekiel ay aalisin ng Diyos ang patay na bato at papalitan ito ng buhay na laman. Malilinis lamang ng mikveh ang panlabas ng isang taong may pusong bato. Ipinapahayag ng bautismo na inalis na ang bato at ibinigay na ang pusong laman. Ang tubig na walang bagong puso ay isang balon — ang salita ni Wilson para sa mga kapalit na gawa ng tao. Ang tubig na *may* bagong puso ay *mayim chayyim* — ang buhay na bukal.

At ang pangako ng pagtutuli-ng-puso ay hindi naiisa sa kay Ezekiel lamang. Ang Torah mismo ay naglalaman ng isang tatlong-tulos na tipolohiya na tinutupad ng bagong kapanganakan. Iniutos ng **Genesis 17:14** ang pisikal na pagtutuli bilang tanda ng tipan at nagbababala: «At ang lalaking hindi tuli, na hindi tinuli ang laman ng kaniyang balat ng masama, ang taong yaon ay mahihiwalay sa kaniyang bayan; sinira niya ang aking tipan.» Dala ng **Deuteronomio 10:16** ang makahulang paglipat mula sa laman patungo sa puso: «Tuliin nga ninyo ang balat ng inyong puso, at huwag ninyong papagmatigasin ang inyong ulo.» At buong-buong inihahatid ng **Deuteronomio 30:6** ang pangako ng Bagong Tipan: «At tutuliin ng Panginoon mong Dios ang iyong puso, at ang puso ng iyong binhi, upang ibigin mo ang Panginoon mong Dios ng iyong buong puso, at ng iyong buong kaluluwa, upang ikaw ay mabuhay.» Sa bawat isa sa tatlong tulos na ito, ang watermark sa ilalim ng talata ay naglalaman ng iisang teolohikong larangan — *lev* (puso), *mul* (tuliin), *ruach* (espiritu), *chai* (buhay), *chadash* (bago), *Yeshua*. Ang utos ng pagtutuli ng laman, ang panawagan ng propeta na tuliin ang puso, at ang pangako ng Diyos sa Bagong Tipan na gawin ito sa pamamagitan ng sarili Niyang kamay — tatlong talata mula sa Genesis hanggang Deuteronomio — ay may iisang bokabularyo sa kani-

lang mga katinig. Nang sabihin ni Ezekiel, «Bibigyan ko rin naman kayo ng bagong puso», sinasabi niya ang katapusan ng isang pangungusap na sinimulan ng Torah kay Abraham. At ang bautismo ang nakikitang pintuang-daan na dinadaan ng mananam-palataya matapos gawin ang pagtutuli ng puso sa pamamagitan ng sariling kamay ng Diyos — ang pampublikong tanda na ang tatlong-tulos na pangako ng Torah ay natupad na sa kaniya.

At binibigyang-bigat ng Torah ang simula ng sinulid na ito. Sa lahat ng 5,814 talata ng limang aklat, ang Genesis 17:14 ay nasa pinakamataas na 23% sa densidad ng sariling-pag-eencode — ang talatang nagbababala tungkol sa paghihiwalay ay nagdadala ng sariling bok-abularyo ng pagputol-ng-tipan sa mga katinig nito sa isang antas na hindi magagawang muling likhain ng mga random na Torah.

Ang pangako ni Ezekiel ay pansarili. "At aking ilalagay ang aking Espiritu sa loob ninyo." Hindi ito isang sama-samang pangako para sa isang grupo ng mga tao. Ito ay isang pangako para sa mga tinawag at sa mga muling ipinanganak. Kapag tayo'y magbabautismo, tiyakin nating binabautismuhan natin ang mga taong may kakayahang magpatotoo sa katotohanang ito. Kailangan nating ingatan ang tubig, tinitiyak na ito'y mananatiling saksi sa gawaing nagbabago-ng-buhay ng Ebanghelyo. Ang tubig ay pag-aari ng bagong-silang na kaluluwa, hindi ng hindi pa muling ipinanganak. Ito ang tatak sa ibabaw ng isang pusong pinalitan mula sa bato tungo sa laman.

Chapter 10

Ang Pintong Hindi Pa Bukas

Na ipinakikilala ng Espiritu Santo, na hindi pa naihahayag ang pagpasok sa dakong banal samantalang natatayo pa ang unang tabernakulo;

— *Hebreo 9:8*

Tinalakay ng nakaraang kapitulo ang pangakong ibinigay ng Diyos sa pamamagitan ni Ezekiel: malinis na tubig, isang bagong puso, ang kaniyang Espiritu na inilagay sa kalooban. Isa itong pangakong nakahihinga. Ngunit iyon nga lamang ito — isang pangako. Sa loob ng maraming siglo, nanatiling sarado ang pinto tungo sa katuparan nito. Hindi dahil sa hindi ibig ng Diyos. Kundi dahil may kailangang mangyari muna.

Itinatanong ng kapitulong ito ang katanungang ibabangon ng bawat mapag-isip na mambabasa: kung si Abraham ay naging matuwid sa pamamagitan lamang ng pananam-palataya, at kung ibinilang ito ng Diyos sa kaniya nang walang tubig, walang bautismo, walang permanenteng pananahan ng Espiritu — bakit kailangan ngayon ang bautismo? Bakit hindi na lamang tayo maniwala, gaya ng paniniwala ni Abraham, at ibilang na matuwid?

Ang kasagutan ay hindi na nagbago ang pananampalataya. Ang kasagutan ay nabuk-san na ang **pinto**.

Si Abraham at ang Pananampalatayang Naunang Dumating

Ang kasaysayan ng katuwiran ni Abraham ay nasasaad sa isang pangungusap lamang:

At sumampalataya siya sa Panginoon; at ito'y ibinilang na katuwiran sa kaniya.

— *Genesis 15:6*

Binuo ni Pablo ang isang buong teolohiya sa talatang ito. Sa Roma 4, gumawa siya ng puntong napakatalas na hindi na mapapurool pa:

«Paano nga ito ibinilang? nang siya *baga'y nasa pagtutuli, o sa di-pagtutuli? Hindi sa pagtutuli, kundi sa di-pagtutuli*» (Roma 4:10).

Sumampalataya si Abraham sa Diyos sa Genesis 15. Hindi dumating ang pagtutuli hanggang sa Genesis 17 — mga taon pa ang lumipas. Naunang dumating ang pananam-palataya. Sumunod ang tanda. Matindi ang diin ni Pablo: hindi ang tanda ang lumikha ng katuwiran. Ang tanda ang **nagtatak** sa katuwirang naroon na:

«Tinanggap niya ang tanda ng pagtutuli, isang tatak ng katuwiran ng pananampalataya na nasa kaniya nang siya’y nasa di-pagtutuli pa» (Roma 4:11).

Ang salitang sphragis σφραγίς^{G4973} — tatak — ay kabilang sa parehong pamilya ng salitang ginamit sa pagtatatak ng Espiritu Santo sa Efeso 1:13. Ang isang tatak ay hindi lumilikha ng dokumentong kinatatatakan nito. Pinatototohanan lamang nito ito. Ipinahahayag nito: tunay ito. Ang pagtutuli ang tatak ng pananampalataya ni Abraham — hindi ang pinagmumulan nito. At ang bautismo, sa Bagong Tipan, ay gumagana ayon sa parehong simulain: tinatakan nito ang pananampalatayang mayroon na. Hindi nito ito nililikha.

At ang mga titik na Hebreo ng Genesis 15:6 ay nagdadala ng isang pagpapatibay na walang komentaryo ang makagagaya. Kapag isinaayos ang talatang ito sa parehong pag-susuring "shuffle-control" na inilarawan sa kapitulo tungkol sa watermark — sampung random na pinaghalu-halong Torah na magkakapareho ang haba at dalas ng mga titik — may lumilitaw na hindi pa naganap kailanman. Zero ang bilang ng tugma na naibunga ng mga pinaghalo. Katahimikan. Sampu ang naibunga ng tunay na teksto. Ang pasya ng matematika ay literal na kawalang-hanggan. Ang bisagra ng pagpapawalang-sala sa pamamagitan ng pananampalataya ay may dala-dalang senyas na hindi kailanman magagaya ng mga random na pagkakaayos ng mga titik. Mas mababa ang ranggo ng talata sa pangkalahatang "thermal map" ng Torah kaysa sa mga kasama nito, ibig sabihin ay matematikang *tahimik* ang teksto sa ibabaw — ngunit ang naroroon ay imposibleng gayahin sa pamamagitan ng pagkakataon lamang. Ito ay mahinang-tunog, walang-ingay, at dalisay na senyas. Nag-iisa ang lagda ng Diyos sa ibabaw ng pagpapawalang-sala sa pamamagitan ng pananampalataya.

Sa loob ng talata, sa pinakamasikip na agwat, dala ng watermark ang lev לֵוִי^{H3820} (puso), *mayim* (tubig), *chatam* (tatak), *Yeshua*, at *berith* (tipan). Nakapalibot sa talata: *tabal* (paglubog), *tahor* (malinis), *emunah* (pananampalataya), *Mashiach* (Mesiya). At kapag binasa sa kabuuan ng pahina, binabaybay ng watermark ang dalawang salita magkatabi: *tsedaqah* — katuwiran — at *lev* — puso. Sumampalataya si Abraham nang buong puso, at ibinilang ito sa kaniya na katuwiran. At itinago ng Diyos sa mga titik ng bilang na iyon: puso, tubig, tatak, pananampalataya, tipan, paglubog, Yeshua, Mesiya, katuwiran. Hindi nagbago ang pananampalataya. Ngunit lagi nang alam ng mga titik kung ano ang susunod na darating.

Hanggang ngayon, wala pang nagbago. Sumampalataya si Abraham, ibinilang na matuwid, at tumanggap ng isang tanda. Tayo’y sumasampalataya, ibinibilang na matuwid, at tumatanggap ng isang tanda. Magkatulad ang simulain. Kung gayon, bakit iba ang tanda? Bakit tubig sa halip na kutsilyo? Bakit bautismo sa halip na pagtutuli? At bakit iniharap ang bautismo sa Bagong Tipan nang may pagkaapurahan at kapangyarihang hindi kailanman taglay ng pagtutuli?

Sinasagot ito ni Pablo sa Colosas 2:11–12, kung saan direktang iniugnay niya ang pagtutuli at ang bautismo — at ipinapakita na ginagawa ng bautismo ang hindi kayang gawin ng pagtutuli kundi ilarawan lamang:

«Na sa kaniya ay tinuli rin naman kayo ng pagtutuling hindi gawa ng mga kamay, sa pagkahubad ng katawang laman, sa pagtutuli ni Cristo; na nangalibing na kalakip niya sa bautismo, na kayo nama’y muling binuhay na kalakip niya, sa pamamagitan ng pananam-palataya sa pagawa ng Dios, na muling bumangon sa kaniya sa mga patay.»

Pumuputol ng laman ang pagtutuli ni Abraham. Tinatakan nito ang katawan. Ito ang senyas ng pagiging kabilang sa tipan. Ngunit hindi nito kayang alisin ang «katawang laman ng kasalanan.» Hindi nito kayang ilibing ang lumang pagkatao. Hindi nito kayang buhayang muli ang bago. Ang «pagtutuling hindi gawa ng mga kamay» — ang espirituwal na pagputol ng makasalang kalikasan — ay nagaganap sa bautismo, kung saan inililibing ang lumang pagkatao at binubuhay ang bago «sa pamamagitan ng pananam-palataya sa pagawa ng Diyos.» Nagbago ang tanda dahil nagbago ang katotohanan. Ang pagtutuli ay tumuturo pasulong tungo sa isang kamatayang hindi pa nangyayari. Ang bautismo ang naglulubog sa iyo tungo sa kamatayang nangyari na.

Dahil may nangyari sa pagitan ni Abraham at natin. Ang krus.

Ang Tipan at ang Gumawa ng Tipan

Ipinaliliwanag ito ng manunulat ng Hebreo sa pamamagitan ng isang paghahambing na napakasimple, kahit isang bata ay makauunawa nito:

Sapagka’t kung saan mayroong tipan doo’y kinakailangan ang kamatayan ng gumawa niyaon. Sapagka’t ang isang tipan ay may kabuluhan kung matatay ang gumawa: sa ibang paraa’y walang anomang kabuluhan samantalang nabubuhay ang gumawa.

— Hebreo 9:16-17

Ang tipan — isang huling habilin — ay isang dokumento ng pangako. Inilalarawan nito kung ano ang tatanggapin ng mga tagapagmana. Ngunit hangga’t buhay pa ang gumawa nito, walang bisa ang habilin. Hindi ka maaaring magmana mula sa taong buhay pa. Tunay ang mga pangako, tapat ang mga hangarin, detalyadong nailarawan ang mana — ngunit hindi pa umiiral ang dokumento. Nakalagay ito sa kahon. Naghihintay ito.

Si Jesus ang gumawa ng tipan. Ang Bagong Tipan ang tipan mismo. Lahat ng ipinangako ni Ezekiel — ang malinis na tubig, ang bagong puso, ang Espiritu sa kalooban — ay nakasulat sa habilin. Ngunit sa loob ng halos anim na raang taon matapos ang hula

ni Ezekiel, buhay pa ang gumawa nito. Tunay ang mga pangako. Nailarawan ang mana. Ngunit hindi pa naisasabatas ang habilin.

Pagkatapos, namatay si Jesus. At naging may-bisa ang tipan.

Ito ang dahilan kung bakit nagbago ang lahat sa krus. Hindi dahil nagbago ang pananam-palataya — ang pananampalataya ni Abraham at ang atin ay iisang *pistis*, iisang pagtiti-wala sa salita ng Diyos. Kundi dahil pinairal ng kamatayan ni Cristo ang bagay na naipan-gako pa lamang noon. Naging maaabot na ang mana. Matatanggap na ngayon ang Es-piritu — hindi pansamantala, hindi may pasubali, kundi walang hanggan, isang kaloob, tinatakan at hindi na mababago.

Sumampalataya si Abraham sa pangako ng bagay na **darating**. Sumasampalataya tayo sa patotoo ng bagay na **dumating na**. Ang pananampalataya niya ay nakatingin pasulong sa isang kamatayang hindi niya kailanman makikita. Ang pananampalataya natin ay nakatingin paatras sa isang kamatayang nangyari na. At ang bautismo ang paraan ng ating pagpasok sa kamatayang iyon — dahil ngayon ay may kamatayan nang mapapasukan.

Ang Espiritung Dumadalaw at ang Espiritung Nananatili

Sa Lumang Tipan, dumarating ang Espiritu ng Diyos sa *ibabaw* ng mga tao. Ang salitang Hebreo ay *al* — sa ibabaw, sa itaas, nasa ibabaw ng. Nagpahinga ang Espiritu kay Moises (Mga Bilang 11:25). Dumating ang Espiritu kay Gideon (Mga Hukom 6:34). Bumugso ang Espiritu kay Samson (Mga Hukom 14:6). Nasa kay David ang Espiritu (Unang Samuel 16:13).

Ngunit maaari ring umalis ang Espiritu. At ito ang katakutan ng Lumang Tipan:

«*Huwag mo akong iwaksi sa harapan mo; at huwag mong bawiin ang iyong banal na es-piritu sa akin*» (Awit 51:11).

Idinalangin ito ni David matapos ang kaniyang kasalanan kasama si Batsheba. May katuturan lamang ang panalangin kung *maaaring* bawiin ang Espiritu. At bawi nga — kay Saul: «*ang Espiritu ng Panginoon ay humiwalay kay Saul*» (Unang Samuel 16:14). Dumating ang Espiritu sa pitumpung matanda at nanghula sila — ngunit nagpatuloy ang salaysay, at natigil ang panghuhula. Pinuspos ng Espiritu si Bezalel upang itayo ang tabernakulo — para sa isang gawain, para sa isang panahon. Dumating siya sa mga propeta upang manghula, sa mga hari upang mamuno, sa mga hukom upang magligtas. Palagi **para sa isang layunin**. Palagi **pansamantala**. Palaging may kakayahang umalis.

Bakit? Sapagkat hindi pa permanenteng naaalis ang kasalanan. Ang taunang mga hain ng Araw ng Pagtubos ay *tumatakip* sa kasalanan — ang salitang Hebreo kaphar כָּפַר^{H3722} ay nangangahulugang takpan, balutin — ngunit hindi nila ito inaalis. Malinaw na sinasabi ito ng manunulat ng Hebreo: «*Hindi maaaring ang dugo ng mga baka at ng mga kambing ay*

makapagalis ng mga kasalanan» (Hebreo 10:4). Kailangang bagong takpan taun-taon, at sa pagitan ng mga pagtakip, ang presensya ng Espiritu ay may pasubali. Maaari siyang dumalaw, ngunit hindi siya makapananatiling permanente, sapagkat hindi kailanman ganap na malinis ang bahay.

At sinasagot ng mga titik ng Torah ang ipinangangaral na ng teksto sa ibabaw nito: ang Araw ng Pagtubos ay isang liturhiyang binubuo ng maraming eksena na tumuturo sa isang Persona. Inaangkla ng Levitico 16 ang mga eksena isa-isa — ang paliligo ng saserdote (16:4), ang toro para sa kasalanan (16:11), ang kambing para sa Panginoon (16:9), ang kambing para kay Azazel (16:21), ang pagwiwisik ng dugo (16:14–15), ang panghuling paghuhugas (16:24), at ang pag-aayuno sa buong maghapon (16:29–31). Kapag sinubok ang bokabularyo ng watermark na binubuo ng *kapar* (pagtubos), *tame* (marumi), *taher* (malinis), *rachatz* (paghuhugas), *dam* (dugo), *azazel* (kambing-pambayad), *qodesh* (banal), at *Yeshua* sa pitong eksenang ito, ang dami ng mga terminong teolohikal na dumadaloy sa buong kapitulo ay hindi karaniwang mataas kumpara sa mga random na kontrol — ngunit hindi ang estadistika ang doktrinang bigat nito. Ang doktrinang bigat ay ang sinasabi na ng teksto sa ibabaw: bawat isa sa pitong eksena ay bahagi ng iisang anino na ang katotohanan ay ang minsanang-sapat-para-sa-lahat na hain ni Cristo. Pinagtitibay ng ilalim na saligan ang idinedeklara nang unahan ng Hebreo. *Ang bukas na eksena ng liturhiya ay may kakaibang lagda. Sa lahat ng 5,814 na talata ng Torah, ang Levitico 16:4 — ang talatang nag-uutos sa mataas na saserdote na hugasan ang kaniyang laman sa tubig at magsuot ng lino — ay nasa nangungunang 1%. Ang mismong bokabularyo ng paliligo ay tumitibok sa pamamagitan ng sarili nitong mga titik nang dalawampu't siyam na ulit ang bilis kumpara sa mga random na kontrol. Inilalagay ng Torah ang kaniyang pinakamabigat na panloob na bigat mismo sa sandaling naghuhugas ang saserdote bago siya pumasok sa dakong banal. «Hindi maaaring ang dugo ng mga baka at ng mga kambing ay makapagalis ng mga kasalanan.»* Ngunit posibleng makaalis ang dugo ng isang Kordero — sapagkat ang parehong bokabularyong dumadaloy sa pitong eksena ng Levitico 16 ay dumadaloy din sa krus. At ang mananampalatayang umaahon mula sa tubig ng bautismo ay umaahon mula sa isang gawaing tumutupad sa lahat ng pitong eksena nang sabay-sabay: ang paliligo, ang dugong inilapat, ang pag-aalis ng kasalanan gaya ng kambing-pambayad, ang panghuling paghuhugas, ang pag-aayunong nagtapos sa isang piging. Ang taun-taong ginagawa ng saserdote para sa kaniyang sarili, ginawa ni Cristo nang minsan para sa lahat — at ang mananampalataya ay pumapasok sa natapos na gawaing iyon sa pamamagitan ng tubig na tinuturuan ng pitong anino.

Ngayon ihambing ito sa ipinangako ni Jesus:

«Idadalangin ko sa Ama, at kayo'y bibigyan niya ng ibang Mangaaliw, upang siya'y sumainyo magpakailan man » (Juan 14:16).

Magpakailanman. Hindi lamang para sa isang panahon. Hindi hanggang sa magkasala ka. Magpakailanman. At ito ang eksaktong nangyari sa Pentecostes. Ibinuhos ang Espiritu — hindi lamang sa isang hari o propeta para sa isang gawain, kundi sa *lahat ng laman* (Mga Gawa 2:17). At hindi siya umalis. Lumipat siya sa loob. Isusulat pa ni Pablo:

«*Hindi бага ninyo nalalaman na ang inyong katawan ay templo ng Espiritu Santo na nasa inyo?*» (Unang Corinto 6:19).

Ang salitang ginamit dito para sa templo ay naos $\nu\alpha\acute{o}\varsigma$ ^{G3485} — at napakahalaga ng salitang ito. May dalawang salita ang Griego para sa templo: hieron $\iota\epsilon\rho\acute{o}\nu$ ^{G2411}, na tumutukoy sa buong kapaligiran ng templo kasama ang mga panlabas na patyo kung saan makapaglalakad ang sinuman, at naos $\nu\alpha\acute{o}\varsigma$ ^{G3485}, na tumutukoy sa panloob na santuwaryo — ang Kabanal-banalang Dako, ang silid sa likod ng tabing, ang dakong pinananahanan ng presensya ng Diyos. Napansin ni Abbott-Smith na ang *naos* ay nagmula sa pandiwang *naiō* — «manahan, tumira.» Ang templo, sa mismong pinagmulan ng salita, ay isang tahanan.

Hindi sinabi ni Pablo na ang katawan mo ay ang *hieron* — ang panlabas na patyo. Sinabi niyang ang katawan mo ay ang **naos** — ang Kabanal-banalang Dako. Ang silid na tanging mataas na saserdote ang makapapasok, minsan sa isang taon, dala ang dugo. Ang silid na iyon ay ang katawan mo na ngayon. Ang kaluwalhatiang Shekinah na minsang pumuno sa isang gusali sa Jerusalem ay pumupuno na ngayon sa mananampalatayang nakadaan sa tubig at tumanggap ng Espiritu.

At ang salitang Hebreo sa likod ng Shekinah ay shakan שָׁכַן ^{H7931} — mananahan, titira, gagawa ng permanenteng tahanan. Sa Lumang Tipan, shakan שָׁכַן ^{H7931} ang Diyos sa tabernakulo: «*At kanilang igawa ako ng isang santuario; upang ako'y makatahan sa gitna nila*» (Exodo 25:8). Ngunit isang tolda lamang ang tabernakulo. Maaari itong ibalot at dalhin. Isang gusali ang templo. Maaari itong wasakin — at nawasak nga. Ang shakan שָׁכַן ^{H7931} ng Lumang Tipan ay tunay ngunit marupok. Maaaring magwakas ang pananahan.

Matapos ang krus, naging permanente ang *shakan*. Lumipat ang pananahan mula sa bato tungo sa laman. At ito'y tinatakan:

«*Na sa kaniya nama'y kayo, na nang inyong marinig ang salita ng katotohanan, ang evangelio ng inyong kaligtasan — na sa kaniya rin naman, nang kayo'y magsisampalataya, kayo'y tinatakan ng banal na Espiritu, na siyang ipinangako*» (Efeso 1:13).

Ang salita ay esphragisthēte $\sigma\phi\rho\alpha\gamma\acute{\iota}\zeta\omega$ ^{G4972} — aoristo pasibo: kayo'y tinatakan na. Tapos na. Naganap na. Ang Espiritu mismo ang tatak, nananahan sa loob, at hindi na mababasag ang tatak na iyon. Sa dating panahon, ang isang tatak sa isang dokumento ay nangangahulugang: tunay ito, pag-aari ito ng kaninuman, at hindi na ito nabago. Itinatak ng Diyos ang kaniyang tatak sa iyo. Ang Espiritu sa loob ang siyang tatak. Wala

nang «huwag mong bawiin ang iyong Espiritu sa akin.» Ibinigay ang Espiritu, at nana-natili siya.

At ipinakikita ang bisa ng tatak na iyon sa pamamagitan ng isang salitang Griego na lumilitaw sa apat na kapansin-pansing bahagi ng Kasulatan. Ang salita ay *harpazō* ἁρπάζω^{G726} — agawin nang may dahas, sunggaban nang biglaan, dalhin palayo sa pamamagitan ng isang nakakadaig na kapangyarihan. Ginamit ito ni Homer para sa isang bagyong umaagaw sa mga mandaragat tungo sa dagat. Tinutukoy ito ng mga diksyunaryo bilang dahas, biglaan, at hindi mapipigil na pag-agaw. Ito ang salitang nasa likod ng Ingles na «rapture» sa Unang Tesalonica 4:17. At ginamit ito ng Bagong Tipan upang sagutin ang tanong na tatanungin balang-araw ng bawat mananampalataya: maaari bang punitin ang tinatakan ng Diyos?

Sa Mateo 13:19, ipinaliwanag ni Jesus ang talinghaga ng manghahasik. Ang binhing nahulog sa matigas na landas ay kumakatawan sa «*sinomang nakikinig ng salita ng kaharian, at hindi nakauunawa*». Ang salitang «nakauunawa» ay suniemi συνίημι^{G4920} — pagbubuo, pagtitipon sa isip. Kapag hindi *sunieḿi* ang nakikinig — hindi kinokonekta ang salita sa puso — kung gayon «*ang masama ay dumarating at inaagaw ang nahasik sa kaniyang puso*.» Ang salita ay *harpazei* — pangkasalukuyang aktibo: umaagaw si Satanas, ngayon din, palagian, patuloy. Nananatili ang salita sa ibabaw ng isang tigas na puso, walang ugat, walang tanggol, at kinukuha ito ng kaaway gaya ng isang ibong kumukuha ng binhi sa landas.

Ngunit pakinggan ngayon ang sinasabi ni Jesus tungkol sa mga *sumampalataya na, na nasa kaniyang kamay*:

«*At sila'y binibigyan ko ng walang hanggang buhay; at kailan pa man ay hindi sila mapapahamak, at hindi sila aagawin ninoman sa aking kamay*» (Juan 10:28).

Ang salitang «aagawin» ay ang parehong salita — *harpasei* — pangfuturong aktibo ng *harpazō*. Ang parehong dahas na puwersa. Ang parehong pag-agaw. Ngunit ngayon ito'y sinasagot ng isang lubos na negatibo: *ouch harpasei tis* — walang sinumang aagaw. At dinodoble ni Jesus ang proteksyon sa sumunod na talata: «*Ang aking Ama, na sa akin ay nagbigay sa kanila, ay lalong dakila kay sa lahat; at hindi maaagaw ninoman sila sa kamay ng aking Ama*» (Juan 10:29). Dito, ang salita ay *harpazein* — ang pangkasalukuyang infinitibo: walang sinuman ang *may kakayahang* umagaw. Hindi lamang na walang gumagawa nito — walang *makagagawa* nito. Higit na malakas ang hawak ng Ama kaysa sa anumang puwersang susubok ng pag-agaw.

Lumilitaw pa ang parehong salita nang dalawang ulit, at sa magkabilang pagkakataon ay tumuturo ito paitaas. Sa Mga Gawa 8:39, matapos bautismuhan ni Felipe ang eunukong taga-Etiopia, «*inagaw ng Espiritu ng Panginoon si Felipe*» — *hērpasen* ἁρπάζω^{G726}, aoristo aktibo. Ang parehong dahas na puwersang ginagamit ni Satanas upang nakawin ang hindi bantayang salita, ginagamit ng Espiritu ng Diyos upang ilipat ang kaniyang

lingkod — *harpazō* rin ang ginawa niya kay Felipe. At sa Unang Tesalonica 4:17, isinulat ni Pablo na tayo’y «aagawing kasama nila sa mga alapaap» — *harpagēsometha*, pangfuturong pasibo ng parehong salita. Tayo mismo ang aagawin — paitaas, tungo sa himpapawid, upang salubungin ang Panginoon.

Isang salita. Apat na direksyon. Inaagaw ni Satanas ang salita *palabas* ng isang hindi-bantayang puso. Walang sinumang makaaagaw sa mananampalataya *palabas* ng kamay ng Diyos. Inaagaw ng Espiritu si Felipe *papalayo* tungo sa kaniyang susunod na atas. At sa katapusan, inaagaw tayo ng Diyos *pataas* tungo sa kaluwalhatian. Bago ang tatak, laban sa iyo ang pag-agaw. Matapos ang tatak, ang parehong puwersa ay gumagana para sa iyo — at walang kapangyarihan sa buong sansinukob ang makapagpapabaligtad ng direksyon nito.

Wala nito si Abraham. Wala nito si Moises. Nagmakaawa si David na huwag itong mawala. Ngunit ikaw — kung sumampalataya ka na at nabautismuhan na at tumanggap na ng kaloob na Espiritu Santo — nasa iyo na ang permanenteng *naos*, ang walang-hanggang *shakan*, ang di-mababasag na *sphragis*. At lahat ito ay naging posible sa pamamagitan ng kamatayang nagpairal sa tipan.

Isang Katawang Mapapasukan

May isa pang bagay na binuksan ng krus na hindi pa umiral noon. Isinulat ni Pablo:

«*Sapagka’t sa isang Espiritu ay binautismuhan tayong lahat sa isang katawan* » (Unang Corinto 12:13).

Ang salita ay *sōma* $\sigma\omega\mu\alpha$ ^{G4983} — katawan. Sa wikang Koine Griego ng panahon ng mga apostol, karaniwang tumutukoy ang *sōma* $\sigma\omega\mu\alpha$ ^{G4983} sa buhay na katawan, at ganito rin mismo ang paggamit ni Pablo dito: ang iglesia — ang buhay na katawan ni Cristo, na siyang ulo at tayo ang mga sangkap.

«*At siya ang ulo ng katawan, sa makatuwid baga’y ang iglesia: na siyang pasimula, ang panganay sa mga patay* » (Colosas 1:18).

Si Cristo ang panganay sa mga patay. Namatay ang kaniyang katawan, inilibing, at nabuhay na muli. At ngayon bukas na ang katawang iyon upang pasukan ng iba. Sinasabi ni Pablo na tayo’y binabautismuhan *sa loob* nito. Ang pang-ukol na *eis eis*^{G1519} ay nangangahulugang sa loob, tungo, pagpasok. Ang bautismo ang gawa ng pagpasok sa katawan ni Cristo.

Hindi ito magagawa ni Abraham. Walang katawang mapapasukan. Hindi pa nagkakatawang-tao si Cristo, hindi pa namamatay sa laman na iyon, hindi pa nabubuhay na muli sa laman na iyon. Hindi pa umiiral ang katawan. Sumampalataya si Abraham sa pangako ng Diyos — at ibinilang ito ng Diyos na katuwiran, sapagkat iyon lamang ang posible

noon. Ang pananampalataya ang tanging pinto na makukuha, sapagkat hindi pa natatayo ang pinto ng tubig.

Ngunit ngayon, umiiral na ang katawan. Namatay si Cristo, inilibing, nabuhay na muli, at umakyat sa langit. At isinulat ni Pablo:

«At tayo’y muling binuhay na kalakip niya, at pinaupong kasama niya sa mga dakong makalangit kay Cristo Jesus» (Efeso 2:6).

Nakaupo na tayong kasama niya — sa mga dakong makalangit — sapagkat nasa katawan niya tayo, at naroon ang kaniyang katawan. Naghintay si Abraham sa isang lungsod na ang tagapagtayo at gumawa ay ang Diyos (Hebreo 11:10). Naroon na tayo — sa katayuan, sa espiritu — sa pamamagitan ng bautismo na naglagay sa atin sa loob ng katawang nakaupo sa kanan ng Ama.

At sinasabi sa atin ng manunulat ng Hebreo kung paano nabuksan ang daang ito:

Mga kapatid, yamang may kalayaan ngang makapasok sa dakong banal sa pamamagitan ng dugo ni Jesus, sa pamamagitan ng daang bago at buhay na kaniyang itinalaga sa atin, sa pamamagitan ng tabing, sa makatuwid baga’y sa kaniyang laman;

— Hebreo 10:19-20

Ang kaniyang laman ang tabing. Pinunit ito ng kaniyang kamatayan. Nang mamatay si Jesus sa krus, napunit ang tabing sa templo mula sa itaas hanggang sa ibaba (Mateo 27:51) — hindi mula sa ibaba pataas, gaya ng pagpunit ng isang tao, kundi mula sa itaas pababa, gaya ng pagpunit ng Diyos. Ang hadlang sa pagitan ng Diyos at tao ay pinunit ng mismong kamay ng Diyos. At tayo’y pumapasok sa *pamamagitan* ng kaniyang laman — sa pamamagitan ng kaniyang katawan — tungo sa dakong pinakabanal. Hindi pa nabuksan ang daan noon. Bukas na ito ngayon.

Ang Tagapagbantay at ang Anak

Pinagsama-sama ni Pablo ang buong argumento sa Galacia 3 sa pamamagitan ng isang larawang mauunawaan ng sinumang mambabasa noong unang siglo:

«Ano pa’t ang kautusan ang naging tagapagbantay natin upang tayo’y madala kay Cristo, upang tayo’y ariing-ganap sa pamamagitan ng pananampalataya. Datapuwa’t ngayong dumating na ang pananampalataya, tayo’y hindi na nasa ilalim ng tagapagbantay» (Galacia 3:24–25).

Ang salita ay paidagōgos παιδαγωγός^{G3807} — hindi isang guro kundi isang tagapagbantay, isang aliping panlingkod sa sambahayan na sumasamba sa bata patungo sa paaralan, iniingatan siya sa daan, at inihahatid siya sa panginoong magtuturo sa kaniya.

Ang kautusan ang tagapagbantay. Iningatan nito ang Israel sa daan. Ipinakita nito sa kanila ang kasalanan. Itinuro nito sa kanila ang paghahain. Itinuro nito sila patungo sa isang bagay na higit na dakila. Ngunit hindi ito kailanman ang patutunguhan. Si Cristo ang patutunguhan.

At pagdating sa patutunguhan, tapos na ang gawain ng tagapagbantay. Hindi ka na patuloy na naglalakad kasama ang taga-ingat matapos kang makarating sa paaralan. Dinala ka ng kautusan kay Cristo. Ngayong naririto ka na, kaugnay ka na kay Cristo nang direkta — hindi sa pamamagitan ng kautusan, hindi sa pamamagitan ng taunang mga hain, hindi sa pamamagitan ng lumang sistema ng pagtakip at muling pagtakip. Direkta. Sa pamamagitan ng pananampalataya. At ipinapakita ni Pablo kung saan hahantong ang pananampalatayang iyon:

«Sapagka't kayong lahat ay mga anak ng Diyos, sa pamamagitan ng pananampalataya, kay Cristo Jesus. Sapagka't ang lahat na sa inyo ay binautismuhan kay Cristo ay ibinihis si Cristo » (Galacia 3:26–27).

Mga anak ng Diyos sa pamamagitan ng pananampalataya — iyan ang simulain ni Abraham, hindi nagbago. Binautismuhan kay Cristo, ibinihis si Cristo — iyan ang bagong katotohanang ipinasok ng krus. Iisa ang pananampalataya. Ngunit ngayon may katawang mapapasukan sa bautismo, may Espiritung matatanggap, may tatak na ipapatak, may *naos* na magiging bahagi. Nasa kay Abraham ang pananampalataya. Nasa atin ang pananam-palataya **at** ang pinto.

At ang salitang «ibinihis» ay enedusasthe ἐνδύω^{G1746} — aoristo **panggitna**. Ibinihis mo ang **iyong sarili** kay Cristo. Ito ang panggitnang boses ng may-malay na paglahok: pinili mo ito, kumilos ka rito, dinamitan mo ang iyong sarili sa kaniya. Gaya ng isang nobyang nagsusuot ng kaniyang damit-pangkasal. Gaya ng isang sundalong nagsusuot ng kaniyang baluti. Hindi ito magagawa sa isang taong walang malay. Ito ay isang gawa ng kusang-loob, masayang pagsunod.

Bakit Kinailangan ang Bautismo Pagkatapos ng Krus

Sagutin na natin ang katanungan nang malinaw.

Naging matuwid si Abraham sa pamamagitan ng pananampalataya. Ganoon din tayo. Hindi nagbago ang simulain. Ngunit ang **maaabot** ni Abraham at ang maaabot natin ay malayung-malayo — hindi dahil mas kaunti ang biyaya ng Diyos sa panahon ni Abraham, kundi dahil hindi pa nangyayari ang krus.

Bago ang krus, walang kamatayang mapapasukan sa bautismo. Sinasabi ng Roma 6:3 na tayo'y «*nangabautismuhan sa kaniyang kamatayan.*» Hindi maaaring pasukin ni Abraham ang isang kamatayang hindi pa nangyayari. Hindi pa naisasabatas ang tipan. Nasa kahon pa rin ang habilin.

Bago ang krus, walang katawang mapapagsamahan. Sinasabi ng Unang Corinto 12:13 na tayo'y «*binautismuhan sa isang katawan.*» Hindi pa nagkakatawang-tao si Cristo noon. Walang *sōma* na mapapasukan, walang iglesiang madadagdagan, walang ulong maisasanib.

Bago ang krus, hindi makapananahan nang permanente ang Espiritu. Tumatakip lamang sa kasalanan sa loob ng isang taon ang dugo ng mga baka. Dumadalaw at umaalis ang Espiritu. Nagmakaawa si David. Iniwan si Saul. Ang *naos* ay isang gusaling maaaring wasakin. Matapos ang krus, hindi na natakpan lamang ang kasalanan kundi inalis na. Pumasok ang Espiritu at tinatakan. Naging laman ang *naos* — ang iyong laman — at permanente ang tatak.

Bago ang krus, buo pa ang tabing. Ang daan tungo sa dakong pinakabanal ay «*hindi pa naihahayag*» (Hebreo 9:8). Matapos ang krus, napunit ang tabing. Bukas ang daan. At dumaraan ang daan sa tubig.

Hindi maaaring dumaan si Abraham sa tubig patungo sa kamatayan ni Cristo, sapagkat hindi pa namamatay si Cristo. Hindi siya maaaring maisanib sa katawan ni Cristo, sapagkat hindi pa nabubuo ang katawan. Hindi niya matatanggap ang permanenteng Espiritu, sapagkat hindi pa naisasabatas ang tipan. Nasa kaniya ang pananampalataya — ang parehong pananampalatayang taglay natin — ngunit hindi pa bukas ang pinto.

Ngayon, bukas na ito. At ngayon kailangan nating dumaan dito.

Sinasabi ito ni Tito nang may nakababagabag na kasimplehan:

Na hindi dahil sa mga gawa sa katuwiran na ginawa nating sarili, kundi ayon sa kaniyang kaawaan ay kaniyang iniligtas tayo, sa pamamagitan ng paghuhugas sa muling kapanganakan at ng pagbabago sa Espiritu Santo,

— *Tito 3:5*

Hindi sa pamamagitan ng mga gawa. Sa pamamagitan ng paghuhugas. Ang *loutron palingenesias* — ang paliligo ng muling pagsilang, ang paghuhugas ng bagong pasimula. At ang pagbabago ng Espiritu Santo. Tubig at Espiritu — eksaktong gaya ng sinabi ni Jesus kay Nicodemo, eksaktong gaya ng inihula ni Ezekiel, eksaktong gaya ng huwarang itinatag sa paglikha sa Genesis 1. Espiritu at tubig, na nagluluwal ng buhay mula sa kamatayan.

Nasa kay Abraham ang pananampalataya. Nasa atin ang pananampalataya at ang paliligo. Nasa kaniya ang pangako. Nasa atin ang katuparan. Tumingin siya sa isang bintana patungo sa isang hinaharap na hindi niya mapapasok. Naglalakad tayo sa pintong tanging nakita niya lamang sa malayo.

Ang Magnanakaw at ang Gumawa ng Tipan

May isang pagtutol na kailangang tugunan, sapagkat ibabangon ito ng bawat mam-babasa. Ang magnanakaw sa krus:

At sinabi niya, Jesus, alalahanin mo ako, pagdating mo sa iyong kaharian. At sinabi niya sa kaniya, Katotohanang sinasabi ko sa iyo, Ngayon ay kakasamahin kita sa Paraiso.

— *Lucas 23:42-43*

Hindi kailanman nabautismuhan ang magnanakaw. Hindi niya ito magagawa — nakapako siya sa krus. Gayunman, ipinangako sa kaniya ni Jesus ang paraiso. Hindi ba nito napapatunayang hindi kailangan ang bautismo?

Kailangan nating maging tapat sa teksto. Hindi namatay ang magnanakaw bago si Jesus. Sinasabi sa atin ng Juan 19:30 na sinabi ni Jesus ang tetelestai *τετέλειω*^{G5055} — «Naganap na» — perpekto, pasibo: naisagawa na, natapos na ito — at *paredōken to pneuma* (G3860): ibinigay niya ang kaniyang espiritu. Namatay siya. Pagkatapos, dumating ang mga kawal upang baliin ang mga binti ng mga buhay pa: «*Nagsiparoon nga ang mga kawal, at inali ang mga binti ng una, at ng sa isa na kasama niyang ipinako sa krus: data-puwa't nang magsidating sila kay Jesus, at makitang siya'y patay na, ay hindi na binali ang kaniyang mga binti*» (Juan 19:32–33). Buhay pa ang magnanakaw nang mamatay si Jesus. Namatay siya *matapos* ang Gumawa ng Tipan.

Kaya't hindi tumatayo sa pinakasimpleng anyo nito ang simpleng argumento — na namatay ang magnanakaw sa ilalim ng Lumang Tipan bago pa naisasabatas ang tipan. Naganap na ang krus. Naipahayag na ang *tetelestai*. Gayunman, ipinangako sa magnanakaw ang paraiso nang walang tubig.

Paano natin ito mauunawaan? Sa pamamagitan ng pagkilala kung ano ang tinanggap ng magnanakaw at kung ano ang hindi niya tinanggap — at sa pamamagitan ng pagkakaiba ng **kamatayan** ng Gumawa ng Tipan at ang **pamamahagi** ng mana.

Ang isang habilin ay naisasabatas sa pamamagitan ng kamatayan (Hebreo 9:17). Ngunit ang pagbasa ng habilin, ang pamamahagi ng mana, ang pagtatatag ng bagong sambahayan — kailangan ng panahon ang mga ito. Namatay si Cristo sa krus. Ngunit hindi naipamahagi ang mana hanggang sa Pentecostes. Hindi ibinuhos ang Espiritu hanggang sa Mga Gawa 2. Hindi ibinigay ang utos na «mangagsisi at mangagbautismo» hanggang sa tumayo si Pedro at nagsalita (Mga Gawa 2:38). Ang katawan ni Cristo — ang iglesia, ang *sōma* na doon tayo binabautismuhan (Unang Corinto 12:13) — ay hindi umiral bilang isang gumaganang katotohanan hanggang sa dumating ang Espiritu at nadagdagan ng tatlong libo.

Nakatayo ang magnanakaw sa pagitan ng kamatayan at ng pamamahagi. Naisasabatas na ang tipan sa pamamagitan ng kamatayan ni Cristo, ngunit hindi pa naitatag

ang bagong kaayusan. Walang iglesiang madadagdagan. Walang utos na susundin. Walang tubig na mapapasukan — nakapako sa kahoy ang tao. Kaya't ginawa ng Hari ang tanging magagawa lamang ng Hari: ipinagkaloob niya ang pagpasok sa pamamagitan ng makapangyarihang atas. «*Ngayon ay kakasamahin kita sa Paraiso.*» Ang salitang sēmeron *σήμερον*^{G4594} — ngayon — ay mabigat na binigyang-diin. Hindi bukas. Hindi matapos ang isang proseso. Ngayon. Sa awtoridad ng Isang may hawak sa mga susi.

At dapat nating tandaan: kahit bago pa ang krus, naglakad na ang labindalawang apostol sa mga tanda at kababalaghan. Isinugo sila ni Jesus na may kapangyarihan laban sa mga karumal-dumal na espiritu at awtoridad na magpagaling (Mateo 10:1). Bumalik ang pitumpu nang may kagalakan, na nagsasabi: «*Panginoon, kahit ang mga demonio ay nagsisisuko sa amin sa iyong pangalan*» (Lucas 10:17). Hindi pa nabautismuhan ang mga taong ito sa kamatayan ni Cristo — hindi pa nangyayari ang kamatayan. Kumilos sila sa ilalim ng direkta, personal na awtoridad ng Panginoon na kapiling nila noon sa laman. Siya ang pinagmulan. Isinugo niya sila. Sila'y mga sanga ng kaniyang ministeryo, hindi mga kasapi ng isang katawan pagkatapos ng Pentecostes.

Matapos ang pag-akyat sa langit, pinalitan ng Espiritu ang personal na presensyang iyon. At dumating ang Espiritu na may dalang kaayusan — hindi ang lumang kaayusan ng direktang pagtatalaga ng isang Panginoong pisikal na naroroon, kundi ang bagong kaayusang itinatag sa Pentecostes: makinig, sumampalataya, magsisi, magpabautismo, tumanggap ng Espiritu, lumakad sa katawan, at susunod ang mga tanda. Ito ang huwarang namamahala sa iglesia mula sa Mga Gawa 2 pasulong. Naligtas ang magnanakaw bago umiral ang huwarang iyon. Naglingkod ang mga apostol bago ang krus bago umiral ang huwarang iyon. Wala sa kanila ang isang huwaran para sa mga nabubuhay pagkatapos ng Pentecostes.

Ang pagturo sa magnanakaw bilang dahilan upang huwag magpabautismo ay pag-aangkin ng eksepsiyon bilang panuntunan. Ipinagkaloob ng Hari ang pagpasok sa pamamagitan ng personal na atas sa isang taong naghihingalo sa krus. Pagkatapos, nagbigay siya ng utos sa lahat ng darating pagkatapos: «*Ang sumasampalataya at mabautismuhan ay maliligtas*» (Marcos 16:16). Hindi masusunod ng magnanakaw ang utos na iyon — hindi pa ito naibibigay noon, at nakapako siya sa krus. Kaya mo itong masusunod. Wala ka sa krus. Naibigay na ang utos. Malapit na ang tubig. Bukas na ang pinto.

Hindi nagbago ang pananampalataya. Ang nagbago ay ang pinto. Sumampalataya si Abraham at ibinilang ito sa kaniya na katuwiran. Sumampalataya ang magnanakaw at ipinagkaloob sa kaniya ng Hari ang paraiso sa pamamagitan ng makapangyarihang atas. Tayo'y sumasampalataya at naglalakad sa pintong tinuturuan ng kanilang pananampalataya — ang tubig, ang katawan, ang Espiritu, ang tatak. Nakita nila ang pangako mula sa malapit at malayo. Pinapasok natin ito.

Chapter 11

Ang Huwaran ng Anak

Ngayong nabuksan na ang pinto sa pamamagitan ng kamatayan ng Testador, lumingon tayo sa Kanya na ang sariling buhay ang nagtatag ng huwaran na dapat nating sundan patungo roon.

Ang pinakasimpleng katwiran laban sa binyag-sanggol ay masusumpungan sa buhay mismo ng Tagapagligtas. Kung ang binyag ay nilalayong maging tanda ng pagsisimula sa tipan para sa mga sanggol, isang kapalit sa dating seremonya ng pagtutuli, inaasahan sana na ang Panginoong Jesus ay babautismuhan noong Siya'y musmos pa. Gayunman, ang talaan ng Kasulatan ay naghahayag ng ibang-iba't katotohanan. Ang Panginoong Jesucristo ay hindi pumasok sa tubig ng Jordan hanggang sa Siya'y umabot sa bungad ng Kanyang pangmadlang ministeryo.

Bago natin siyasatin ang Kanyang binyag, pag-isipan muna ang Kanyang unang hayag na himala — ang kasalan sa Cana (Juan 2:1–11). Ang detalyeng kadalasang nalalampasan ng mga tagapagpaliwanag ay masusumpungan sa talata 6: ang tubig na ginawang alak ni Jesus ay nakalagay sa anim na tapayang bato na inilaan para sa **paglilinis-seremonyal ng mga Judio** — ang mga ritwal ng paglilinis. Kinuha ni Jesus ang tubig ng mga ritwal-paglilinis ng lumang tipan at ginawa itong alak ng kagalakan ng bagong tipan. Ang tubig ay naging alak. Ang luma ay naging bago. Ang anino ay naging katunayan. Ito rin mismo ang ginagawa ni Cristo sa buhay ng mananampalataya: kinukuha Niya ang tubig ng pag-sisipi at ginagawa itong alak ng bagong buhay. At sinabi ng pangulo ng piging na ang pinakamabuting alak ay inilaan para sa huli (Juan 2:10) — ang Bagong Tipan ay hindi mababa sa Luma; ito'y **higit na mabuti** (Hebreo 8:6). Ang unang himala ni Jesus ay isa nang talinghaga ng binyag: ang karaniwang tubig, nang mahipo ng kapangyarihan ng Dios, ay nagiging isang bagay na lubos na bago.

Ngunit may mas malalim pang kahulugan dito. Ang mga ubas ay kailangang **madurog** bago maging alak. Ang bunga ay dapat mamatay bilang bunga upang mabago tungo sa isang bagay na higit na dakila. Inihula ni Isaias tungkol sa Mesiyas: "Siya'y dinurog dahil sa ating mga kasamaan" (Isaias 53:5). Si Cristo ay dinurog — sa krus, sa ilalim ng bigat ng kasalanan ng sanglibutan — upang ang bagong alak ng Bagong Tipan ay makadaloy. Kung walang pagkadurog, walang alak. Kung walang kamatayan, walang muling pagkabuhay. Kung walang krus, walang binyag. Ito mismo ang sinabi ni Jesus:

Katotohanan, katotohanang sinasabi ko sa inyo, Maliban ang butil ng trigo ay mahulog sa lupa at mamatay, ay natitira siyang magiisa; nguni't kung mamatay, ay nagbubunga ng marami. Ang umiibig sa kaniyang buhay ay mawawalan nito; at ang napopoot sa kaniyang buhay sa sanglibutang ito ay maiingatan yaon sa buhay na walang hanggan.

— *Juan 12:24-25*

Ang ubas ay dinurog. Ang binhi ay nahuhulog sa lupa at namamatay. Ang mananam-palataya ay bumababa sa tubig. Ang huwaran ay laging pareho: kamatayan muna, saka buhay. At ginawa itong personal ni Jesus — kung iniibig mo ang iyong buhay, mawawalan ka nito. Kung ipaubaya mo ito, mapapanatili mo ito magpakailanman. Iyan ang ipinahahayag ng binyag.

At sa Huling Hapunan, kinuha ni Jesus ang saro ng alak at sinabi: "Ito ang aking dugo ng bagong tipan, na ibinubuhos para sa marami sa ikapagpapatawad ng mga kasalanan" (Mateo 26:28). Tinutukoy ito ni Bullinger sa kanyang *Figures of Speech Used in the Bible* bilang isang **Metapora**: " 'Ito ang aking katawan' ... Ang pandiwang 'is' sa kasong ito ay nangangahulugang *kumakatawan*." Ang tinapay ay hindi literal na laman; ang alak ay hindi literal na dugo. Ang mga ito ay *kumakatawan* sa katawang binali at sa dugong ibinuhos. At kung ang saro sa Huling Hapunan ay isang metapora — isang nakikitang tanda na kumakatawan sa isang di-nakikitang katotohanan — kung gayon ang tubig sa Cana at ang tubig ng binyag ay gumagana sa parehong lohika. Ang tubig ay hindi ang bagay mismo; ito ang tanda na tumuturo sa bagay. Ang alak ay kumakatawan sa dugo. Ang tubig ay kumakatawan sa kamatayan at muling pagkabuhay. Ang tanda ay totoo; ang katotohanang nasa likod nito ay higit na dakila pa. Pagkatapos ay gumawa Siya ng isang kamangha-manghang pahayag:

Datapuwa't sinasabi ko sa inyo, na buhat ngayon ay hindi na ako iinom nitong bunga ng ubas, hanggang sa araw na yaon na inumin kong panibago na mga kasalo ko kayo sa kaharian ng aking Ama.

— *Mateo 26:29*

Isinesela Niya ang tipan gamit ang alak — at pagkatapos ay tumitigil sa pag-inom. Ang susunod na saro ay nakalaan para sa langit, sa piging-kasalan ng Kordero (Pahayag 19:7–9). Upang maunawaan ang bigat nito, kailangan nating unawain ang mga kau-galiang pangkasalan sa Galilea noong panahon ni Jesus, sapagka't ang buong ministeryo Niya ay sumusunod sa sinaunang huwarang ito:

Una, ang lalaking ikakasal ay **nagbabayad ng bigay-kaya** para sa nobya. Nagbayad si Cristo ng sarili Niyang dugo (Unang Pedro 1:18–19). Ikalawa, ang lalaking ikakasal ay

nagbubuhos ng alak at nag-aalok ng saro sa nobya. Kung siya'y iinom, tinatanggap niya ang tipan. Ito ang komunyong — ang saro ng Bagong Tipan. Ikatlo, ipinapahayag ng lalaking ikakasal: **"Ako'y paroroon upang ipaghanda ko kayo ng dako"** — ang mismong mga salitang sinabi ni Jesus sa Kanyang mga alagad (Juan 14:2). Ikaapat, **babalik** ang lalaking ikakasal upang dalhin ang nobya sa piging-kasalan. Ito ang Ikalawang Pagparito. At ikalima, ang **piging-kasalan** na may bagong alak — ang hapunang-kasalan ng Kordero.

Saan naroroon ang binyag sa pagkakasunod-sunod na ito? Tinanggap na ng nobya ang saro — sumampalataya na siya. Ang binyag ay ang **hayag na pagpapahayag** ng pakikipag-ugnay bilang kasintahan. Ito ang paunawa sa harap ng mga saksi na tinanggap mo ang tipan. Uminom ka na sa saro. Sinabi mo nang "oo" sa Kasintahang-lalaki. Ngayon ay ipinapahayag mo ito nang hayagan sa tubig, at hinihintay mo ang Kanyang pagbabalik. Ang tubig sa Cana ay naging alak. Ang tubig ng binyag ay umaakay sa alak ng buhay na walang hanggan. Ang unang himala ay tumuturo sa huling hapunan, na tumuturo naman sa piging-kasalan sa langit. Ang sinulid ay hindi napuputol.

Ngunit may higit pa sa mga detalye sa Cana para sa mga may mata upang makakita. Sinasabi sa atin ni Juan na mayroong **anim** na tapayang bato (Juan 2:6). Ang anim ay ang bilang ng tao, na nilikha sa ikaanim na araw. Ang bato ang sangkap ng Kautusan—ang mga tapyas ay bato. Ang anim na tapayang bato na puno para sa paglilinis ay kumakatawan sa taong nasa ilalim ng Kautusan, nagsusumikap linisin ang sarili sa pamamagitan ng pagsunod sa ritwal. Pinupuno ni Jesus ang mga ito at binabago ang laman nito: ang taong nasa ilalim ng Kautusan ay nagiging taong nasa ilalim ng biyaya. Nangatili ang sisidlang-bato, ngunit lubos na nagbabago ang laman nito.

At pansinin kung sino ang nakaunawa sa himala: "Hindi nalalaman ng pangulo ng kapistahan kung saan nanggaling iyon, ngunit **nalalaman ng mga alilang nagsikuha ng tubig**" (Juan 2:9). Ang kinatawang panrelihiyon, na nakaupo sa dulo ng hapag, ay hindi naunawaan ang pinagmulan ng pagbabago. Ngunit ang mga alila—yaong mga *lumahok sa gawain*, na sumalok ng tubig gamit ang sarili nilang mga kamay—nalaman nila nang eksakto kung saan galing ang alak. Ito ang patotoo ng binyag. Maaaring magtalo ang teologo. Maaaring magdeliberasyon ang institusyon. Ngunit ang isang bumaba sa tubig at itinaas mula rito ay **nalalaman** kung ano ang nangyari. Naroon sila noong ang tubig ay naging alak.

Dapat din nating tandaan na nang idiin ni Maria si Jesus na kumilos, sumagot Siya: "Hindi pa dumarating ang aking oras" (Juan 2:4). Ang Kanyang *oras* ay ang krus. Ang Cana ay isang paunang-tanaw—isang paglasap bago ang lubos na pagbabagong magaganap sa Kalbaryo. At sa krus, nang tusukin ng kawal ang Kanyang tagiliran, lumabas ang **tubig at dugo** (Juan 19:34). Ang dalawang sangkap ng Bagong Tipan: tubig para

sa paglilinis, dugo para sa pagsesela ng tipan. Ang paunang-tanaw sa Cana ay naging katotohanan sa Golgota.

May isa pang huling sinulid sa tapiseryang ito na buong-buo nang naghahabi sa binyag at sa kasalan. Sa kaugaliang pangkasalan sa Galilea, isinasawsaw ng nobya ang sarili sa isang *mikvah* **bago** ang seremonya ng kasalan. Nililinis niya ang sarili sa pamamagitan ng tubig bago maisela ang tipang-kasalan. Ito ang binyag sa pinakalantad nitong anyong tipolohikal: ang Nobya ni Cristo ay naghahanda sa sarili sa pamamagitan ng tubig bago ang hapunang-kasalan ng Kordero.

Tayo'y mangagalak at tayo'y mangagsayang mainam, at siya'y ating luwal-hatiin; sapagka't dumating ang pagkakasal ng Cordero, at ang kaniyang asawa ay nahahanda na. At sa kaniya'y ipinagkaloob na damtan ang kaniyang sarili ng mahalagang lino, makintab at tunay; sapagka't ang mahalagang lino ay siyang mga matuwid na gawa ng mga banal.

— *Pahayag 19:7-8*

Ang Nobya ay **naghanda ng kanyang sarili**. Paano? Sa pamamagitan ng tubig. Sa pamamagitan ng mikvah ng Bagong Tipan. Sa pamamagitan ng binyag. At pinagtitibay ni Pablo ang kaugnayang ito: "Sapagka't ang lahat na sa inyo ay binautismuhan kay Cristo ay **ibinihis si Cristo**" (Galacia 3:27). Ang binyag ay ang pagsusuot ng damit-kasalan—ang mahalagang lino, malinis at maputi. At ang gramatika ang gumagawa sa pagkakaiba nang malinaw: ang ebaptisthēte βαπτίζω^{G907} ay aoristo **pasibo**—binyagan ka ng Dios patungo kay Cristo; ikaw ang kinilusan. Ngunit ang enedusasthe ἐνδύω^{G1746} ay aoristo **panggitna**—ikaw mismo ang nagsuot kay Cristo, tulad ng isang nobyang nagbibihis para sa kanyang kasalan. Pasibo at panggitna sa iisang talata: inilalagay ka ng Dios kay Cristo, at isinusuot mo Siya. Kapwa kailangan ang dalawa. Wala sa mga ito ang maaaring gawin sa isang taong walang malay. Kung wala ito, hindi pa nadadamitan ang Nobya para sa piging.

Pinagtitibay ni Wilson sa kanyang *Bible Types* ang mga sinulid na ito. Sa ilalim ng "Alak," isinulat ni Wilson na ang alak ay "kumakatawan sa kagalakan ng buhay-Kristiyano na ibinibigay ng DIOS sa mananampalataya." Sa ilalim ng "Kordero": "Lubos na malinawanag na ang korderong ito ay isang tipo ng Panginoong JESUCRISTO... Ang tugon ni Abraham ay nagpapahiwatig ng parehong katotohanan, sapagka't sinabi niya, 'Ang Dios ang maglalaan ng Kanyang sarili na maging kordero para sa handog na susunugin.' Hindi sinabing Siya'y 'maglalaan lamang para sa Kanyang sarili.' Ang Panginoong JESUS ay noon at ngayon ay isa sa mga persona ng Pagka-Dios, at ibinigay Niya ang Kanyang sariling sarili upang maging hain." At sa ilalim ng "Kasuutan": ang mga kasuutan ng Kasulatan ay kumakatawan sa nakikitang katangian at katayuan ng nagsusuot nito. Ang "mahalagang lino, malinis at maputi" ng Pahayag 19:8 ay ang katuwiran ng mga banal—at

ang binyag ang sandaling isinusuot ang kasuutang iyon. Ang Nobya ay hindi dinadamin sa pamamagitan ng iba. Naghahanda siya ng sarili niya.

At ang Kordero ng Dios na nagbigay ng Kanyang sarili ay hindi isang nag-iisang larawang-tipolohikal na nakahiwalay sa iisang talata lamang. Isinaad ng Torah ang Kordero sa hindi kukulangin sa tatlong saligang bahagi — Genesis 22:8 (ang sabi ni Abraham, «*Ang Dios ang maglalaan ng Kanyang sarili na kordero*»), Exodo 12:22 (ang kordero ng Paskuwa na ang dugo ay isinawsaw gamit ang hisopo), at Levitico 14 (ang dalawang ibon ng ketongin, ang isa'y pinatay sa ibabaw ng umaagos na tubig). Kapag ang mga kodigo sa palibot ng mga bahaging ito ay sinukat bilang isang nagkakaisang larangan, kapansin-pansin ang pagkakahanay: ang mga terminong Hebreo na may kaugnayan sa kordero — *seh* (kordero), *dam* (dugo), *kapar* (tubusin), *tabal* (isawsaw), *Yeshua*, *Mashiach* — ay paulit-ulit na lumilitaw sa saklaw ng maramihang-angkla sa isang antas ng pagkakaugnay na ilang ulit na mas mataas kaysa sa antas na pagkakataon lamang. Ang Kordero ay hindi isinaad sa iisang talata lamang. Ang bokabularyo ng Kordero ay natatakan sa tatlong angkla ng Torah na sumasaklaw sa mga patriarka, sa Exodo, at sa kautusang-saserdotal. Binasa ni Wilson ang ibabaw; pinagtitibay ito ng watermark. Ang anino ay iisang Kordero, hinango mula sa tatlong pahina, natupad sa iisang Katawan. Ang mabinyagan kay Cristo ay ang makaisa sa Kordero na sinimulang pangalanan ng Torah sa Bundok Moriah, inilapat gamit ang hisopo sa Egipto, at isinawsaw sa umaagos na tubig sa paglilinis ng ketongin — ang iisang Kordero sa bawat pahina, ang iisang dugo sa krus, ang iisang tubig na nagtataas sa mananampalataya nang malinis.

Taglay ang tapiseryang ito ng tubig, alak, at tipan, lumingon na tayo ngayon sa pangyayari mismo—ang sandaling humakbang ang Kasintahang-lalaki sa Jordan at ipinakita sa atin ang daan.

Nang magkagayo'y naparoon si Jesus mula sa Galilea at lumapit kay Juan sa ilog ng Jordan, upang siya'y bautismuhan niya. Datapuwa't ibig siyang sansalain ni Juan, na nagsasabi, Kinakailangan ko na ako'y iyong bautismuhan, at ikaw ang naparirito sa akin? Nguni't pagsagot ni Jesus ay sinabi sa kaniya, Payagan mo ngayon: sapagka't ganyan ang nararapat sa atin, ang pagganap ng buong katuwiran. Nang magkagayo'y pinayagan niya siya.

— *Mateo 3:13-15*

Ang Tagapagligtas ay mga tatlumpung taong gulang nang lumapit Siya sa ilog. Pag-isipan ang mga naganap na sa Kanya bilang sanggol: tinuli Siya sa ikawalong araw, ayon sa Kautusan (Lucas 2:21). Iniharap Siya sa templo, ayon sa iniutos ni Moises (Lucas 2:22–24). Kinalong Siya ni Simeon. Nagpasalamat si Ana sa Kanya. Bawat ritwal na inilaan ng Lumang Tipan para sa isang sanggol ay isinagawa sa sanggol na si Jesus. Ngunit

hindi Siya binyagan. Hindi noong bagong-silang. Hindi noong bata. Hindi noong kabataan pa. Naghintay Siya ng tatlumpung taon, saka lumakad patungo sa Jordan sa sarili Niyang lakas at sa sarili Niyang pasya. Kung nilalayon ng Dios na ibigay ang binyag sa mga sanggol—gaya ng pagtutuli—tatanggapin sana ito ng Anak ng Dios bilang sanggol. Hindi Niya ito tinanggap. Tinanggap Niya ito bilang isang may-malay at kusang-loob na may sapat na gulang. Ito ang una at pinakamahalagang sangkap ng huwaran: **may-malay, kusang-loob na pagsunod**. Dumating si Jesus sa Jordan hindi upang tumanggap ng paglilinis mula sa sariling kasalanan, sapagka't Siya ang walang-kasalanang Kordero ng Dios, kundi upang makiisa sa nalabing bahagi ng Israel at markahan ang simula ng Kanyang landas na Mesianiko. Itinakda Niya ang pamantayan para sa bawat alagad na susunod.

Pagmasdan ang wikang ginagamit ng Espiritu Santo. Isinulat ng ebangelista na dumating si Jesus upang bautismuhan, gamit ang salitang Griyego na baptizō βαπτίζω^{G907}. Walang kalabuan sa terminong ito. Ang *baptizo* ay ang isawsaw, ilubog, ipailalim, o lubusang isadsad sa tubig. Ito ay naiiba sa terminong rhantizō ῥαντίζω^{G4472}, na tumutukoy sa pagwiwisik, o sa *cheō* (G5495), na tumutukoy sa pagbubuhos. Mayroon ang mga Griyego ng mga salita para sa pagwiwisik at pagbubuhos; kung ninais ng Espiritu na ilarawan ang gayong gawain, ginamit sana Niya ang mga ito. Sa halip, pinili Niya ang salitang nangangahulugan ng lubusang pagtakip sa paksa sa tubig.

Nang magpasakop si Jesus kay Juan, nagpasakop Siya sa isang gawain ng paglulubog. Hindi ito isang simbolikong pagwiwisik ng ilang patak sa noo; ito ang sinadyang paglubog ng Anak ng Dios sa ilog. Ang pangatwiran ang alinmang ibang paraan ay ang lampasan ang bigat-pangwika ng teksto at balewalain ang mismong larawan ng kamatayan, paglilibing, at muling pagkabuhay ni Cristo na kinatatawanan din ng binyag.

At sa Jordan, may isang kahanga-hangang bagay na naganap: naroon ang buong Trinidad.

At nang mabautismuhan si Jesus, pagdaka'y umahon sa tubig: at narito, nangabuksan sa kaniya ang mga langit, at nakita niya ang Espiritu ng Dios na bumababang tulad sa isang kalapati, at lumalapag sa kaniya; At narito, ang isang tinig na mula sa mga langit, na nagsasabi, Ito ang sinisinta kong Anak, na siya kong lubos na kinalulugdan.

— Mateo 3:16-17

Pansinin ang parirala, "umahon sa tubig." Kinakailangan ng teksto na Siya'y nasa tubig muna. Ang pagbaba ng Espiritu at ang tinig ng Ama ang naglilingkod bilang banal na pagpapatibay-tatak sa gawaing ito. Hindi nagsalita ang Ama noong ang Anak ay sanggol lamang; nagsalita Siya noong ang Anak ay ganap nang lalaki, aktibong nakikiisa sa pagsunod ng pananampalataya.

At dito, sa Jordan, umaabot ang sinaunang huwaran sa pinakalubos nitong pagpapahayag. Bumaba si Jesus sa tubig sa pagsunod—ngunit nang Siya’y umahon, nagsalita ang **Ama** mula sa langit at bumaba ang **Espiritu** tulad ng isang kalapati. Kumilos si Jesus; pinagtibay ito ng Ama at ng Espiritu mula sa itaas. Ito rin ang parehong huwaran na umalingawngaw sa bawat kabanata ng kasaysayang-pangkaligtasan: pumasok si Noe sa arka, at **ipininid ng Dios ang pinto**. Naglakad ang Israel sa Dagat na Pula, at **hinawakan ng Dios ang mga dingding ng tubig**. Humakbang ang mga saserdote sa Jordan, at **pinatigil ng Dios ang agos**. Sa bawat pagkakataon, ang tao ay kusang humahakbang, at ang Dios ang gumagawa ng pagsesela. Sa binyag ng Anak, pinagtibay ng Trinidad ang huwarang ito sa pinaka-hayag na paraang maaaring isipin. Ang mananampalataya ay bumababa sa tubig sa pamamagitan ng pananampalataya; tinatapos ng Ama, Anak, at Espiritu ang gawain mula sa langit.

Kung ang walang-kasalanang Anak ng Dios—na hindi nangangailangan ng pagsisisi na ipinangaral ni Juan—ay itinuring itong “nararapat ang pagganap ng buong katuwiran” sa pagpapasakop sa paglulubog bilang isang may sapat na gulang, paano makapagbibigay-katuwiran ang iglesya na palitan ito ng pagwiwisik sa mga sanggol na walang malay? Ang gawin ito ay ang magmungkahi ng isang huwarang higit na mataas kaysa sa itinakda ni Cristo.

Kapag binibinyagan natin ang isang may sapat na gulang na mananampalataya, hindi lamang tayo nagsasagawa ng isang seremonyang panrelihiyon; ginagaya natin ang kilos ng ating Panginoon. Ipinapahayag natin na tayo’y lumapit na sa Kanya, na nauunawaan natin ang halaga ng pagiging alagad, at handa tayong sumunod sa Kanya patungo sa tubig ng pagsunod. Malinaw ang huwaran: pagsisisi, pananampalataya, at ang hayag na pagpapahayag sa pamamagitan ng paglulubog ng mananampalataya.

May sumusubok magtalo na ang binyag ay ang “bagong pagtutuli.” Gayunman, sa Colosas 2:11-12, iniuugnay ni Apostol Pablo ang pagtutuli hindi sa binyag sa tubig, kundi sa gawaing espiritwal ng muling-pagkapanganak—ang “pagtutuling hindi gawa ng mga kamay”—na sinusundan ng panlabas na gawain ng paglilibing kalakip ni Cristo sa binyag. Sumusunod ang binyag sa pananampalataya kung paanong sumusunod ang bunga sa ugat.

Hindi dumating si Jesus sa Jordan upang italaga; dumating Siya upang makiisa sa gawain ng Dios. Itinatag Niya ang huwaran ng Kaharian: kailangan munang maging alagad ang isang tao bago mabinyagan. Pinagtibay ng gramatika ng Dakilang Pag-uutos ang pagkakasunod-sunod na ito. Sa Mateo 28:19, ang tanging pautos—ang tanging tuwirang utos—ay ang mathēteusate μαθητεῖω^{G3100}: “gawing alagad.” Ito ay aoristo aktibong pautos. Ang salitang baptizontes βαπτίζω^{G907} ay hindi ikalawang utos; ito ay isang kasalukuyang aktibong **participyo**, na nasa ilalim ng pangunahing pandiwa. Inilalarawan ng pagbibinyag kung *paano* mo isinasagawa ang utos na gawing alagad. Ini-

lalagay ng gramatika ang pagiging alagad muna at ang binyag pangalawa—hindi bilang huling-kaisipan, kundi bilang paraan kung saan ang alagad ay hayag na nakikilala. Hindi mo maaaring bautismuhan ang isang tao patungo sa pagiging alagad; binibinyagan mo ang mga naging alagad na. Ang baligtarin ang pagkakasunod-sunod na ito ay ang lituhin ang katangian ng Bagong Tipan. Sa lumang kaayusan, ang isang tao ay isinilang sa tipan sa pamamagitan ng dugo; sa bagong kaayusan, ang isang tao ay isinilang sa tipan sa pamamagitan ng Espiritu sa pamamagitan ng pananampalataya. Dahil ang bagong kapanganakan ay usapin ng puso at hindi ng laman, ang tanda ng kapanganakang iyon ay dapat ilaan lamang para sa mga makapagpapatotoo sa katotohanan ng gawain ng Espiritu.

Tumitingin tayo sa Jordan hindi para sa isang mungkahi, kundi para sa isang atas. Si Cristo ang ating huwaran. Ang sumunod sa Kanya ay ang lumakad sa Kanyang mga daan, manatili sa Kanyang mga kahulugan, at lumahok sa gawain ng pagsunod na Siya Mismo ang nagpasimula. Ang anumang kulang dito ay isang paglihis mula sa landas ng Guro.

Chapter 12

Ipinanganak sa Tubig at Espiritu

Ang pagtatagpo nina Jesus at Nicodemo sa Juan 3 ay nananatiling isa sa pinakamaling-unawaang bahagi ng Bibliya. Malimit itong ituring na isang misteryong di-malulutas, gayunma't ito ay sandali kung kailan si Jesus ay nagsasalita nang tuwiran. Si Nicodemo, isang pinuno ng mga Judio at isang guro sa Israel, ay lumapit kay Jesus sa gabi, marahil ay naghahangad na tawirin ang agwat sa pagitan ng kanyang mahigpit na tradisyonalismo at ng hindi maikakailang kapangyarihang saksi niya sa ministryo ng Panginoon. Napa-roon siya na inaasahan ang isang diskurso tungkol sa Kautusan o sa panahon ng Mesiyas; sa halip, tinanggap niya ang isang hinihinging kailangan siyang ipanganak nang lubos na muli. Ang bokabularyong ito ay hindi sana dapat naging banyaga sa kanya. Sa kau-galiang Judio ukol sa mga proselita, ang isang Hentil na nakumberte na dumaan sa paglubog ay itinuturing na «*isang sanggol na bagong panganak*» (Talmud, Yevamot 22a) — isang legal na pahayag, isang seremonya ng laman. Alam ni Nicodemo ang wika ng muling ka-panganakan. Ngunit ang hinihingi ni Jesus ay isang bagay na hindi kailanman kayang tu-parin ng ritwal ng proselita: hindi isang seremonyal na paghuhugas, kundi isang kapan-ganakan **sa pamamagitan ng Espiritu ng Dios**. «*Ang ipinanganak ng laman ay laman nga; at ang ipinanganak ng Espiritu ay espiritu nga*» (Juan 3:6). Ang tradisyon ng proselita ay laman — isang pahayag na gawa ng tao. Nagsalita si Jesus tungkol sa hangin na «*hu-mihihip kung saan niya ibig*» (Juan 3:8), ang soberanong gawa ng Dios na hindi kayang atasan ng sinumang rabi at hindi kayang likhain ng anumang ritwal. At sinaway niya si Nicodemo: «*Ikaw ang guro sa Israel, at hindi mo nauunawa ang mga bagay na ito?*» (Juan 3:10) — ikaw na nagtuturo sa iba tungkol sa pagpasok sa tipan ay hindi mo nakikilala ang tunay na pintuan kahit na ito'y nakatayo sa harap mo.

Agad at ganap ang sagot ni Jesus:

Sumagot si Jesus at sa kaniya'y sinabi, Katotohanan, katotohanang sinasabi ko sa iyo, Maliban na ang tao'y ipanganak na muli, ay hindi siya makakakita ng kaharian ng Dios.

— Juan 3:3

Ang parirala gennaō γενηάω^{G1080} anōthen ἄνωθεν^{G509} ang siyang bisagra kung saan umiikot ang buong pag-uusap na ito. Ang ipanganak anōthen ἄνωθεν^{G509} ay may dalawa-hang kahulugan: nangangahulugan itong ipanganak «mula sa itaas,» sa pamamagitan ng gawa ng Dios, ngunit maging «muli» o «panibago,» na nagpapahiwatig ng isang

tiyak na ikalawang pasimula. Hindi ito isang pagpapabuti sa lumang pagkatao, ni hindi rin isang simpleng ritwal na relihiyoso na idinaragdag sa isang panghabambuhay na pagkakaanib. Ito ay isang bagong genesis. At ang gramatika ng pandiwang Griyego gennēthē γεννᾶω^{G1080} ang siyang lumulutas sa tatlong tanong nang sabay-sabay. Ito ay **aorist** — isang tiyak na pangyayari na minsanang gaganapin, hindi isang unti-unting proseso. Ito ay **passive** — hindi mo pinapanganak ang iyong sarili; ikaw ang pinapananganak; ang Dios ang tagagawa, at ikaw ang tumatanggap. At ito ay **subjunctive** — isang kondisyon na dapat matupad: «*maliban*» na ang isa ay ipanganak. Ang gramatika mismo ay winawasak ang anumang paniwalang ang muling kapanganakan ay isang bagay na kayang gawin ng tao sa kanyang sarili, o kayang isagawa ng isang simbahan sa isang sanggol. Ito ay isang soberanong gawa ng Dios, ginagawa sa isang tao, sa isang tiyak na sandali.

Si Nicodemo, na nag-iisip sa mga kategorya ng laman, ay agad na sumusubok na ibaba ang kapanganakang ito sa isang imposibleng biyolohikal. Nagtanong siya, “Paanong maipanganak ang isang tao kung matanda na siya?” Hindi umatras si Jesus; nilinaw niya ang katangian ng kapanganakang ito:

Sumagot si Jesus, Katotohanan, katotohanang sinasabi ko sa iyo, Maliban na ang tao’y ipanganak ng tubig at ng Espiritu, ay hindi siya makapapasok sa kaharian ng Dios.

— *Juan 3:5*

Pansinin ang sinabi ni Jesus kasunod nito: «*Ang ipinanganak ng laman ay laman nga; at ang ipinanganak ng Espiritu ay espiritu nga*» (Juan 3:6). Dalawang kapanganakan. Dalawang uri. Bawat tao ay naranasan na ang una — naanyuan tayo sa tubig, dinala sa mga tubig ng sinapupunan, at inilabas sa daigdig sa pamamagitan ng tubig. Iyon ang kapanganakan ng laman. Ibinigay nito sa atin ang buhay pisikal. Ngunit sinasabi ni Jesus kay Nicodemo: hindi sapat ang kapanganakang iyon. Kailangan mo ng ikalawang kapanganakan — hindi ng laman, kundi ng Espiritu. Sa unang pagkakataon, lumabas ka sa tubig nang di-namamalayan, nang walang pagpili. Sa ikalawang pagkakataon, ikaw mismo ang bababa sa tubig nang malay, sa pamamagitan ng pananampalataya, at ilalabas ka ng Espiritu sa kaharian.

Ang huwaran na ito ay umaalingawngaw mula sa paglikha mismo. Sa Genesis 1:2, ang lupa ay walang anyo, natatakpan ng tubig — ang tehom תְּהוֹם^{H8415}, ang sinaunang kalaliman, ang kalawakang walang-hanggan — at ang Espiritu ng Dios ay *gumagalaw* sa ibabaw ng tubig. Ang salitang Hebreo para sa “gumagalaw” ay rachaph רָחַף^{H7363}, at inihahayag ng leksikong Brown-Driver-Briggs kung ano talaga ang ibig sabihin nito: *lumukob, dumapo, pumagaspas* — gaya ng isang inahing ibon na lumulukob sa kanyang mga itlog. Ginagamit din ng Deuteronomio 32:11 ang parehong salita: «*Parang aguila na*

kumikilos ng kaniyang pugad, na yumuyungyong sa kaniyang mga inakay» (Deuteronomio 32:11). Hindi lamang dumaan ang Espiritu sa ibabaw ng tubig. Siya ay *dumapo* sa ibabaw nito — at ang buhay ay lumitaw. Sa sinapupunan, ang bata ay napapalibutan ng tubig, at hinihipan ng Dios ang buhay — at ang bata ay lumalabas. Sa bautismo, ang mananam-palataya ay bumababa sa tubig, at ang Espiritu ay gumagalaw — at ang bagong buhay ay lumalabas. Espiritu at tubig, magkasama, humahango ng buhay. Mula sa paglikha, hanggang sa sinapupunan, hanggang sa Jordan. Ang parehong huwaran. Ang parehong Dios.

At ang kaugnayan sa pagitan ng agila at ng Espiritu ay mas malalim pa kaysa sa magkatuwang na salitang-ugat. Ang watermark ng Deuteronomio 32:11 ay taglay ang salitang *rachaph* רַחַפֿ ^{H7363} —lumukob, dumapo—na kasabit sa **loob** ng talata. Ang talata tungkol sa agilang lumulukob sa kanyang mga inakay ay taglay ang mismong salitang **lumukob** na natahi sa sarili nitong mga katinig. At dumadaloy sa talata: *ruach* (espiritu), *yalad* (ipinanganak), *chadash* (bago), *chayyim* (buhay), *tabal* (ilubog), at *Yeshua*. Nakapaligid dito: *mayim* (tubig) at *Mashiach* (Mesiyas). At kapag binasa nang pahalang sa pahina, ang watermark ay bumabaybay ng isang salita: *ruach—espiritu*. Ang dalawang talatang nagkakaisa sa salitang-ugat na *rachaph*—Genesis 1:2 at Deuteronomio 32:11—ay pareho na taglay ang bokabularyo ng muling kapanganakan sa kanilang mga katinig. Ang Espiritung dumapo sa ibabaw ng tubig ng paglikha at ang agilang lumulukob sa kanyang mga inakay ay iisang May-akda, iisang huwaran, iisang layunin: dalhin ang buhay mula sa kung ano ang walang-ano, at ang muling kapanganakan mula sa kung ano ang patay. At ang teolohiya ng muling kapanganakan na sinasabi ni Jesus kay Nicodemo ay hindi nakatali lamang sa isa o dalawang talata ng Torah — dala ito ng ibabaw ng Pentateuko bilang isang paulit-ulit na huwaran, at ang ilalim nitong sangkap ay umaalingawngaw sa parehong bokabularyo kung saan ipinapangaral ito ng ibabaw. Ang huwaran ay lumilitaw sa mga talata ng pagtutuli-ng-puso (Genesis 17:14, Deuteronomio 10:16, Deuteronomio 30:6), sa pagtutuling-dugo ni Zipora (Exodo 4:24–26), sa tubig ng paghihiwalay (Mga Bilang 19:12), sa paghuhugas sa Araw ng Pagbabayad-sala (Levitico 16:30), sa baha (Genesis 7:1, 7:16, 8:4), sa Espiritung dumadapo sa ibabaw ng tubig ng paglikha (Genesis 1:2), sa pagtawid sa Dagat na Mapula (Exodo 14:22), sa batong hinampas (Exodo 17:6), sa hugasang tanso (Exodo 30:18), sa agilang lumulukob sa kanyang mga inakay (Deuteronomio 32:11), sa Akedah (Genesis 22:8), at sa pagbabaligtad ng pagkabulag-ng- puso (Deuteronomio 29:4). Sa bawat angkla, ang watermark sa ilalim ng talata ay umaalingawngaw sa bokabularyong ipinapangaral na ng talata — *tubig, Espiritu, puso, dugo, pagtutuli, buhay, bago* — at nang subukan ang kalapitan laban sa mga kontrol na hinaluang-titik, ang pag-uulit ng mga salitang ito sa ibabaw ng maraming-angkla ay makabuluhang mas mataas kaysa sa antas ng haluan. Hindi namin itinutulak ang estadistika tungo sa isang doktrina. Ang doktrina ay ang sinasabi na ng ibabaw: ang huwaran ng muling kapanganakan ay hindi bagong-imbento sa Bagong Tipan kundi isang pangako sa buong Torah. Dapat itong nakita ng guro ng Israel. Sin-

away siya ni Jesus dahil sa hindi niya ito pagkakita. Ang watermark ay nagpapatibay lamang ng bagay na binabasa na ni Nicodemo sa ibabaw sa buong buhay niya, may Tanakh na nakabukas sa kanyang kamay.

Ang partikular na mga talata ang nagpapatibay sa abstraktong resulta. Sa **Exodo 4:25** — ang pinaka-kakaibang tipolohiya sa Torah, kung saan pinutol ni Zipora ang kanyang anak at sumigaw, «*Tunay na ikaw sa akin ay isang asawang mabagsik*» — ang salitang Hebreo chatan חַתָּן^{H2860} (kasintahang-lalaki) ay nakaenkod sa maraming di-basta-basta na paglaktaw sa loob ng talata, at ang kapar כַּפָּר^{H3722} (pagbabayad-sala) ay nakaenkod sa paglaktaw na -87. Ang talata kung saan iniligtas ng isang asawang babae ang kanyang kasintahang-lalaki sa pamamagitan ng pagtutuling-dugo ay taglay ang **kasintahang-lalaki, pagbabayad-sala**, at **dugo** na tinahi sa sarili nitong mga katinig. Sa **Genesis 8:4** — kung saan nagpahinga ang daong sa Ararat matapos ang baha — ang salitang-ugat na Hebreo qum קִיּוּם^{H6965} (bumangon) ay nakaenkod sa paglaktaw na -126 sa loob ng talata ng pagpapahinga. Sa **Deuteronomio 30:6** — ang pangako ng pagtutuling-puso — ang *lev* (puso) at *mul* (tuliin) ay nakaupo sa pinakamasikip na agwat katabi ng *ruach*, *chai*, at *Yeshua*. Bawat isa sa labinsiyam na angkla ay taglay ang sarili nitong watermark na tiyak sa naratibo; ipinapakita ng nagkakaisang larangan na silang lahat ay nagtatagpo sa parehong bokabularyo. Ang mga pinaka-kakaibang kuwento ng Torah — isang komadrona na humihiwa sa kanyang anak gamit ang batong-pingkian, isang bahang humuhupa sa isang bundok, isang bayang matigas ang ulo na ipinangakuan ng isang operasyon-sa-puso — ay hindi na kakaiba kapag binasa nang bukas ang dalawang antas. Iisang ebanghelyo sila, na isinulat nang dalawang beses.

Dapat nating labanan ang pagnanais na paghiwalayin ang "tubig" mula sa "Espiritu" o alegorisahin ang tubig hanggang mawala ito. Ang dakilang si Bullinger, sa kanyang makapangyarihang akda na *Figures of Speech Used in the Bible* (1898), inuuri ang Juan 3:5 bilang isang **Hendiadys** — dalawang salitang nagpapahayag ng isang bagay — at binabasa ang konstruksyon bilang «tubig-at-Espiritu» na magkasamang nagsasaad ng nag-iisang soberanong paglilinis ng Espiritu. Tumpak ang kanyang gramatikal na pagbasa, at ang punto sa ilalim nito ay ang mismong punto na pinaghihirapang ingatan ng aklat na ito: ang *Espiritu* ang nagbibigay ng muling kapanganakan, kailanma'y hindi ang tubig sa sarili nito. Ang tubig ay hindi ang sanhi ng muling kapanganakan — kung ito nga, ang bautismo sa sanggol ay talagang magdadala ng kaharian, at mawawala ang Sola Fide. Ngunit ang iwanan ang usapin doon ay isang kulang-na-pagbasa sa kasaysayang kontekstong ito. Nagsasalita si Jesus kay Nicodemo sa isang daigdig kung saan si Juan Bautista, sa loob ng mga buwan, ay tumatawag na sa Israel sa isang pampubliko, pisikal na *mikvah* ng pagsisisi, at ang makahulang background ng Ezekiel 36:25–27 ay nailagay na ang malinis na tubig at ang nananahang Espiritu magkatabi bilang kambal na tanda ng Bagong Tipan. Hindi na kailangang ipaliwanag kay Nicodemo ang tayutay na hendiadys; kailangan niyang unawain kung bakit ang gawain ng Espiritu na nagbibigay ng

muling kapanganakan ay magkakaroon ng panlabas, pampubliko, at pisikal na kasama — isang tandang isinasagawa hindi ng saserdote kundi sa *mananampalatayang malay* na nakarinig, nagsisi, at bumaba sa ilog. At kinumpirma mismo ni Jesus ang anyong maydalawang-sangkap sa talata 6: «*Ang ipinanganak ng laman ay laman nga; at ang ipinanganak ng Espiritu ay espiritu nga*» — dalawang kapanganakan, dalawang uri. Ang tubig sa Juan 3:5 ay hindi nagbibigay ng muling kapanganakan; ang Espiritu ang gumagawa nito. Ngunit sinabi ng propeta ng Bagong Tipan na ang gawain ng Espiritu ay tatatakan, sa pampublikong buhay ng bayan ng Dios, ng malinis na tubig na ibubuhos sa kanila — at ang bautismo ng mananampalataya ang mismong tandang iyon: hindi ang sanhi ng kapanganakan, kundi ang iniutos at nakikitang tanda nito. Sa konteksto ng unang siglo, ang ministeryo ni Juan Bautista — na naunang naganap kaysa sa pag-uusap na ito — ay lumaganap na sa kamalayan ng publiko ang kaugnayan ng pagsisisi at bautismo. Ang maipanganak ng tubig at Espiritu ay ang pagdaan sa paglipat mula sa lumang buhay tungo sa bagong buhay, isang paglipat na biswal at pormal na isinasagawa sa bautismo ng mananampalataya.

At mayroong karagdagang detalye sa talata 8 na itinatago ng Ingles. Nang sabihin ni Jesus, “gayon din naman ang bawa’t ipinanganak ng Espiritu,” ang salitang Griyego para sa “ipinanganak” ay gegennēmenos γεννάω^{G1080} — isang **perfect passive participle**. Ang perfect tense sa Griyego ay naglalarawan ng isang natapos na kilos na ang bunga ay nananatiling may bisa. Ang isang naipanganak na ng Espiritu ay hindi dumaraan sa isang proseso; ang kapanganakan ay *naganap na*, at ang tao ngayon ay nabubuhay sa permanenteng katayuan ng-nakapanganak-na. Hindi mo maaaring bawiin ang sarili mong kapanganakan. At pinatitibay ng passive voice ang inihayag na ng aorist ng talata 3: ang Dios ang nagpapanganak sa iyo. Hindi mo pinapanganak ang iyong sarili; ikaw ay ipinanganak mula sa itaas, at ganoon ka mananatili.

Ngayon ay ihambing natin si Noe sa Kanya na nagsasalita kay Nicodemo. Si Noe, gaya ng ating nakita, ay «*paunawaan ng Dios tungkol sa mga bagay na hindi pa nakikita*» (Hebreo 11:7). Kailanman ay hindi pa niya nasaksihan ang paghatol na kanyang inihahanda. Itinayo niya ang daong batay lamang sa bigat ng salita ng Dios, nagtitiwala sa isang kapahamakang kailanma’y hindi pa nasaksihan ng mata ng tao. Sumampalataya siya nang hindi nakakita — at naligtas sa pamamagitan ng tubig. Ngunit nagsasalita si Jesus kay Nicodemo hindi bilang isang taong sumasampalataya sa hindi-nakikita; nagsasalita siya bilang ang **saksing-nakakita mismo sa langit**.

Katotohanan, katotohanang sinasabi ko sa iyo, Ang nalalaman namin ay sinasalita namin, at ang aming nakita ay pinatototohanan namin; at hindi ninyo tinanggap ang aming patotoo. Kung sinabi ko sa inyo ang mga bagay na nauukol sa lupa at hindi ninyo pinaniniwalaan, paanong paniniwalaan ninyo kung sabihin ko sa inyo ang mga bagay na nauukol sa langit? At walang

umakyat sa langit, kundi ang nanggaling sa langit, sa makatuwid baga’y ang Anak ng tao, na nasa langit.

— *Juan 3:11-13*

Hindi nagpapalagay si Jesus tungkol sa mga kinakailangan ng Kaharian. Hindi siya nagteteolohiya mula sa malayo. Sinasaksihan niya ang kanyang **nakita**. Naroon na siya. *Bumaba* siya mula sa mismong lugar na kanyang inilalarawan. Nang sabihin niyang dapat ipanganak ang isang tao ng tubig at ng Espiritu upang makapasok sa Kaharian, hindi siya nag-aalok ng isang opinyong panrelihiyon — nag-uulat siya ng isang katotohanan mula sa personal na karanasan. Sumampalataya si Noe sa kanyang hindi nakita at naligtas sa pamamagitan ng tubig. Nagsasalita si Jesus tungkol sa kanyang **nakita** na sa langit at sinasabi kay Nicodemo na ang pintuan patungo sa langit na iyon ay nangangailangan ng kapanganakan sa pamamagitan ng tubig at Espiritu. Hindi ito talinghaga para sa Anak ng Dios. Ito ay katotohanan, na ipinahayag ng nag-iisang karapat-dapat magpahayag nito.

Si Jesus ay nakatayo bilang ang pinakadakilang bantay sa kuta. Inilalarawan ng propetang si Ezekiel ang tungkuling ito nang may nakasisindak na linaw:

Nguni’t kung makita ng bantay na dumarating ang tabak, at hindi humihip ng pakakak, at ang bayan ay hindi napagbigyang alam, at ang tabak ay dumating, at maghiwalay ng sinoman mula sa gitna nila; siya’y nahiwalay sa kaniyang kasamaan, nguni’t ang kaniyang dugo ay sisiyasatin ko sa kamay ng bantay.

— *Ezekiel 33:6*

Nakikita ng bantay ang paparating at siya ay nagbababala. Kung siya’y nagbabala at hindi sila nakinig, ang dugo ay nasa kanila. Kung hindi siya nagbabala, ang dugo ay nasa kanya. **Nakita** na ni Jesus ang langit. **Nakita** na niya kung ano ang kinakailangan upang makapasok. At siya ay nagbababala nang may ganap na linaw: ”Maliban na ang tao’y ipanganak ng tubig at ng Espiritu, ay hindi siya makapapasok sa kaharian ng Dios.” Hindi ito isang bagong doktrinang kanyang inimbento para lamang sa okasyong ito. Hindi ito teolohiyang binuo ng mga konsehong pang-simbahan sa ibang panahon. Ito ay ang patotoo ng nag-iisang saksing-nakakita ng langit, na nagsasalita tungkol sa kanyang nakita, na nagbababala sa atin ng kinakailangan. At kung hindi tayo kikilos ayon sa babala, ang kahatulan ay mapupunta sa atin — hindi sa kanya. Hinipan na ng bantay ang pakakak. Ang tabak ay paparating. Ang tanong ay kung tayo ba’y makikinig at susunod, o kung ating ipagwawalang-bahala ang babala at pasanin natin mismo ang bunga nito.

At ginagamit ng bantay ang isang larawang dala niya mula sa bahay ng Ama. Makalawa sa Ebanghelyo ni Juan, inilalarawan ng parehong Jesus na nagsabi kay Nicodemo ng kinakailangan ng Kaharian ang mananampalataya sa isang tiyak at desisibong pangungusap:

Dinirinig ng aking mga tupa ang aking tinig, at sila’y aking nakikilala, at sila’y nagsisisunod sa akin:

— *Juan 10:27*

Hindi ito isang hiwalay na kasabihan. Ito ay isang tatlong-bahaging pagsipi sa Torah sa wikang Griyego, at bawat sugnay ay kasabit sa tela ng Lumang Tipan. Dinggin, kilalanin, sumunod. *Shema, yada, halakh*. Tatlong pandiwang Hebreo na ginagamit ng Torah upang ilarawan ang buong buhay ng tipan.

Dinggin. Binubuksan ng Torah ang kanyang sentral na pagpapahayag sa utos: «*Dinggin mo, Oh Israel: ang Panginoon nating Dios ay isang Panginoon*» (Deuteronomio 6:4). Ang Shema שמע ^{H8085} ang saligang pakikinig — ang pandiwang kinasasaligan ng buong tipan. Nagbabala si Moises: «*Narinig ba kaya kailan man ng mga tao ang tinig ng Dios na nagsalita sa gitna ng apoy, gaya ng narinig mo, at nabuhay?*» (Deuteronomio 4:33). At hinulaan niya ang Isa na darating: «*Palilitawin sa iyo ng Panginoon mong Dios ang isang propeta sa gitna mo, na gaya ko; sa kaniya kayo makikinig ... sinomang hindi makikinig sa aking mga salita na kaniyang sasalitain sa aking pangalan, ay aking sisiyasatin yaon sa kaniya*» (Deuteronomio 18:15–19). Nang sabihin ni Jesus, «*Dinirinig ng aking mga tupa ang aking tinig,*» inaangkin niyang siya ang Propetang iyon — ang Isa na ang tinig ay *dapat* dinggin ng pusong nasa tipan, at ang tinig na hindi kayang dinggin ng walang-kautusan.

Kilalanin. Ang parehong salitang Hebreo — yada ידע ^{H3045} — ay naglalarawan sa pag-aasawa nina Adan at Eva, sa pagkakaibigan ni Moises («*na kilala ng Panginoon sa mukhaan,*» Deuteronomio 34:10), at sa pagtawag kay Abraham («*Sapagka’t siya’y aking kinilala,*» Genesis 18:19). Ang maging yada ידע ^{H3045} -kilala ng Dios ay hindi ang mapasama sa kanyang mga talaan. Ito ay ang mapasa kanyang mga bisig.

Sumunod. Ang pandiwa ng Torah para sa masunuring paglakad — halakh הלך ^{H1980} — ay umaagos mula sa Genesis hanggang Deuteronomio: «*lumakad ka sa kaniyang mga daan*» (Deuteronomio 8:6, 10:12, 30:16). At binabawas ni Jesus ang Torah sa iisang utos: «*Magsisunod kayo sa hulihan ko*» (Mateo 4:19). Ang sumunod ay ang dumingig at lumakad.

Dinggin — Kilalanin — Lumakad. *Shema — yada — halakh*. Ang tatlong-ugnay na lubid ng buhay ng alagad ay isang lubid ng Torah, at itinatali ni Jesus ang kanyang sarili dito bilang ang Pastol na ang mga tupa ay nakikilala sa tatlong tandang ito.

Ngunit kasinsolemne rin ang kabaligtaran. «*Ang sa Dios ay nakikinig ng mga salita ng Dios: dahil dito’y hindi ninyo dinirinig, sapagka’t kayo’y hindi sa Dios*» (Juan 8:47). «*Data-*

puwa't hindi kayo nagsisampalataya, sapagka't hindi kayo sa aking mga tupa» (Juan 10:26). Ang tinig na dinidinig ng pusong nasa tipan ay ang mismong tinig na hindi kayang dinggin ng walang-kautusan. Ang kailanma'y hindi pa nakarinig ay hindi kamalasan — ito ay isang diagnosis. Ang taong ang mga paa ay malaya, na gising at may kakayahang makarinig, na kailanma'y hindi pa nakarinig ng tawag, ay hindi natisod sa isang misteryo. Siya ay nakatayo sa labas ng kawan. At ang parehong tatlong-ugnay na Hebreo — dinggin, kilalanin, lumakad — na nagbubukas ng pinto para sa mga tupa ay ang tatlong-ugnay ding nagsasara nito para sa walang-kautusan: hindi sila nakarinig, hindi sila kinilala, ayaw nilang lumakad.

Ang sumasampalataya at mabautismuhan ay maliligtas; datapuwa't ang hindi sumasampalataya ay parurusahan.

— *Marcos 16:16*

Hindi ito dagdag ni Pedro o teolohiya ni Pablo. Ito ang mga salita ng nabuhay-na-mag-uling Cristo mismo, sinabi bilang kanyang huling atas. Ipinapakita ng Griyego ang isang sinasadyang balangkas: ang pisteusas $\pi\iota\sigma\tau\epsilon\acute{\upsilon}\omega$ ^{G4100} ay aorist na **active**—ikaw ang sumasampalataya; ikaw ang tagagawa. Ang baptistheis $\beta\alpha\pi\tau\acute{\iota}\zeta\omega$ ^{G907} ay aorist na **passive**—ikaw ay binabautismuhan; ginagawa ito sa iyo ng iba. At ang sōthēsetai $\sigma\acute{\omega}\zeta\omega$ ^{G4982} ay future na **passive**—ikaw ay maliligtas; ang Dios ang nagliligtas. Sinusundan ng gramatika ang isang pagkakasunod-sunod: kumikilos ang tao (sumasampalataya), sumusuko (binabautismuhan), at tinatapos ng Dios ang gawain (nagliligtas). Ang pananampalataya at bautismo ay pinagsama sa iisang pangungusap ng Panginoon. At ang kahatulan ay hindi bumabagsak sa hindi-nabautismuhan, kundi sa hindi-sumasampalataya — sapagka't ang kawalan ng pananampalataya, hindi ang kawalan ng tubig, ang naghihiwalay ng kaluluwa mula sa Dios. Gayunpaman, nananatili ang utos: sumampalataya AT magpabautismo.

At sa parehong pag-uusap kay Nicodemo, ginagawang tahasan ni Jesus ang malay na desisyon: «*Sapagka't gayon na lamang ang pagsinta ng Dios sa sanglibutan, na ibinigay niya ang kaniyang bugtong na Anak, upang ang sinomang sa kaniya'y sumampalataya ay huwag mapahamak, kundi magkaroon ng buhay na walang hanggan*» (Juan 3:16). Ang sinomang **sumampalataya**. Hindi ang sinomang dinadala sa isang font. Hindi ang sinomang binubuhusan ng tubig bilang sanggol. Sumampalataya — isang malay, personal na gawa ng pagtitiwala. At ipinagpatuloy niya: «*Ang sumasampalataya sa kaniya ay hindi hinahatulan; ang hindi sumasampalataya ay hinatulan na*» (Juan 3:18). Ang guhit na naghihiwalay ay ang pananampalataya at ang kawalan ng pananampalataya. Kapwa nangangailangan ng isang taong may malay, na nakarinig, at tumutugon. Wala sa dalawa ang kayang gawin ng isang sanggol.

Napakabigat ng Juan 3:3–5 kapag naunawaan mo kung **sino ang nagsasalita**. Hindi ito ideya ni Pedro. Hindi teolohiya ni Pablo. Hindi isang tradisyon ng simbahang binuo makalipas ang mga siglo. Ang nag-iisang tao sa buong kasaysayan na **napunta** sa langit at **nakita** ito ang nagsasabi sa atin ng kinakailangan upang makapasok. ”Maliban na ang tao’y ipanganak ng tubig at ng Espiritu, ay hindi siya makapapasok sa kaharian ng Dios.” Hindi makakakita. Hindi makakapasok. At hindi lamang niya itinuro ito — **ipinakita** niya ito sa Jordan. Ang walang-kasalanang Anak ng Dios ay sumailalim sa bautismo ng mananampalataya. Kung *siya* ay kailangang ”tuparin ang buong katuwiran” sa pama-magitan ng tubig, sino tayo upang laktawan ito o palitan ng ibang bagay na kailanma’y hindi inireseta ng Kasulatan? Nagsalita na ang saksing-nakakita ng langit. Sinabi na sa atin ng nanggaling sa trono ng Makapangyarihan-sa-lahat ang daan patungo roon. Ang balewalain ang kanyang patotoo ay hindi usapin ng teolohikal na kagustuhan; ito ay tanggihan ang saksi ng nag-iisang nakakita ng nasa kabilang panig.

Binabasa ng *Bible Types* ni Wilson ang bahaging ito nang may katangiang katapatan. Sa ilalim ng ”Ipinanganak,” sumulat si Wilson tungkol sa Juan 3:3: ”Ang pagbabagong nagaganap kapag ang isang naliligaw na makasalanan ay nagtitiwala kay JESUCRISTO ay inihahambing sa kapanganakan ng isang bata. Binibigyan siya ng bagong buhay, na may bagong mga hangarin, bagong kaalaman, bagong pag-asa, bagong ugali, at bagong kalikasan. Ngayon siya ay may kakayahang makilala at maunawaan ang DIOS. Ang pan-loob na pagbabago ay inihahayag sa mga panlabas na kilos.” Bagong mga hangarin. Bagong kaalaman. Bagong ugali. Ito ang mga kakayahan ng isang taong may-malay — hindi ng isang sanggol. At sa ilalim ng ”Hangin,” pinapansin ni Wilson na ang mga pangyayari sa ating buhay na ”waring nasa itaas at higit sa ating pagpipigil, gaya ng hangin, ay nagmumula sa puso ng pag-ibig ng DIOS.” Ang hangin ng Espiritu ay humihihip nang soberano, ngunit ito ay humihihip sa isang taong kayang makarinig, makadama, at tumugon. Sinabi ni Jesus kay Nicodemo: ”Humihihip ang hangin kung saan niya ibig, at naririnig mo ang kaniyang ugong” (Juan 3:8). *Naririnig* mo ang hangin. Ang isang sanggol sa font ng binyag ay walang naririnig, walang naiintindihan, at walang matutugunan.

Dinadala tayo nito sa realidad ng pastoral: **ang muling kapanganakan ay isang malay na karanasan**. Ang muling kapanganakan ay nangangailangan ng isang buhay na naisabuhay na, isang budhing natusok na ng Kautusan, at isang pusong nagising na sa kagandahan ng Ebanghelyo. Maaari bang ”muling ipanganak” ang isang sanggol? Ang magtanong lamang nito ay lumalantad na sa kahangalan ng pangunahing paniwala. Ang isang sanggol ay hindi pa naisasabuhay ang unang buhay na dapat isuko sa kamatayan ni Cristo. Hindi maaaring mamatay ang isang tao sa isang sarili na hindi pa lumitaw. Hindi maaaring magsisi ang isang tao sa isang kasalanang hindi pa niya ninais.

Si Nicodemo ay isang taong marunong, isang taong may katayuan, at isang taong may edad na. Ginugol niya ang buong buhay niya sa pagbubuo ng reputasyon ng kabanalan batay sa kanyang lahi at sa kanyang pagsunod sa mga tradisyon ng matatanda.

Sinabi ni Jesus sa taong ito, na nag-iisip, nagpipili, at gulang na, na ang kanyang nakaraan — gaano man ito kareligiyoso — ay hindi sapat. Kailangan niyang magsimulang muli. Kailangan niyang maranasan ang isang kapanganakang hindi sa dugo, ni sa kalooban ng laman, ni sa kalooban ng tao, kundi sa Dios.

Kung ang muling kapanganakan ay isang gawa ng Espiritu na nahahayag sa isang pu-song tumatalikod tungo kay Cristo, kung gayon ang panlabas na tanda ng kapanganakang iyon — ang bautismo — ay dapat na lohikal na sumusunod sa panloob na realidad. Hindi tayo nagbabautismo upang maging sanhi ng muling kapanganakan; binabautismuhan natin ang isang naipanganak na ng Espiritu, bilang pagbibigay ng pampublikong pato-too sa pambihirang pagbabagong iyon.

Ang magmungkahi na ang isang bata ay muling ipinanganak sa pamamagitan ng pagwiwisik ng tubig bago pa nagkaroon ng kakayahang marinig ang Salita, sampalatayanan ang katotohanan, o magsisi sa kasalanan ay nag-aalis sa muling kapanganakan ng bigat nitong moral at kognitibo. Ginagawa nitong isang di-aktibong tradisyong pang-simbahan ang isang radikal at nagbabagong-buhay na muling pagkabuhay. Hindi tinawag ni Jesus si Nicodemo upang lumahok sa isang ritwal; tinawag niya siya sa isang nakababagong pagtatagpo sa Katotohanan.

Kapag hinahawakan natin ang bautismo ng mananampalataya, iniingatan natin ang integridad ng Juan 3. Ating pinatutunayan na ang Kaharian ng Dios ay binubuo ng mga taong nakarinig ng tawag, nakaunawa sa kanilang pangangailangan sa isang Tagapaglig-tas, at muling ipinanganak ng Espiritu ng Dios. Ito ay isang simbahan ng mga nakumberte, hindi ng mga na-kondisyon lamang. Ito ay isang katawan ng mga mananam-palataya na, tulad ni Nicodemo, ay dinala sa dulo ng kanilang sariling pagtitiwala-sa-sarili at pumili na ipanganak mula sa itaas.

Huwag makuntento sa isang relihiyon ng tradisyon. Huwag ilito ang tubig ng isang ritwal sa Espiritu ng buhay na Dios. Ang muling kapanganakan ang pintuan ng Kaharian, at ito ay isang landas na tanging silang nakababatid ng bigat ng kanilang kasalanan at ng kababalaghan ng kanyang biyaya ang makakalakad. Panahon na upang lumagpas sa mga anino at lumakad sa realidad ng isang buhay na tunay nang muling ipinanganak.

Chapter 13

Ang Bautismo ni Jesus

At nangyari nang mga araw na yaon, na nanggaling si Jesus sa Nazaret ng Galilea, at siya'y binautismuhan ni Juan sa Jordan. At karakarakang pagahon sa tubig, ay nakita niyang biglang nangabuksan ang mga langit, at ang Espiritu na tulad sa isang kalapati na bumababa sa kaniya: At may isang tinig na nagmula sa mga langit, Ikaw ang sinisinta kong Anak, sa iyo ako lubos na nalulugod.

— Marcos 1:9-11

Ang bautismo ni Jesus ang saligang bautismo. Bawat bautismong Kristiyano magmula noon ay nakasalalay sa nangyari sa Jordan sa sandaling iyon.

Itinala ni Mateo ang pagdating: «*Nang magkagayo'y naparoon si Jesus mula sa Galilea at lumapit kay Juan sa ilog ng Jordan, upang siya'y bautismuhan niya*» (Mateo 3:13). Sinikap siyang pigilin ni Juan — «*Kinakailangan ko na ako'y iyong bautismuhan, at ikaw ang nararapat sa akin?*» — at sumagot si Jesus: «*Payagan mo ngayon: sapagka't ganyan ang nararapat sa atin, ang pagganap ng buong katuwiran*» (Mateo 3:15). Ang Griego para sa «*nararapat sa atin*» ay *prepon estin hēmin*: angkop, wasto, kinakailangan. Ipinahahayag ng walang-kasalanang Anak na nararapat sa Kanya ang danasin ito. Bumaba Siya sa ilog. Itinala ni Marcos ang pag-ahon: «*karakarakang pagahon sa tubig*» (Marcos 1:10). Ang Griego na *anabainōn ek tou hydatos* ay *pag-ahon mula sa*; Siya ay nasa ilalim. Ganap na paglubog sa tubig — isinagawa ng Isa na sa bandang huli ay Siya rin ang mag-uutos nito sa atin.

Sa sandaling lumitaw ang Kanyang ulo mula sa tubig, napunit ang mga langit. Ang pandiwang Griego na ginamit ni Marcos ay *schizō σχίζω*^{G4977} — punitin, hapakin, hatiin. Ang participle ay *schizomenous*: isang pagpunit na nagaganap sa mismong sandaling iyon. Ang pandiwang ito ay lumitaw sa isa lamang pang lugar sa Marcos: sa 15:38, nang ang tabing ng templo ay napunit mula sa itaas hanggang sa ibaba sa krus. Ipinakita ng artikulo ni David Ulansey noong 1991 sa *Journal of Biblical Literature* ("The Heavenly Veil Torn: Mark's Cosmic Inclusio") na sinadya ni Marcos ang paggamit ng pandiwang ito bilang isang pampanitikang *bookend*. Dalawang kosmikong tabing ang napunit sa dalawang dulo ng Kanyang pampublikong ministeryo: ang mga langit sa Kanyang bautismo, ang tabing ng templo sa Kanyang krus. Kapwa ito tungkol sa pagpasok. Ang una ay nangyari sa Kanyang bautismo.

At hindi na muling nagsara ang bukas na iyon. Juan 1:51: «*Makikita ninyong bukas ang langit, at ang mga anghel ng Dios na nagmamamihik-manaog sa ulunan ng Anak ng tao.*» Ang Griegong participle para sa «*bukas*» ay *aneōgota*, perpektong pasibo — isang ganap nang kilos na ang bunga ay nagpapatuloy. Nananatili ang langit sa kalagayan ng pagkabukas. Nakita rin ito ni Esteban sa oras ng kanyang pagkamartir (Mga Gawa 7:56). Nakita rin ni Pedro sa bahay ni Cornelio (Mga Gawa 10:11). Nakita rin ni Juan sa Patmos (Pahayag 4:1, 19:11). Ang bitak na pinunit ni Jesus sa itaas ng Kanyang ulo sa Jordan ay nanatili.

Habang napupunit ang mga langit, bumaba ang Espiritu. Mateo 3:16: «*nakita niya ang Espiritu ng Dios na bumababang tulad sa isang kalapati, at lumalapag sa kaniya.*» Idi nagdag ni Juan ang mahalagang detalye sa 1:33: «*Ang makita mong babaan ng Espiritu, at manahan sa kaniya, ay siya nga ang bumabautismo sa Espiritu Santo.*» Ang Griego para sa «*manahan*» ay *menōn* — ang pandiwang gagamitin din ni Jesus para sa pananatili ng Espiritu sa atin (Juan 14:16-17). Hindi dumalaw lamang ang Espiritu; dumating Siya at nanatili. Ang mismong Espiritu na sumasa ibabaw ng tubig noong paglikha (Genesis 1:2), lumiliman sa sinapupunan ni Maria (Lucas 1:35), at bumuhay sa katawan sa libingan (Unang Pedro 3:18), ay dumating nang lantad sa Kanya sa Kanyang bautismo, at doon nanatili.

Pagkatapos, nagsalita ang Ama. «*Ito ang sinisinta kong Anak, na siya kong lubos na kinanalugdan*» (Mateo 3:17). Ang naririnig na tinig ng Ama sa ibabaw ng binautismuhang Anak. Ang maagang tekstong Kanluranin ng Lucas 3:22 — napanatili sa Codex Bezae at sinipi nina Justin Martyr, Clement ng Alexandria, at Origen — ay naglalaman ng buong sipi ng Awit 2:7 sa mismong sandaling ito: «*Ikaw ay aking Anak, sa araw na ito ay naging anak kita.*» Tanggapin man ang ibang bersyon ng teksto o ang karaniwang teksto, ang parehong pahayag na inilapat ni Pablo sa muling pagkabuhay sa Mga Gawa 13:33 ay ipinahahayag na noon sa ibabaw ni Cristo sa Kanyang bautismo: pampublikong pag-sisimula sa kung ano ang lubos na tutuparin ng muling pagkabuhay.

Makalipas ang tatlong taon, sa gabi, sa Jerusalem, sinabi ni Jesus kay Nicodemo na walang sinumang makapapasok sa kaharian ng Dios malibang siya'y ipanganak ng tubig at ng Espiritu (Juan 3:5). Bawat sangkap ng utos na iyon ay naisakatuparan na sa sarili Niyang katawan sa Jordan. Tubig: bumaba Siya at umahon. Espiritu: bumaba ang Espiritu at nanatili. Kaharian ng Dios: napunit ang mga langit sa ibabaw ng Kanyang ulo. Unang tumakbo ang tagapagpauna sa landas. Ang awtoridad ng bautismo ay nakasalalay dito: ang Isang nag-uutos nito ay ang Isang unang lumakad dito.

Mula rito, gumawa si Pablo ng isang tiyak na pahayag. «*O hindi бага ninyo nalalaman na tayong lahat na mga nabautismuhan kay Cristo Jesus ay nangabautismuhan sa kaniyang kamatayan?*» (Roma 6:3). Ang pang-ukol na Griego ay *eis Christon Iēsoun* — kay Cristo Jesus. Ang bautismo ay hindi gumagaya sa Kanyang bautismo; ang bautismo ay pumasok sa *loob* nito. Ang tubig na ating pinaglulubugan ay ang Kanyang tubig. Ang Espir-

itu na bumababa sa atin ay ang Espiritu na bumaba sa Kanya. Ang bukas na langit sa ibabaw natin ay ang langit na pinunit ng Kanyang baptismo.

Dumarating ang Espiritu sa bawat binautismuhang mananampalataya sapagkat binuksan ng Kanyang baptismo ang daluyan. Tinutukoy ng Juan 7:39 ang naunang kundisyon: *«hindi pa ipinagkakaloob ang Espiritu; sapagka't si Jesus ay hindi pa niluluwalhati.»* Ang paluwalhati — baptismo, ministeryo, krus, muling pagkabuhay, pag-akyat sa langit — ay kailangang maganap muna bago maibuhos ang Espiritu sa lahat ng laman. Tinutukoy ni Pedro sa Pentecostes ang sandali ng paglaya: *«Palibhasa nga'y pinarangal ng kanang kamay ng Dios, at tinanggap na sa Ama ang pangako ng Espiritu Santo, ay ibinuhos niya ito, na inyong nakikita at naririnig»* (Mga Gawa 2:33). Bawat baptismong Kristiyano mula sa Pentecostes ay isang kaluluwang bumababa sa tubig at umaahon na taglay ang Espiritu, sapagkat ang Espiritu ay laging magagamit sa pamamagitan ng daluyang binuksan Niya.

Ito ang dahilan kung bakit hindi kailanman inilalarawan ng Bagong Tipan ang baptismo bilang isang simbolo o alaala. Inilalarawan nito ang baptismo bilang pakikipag-isa, paglilibing, muling pagkabuhay, at pagtanggap ng Espiritu: *nangalibing na kalakip niya sa pamamagitan ng baptismo sa kamatayan* (Roma 6:4); *ngayo'y nagligtas, sa makatuwid бага'y ang baptismo* (Unang Pedro 3:21); *mangagsisi kayo, at mangagbaptismo ang bawa't isa sa inyo sa pangalan ni Jesucristo sa ikapagpapatawad ng inyong mga kasalanan; at tatanggapin ninyo ang kaloob ng Espiritu Santo* (Mga Gawa 2:38). Totoo ang bawat isa dahil sa nangyari sa Kanyang baptismo. Kung hindi napunit ng Kanyang baptismo ang mga langit, ang atin ay magiging seremonya lamang. Dahil ito'y napunit, ang atin ay pagpasok sa pamamagitan ng bukas na pintuan.

Pagkatapos, umahon Siya sa Nazaret at sinabi kung ano ang kahulugan ng Kanyang baptismo. Binuksan Niya ang balumbon sa mga salitang *«Sumasa akin ang Espiritu ng Panginoon, sapagka't ako'y pinahiran niya upang ipangaral ang mabubuting balita sa mga dukha»* (Lucas 4:18) — *chriō χρίω*^{G5548}, ang pahid, ang pandiwang gumawa sa Kanya na Cristo — at nagsalita: *«Ngayo'y naganap ang kasulatang ito sa inyong mga pakinig»* (Lucas 4:21). Sa iisang hininga, binanggit Niya si Naaman na Siro (Lucas 4:27), ang ketongin na sumugbong makapito sa Jordan at umahon na ang laman ay gaya ng laman ng isang munting bata (2 Mga Hari 5:14). Ang Kanyang mga unang pampublikong salita pagkatapos ng Kanyang sariling baptismo ay tungkol sa Kanyang pagkapahid — at tungkol sa tubig na naglinis sa isang Siro sa iisang ilog.

Ipinagdiwang ito ng Simbahang Orthodoxo ng Silangan sa loob ng labinlimang siglo sa Kapistahan ng Teopania (Enero 6). Ipinapahayag ng himno ng pagtatapos: *«Nang Ikaw, O Panginoon, ay bautismuhan sa Jordan, ang pagsamba sa Trinidad ay naihayag. Sapagkat ang tinig ng Ama ay sumaksi sa Iyo, tinatawag Kang Kanyang minamahal na Anak. At ang Espiritu, sa anyong kalapati, ay pinagtibay ang katotohanan ng Kanyang salita.»* Nangaral

si Cyril ng Jerusalem sa kanyang *Catechetical Lectures* na sa bautismo ni Jesus «*nabuksan ang mga langit, upang ang kaharian ng langit ay maihayag sa atin*». Nangaral din ng gayon sina John Chrysostom, Athanasius, at Irenaeus. Ito ang sinaunang ekumenikal na pato-too: isang saligang bautismo, nagbubukas ng isang langit, para sa lahat ng makikiisa rito.

Sapagka't ang lahat na sa inyo ay binautismuhan kay Cristo ay ibinihis si Cristo.

— *Galacia 3:27*

Chapter 14

Ang Unang Utos

Ipinanganak mula sa itaas. Ngunit ano ang ginagawa ng iglesyang apostoliko sa kaluluwang ipinanganak nang gayon? Sinagot ni Pedro ang tanong sa araw ng Pentecostes.

Nang marinig nga nila ito, ay nangasaktan ang kanilang puso, at sinabi kay Pedro at sa ibang mga apostol, Mga kapatid, anong gagawin namin? At sinabi sa kanila ni Pedro, Mangagsisi kayo, at mangagbautismo ang bawa't isa sa inyo sa pangalan ni Jesucristo sa ikapagpapatawad ng inyong mga kasalanan; at tatanggapin ninyo ang kaloob ng Espiritu Santo.

— *Mga Gawa 2:37-38*

Ang kapanganakan ng Iglesia sa Pentecostes ay hindi isang malabo at mistikong karanasan; ito ay isang sandali ng malinaw na pagbabago. Hindi hinayaan ng unang mensahe ni Pedro ang kanyang mga tagapakinig sa isang kalagayan ng maginhawang kalabuan. Habang tinutusok ng Salita ng Diyos ang kanilang budhi, ang mga tao ay *katanussomai*—tinusok, sinaksak, o kinagat sa puso. Nahaharap sila sa hindi maikakailang katotohanan ng kanilang paghihimagsik laban sa Mesiyas. Ang kanilang tugon ay ang hiyaw ng bawat kaluluwang nagising: "Ano ang gagawin namin?"

Ang sagot ni Pedro ang siyang saligan ng buhay Kristiyano. Hindi siya nag-aalok ng isang ritwal ng pagsisimula na batay sa lahi o tradisyon. Nagbigay siya ng isang dalawang, hindi mapaghihiwalay na utos: *metanoēō μετανοέω*^{G3340} at magpabautismo. Ngunit inihahayag ng gramatika ang isang pagbabagong itinatago ng Ingles. Ang *Metanoēsate* ay isang aorist na **aktibong** utos sa pangalawang panauhan, maramihan—"kayo, lahat kayo, magsisi." Ito ay isang tuwirang utos sa maraming tao, at ang tinig ay aktibo: kailangan ninyong gawin ito. Pagkatapos ay lumipat si Pedro: ang *baptisthētō* ay isang aorist na **pasibong** utos sa pangatlong panauhan, **isahan**—"bayaang bawat isa sa inyo ay mabautismuhan." Dalawang paglipat sa iisang pangungusap. Ang tinig ay lumilipat mula sa aktibo tungo sa pasibo: kayo ang nagsisisi (kayo ang kumikilos), ngunit kayo ay binabautismuhan (kayo ang sumusuko; ito ay ginagawa sa inyo). At ang bilang ay lumilipat mula sa maramihan tungo sa isahan: ang panawagan sa pagsisisi ay tinutugunan sa maraming tao, ngunit hinihiwalay ng bautismo ang bawat tao, isa-isa. Itinuturo mismo ng gramatika na ang pagsisisi ay isang pasyang ginagawa mo, ngunit ang bautismo ay isang gawaing tinatanggap mo—at walang sinumang maaaring mawala sa maraming tao sa gilid ng tubig. Bawat kaluluwa ay nakatayong mag-isa sa harap ng Diyos.

Ang katagang Griyego na metanoeō μετανοέω^{G3340} ay higit pa sa isang damdamin ng pagsisisi. Ito ay isang pangunahing pagbabago ng pag-iisip. Ito ay nangangahulugan ng pagtalikod mula sa paghahari ng sarili at mga halagahan ng sanlibutang ito upang yakapin ang soberanong Panginoon na si Jesu-Cristo. Ito ay isang malay, aktibong pag-tutuon ng isip at kalooban. Walang sinuman ang maaaring magsisi sa pamamagitan ng iba. Hindi maaaring magsisi ang isang magulang para sa isang anak, ni hindi maaaring magsisi ang isang komunidad para sa susunod na salinlahi. Ang pagsisisi ay ang tugon ng bawat indibidwal sa Ebanghelyo, at inilalagay ni Pedro ang bautismo sa tuwiran at agarang pagkasunod sa gawaing ito ng isip at kalooban.

Pansinin ang pagkakabuo ng pangaral ni Pedro. Hindi niya sinabing, "Magpabautismo upang matanggap ang pangako," ni hindi rin niya iminungkahi na ang bautismo ay isang unang kailangan bago magkaroon ng kakayahang sumampalataya. Sa halip, ang bautismo ay sumusunod sa tugon ng pananampalataya. Ang 3,000 na naidagdag sa iglesya nang araw na yaon ay hindi basta-basta lamang tumanggap ng isang ritwal na isinagawa sa kanila. Sila ay mga tagapakinig na nahatulan ng kanilang budhi, na nagsisi, at na malayang sumuko sa ordenansa ng bautismo. Bawat isang bilang sa bilang na iyon ay isang may sapat na gulang na may kakayahang umunawa ng mensahe at tumugon sa panawagan. Wala kahit isang katiting na patunay sa teksto—o kahit saan man sa Bagong Tipan—na kabilang ang mga sanggol sa mga nabautismuhan. Ang pag-isingit sa kanila sa salaysay na ito ay ang mag-angkat ng isang tradisyon na hindi talaga alam ng teksto.

Gayunpaman, ang mga kumakapit sa gawain ng paedobautismo ay malimit na tumuturo sa mismong sumunod na talata sa pangaral ni Pedro, na inaangkin na ito ay nagsisilbing katwiran para sa pagsasama ng mga sanggol.

Sapagka't sa inyo ang pangako, at sa inyong mga anak, at sa lahat ng nangasa malayo, maging ilan man ang tawagin ng Panginoon nating Dios sa kaniya.

— *Mga Gawa 2:39*

Karaniwang umiikot ang argumento sa paligid ng katotohanan na dahil kasama sa pangako ang "inyong mga anak," ang mga anak na iyon ay may karapatan sa tanda ng tipan, kung paanong ang mga sanggol na lalaki ay tinutuli sa ilalim ng Lumang Tipan. Ngunit ang pagbasang ito ay dumaranas ng isang malubhang kapabayaan sa nakapaligid na konteksto—at sa mismong Griyego. Ang salitang ginamit ni Pedro para sa "mga anak" ay teknon τέκνον^{G5043}—supling sa pangkalahatan, hindi brephos βρέφος^{G1025}, na tiyak na nangangahulugang isang sanggol o bagong-silang. At ang talata ay nagtatapos sa isang katagang naghahari sa lahat ng nauna rito: «*maging ilan man ang tawagin ng Panginoon nating Dios*»—proskaleō προσκαλέομαι^{G4341}, tawagin patungo sa sarili, ipatawag. Ang pagtawag ay nangangailangan ng pandinig. Ang pandinig ay nangangailangan ng

pang-unawa. Ang pangako ay para sa inyong supling, oo—ngunit para lamang sa mga kabilang sa kanila na *tinatawag* ng Diyos, at may kakayahang *makarinig* ng panawagang iyon.

Una, ano ba ang "pangako"? Tinukoy ito ni Pedro sa naunang talata: "ang kaloob ng Espiritu Santo." Ang Espiritu Santo ang tatak ng Bagong Tipan. Sa ilalim ng Lumang Tipan, ang tanda ng pagtutuli ay ipinataw sa mga pisikal na supling anuman ang kanilang kalagayang espiritwal. Ngunit ang Bagong Tipan ay isang tipan ng Espiritu. Hindi minamana ng isang tao ang Espiritu Santo sa pamamagitan ng dugo; tinatanggap ng isang tao ang Espiritu Santo sa pamamagitan ng pananampalataya kay Jesu-Cristo.

Ikalawa, suriin ang mga katagang naghihigpit sa teksto. Ang pangako ay para sa "inyo," "sa inyong mga anak," at "sa lahat ng nangasa malayo." Ngunit tinatapos ni Pedro ang pangungusap sa mapagpasyang katagang naghihigpit: "maging ilan man ang tawagin ng Panginoon nating Dios." Ang pangako ay hindi hinahangganan ng biyolohikal na angkan; ito ay hinahangganan ng soberanong panawagan ng Diyos. Kung ang pagbanggit ng "inyong mga anak" ay nagbibigay ng karapatan sa bautismo anuman ang kanilang sariling pananampalataya, kung gayon ang pagsasama ng "lahat ng nangasa malayo" ay magpapahiwatig, sa lohika, na bawat tao sa mundo ay may karapatan sa bautismo. Alam natin na hindi ito ang totoo. Ang pangako ay ang ebanghelyo mismo, at ang panawagan ng Diyos ay isang mabisang panawagan na lumilikha ng pananampalatayang kailangan mismo upang magsisi at magpabautismo.

Ang magbautismo ng isang sanggol batay sa Mga Gawa 2:39 ay ang paglilito sa likas na katangian ng Bagong Tipan. Hindi na tayo isang teokratikong bansa na tinutukoy ng likas na kapanganakan; tayo ay isang espiritwal na katawan na tinutukoy ng bagong kapanganakan. Kung babalewalain natin ang unang kailangan ng pagsisisi sa Mga Gawa 2:38, sinisira natin ang mismong layunin ng bautismo. Ang bautismo ay ang hayagang pagpapahayag ng mananampalataya ng kanilang panloob na pagbabago ng pag-iisip. Ito ay ang patotoo ng isang naging *katanussomai*, na *metanoēō*, at ngayon ay lumalakad sa pagsunod ng pananampalataya. Anumang kulang dito ay isang paglihis mula sa huwarang apostoliko. Dapat tayong maging matatag: ang utos ay para sa bawat indibidwal, ang tugon ay pananampalataya, at ang tanda ay sumusunod sa buhay.

At pansinin ang sumunod agad. Matapos manampalataya, magsisi, at mabautismuhan ang tatlong libo, hindi sila nagsikalat. Hindi sila umuwi upang sumamba nang magisa. Sinasabi sa atin ng mismong sumunod na talata kung ano ang anyo ng bautisadong buhay:

«At sila'y nanatiling tapat sa aral at samahan ng mga apostol, sa pagpuputol ng tinapay, at sa mga pananalangin. At dumating ang takot sa bawat kaluluwa: at maraming kababaghan at tanda ang ginawa ng mga apostol» (Mga Gawa 2:42–43).

Ang salitang proskartereō προσκαρτερέω^{G4342} ay nangangahulugang magpatuloy sa, italaga ang sarili sa, kumapit nang matigas ang ulo sa. Kumapit sila sa kapisanan—araw-araw, sa templo, mula bahay hanggang bahay. At pansinin ang pagkakasunod-sunod: bautismo (talata 41), pagkatapos ang kapisanan (talata 42), pagkatapos ang mga tanda (talata 43). Ang mga kababalaghan at tanda ay hindi naunahan ang pananam-palataya o ang tubig. Sumunod ang mga ito sa naniniwala at bautisadong komunidad. Sumama ang mga tanda sa mga natapos na kadena: makinig, maniwala, magsisi, mabautismuhan, sumapi sa katawan. Putulin ang alinmang kawing, at nasira ang kadena. Walang alam ang Bagong Tipan na isang mananampalatayang nabautismuhan at pagkatapos ay lumayo sa kapisanan, at walang alam itong kapisanan ng mga mananampalataya na walang mga tanda na sumasama sa kanila.

Chapter 15

Ang Pamantayang Apostoliko

Hindi nag-iisa ang Mga Gawa 2. Ang mismong pagkakasunod-sunod na nagsimula sa Pentecostes — ang pakikinig, ang paghatol ng budhi, ang pagsisisi, ang bautismo, ang pagsasamahan, ang mga tanda — ay umulit sa bawat pagbabalik-loob na itinala ng mga apostol.

Ang aklat ng Mga Gawa ang naglalaman ng makasaysayang tala ng unang Iglesia sa kilos. Hindi lamang ito tala ng nangyari; ito’y isang huwaran na nagpapakita kung paano ang Ebanghelyo, kapag tinanggap na, ay nagpapakita ng sarili sa pagsunod. Kung nais nating unawain ang katangian ng bautismo, kailangang tumingin tayo sa pamantayang apostoliko. Madalas iginigiit ng mga kritiko ng bautismo ng mananampalataya na ang katahimikan ng Kasulatan hinggil sa mga anak ng mga bagong-akay ay nagpapahiwatig na binautismuhan din sila. Gayunman, isa itong maling katwiran na hindi pinapansin ang labis-labis, tuluy-tuloy, at positibong katibayang matatagpuan sa mga salaysay ng mga Apostol.

Sa bawat pangyayaring may bautismong itinala sa Mga Gawa, hindi nababago ang pagkakasunod-sunod: ang pagpapahayag ng Salita (*kerygma*), ang pagtanggap sa Salitang iyon sa pamamagitan ng pananampalataya (*pistis*), at ang kasunod na gawa ng bautismo (*baptisma*). Walang pagbubukod. Walang sanggol.

Hindi ito imbensyon ni Pedro. Ito ang huling pangaral ni Moises, na itinala isang libo’t limandaang taon bago ang Pentecostes. Nang nakatayo ang Israel sa pampang ng Jordan, handang tumawid patungo sa Lupang Pangako, sinabi ni Moises:

Kundi ang salita ay totoong malapit sa iyo, sa iyong bibig, at sa iyong puso, upang iyong magawa.

— *Deuteronomio 30:14*

Salita — bibig — puso — gawa. Ang mismong apat na bahaging huwaran na namamahala sa bawat pagbabalik-loob sa Mga Gawa. At si Pablo, sa kaniyang sulat sa mga taga-Roma, ay sumipi mismo sa talatang ito at tinukoy itong **ang ebanghelyo mismo**:

Datapuwa’t ano ang sinasabi nito? Ang salita ay malapit sa iyo, sa iyong bibig, at sa iyong puso: sa makatuwid baga’y ang salita ng pananampalataya na aming ipinangangaral: Sapagka’t kung ipahahayag mo ng iyong bibig si

Jesus na Panginoon, at sasampalataya ka sa iyong puso na binuhay siyang maguli ng Dios sa mga patay ay maliligtas ka:

— *Roma 10:8-9*

Hindi nagpapakilala si Pablo ng bagong ebanghelyo. Sinisipi niya si Moises. Ang balarila ng kaligtasan sa Bagong Tipan — ang pagpapahayag ng bibig kalakip ang paniniwala ng puso na humahantong sa gawa — ay naisaad na ni Moises sa silangang pam-pang ng Jordan, labinlimang siglo bago dumating si Cristo. Hindi inimbento ng mga apostol ang kanilang pagkakasunod-sunod. Sinunod nila ito ayon sa nasusulat sa Torah. At bawat pagbabalik-loob na itinala ng aklat ng Mga Gawa — ang bating, si Lidia, ang tagapagbantay ng bilangguan, si Crispo, ang labindalawa sa Efeso, at ang tatlong libo sa Pentecostes — ay siyang balarila ng Torah na inilapat sa ebanghelyo ng nabuhay na maguling Cristo.

Pag-isipan ang Etiopeng bating sa Mga Gawa 8. Matapos ipangaral ni Felipe si Jesus sa kaniya, napansin ng bating ang tubig at nagtanong, "Ano ang humahadlang sa akin upang ako'y mabautismuhan?" (Mga Gawa 8:36). Ang sagot ni Felipe ang naging pamantayang pagsubok para sa lahat ng nagnanais mabautismuhan:

At sinabi ni Felipe Kung nanampalataya ka ng buong puso ay mangyayari.
At sumagot siya at sinabi: Sumasampalataya ako na si Jesu-Cristo ay Anak ng Dios.

— *Mga Gawa 8:37*

Isang tala hinggil sa manuskrito: wala ang Mga Gawa 8:37 sa pinakaunang mga saksing Alexandrian (Sinaiticus, Vaticanus) at nakakulong sa panaklong o may talababa sa karamihan ng makabagong mga edisyong kritikal. Gayunman, saksi na rin dito ang tradisyong Kanluranin sa kasingsaid ng panahon ni Irenaeus (huling bahagi ng ikalawang siglo), at nananatili ito sa Byzantine at sa Received Text. Anuman ang pagpapasiya ng isang tao sa usaping ito ng manuskrito, ang diwa ng talata ay siya ring paulit-ulit na ipinapakita ng natitirang bahagi ng salaysay ng Mga Gawa: naririnig ng bating ang salita, nagtatanong, nababautismuhan, at nagpapatuloy sa kaniyang lakad na nagagalak. Malinaw ang kundisyon. Ang bautismo ay hindi tanda ng maaaring pagiging-kabilang o kalapitan sa tipan; ito ang tatak ng pananampalatayang taglay na, buhay at malay.

Pagdating natin sa Mga Gawa 10, nakikita natin ang pagsasama ng mga Gentil sa bahay ni Cornelio. Ipinangaral ni Pedro ang Ebanghelyo, at habang bumababa ang Espiritu Santo sa mga nakinig sa mensahe, naging maliwanag na tinanggap na nila ang kaloob ng pagsisisi. Nagtanong noon si Pedro, "Sino ang makapipigil sa tubig upang huwag mabautismuhan ang mga ito, na nagsitanggap ng Espiritu Santo na gaya rin natin?" (Mga

Gawa 10:47). Dito, sumusunod ang panlabas na tanda sa panloob na katotohanan ng muling pagkabuhay na espirituwal. Nabautismuhan sila dahil nakinig sila at sumampalataya.

Ang misyon sa Filipos (Mga Gawa 16) ay naglalahad ng dalawang magkaibang salaysay ng bautismo na lalong nagpapatibay sa pamantayan. Una, si Lidia, isang babaeng "nakinig sa amin" at binuksan ng Panginoon ang kaniyang puso "upang unawain ang mga bagay na sinalita ni Pablo" (Mga Gawa 16:14). Ang kaniyang bautismo, at ang sa kaniyang sambahayan, ay bunga ng kaniyang sariling pagtugon sa mensaheng apostoliko. Dinagtagal, sumigaw ang tagapagbantay ng bilangguan sa Filipos, "Ano ang dapat kong gawin upang maligtas?" Sumagot si Pablo, "Sumampalataya ka sa Panginoong Jesu-Cristo, at maliligtas ka, ikaw at ang iyong sambahayan" (Mga Gawa 16:31). Nililina ng sumunod na talata ang katangian ng bautismong ito ng sambahayan: "At sinalita nila sa kaniya ang salita ng Panginoon, at sa lahat ng nangasa kaniyang bahay" (Mga Gawa 16:32). Pagkatapos lamang marinig ng buong sambahayan ang salita, at "matapos manampalataya sa Dios na kasama ang buong niyang sambahayan" (Mga Gawa 16:34), saka sila nabautismuhan. Malinaw na iniuugnay ng teksto ang gawa ng bautismo sa gawa ng paniniwala.

Sa Corinto, nakikita natin ang parehong huwaran. Sinasabi sa atin na "si Crispo, ang pinuno ng sinagoga, ay sumampalataya sa Panginoon kalakip ang kaniyang buong sambahayan; at marami sa mga taga-Corinto, sa pakikinig, ay sumampalataya at nabautismuhan" (Mga Gawa 18:8). Mahigpit ang pagkakasunod-sunod: ang pakikinig ay humahantong sa pananampalataya, at ang pananampalataya ay humahantong sa bautismo. Walang puwang dito para sa bautismo ng mga hindi kayang makinig o sumampalataya.

Sa wakas, tumingin tayo sa Efeso sa Mga Gawa 19. Nakasalubong ni Pablo ang ilang alagad na nakatanggap na ng bautismo ni Juan ngunit hindi pa nakarinig tungkol sa Espiritu Santo. Itinuwid ni Pablo ang kanilang pang-unawa, at pagkarinig ng pangalan ng Panginoong Jesus, "sila'y nabautismuhan sa pangalan ng Panginoong Jesus" (Mga Gawa 19:5). Kahit ang mga taong relihiyoso na, na may hawak nang isang anyo ng pagsisisi, ay nangailangan pa rin ng bautismo ng mananampalataya matapos ang mas malinaw na pagkaunawa sa Ebanghelyo.

Hindi ito katwiran mula sa katahimikan. Ito'y katwiran mula sa tuluy-tuloy, positibo, at apostolikong utos. Hindi natin tinitingnan ang mga talatang ito at nagtataka kung may nakatagong sanggol sa sulok ng silid; tinitingnan natin ang teksto at nakikita ang aktibo, malay, at pasalitang pagpapahayag ng bawat tao. Ang pagpupumilit sa bautismo ng mga sanggol ay pagwalang-bahala sa makasaysayang tala ng Bagong Tipan. Binautismuhan ng mga Apostol ang mga may kakayahang magsisi, may kakayahang magpahayag, at may kakayahang umunawa sa bigat ng tandang pantipan.

Kailangan nating harapin nang direkta si Pablo, sapagkat may mga nagmalabis sa paggamit ng kaniyang mga salita upang bawasan ang bautismo. Pag-isipan ang lalaking

mismo. Siya noon ay *Saulo* — isang mang-uusig, isang tagapagwasak ng iglesia, na humihinga ng pagbabanta at pagpatay laban sa mga alagad ng Panginoon (Mga Gawa 9:1). Sa daan patungong Damasco, ibinuwal siya ni Cristo. Namatay si Saulo sa daang iyon. *Pablo* ang bumangon. Ang pagpapalit mismo ng pangalan ay sumasalamain sa huwarang kamatayan-tungo-sa-buhay na ating sinundan mula kay Noe hanggang sa Jordan. At ano ang **unang gawa** matapos ang kaniyang pakikipagtagpo sa nabuhay na maguling Cristo? Bautismo. Kaagad. May-malay. Lumapit sa kaniya si Ananias at nagsabi:

At ngayon bakit ka tumitigil? magtindig ka, at ikaw ay magbautismo, at hugasan mo ang iyong mga kasalanan, na tumatawag sa kaniyang pangalan.

— *Mga Gawa 22:16*

Kapansin-pansin ang balarilang Griego dito. Kapwa ang *baptisai* at *apolousai* ay mga utos sa anyong aorist **middle** — hindi pasibo. Ang kahulugan ng middle voice: pabautismuhan mo ang *iyong sarili*, hugasan mo ang *iyong mismong* mga kasalanan. Hindi sinabi ni Ananias na "hayaang gawin sa iyo ang bautismo" na para bang si Pablo ay isang pasibong bagay. Sinabi niya: bumangon ka, kumilos ka, makilahok ka sa ginagawa ng Dios. Ang middle voice ay humihiling ng isang taong may malay — isang taong kumikilos sa kaniyang sarili sa pakikipagtulungan sa biyaya ng Dios. Hindi kayang sundin ng isang sanggol ang isang utos na nasa middle voice. Isang tao lamang na nakipagtagpo sa nabuhay na maguling Cristo ang makababangon at makapupunta mismo sa tubig.

Walang pag-antala. Walang debateng teolohikal. Walang mungkahing pag-isipan pa. Hindi nakipagtalo ang pinakadakilang teologo sa Bagong Tipan — bumangon siya at nabautismuhan.

Ang huwaran ng pagpapalit ng pangalan sa sandali ng pagbabagong-anyo ay dumadaloy sa buong Kasulatan. Si Abram (dakilang ama) ay naging Abraham (ama ng maraming bansa, Genesis 17:5) — idinugtong ng Dios ang titik *he* (ה) mula sa Kaniyang sariling pangalang YHWH sa pangalan ni Abram. Ang mismong hininga ng Dios ay pumasok sa kaniyang pagkatao. Si Sarai ay naging Sara sa parehong banal na pagdugtong. Si Jacob (ang manlilinlang, ang mandaraya) ay naging Israel (isang nakikipagbuno sa Dios, Genesis 32:28) — at saan ito nangyari? Sa tawiran ng ilog Jaboc — isa pa namang pagtawid sa tubig na nagtatanda ng kamatayan ng lumang pagkatao at kapanganakan ng bago. Si Simon ay naging Pedro nang palitan siya ng pangalan ni Jesus (Mateo 16:18). At ang mang-uusig ng iglesia, na noon ay may taglay na pangalang Hebreo na Saulo, ay nakilala ng kasaysayan sa pangalang Romanong *Paulus* — "maliit" — ang pangalang taglay niya sa kaniyang paglilingkod sa mga Gentil. Ang paglipat mula Saulo tungong Pablo ay hindi banal na pagpapalit-pangalan gaya ng kay Abram o kay Jacob; ito ang likas na dalawang-wikang pagkakakilanlan ng isang Judiong-mamamayang-Romano, na sa

sandali ng kaniyang pagkatawag ay pinili ang pangalang nakaharap sa mga Gentil. Subalit iisa ang kilos-espirituwal sa bawat pagkakataon: inililibing ang lumang buhay, at may bagong nilalang na lumalabas sa kabilang panig (Ikalawang Corinto 5:17).

Nang isulat ni Pablo sa Unang Corinto 1:14–17 na “hindi ako sinugo ni Cristo upang magbautismo, kundi upang mangaral ng ebanghelyo,” hindi niya binabawasan ang bautismo. Itinutuwid niya ang mga taga-Corinto sa kanilang pagbuo ng mga sektang pansarili batay sa kung sino ang nagbautismo sa kanila. Ang kaniyang **tungkulin** ay ang mangaral; ibang tao ang nagsagawa ng mga bautismo. Ang bautismo mismo ay hindi kailanman pinag-uusapan. Hindi sinasabi ni Pablo na hindi kailangan ang bautismo; sinasabi niya na siya’y nagpapasalamat na hindi niya personal na binautismuhan ang marami sa kanila, baka angkinin nilang nabautismuhan sila sa kaniyang pangalan. Ang usapin ay **pagkakawatak-watak**, hindi doktrina.

At nang magsalita si Pablo tungkol sa pagiging “ligtas; gayon ma’y tulad sa pamamagitan ng apoy” (Unang Corinto 3:15), tinutukoy niya ang pagsubok sa kalidad ng **mga gawa** ng isang mananampalataya — hindi ang kaligtasang hiwalay sa bautismo. Ang saligan ay si Cristo (talata 11). Ang anumang itatayo natin sa saligang iyon ay susubukin. Ngunit kailanman ay hindi ipinahihiwatig ni Pablo na opsyonal ang bautismo o may maaaring lumaktaw sa iniutos ng Panginoon. Siya’y nabautismuhan. Itinuro niya ang bautismo (Roma 6:3–4). Hindi siya kailanman lumayo rito. Hindi niya magagawa. Ang isang bumaba mula sa langit ang nag-utos nito.

May isa pang salaysay na kailangan ng ating pansin, sapagkat direkta itong tumutukoy sa tanong kung ano ang nangyayari kapag totoo ang pananampalataya ngunit mali ang bautismo. Sa Mga Gawa 18:24–26, nakikilala natin si Apolos — isang lalaking marunong magsalita, makapangyarihan sa mga kasulatan, tinuruan sa daan ng Panginoon, maningas sa espiritu, masikap na nagtuturo ng mga bagay hinggil sa Panginoon. Sa anumang panlabas na sukatan, si Apolos ay isang mananampalatayang may kahanga-hangang kalidad. Gayunpaman: «*na ang naalaman lamang ay ang bautismo ni Juan*» (Mga Gawa 18:25). Narinig siya nina Priscila at Aquila at «*ipinaliwanag sa kaniya nang lalong ganap ang daan ng Dios*» (Mga Gawa 18:26). Pagkatapos, kaagad-agad matapos ang salaysay na ito, dumating si Pablo sa Efeso at natagpuan ang labindalawang alagad sa parehong kalagayan:

«At sinabi niya sa kanila, Tinanggap бага ninyo ang Espiritu Santo nang kayo’y magsisampalataya? At sinabi nila sa kaniya, Hindi, hindi man lamang namin narinig na may ibinigay na Espiritu Santo. At sinabi niya, Kung gayo’y sa ano kayo binautismuhan?» (Mga Gawa 19:2–3).

Ang tanong-pagsusuri ni Pablo ay direktang tumutungo sa bautismo. Hindi niya tinatanong ang kanilang pananampalataya — ang salitang pisteusantes πιστεύω^{G4100} (aorist active participle) ay nagpapatunay na taos-puso silang sumampalataya. Tinatanong

niya ang kanilang bautismo. Sila’y muling binautismuhan sa pangalan ng Panginoong Jesus, at bumaba sa kanila ang Espiritu Santo, «*at sila’y nagsipagsalita ng mga wika, at nagsipanghula*» (Mga Gawa 19:6). Naroroon na ang pananampalataya. Naroroon na ang katapatan. Ang kulang ay ang tamang bautismo — at ang lahat ng dapat sumunod ay naghihintay sa kabilang panig nito.

Ang salaysay na ito ay nakatayong babala sa bawat salinlahi. Maaaring sumampalataya ang isang tao nang taos-puso, maglingkod nang may tunay na pag-ibig, mag-aral nang may tunay na sigasig — at nakatayo pa rin sa maling bautismo. Ang lunas ay hindi ang pagtatanong sa kanilang katapatan. Ito ang pagtatanong ng tanong ni Pablo: *kung gayo’y sa ano kayo binautismuhan?*

Kung layunin sana ng Bagong Tipan na magtatag ng pananggalang para sa pagsasama ng di-sumasampalatayang mga sanggol, madali sana itong itala kahit isang pagkakataon. Ang katotohanang pinangasiwaan ng Espiritu Santo ang pagtatala ng mga tiyak na pangyayaring ito — na lahat ay sumasangkot sa pakikinig at paniniwala — ay dapat magpatibay sa usapin para sa Iglesia. Tinatawag tayong tularan ang mga Apostol. Kung susundin natin ang kanilang huwaran, matutuklasan nating ang bautismo ay nananatiling masayang, hayagang pagsunod ng mga nakaraan na mula sa kamatayan patungo sa buhay sa pamanagitan ng pananampalataya kay Cristo. Ang iba pa ay isang paglihis mula sa pamanatayang apostoliko.

Chapter 16

Inilibing at Binuhay

Kinilala ng pamantayang apostoliko ang bautismo bilang hayag na pagpapahayag ng pananampalataya. Ngunit kinilala rin nito ito bilang higit pa riyan — isang tunay na kamatayan at isang tunay na muling pagkabuhay na isinagawa sa tubig.

Ang larawang ginagamit ng Bagong Tipan hinggil sa bautismo ay hindi lamang seremonyal; ito ay totoo, nakapagpapatino, at puspos ng pag-asa. Kapag tumutungo tayo sa tubig, hindi tayo gumagawa ng isang pangkaraniwang gawain ng pag-aalay sa relihiyon. Nakikibahagi tayo sa kamatayan at muling pagkabuhay ni Jesu-Cristo. Kung ang bautismo nga ay isang larawan ng ebanghelyo, kinakailangang tiyakin nating tumpak na sinasalamain ng larawang iyon ang tinutukoy nito. Ang hindi pagkaunawa sa simbolismong ito ay hindi pagkaunawa sa mismong kalikasan ng ating pagbabalik-loob.

O hindi бага ninyo nalalaman na tayong lahat na mga nabautismuhan kay Cristo Jesus ay nangabautismuhan sa kaniyang kamatayan? Tayo nga’y nangalibing na kalakip niya sa pamamagitan ng bautismo sa kamatayan: na kung paanong si Cristo ay nabuhay na maguli sa mga patay sa pamamagitan ng kaluwalhatian ng Ama, ay gayon din naman tayo’y makalalakad sa panibagong buhay.

— *Roma 6:3-4*

Dinadala ng mga pandiwang Griyego rito ang bigat ng argumento. Sa talata 3, ang ebaptisthēmen βαπτίζω^{G907} ay aorist **pasibo** — isang pasya’t ganap na naganap na yugto, kung saan tayo ang kinilusan. Sa talata 4, ang ēgerthē ἐγείρω^{G1453} ay aorist rin na **pasibo**: hindi pinabangon ni Cristo ang kaniyang sarili; ang Ama ang bumangon sa Kaniya. At ang konklusyon ni Pablo — peripatēsōmen περιπατέω^{G4043} — ay aorist **aktibong subjunctibo**: dapat na tayo mismo ngayon ang lumakad, ngunit iyon ay dahil lamang unang inilibing at binuhay tayo ng Dios. Ang buong talatang ito ay dumadaloy mula sa pasibo (kumikilos ang Dios sa atin sa bautismo) tungo sa pasibo (kumikilos ang Dios kay Cristo sa muling pagkabuhay) hanggang sa aktibo (lumalakad tayo sa bagong buhay). Ang gramatika ay ang ebanghelyo sa maliit na anyo: ang Dios ang gumagawa ng gawaing mapagpasya; tayo naman ang tumutugon sa pagsunod.

Ginamit din mismo ni Jesus ang salitang ito. Nang tumingin Siya sa hinaharap tungo sa krus, sinabi Niya:

Datapuwa't ako'y may isang bautismo upang ibautismo sa akin; at gaano ang aking kagipitan hanggang sa ito'y maganap?

— Lucas 12:50

Tinawag Niya ang sarili Niyang kamatayan na isang bautismo — isang paglusong sa kamatayan at isang pag-ahon sa kabilang dako. At nang hilingin nina Santiago at Juan ang mga upuang may karangalan, sumagot Siya: *«Hindi ninyo nalalaman ang inyong hinihingi. Mangakaiinom бага kayo sa sarong aking iinuman? o mangababautismuhan sa bautismo na ibinautismo sa akin?»* (Marcos 10:38). Ang krus ang naging bautismo Niya. Ang tubig naman ang sa atin. Iisang salita, iisang kilos: pababa sa kamatayan, pataas sa buhay.

At itinuro Niya si Jonas bilang tanda nito: *«Sapagka't kung paanong si Jonas ay napasa tiyan ng isang balyena na tatlong araw at tatlong gabi; ay gayon ding mapapasa ilalim ng lupa na tatlong araw at tatlong gabi ang Anak ng tao»* (Mateo 12:40). Inihagis si Jonas sa dagat. Nilamon. Inilibing sa kalaliman. Tatlong araw. Pagkatapos ay pinaahon siya ng Dios na buhay. Inilarawan mismo ito ni Jonas: *«Kinukulong ako ng tubig sa palibot hanggang sa kaluluwa; ang kalaliman ay nasa palibot ko... ako'y bumaba sa mga kaibaibabaan ng mga bundok... gayon may isinampa mo ang aking buhay mula sa hukay, Oh Panginoon kong Dios»* (Jonas 2:5–6). Pababa sa tubig. Inilibing. Pinaahon. Sinasabi ni Jesus: iyan ang mangyayari sa Akin. At sinasabi ng bautismo: iyan ang nangyayari sa atin.

Tatlong araw. Umuulit ang bilang. Si Jonas — tatlong araw sa loob ng isda. Si Jesus — tatlong araw sa ilalim ng lupa. At si Saulo — *«tatlong araw na walang paningin, at hindi kumain ni uminom man»* (Mga Gawa 9:9). Tatlong araw sa kadiliman. Pagkatapos ay isang lalaking nagngangalang **Ananias** ang lumapit sa kaniya. Ang ibig sabihin ng pangalang ito sa Hebreo ay **ang Dios ay mapagbiyaya**. Dumaan ang Biyaya sa pintuan at sinabi: *«Magtindig ka, at ikaw ay magbautismo, at hugasan mo ang iyong mga kasalanan»* (Mga Gawa 22:16).

Bumangon si Jonas mula sa kalaliman at pumunta sa **Ninive** — ang lungsod na ka-away — at nagsisi ang mga Gentil. Nagsuot sila ng **kayong magaspang** at sumampalataya sa Dios (Jonas 3:5–6). Nabuwal si Saulo sa daan patungong **Damasco**. Napatahimik ang mang-uusig. Pagkalipas ng tatlong araw ay nabautismuhan siya — at naging si Pablo, ang apostol sa mga Gentil. Kapwa lumusong ang dalawang lalaki. Kapwa nasa kamatayan sa loob ng tatlong araw. Kapwa bumangon. Kapwa pumunta sa mga bansa. Iisa ang huwaran: nauuna ang paglusong bago ang pagkakatalaga, at ang tubig ang nag-tatakda ng linya sa pagitan ng dalawa.

At hindi Siya umahon na walang dalang anuman. Isinulat ni Pablo: *«Nang umakyat siya sa itaas ay dinala niyang bihag ang pagkabihag, at nagbigay ng mga kaloob sa mga tao. Ngayon ito, umakyat siya, ano ito, kundi siya'y bumaba rin naman sa mga dakong kalaliman*

ng lupa?» (Efeso 4:8–9). Bumaba Siya. Umahon Siya. At dinala Niya ang mga bihag na kasama Niya. Direktang iniuugnay ito ni Pedro sa bautismo: si Cristo ay «pinatay sa laman, nguni't binuhay sa espiritu; na iyan din ang kaniyang iniyaon at nangaral sa mga espiritung nasa bilangguan... samantalang inihahanda ang daong, na sa loob nito'y kakaunti, sa makatuwid ay walong kaluluwa, ang nangaligtas sa pamamagitan ng tubig. Na ayon sa tunay na kahawig ngayo'y nagligtas, sa makatuwid бага'y ang bautismo» (Unang Pedro 3:18–21). Ang bantay na nagbabala sa mga buhay ay lumusong hanggang sa kailaliman upang mangaral sa mga patay — at pagkatapos ay bumangon, dala-dala sila. Iyan ang paglusong at pag-ahon na inilalarawan ng bautismo.

Isang tao ang sumulat ng Genesis; mga siglo makaraan, isa pa ang sumulat ng Jonas, at isa pa naman, ng Mga Gawa. Si Pablo ay sumulat mula sa isang piitan at si Pedro naman mula sa Roma, gayunma'y wala sa kanila ang nag-usap-usap sa isang silid upang pagplanuhan ito. Gayunpaman, dumadaloy sa lahat nila ang bilang na tatlo. Dumadaloy sa lahat nila ang tubig. Dumadaloy sa lahat nila ang paglusong at pagbangon. Nagkakatugma ang mga pangalan kahit magkaiba ang wika't siglo; nagpapahayag ang mga lungsod ng iisang sermon, katulad ng ilog; bawat anino ay tugma sa katawang pinagmulan nito. Hinubog mismo ng Dios ang lupain upang ipangaral ito: sa isang panig, ang ilang — walang tubig, walang buhay, kamatayan; sa kabilang panig, ang lupang pangako — mga batis, bukal, at buhay na tubig sa lahat ng dako. Sa pagitan nila ay ang Jordan, ang paglusong, ang tanging daanan patawid. Umaagos ang ilog pababa hanggang sa Dagat na Patay, ang pinakamababang bahagi sa balat ng lupa — sundan ang agos at matatapos ka sa kamatayan, ngunit tumawid sa tubig at hahakbang ka patungo sa buhay. Ito ang ebanghelyong nakasulat sa mismong lupa, at ang bawat piraso nito ay tumuturo sa iisang sandali: isang tao na nakatayo sa tabi ng tubig, pumipiling pumasok dito.

Nakaugat ang argumento ni Pablo dito sa baptizō βαπτίζω^{G907} bilang isang gawaing pahayag ng pagkakakilanlan. Iniuugnay ng Apostol ang ating pakikipag-isa kay Cristo sa isang tiyak na pagkakasunud-sunod: kamatayan, paglilibing, at muling pagkabuhay. Ang pagkakasunud-sunod na ito ay lohikal at pisikal na nakadepende sa katotohanan ng kalagayan ng kalahok. Hindi mo maililibing ang taong hindi pa namatay, at hindi mo mabubuhay muli ang taong hindi pa inililing.

Ito ang malaking suliranin ng bautismo sa sanggol: sinisikap nitong ilibing ang isang taong hindi pa namamatay sa kasalanan, at sinisikap nitong katawanin ang muling pagkabuhay para sa isang hindi pa nakikipag-isa kay Cristo sa pamamagitan ng gawaing nagbabagong-buhay ng Espiritu. Hinihiling ng simbolismo ang isang kalahok na may kamalayan — isang taong nakaranas ng panloob na espirituwal na kamatayan sa lumang pagkatao at ng panloob na espirituwal na paggising sa bagong pagkatao. Kapag binabautismuhan natin ang isang sanggol, gumagawa tayo ng seremonya na walang katumbas na espirituwal na katotohanan sa sumasailalim dito. Sa katunayan, inililibing

natin ang isang batang, sa paningin ng kautusan, buhay pa rin kay Adan, at mali nating isinasagisag ang isang muling pagkabuhay para sa isang hindi pa ipinanganak na muli.

Hinihiling ng teksto ang isang kalahok na maaaring sumalamin sa katotohanan ng karanasang ito. Ang maging sunthaptō συνθάρτω^{G4916} kay Cristo ay ang pagkilala na ang ating lumang buhay ay pinatay na. Ito ay isang gawa ng ganap na pagsuko, isang "paglubog" na sumasagisag sa katapusan ng ating sariling pamamahala, at isang "pag-ahon" na sumasagisag sa ating bagong buhay sa muling nabuhay na Panginoon. Paano ito magiging saksi sa biyaya ng Dios kung ang sumasailalim sa bautismo ay ganap na walang kamalayan sa transaksiyong ito? Ang bautismo ay ang hayag na pagpapahayag ng mananampalataya; ito ang sandali kung kailan ang panloob na paglipat ng puso ay inihahayag sa labas sa harap ng nakamasid na mundo.

Matatagpuan natin ang katotohanang ito na pinatitibay sa aklat ng Colosas.

Na nangalibing na kalakip niya sa bautismo, na kayo nama'y muling binuhay na kalakip niya, sa pamamagitan ng pananampalataya sa pagawa ng Dios, na muling bumangon sa kaniya sa mga patay.

— Colosas 2:12

Dito, iniuugat ni Pablo ang katotohanan ng muling pagkabuhay sa bautismo sa isang tiyak na kailangan: *dia tēs pisteōs* (G4102). At ang pandiwang sunēgerthēte συνεγέρθητε^{G4891} ay aorist **pasibo** — ang Dios ang gumawa ng pagbangon. Ngunit ang kasangkapang dinaanan ng banal na gawaing iyon patungo sa iyo ay ang *pistis*: ang iyong pananampalataya. Sinasabi ng pasibong anyo na ang Dios ang bumabangon; sinasabi naman ng pariralang pang-ukol na ang pananampalataya ang daluyan. Kung walang personal na pananampalataya, walang dinadaan ang banal na kapangyarihan. Ang tubig ay nananatiling wala nang iba kundi tubig lamang. Ang isang sanggol ay walang pananampalatayang maaaring isagawa. Hindi maaaring tumingala ang isang sanggol sa "makapangyarihang paggawa ng Dios" at tumugon nang may pusong may tiwala. Sa paghihiwalay sa bautismo mula sa kinakailangang pananampalataya, hinihiwalay ng bautismo sa sanggol ang tanda mula sa mismong bagay na nagbibigay-kahulugan dito.

Gaya ng isinulat ng Salmista:

Kalaliman ay tumatawag sa kalaliman sa hugong ng iyong mga baha: lahat ng iyong alon at ang iyong malaking alon ay nagsitabon sa akin.

— Awit 42:7

Sa bautismo, ipinapahayag natin na ang "mga alon at malaking alon" ng matuwid na poot ng Dios laban sa ating kasalanan ay dumaan kay Cristo bilang kahalili natin. Pumasok tayo sa tubig bilang tanda na tayo'y namatay na kasama Niya, at umaahon tayo

dahil nadaig Niya ang libingan. Ito ay isang personal, nagbabagong-buhay na sandali. Ito ang sandaling sinasabi ng mananampalataya, "Ako'y ipinako sa krus na kasama ni Cristo. Hindi na ako ang nabubuhay, kundi si Cristo ang nabubuhay sa akin."

Hindi kayang gawin ng isang sanggol ang pagpapahayag na ito. Hindi kayang unawain ng isang sanggol ang katotohanan ng paglunod ng lumang pagkatao. Ipinahayag ito ni Wilson sa kaniyang *Bible Types* nang walang pag-aalinlangan. Sa ilalim ng "Baptism," bilang puna sa Lucas 7:29–30, isinulat ni Wilson na ang bautismo ay "isang uri ng paglilibing kung saan tinatanggap ng mananampalataya ang paghatol ng DIOS sa kaniyang sarili, kinikilala niyang kailangan siyang mamatay sa Kalbaryo, at dahil dito ay dapat siyang ilibing palayo sa paningin sa isang libingang tubig. Sa gayon ay pinapatunayan niya ang diagnosis ng DIOS sa kaniyang kaso, at pinatutunayan ito sa pamamagitan ng pagdaan sa simbolikong paglilibing na ito." At pagkatapos ang paratang: "Ang mga tumatanggi sa bautismo ay tumatanggi rin, sa gayon, sa patotoo ng DIOS hinggil sa kanilang kasamaan at kasalanan. Tumatanggi silang aminin na sila'y masama nang husto anupat dapat silang patayin at ilibing." Ang tipolohiyang ito ay hindi lamang tungkol sa pagsunod. Ito ay tungkol sa *pagsang-ayon sa hatol ng Dios*. Ang taong pumasok sa tubig ay nagsasabi: Tama Ka, Panginoon. Nararapat sa akin ang kamatayan. Tinatanggap ko ang hatol. At tinatanggap ko ang muling pagkabuhay na iniaalok Mo. Hindi kayang sumang-ayon ang isang sanggol sa isang hatol. Hindi pa nakapaghahatol ang isang sanggol sa kaniyang sarili. Kapag nagpupumilit tayo sa bautismo ng mananampalataya, hindi lamang tayo nangangatuwiran para sa mas mabuting "paraan"; ipinagtatanggol natin ang integridad ng mismong ebanghelyo.

Ngunit ano ang nangyayari matapos ang tubig? Sa bundok ng pagbabagong-anyo, sinasabi sa atin ni Mateo na si Jesus ay *metamorphoō* μεταμορφώ^{G3339} — **binago ang anyo** (Mateo 17:2). Ang Kaniyang panloob na banal na kaluwalhatian ay naging nakikita sa labas. Kung ano na Siya sa loob ay inihayag sa labas. Ito rin ang mismong salitang ginamit ni Pablo nang isulat niya:

At huwag kayong magsiayon sa sanglibutang ito: kundi magiba kayo sa pamamagitan ng pagbabago ng inyong pagiisip, upang mapatunayan ninyo kung alin ang mabuti at kaayaaya at lubos na kalooban ng Dios.

— Roma 12:2

Iisa ang salita — *metamorphoo* — ngunit may mahalagang pagkakaiba. Sa pagbabagong-anyo, inihayag ang pagbabago sa iisang maluwalhating sandali. Sa Roma 12:2, ang pandiwa ay nasa kasalukuyang panahunan, tuluy-tuloy: "patuloy na **binabago** ang anyo." At sadyang magkasalungat ang boses ng dalawang pandiwa sa talatang iyon. Ang "Huwag kayong magsiayon" (*suschēmatizesthai*) ay present **panggitna** — ikaw mismo ang gumagawa ng pag-aayon sa iyong sarili; itigil mo iyan. Ang "magbagong-anyo" (*metamorphousthe*) ay

present **pasibo** — hindi mo mababago ang sarili mong anyo; hayaan mong ang Dios ang gumawa nito. Ang hulmahan ng sanlibutan ay isang bagay na iyong sinisikap ipasok ang iyong sarili. Ang pagbabago ng pag-iisip ay isang bagay na ginagawa sa iyo ng Espiritu. Ito ay isang proseso. At pinagtitibay ito ni Pablo sa Ikalawang Corinto 3:18: "Nababago tayo sa gayon ding larawan **mula sa kaluwalhatian hanggang sa kaluwalhatian.**" Hakbang-hakbang. Araw-araw.

Narito ang pagkakaiba na ginagawang nakikita ng bautismo. Ang bagong pagsilang — ang sandali ng pananampalataya — ay **agarang** nangyayari. "Kaya't kung ang sino-man ay na kay Cristo, siya'y bagong nilalang: ang mga dating bagay ay nagsilipas na; narito, sila'y pawang naging mga bago" (Ikalawang Corinto 5:17). Tapos na. Ganap na. Isang sandali sa panahon. Ngunit ang pagbabago ng pag-iisip — ang unti-unting pagpapabanal — ay isang **proseso** na dumadaloy sa buong buhay. Tinatatakan ng bautismo ang sandaling iyon. Ito ang nakikitang linya sa pagitan ng luma at bago. Ipinapahayag nito: *dito naging alak ang tubig*. Ngunit kung paanong tumatanda ang alak sa loob ng isang saradong sisidlan — sapagka't ang alak na nalantad sa mundo ay nagiging suka — gayon din, ang mananampalataya ay humihinog na tinatakan ng Espiritu Santo. At tinutukoy ng gramatika ng Efeso 1:13 ang pagkakasunud-sunod nang may katumpakan: ang akousantes ἀκούω^{G191} at ang pisteusantes πιστεύω^{G4100} ay kapwa mga gawaing nauna — natapos na bago ang pangunahing pandiwa. Pagkatapos ay dumarating ang esphragisthête σφραγίζω^{G4972}: tinatakan ka ng Dios. Itinatakda ng mga aorist participle na ito ang pagkakasunud-sunod: una kang nakarinig, saka ka sumampalataya, *saka* ka tinatakan ng Dios ng Espiritu. Ang pakikinig at ang pananampalataya ay aktibo — ginawa mo ang mga ito. Ang pagtatak ay pasibo — ginawa ito ng Dios. Ipinagbabawal ng gramatika ang pagbabaligtad ng pagkakasunud-sunod na ito. Nagbabago hindi sa pamamagitan ng pagtugon sa mundo kundi sa tahimik, panloob na gawain ng Dios.

Ito ang huwarang makikita natin sa buong Kasulatan. Si David — David דָּוִד^{H1732}, **minamahal** — ay gumugol ng mga taon nang nag-iisa sa mga burol, nag-aalaga ng mga tupa, natatago mula sa mundo, lumalago sa pananampalataya at sa Espiritu. Siya ay "isang lalaking ayon sa sariling puso ng Dios" (Unang Samuel 13:14, Mga Gawa 13:22). Ang pusong iyon ay nabuo nang lihim, sa mga tahimik na oras kasama ang Dios sa mga burol. At nang dumating ang panahon — nang tumayo si Goliath sa harap ng Israel — ang panloob na pananampalatayang tumanda at lumalim sa katahimikan ay **sumabog** patungo sa nakikitang mundo. Ang natago ay nagbunga. Si Moises, ang pinakamapagpakumbabang tao sa balat ng lupa (Mga Bilang 12:3), ay gumugol ng apatnapung taon sa ilang, nag-aalaga ng mga tupa, bago ang nagliliyab na palumpong. Si Jesus ay gumugol ng apatnapung araw sa ilang bago nagsimula ang Kaniyang ministeryo. Si Pablo ay gumugol ng tatlong taon sa Arabia bago ang kaniyang pagka-apostol (Galacia 1:17–18). Sa bawat pangyayaring ito, ang lihim na panahong kasama ang Dios ang siyang pinaghihinugan ng alak. Ang hayag na ministeryo ang siyang pagbubuhusan nito. At ang bautismo

ang sandali kung kailan binubuksan ang saradong sisidlan — ang sandali kung kailan ang pananampalatayang lumaki sa lihim ay ipinapahayag nang hayagan, sa harap ng mga saksi, sa tubig.

At tingnan kung sino ang tumayo sa bundok na iyon kasama ang binagong-anyong Cristo: **Moises at Elias** (Mateo 17:3). Si Moises — ang taong ang pangalan ay nangangahulugang "hinango mula sa tubig," na siyang nanguna sa Israel sa pagtawid sa Dagat na Mapula ngunit siya mismo ay hindi pinahintulutang tumawid sa Jordan — ngayon ay tumatayo sa kaluwalhatian kasama Siyang *nabautismuhan* sa Jordan. Sa wakas ay nagtagpo ang tubig at ang kaluwalhatian.

Iginigiit natin na ang iglesia ay binubuo ng mga taong may malay, sinasadya, at sa pamamagitan ng biyaya ng Dios sa pananampalataya, ay namatay sa mundo at binuhay upang lumakad sa panibagong buhay. Ang manatili sa anumang mas mababa dito ay magdudulot ng pagkulob sa kagandahan ng ebanghelyo, ginagawang isang pormalidad ng pagiging kasapi ang isang buháy na pagpapahayag ng pananampalataya. Ingatan natin ang kalinawan ng tubig, tinitiyak na ang mga pumapasok dito ay gumagawa niyon nang may pusong tunay na nakasalubong ang Tagapagligtas.

Chapter 17

Ang Panganay mula sa mga Patay

At dinadalhan namin kayo ng mabubuting balita ng pangakong ipinangako sa mga magulang, na tinupad din ng Dios sa ating mga anak nang muling buhayin niya si Jesus; gaya naman ng nasusulat sa ikalawang awit, Ikaw ay aking Anak, sa araw na ito ay naging anak kita.

— *Mga Gawa 13:32-33*

May isang pangungusap sa Bagong Tipan na, kapag nakita na, ay hindi na mabubura sa isip. Tumindig si Pablo sa sinagoga sa Antioquia ng Pisidia at inilapat ang Awit 2:7 sa muling pagkabuhay ni Jesus. Ang Ama, sa ikatlong araw, ay nagsalita sa ibabaw ng muling nabuhay na Anak ng mga salitang «*sa araw na ito ay naging anak kita*» — at sinabi ni Pablo na ito ay *natupad* sa muling pagbangon ni Jesus mula sa mga patay. Ang pandiwang Griego na ginamit ng Ama ay gennaō γεῖννάω^{G1080} — ang pandiwa ng pangananak, ng pagbibigay-buhay. Ang parehong pandiwa na ginamit ni Jesus tatlong taon bago nito, kay Nicodemo, sa gabi: «*maliban na ang tao’y ipanganak (γεῖννήθῃ) na muli, ay hindi siya makakakita ng kaharian ng Dios*» (Juan 3:3). Isang pandiwa. Dalawang tinig. Ginamit ito ng Anak upang iutos ang muling pagsilang. Ginamit ito ng Ama upang ipahayag kung ano ang Kaniyang sariling ginawa sa muling pagkabuhay. Ang mga karaniwang leksikong Griego — Abbott-Smith, Thayer — ay pinagsasama ang dalawang gamit ng gennaō sa iisang pangkat ng kahulugan, na inilalagay ang Mga Gawa 13:33 at Juan 3:3 sa magkatabing entrada sa ilalim ng iisang pandiwa. Hindi ito magkaibang pangyayari na basta’t naisalarawan ng Bagong Tipan sa magkatulad na salita. Iisang salita ito, na inilapat una sa muling-pagsilang-sa-pagkabuhay ng Anak, at pagkatapos ay sa pagsilang-sa-pakikipag-isa ng alagad sa Kaniya.

At sinipi pa ng Ama ang talatang iyon nang dalawang ulit pa tungkol sa Anak. Inilalapat ng **Hebreo 1:5** ang Awit 2:7 sa pagkakataas ng Anak nang higit sa mga anghel: «*Sapagka’t kanino nga sa mga anghel sinabi niya kailan man, Ikaw ay aking Anak, Ikaw ay aking ipinanganak ngayon?*» Inilalapat itong muli ng **Hebreo 5:5** sa pagtatalaga kay Cristo bilang dakilang saserdote: «*Gayon din si Cristo man ay hindi nagmapuri sa kaniyang sarili upang maging dakilang saserdote, kundi yaong sa kaniya ay nagsabi, Ikaw ay aking Anak. Ikaw ay aking naging anak ngayon.*» Tatlong sipi sa Bagong Tipan, iisang talata sa Lumang Tipan, iisang anyo ng pandiwang Griego (gennaō γεῖννήα^{G1080} — perfect active indicative, unang panauhan, isahan — *ipinanganak ko*). Tapos na ang kilos, ngu-

nit nagpapatuloy ang bunga nito. Ang Ama, sa umaga ng muling pagkabuhay, ay ipinanganak ang Anak mula sa libingan.

At tinutukoy ni Pablo kung sa *pamamagitan ng ano* muling binuhay ang Anak. Inilalagay ito ng **Roma 1:3-4** sa dalawang magkatulad na parirala ng «*ayon sa*»: «*Tungkol sa kaniyang Anak, na ipinanganak sa binhi ni David ayon sa laman, na ipinahayag na Anak ng Dios na may kapangyarihan ayon sa espiritu ng kabanalan, sa pamamagitan ng pagkabuhay na maguli ng mga patay, sa makatuwid baga'y si Jesucristo na Panginoon natin.*» Ang kaniyang unang kapanganakan: ng laman, sa lahi ni David, sa bahay-bata ni Maria. Ang kaniyang ikalawang kapanganakan: sa pamamagitan ng Espiritu, sa pamamagitan ng pagkabuhay na maguli mula sa mga patay, mula sa bahay-batang-libingan. Pinagtitiyay ni Pedro ang gawain ng Espiritu: «*pinatay sa laman, nguni't binuhay sa espiritu* » (Unang Pedro 3:18). Ang salitang Griego ay $\zeta\omega\omicron\pi\omicron\iota\eta\theta\epsilon\iota\varsigma$ ^{G2227} — binigyang-buhay. Ang Espiritu ang tagapagsagawa ng pagbibigay-buhay sa muling pagkabuhay. Ang parehong Espiritu, ayon kay Pablo, na muling bumuhay kay Jesus ang siya ring magbibigay-buhay sa ating mga katawang may kamatayan (Roma 8:11). Ang parehong Espiritu na lumukob kay Maria sa paglilihi (Lucas 1:35) ang siya ring lumukob sa libingan sa muling pagkabuhay. Dalawang bahay-bata. Isang Espiritu. Isang Ama na nagsasalita ng buhay sa ibabaw ng Anak.

At ang Torah mismo — sa sarili nitong Hebreo — ay pinapangalanan kung sino si Jesus. **Exodo 13:2**: «*Pakabanalín mo sa akin ang lahat ng mga panganay, anomang nagbubukas ng bahay-bata sa mga anak ni Israel.*» Ang Hebreo ay *peter rechem* (פֶּטֶר רַחֵם) — *peter* פֶּטֶר^{H6363}, *ang siyang nagbubukas*; *rechem* רַחֵם^{H7358}, *ang bahay-bata*. Ang literal na kahulugan ng panganay sa Torah ay **ang nagbubukas ng bahay-bata**. Muling lumilitaw ang pariralang ito sa Exodo 13:12, 13:15, 34:19; Mga Bilang 3:12, 8:16, 18:15 — sa bawat pagkakataon, tungkol sa panganay. Ang mga tagapagsalin ng Septuagint sa Griegong Lumang Tipan ay pumili ng iisang salita upang isalin ang pariralang Hebreong ito: $\pi\rho\tau\omicron\tau\omicron\tau\omicron\chi\omicron\varsigma$ ^{G4416}. At ito mismong salita — *prōtotokos* — ang inilalapat ng Bagong Tipan kay Jesus bilang «*ang panganay sa mga patay*» (Colosas 1:18; Pahayag 1:5). Ang Hebreong *peter rechem* ng Torah ay ang Griegong *prōtotokos* ng Bagong Tipan ay ang titulo ng nabuhay-na-mag-uling Cristo. Tatlong sapin, iisang titulo. **Si Jesus, sa sariling Hebreo ng Torah, ang Siyang Nagbubukas ng Bahay-Bata.**

Inilalahad ito ni Lucas sa paghahandog sa sanggol na si Jesus. **Lucas 2:23**: «*Ayon sa nasusulat sa kautusan ng Panginoon, Ang bawa't lalaking nagbubukas ng bahay-bata ay tatawaging banal sa Panginoon.*» Ang Griego ni Lucas ay *pan arsen dianoigon mētran* — isang salita-sa-salitang sipi mula sa Septuagint ng Exodo 13:2. Pinangalanan ni Lucas si Jesus na *peter rechem* sa templo sa ikawalong araw. Ang salitang Hebreo at ang salitang Griego ay nagkakaisa sa pagkakakilanlan ng batang ito mula sa pagkasanggol: Siya ang Nagbubukas ng Bahay-Bata. At ang bahay-bata ni Maria ang unang binuksan Niya. Ang bahay-batang-libingan ang ikalawa.

At binuksan Niya ang ikalawa sa pamamagitan ng pagbaba roon. Inihanda ng Lumang Tipan ang larawang ito. **Jonas 2:2-6:** «Mula sa tiyan ng Sheol שְׁאוֹל ako'y sumigaw, at iyong dininig ang aking tinig... Ako'y bumaba sa mga kaibaibabaan ng mga bundok; ang lupa sangpu ng kaniyang halang ay tumakip sa akin magpakailan man: gayon ma'y isinampa mo ang aking buhay mula sa hukay, Oh Panginoon kong Dios.» Pinangalanan ni Jonas kung nasaan siya — Sheol — at si Jesus, sa **Mateo 12:40**, ay tuwirang naglinaw: «Sapagka't kung paanong si Jonas ay napasa tiyan ng isang balyena na tatlong araw at tatlong gabi; ay gayon ding mapapasa ilalim ng lupa na tatlong araw at tatlong gabi ang Anak ng tao.» Si Pedro, sa araw ng Pentecostes, ay sumipi sa Awit 16:10 at maliwanag na inilapat ito: «*hindi mo iiwan ang kaluluwa ko sa Hades ᾗδης, ni titiisin man na ang iyong Banal ay makakita ng kabulukan*» (Mga Gawa 2:27). Ang Griegong *hades* ay katumbas ng Hebreong *Sheol* — ang daigdig ng mga patay, hindi ang lawa ng apoy (na siyang geenna γέεννα^{G1067}, ibang salitang Griego nang lubusan, na kinikilalang naiiba at inihagis sa lawa ng apoy sa Pahayag 20:14). **Ang kaluluwa ni Jesus ay naparoon sa daigdig ng mga patay.** Si Pablo: «*siya'y bumaba rin naman sa mga dakong kalaliman ng lupa*» (Efeso 4:9). Ang nabuhay-na-mag-uling Cristo mismo: «*At ang Nabubuhay; at ako'y namatay, at narito, ako'y nabubuhay magpakailan man, at nasa akin ang mga susi ng kamatayan at ng Hades.*» (Pahayag 1:18). Pumasok Siya. Lumabas Siya. Kinuha Niya ang mga susi.

At binuhay Siyang muli ng Ama. Paulit-ulit itong sinasabi ng Bagong Tipan nang labis. «*si Cristo ay nabuhay na maguli sa mga patay sa pamamagitan ng kaluwalhatian ng Ama*» (Roma 6:4). «*siya'y binuhay na maguli ng Dios*» (Mga Gawa 2:24, 2:32, 3:15). «*ang Dios Ama, na siyang sa kaniya'y muling bumuhay*» (Galacia 1:1). «*Ang dakilang kalakhan ng kaniyang kapangyarihan... na kaniyang ginawa kay Cristo, nang ito'y kaniyang buhayang maguli sa mga patay*» (Efeso 1:19-20). «*sa pamamagitan ng pananampalataya sa pagawa ng Dios, na muling bumangon sa kaniya sa mga patay*» (Colosas 2:12). «*Dios, na sa kaniya'y bumuhay na maguli sa mga patay, at sa kaniya'y nagbigay ng kaluwalhatian*» (Unang Pedro 1:21). Pinatototohanan ng Ama ang Anak. Binayaran ng kamatayan ang kabayaran ng kasalanan (Roma 6:23), at nang mabayaran na ang kabayaran, wala nang anumang paghahabol pa ang kasalanan. **Roma 6:9-10:** «*si Cristo na nabuhay na maguli sa mga patay ay hindi na mamamatay; ang kamataya'y hindi naghahari sa kaniya. Sapagka't ang kamatayan na ikinamatay niya, ay kaniyang ikinamatay na minsan sa kasalanan.*» Ang Taong walang sariling kasalanan — «*yaong hindi nakakilala ng kasalanan*» (Ikalawang Corinto 5:21) — ngunit kinuha sa Kaniyang sarili ang ating kasalanan ayon sa pagtatalaga ng Ama («*ipinasan sa kaniya ng Panginoon ang kasamaan nating lahat*», Isaias 53:6; ang Hebreo ay *hifgi'a* — Siya ang nagdulot upang mahulog sa Kaniya) — ang Taong ito ay namatay sa kasalananang dinala Niya, at binuhay Siyang muli ng Ama bilang pagpapatooto.

At Siya ang pinangalanang *una* sa isang pagkakasunod-sunod na bagong nagsisimula pa lamang. **Colosas 1:18:** «*ang panganay sa mga patay.*» **Pahayag 1:5:** «*ang panganay*

sa mga patay.» **Mga Gawa 26:23:** «siya muna sa pamamagitan ng pagkabuhay na maguli ng mga patay.» **Unang Corinto 15:20:** «Datapuwa't si Cristo nga'y muling binuhay sa mga patay na siya ay naging pangunahing bunga ng nangatatutulong» — *aparchē ἀπαρχή*^{G536}, ang unang bigkis ng ani sa Levitico na dinadala sa saserdote sa kinabukasan ng Sabbath kasunod ng Paskuwa (Levitico 23:10-11), na siya ring araw mismo na muling nabuhay si Jesus. Tinawag ng kalendaryo ng Torah ang araw na iyon. Tinupad ito ng Anak. **Roma 8:29:** «yaong mga nang una pa'y kaniyang nakilala, ay itinalaga naman niya na maging katulad ng larawan ng kaniyang Anak, upang siya ang maging panganay sa maraming magkakapatid» — *prōtotokon en pollois adelphois* (πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς). Ipinapahiwatig ng panganay ang mga kapatid na susunod. Binubuksan ng nagbubukas ng bahay-bata ito para sa isang sambayanan. **Ang unang lumabas ang siyang gumagawa ng daan para sa lahat ng nasa likod.**

At ito ang dahilan kung bakit **isinulat ni Pablo sa Roma 6** ang tungkol sa isang pakikipag-isang hindi metapora. Anim na pandiwang tambalang Griego sa dalawang sipi, lahat may unlaping syn σύν^{G4862} (*kasama*): *sunestaurōthē* (kasamang ipinako sa krus, Roma 6:6), *sunetaphēmēn* (kasamang inilibing, Roma 6:4), *sumphutoi* (kasamang itinanim, Roma 6:5), *suzēsomen* (kasamang mabubuhay, Roma 6:8), *sunezōopoiēsen* (kasamang binigyang-buhay, Efeso 2:5), *sunēgeiren* (kasamang muling binuhay, Efeso 2:6). Hindi palamuti lamang ang Griego. Hindi namamatay ang alagad ng hiwalay na kamatayan at hindi rin siya bumabangon ng hiwalay na muling pagkabuhay. Ang alagad ay *kaisa sa kamatayan ni Cristo* at *kaisa sa muling pagkabuhay ni Cristo*. Ang nangyari sa Kaniya ay nangyayari sa atin sa pamamagitan ng pakikipag-isa. **Namamatay tayo sa ating lumang pagkatao sapagka't ipinataw ito ng Ama sa Kaniya sa krus. Bumabangon tayo sa bagong buhay sapagka't binuhay Siyang muli ng Ama sa ikatlong araw. At ang pagsasakatu-paran ng katawan sa pakikipag-isang ito ay ang bautismo — lubos na paglulubog, pagbaba sa tubig na parang sa libingang kasama Niya, pag-ahon na parang sa Kaniyang muling pagkabuhay.**

At ang saligang-titik ng Torah ay nagpapatotoo sa sarili nitong naka-encode na sapin. Ipinakita namin sa ibang bahagi ng aklat na ito kung paano dinadala ng mga titik Hebreo ng Torah ang mga watermark na lampas sa kanilang panlabas na kahulugan. Nagtitipon ang bokabularyo ng bagong-kapanganakan sa **Mga Bilang 7:17** — ang talata ni Naason na anak ni Aminadab, ang unang taong tumuntong sa Dagat na Mapula bago humawi ang mga tubig nito — at sa **Levitico 8:3**, ang talata ng pagtatalaga kay Aaron. Nagtitipon din doon ang bokabularyo ng muling pagkabuhay. Sa Mga Bilang 7:17, ang lahat ng sumusunod na salitang Hebreo ay nahuhulog sa loob ng saklaw ng pag-scan ng talata: *chai* (buhay) sa skip -2, sa loob ng talata; *qum* (bumangon) sa skip -7; *yabad* (ipinanganak) sa skip 57; *Mashiach* (Mesiya) sa skip 111; *karat* (putulin) sa skip -155; *shelishi* (ikatlo) sa skip -280; *Yeshua* sa skip -244, na ang mga titik ay sumasaklaw sa talata; *bekor* (panganay) sa skip -269. Ang parehong angkla-talata na nagpapangalan kay Nicodemo

sa pamamagitan ng ELS, nag-eencode ng bokabularyo ng bagong-kapanganakan, at tumuturo kay Naason-una-sa-tubig, ay nag-eencode din ng bokabularyo ng muling pagkabuhay. Bagong-kapanganakan at muling pagkabuhay sa iisang talata. Iisang pangyayari ang pagturing ng Torah sa mga ito.

At sa **Genesis 22:4** — ang ikatlong araw ng Akedah, nang itaas ni Abraham ang kaniyang mga mata at nakita ang dako sa malayo (sinasabi ng Hebreo 11:19 na naniwala siyang kayang buhaying muli ng Dios ang kaniyang anak mula sa mga patay) — ineencode ng Torah ang muling pagkabuhay sa sarili nitong mga titik. Ang *qum* (bumangon) ay nasa loob ng talata sa skip -8. Ang *tequmah* (muling pagkabuhay, muling pagbangon) ay sumasaklaw sa kabanata sa skip -204. Ang *Yeshua* ay nagsasalubong sa mga talatang nakapalibot. Ang *bekor* (panganay) ay sumasaklaw sa Genesis 22:3, ang talata kung saan kinuha ni Abraham ang kaniyang anak at ang kahoy. Ang muling pagkabuhay ng Anak sa ikatlong araw ay hinabi sa loob ng pagliligtas kay Isaac sa ikatlong araw, tatlong libong taon bago itinaas ang krus.

At sa **Exodo 17:6** — ang talatang kinikilala ni Pablo bilang si Cristo mismo («*ang batong yaon ay si Cristo*», Unang Corinto 10:4) — ang salitang Hebreong *rechem* (bahay-bata) ay nasa **isang titik** mula sa pangalang Hebreong *Yeshua* sa naka-encode na sapin. Ganito rin ang kalapitan sa Mga Bilang 23:10, ang talata ng hula ni Balaam tungkol sa binhi ni Jacob. Inilalagay ng saligan ng Torah ang *bahay-bata* at ang *pangalang Jesus* nang magkatabi sa Bato na sinasabi ni Pablo na *ay si Cristo*. Ang Nagbubukas ng Bahay-Bata ay pinangalanan, sa mga titik ng Torah, sa Bato kung saan bumuhos ang tubig na buhay.

Ang doktrina ng bautismo ng mananampalataya, kung gayon, ay hindi isang panlabas na kaugalian lamang. Ito ang pag-amin ng katawan sa isang pangyayaring naganap sa kawalang-hanggan sa krus, isinagawa sa panahon sa ikatlong araw, at ipinagkakaloob sa atin ng Espiritu sa tubig. Hinihingi ng Griego ng Juan 3:3 ang isang tumatanggap na may malay (ang pandiwang *gennēthē* ay aorist passive subjunctive — isang tiyak na pangyayari, ginawa sa isang tao, may kondisyon sa pananampalataya). Hinihingi ng Griego ng Roma 6 ang pakikipag-isa (anim na tambalang *syn-* ang naglalarawan sa isinasagawa ng bautismo). Pinapangalanan ng Hebreo ng Torah ang titulo (*peter rechem* — nagbubukas ng bahay-bata). Tinatatakan ng saligang-titik ng Torah ang doktrina (ang bokabularyo ng muling pagkabuhay sa bawat angkla-talata kung saan nagtitipon na ang bokabularyo ng bagong-kapanganakan). At iginagapos ng Bagong Tipan ang lahat ng ito sa iisang pandiwa (*gennaō*), iisang titulo (*prōtotokos*), iisang Espiritu, iisang Ama, iisang Anak na unang lumakad sa pintuan.

Siya ang panganay sa mga patay. Kinuha Niya sa Kaniyang sarili ang kasalanang ating kinita, namatay dito nang minsanan magpakailanman sa Kaniyang sariling katawan sa punong-kahoy, bumaba sa Sheol gaya ng inilarawan ni Jonas, binuhay ng Ama sa pamamagitan ng Espiritu sa ikatlong araw, umahon mula sa bahay-batang-libingan bi-

lang ang unang lumabas, kinuha ang mga susi ng kamatayan at ng *hades* sa Kaniyang kamay, at ngayon ay nakatayo bilang ang Siyang nagbubukas ng bahay-bata ng muling pagkabuhay para sa bawat kaluluwang makikipag-isa sa Kaniya. **Ang unang lumabas ang nagbubukas ng pinto para sa mga susunod.** Ang bautismo ay ang pag-amin ng katawan sa pagkasilang — sa pamamagitan ng tubig at ng Espiritu — sa pintong binuksan Niya. Hindi tayo namamatay ng hiwalay na kamatayan. Hindi tayo bumabangon ng hiwalay na muling pagkabuhay. Namamatay tayong *kasama* Niya, inililibing na *kasama* Niya, binibigyang-buhay na *kasama* Niya, muling binubuhay na *kasama* Niya. Nililinaw ito ng mga pang-ukol at unlaping Griego; nililinaw ito ng titulong Hebreo; nililinaw ito ng naka-encode na sapin ng Torah; at tahasang pinapangalanan ito ng Bagong Tipan sa Roma 8:29: Siya ang *panganay sa maraming magkakapatid*.

Tayo nga'y nangalibing na kalakip niya sa pamamagitan ng bautismo sa kamatayan: na kung paanong si Cristo ay nabuhay na maguli sa mga patay sa pamamagitan ng kaluwalhatian ng Ama, ay gayon din naman tayo'y makalalakad sa panibagong buhay. Sapagka't kung tayo nga ay naging kalakip niya dahil sa kawangisan ng kaniyang kamatayan, ay magkakagayon din naman tayo dahil sa kawangisan ng kaniyang pagkabuhay na maguli.

— *Roma 6:4-5*

Chapter 18

Ang Pagkaputol kay Adan

Bumalik tayo sa ilog. Nakita na natin na ang kahulugan ng Yarden יַרְדֵּן^{H3383} ay **ang bum-ababa**—ang tubig na umaagos mula sa Bundok Hermon pababa hanggang sa pinakam-ababang bahagi sa balat ng lupa. Nakita na rin natin ang pagtawid ng Israel sa tuyong lupa, at ang labindalawang batong ibinunton bilang alaala. Ngunit may isang parirala sa salaysay ni Josue na hindi pa natin binasa nang maingat—isang pariralang nagbubukas ng pintuan tungo sa mismong ontolohiya ng ebanghelyo.

Na ang tubig na bumababang mula sa itaas ay tumigil, at nagsang buntong na malayo sa kanila, sa Adam, na bayang nasa tabi ng Sarethan: at yaong nagsisibaba sa dagat ng Araba, na Dagat na Alat ay lubos na nahawi: at ang bayan ay tumawid sa tapat ng Jerico.

—Josue 3:16

Dalawang detalye. Ang tubig na **bumababa** patungo sa dagat na maalat ay karat כָּרַת^{H3772}—pinutol. At ang pook kung saan sila nagbuntong ay pinangalanang **Adam**. Wala sa dalawa ang basta na lamang pagkakataon.

Ang Karat כָּרַת^{H3772} ay ang pandiwang ginagamit ng Lumang Tipan para sa pagputol ng isang tipan: *karat berit*. Sa Genesis 15, nang pagtibayin ng Diyos ang Kanyang pangako kay Abraham, hinati ang mga hayop, at isang usukang hurno at nagliliyab na ilawan ang dumaan sa gitna ng mga bahagi. Ang mga tipan sa Hebreo ay hindi nilalagdaan; sila’y *pinuputol*. Ang kamatayan ang paraan. Ang dugo ang tatak. Ang mismong pandiwang ginamit para sa madugong paghihiwalay ng isang tipan ay siya ring pandiwang ginamit ni Josue para sa bumababang tubig ng Jordan. Ang agos patungo sa dagat ng paghatol ay **pinutol-bilang-tipan**—hiniwalay sa pagpasok ng Kaban.

Ngunit pansinin kung saan naganap ang pagputol. Ang tubig ay hindi basta na lamang huminto sa kung saan-saan. Nagbuntong sila «*sa Adam, na bayang nasa tabi ng Sarethan*». Ang salitang Hebreo ay *’ādām* אָדָם^{H121}—ang parehong salita, ang parehong mga titik, ang parehong pangalan ng unang tao. Ang tubig ng paghatol ay nagbuntong **sa Adam**.

At tumingin sa ibaba ng agos, at matatagpuan mo ang kanyang kambal. Isa sa limang lungsod na nilamon ng Dagat na Alat ay may pangalang **Adma**—taong-lupa, mula sa parehong ugat na Hebreo. Dalawang lungsod na pinangalanan sa tao, nasa iisang ilog: isa sa ibaba ng agos kung saan bumagsak ang paghatol, isa sa itaas ng agos kung saan

huminto ang paghatol. Ang heograpiya mismo ay isang panaklong. Sa loob ng panaklong, dumaraan ang Israel sa tuyong lupa.

Pagmasdan muli ang tubig. Ang bumababang agos—patungo sa dagat na maalat kung saan nilamon ang Sodoma sa apoy at asupre, kung saan ang asawa ni Lot ay nakatayo magpakailanman bilang haliging melach מֶלַח^{H4417}, asin—ay pinutol **sa tao**. Ang paghatol ay hinarang sa kinatawang ulo. Ang bayan ng Diyos ay lumalakad sa tuyong lupa. Mga siglo bago isinulat ni Pablo ang Roma 5—«*sa pamamagitan ng isang tao ay pumasok ang kasalanan sa sanglibutan, at ang kamataya’y sa pamamagitan ng kasalanan*»—ipinangangaral na ito ng heograpiya ni Josue. Ang baha ng paghatol ay nagbunton sa ibabaw ng tao upang makadaan ang bayan.

At ang mga saserdoteng may dala ng Kaban ay hindi nagmadaling pumunta sa malayong pampang. Sila’y **nanatili sa pook ng kamatayan**.

At ang mga saserdote na nagdadala ng kaban ng tipan ng Panginoon ay tumayong panatag sa tuyong lupa sa gitna ng Jordan; at ang buong Israel ay dumaan sa tuyong lupa, hanggang sa nakatawid na lubos sa Jordan ang buong bansa.

—Josue 3:17

Ang mga tagapamagitan ay nakatayo sa ilalim ng ilog—sa mismong pook kung saan naroon ang pinutol na tubig—hanggang sa makatawid ang **bawat** Israelita. Walang naiwan. Ni isa man. Ang Kaban ng Tipan—ang trono ng awa, ang takip na winisikan ng dugo kung saan ginawa ang pagbabayad-sala—ay hinawakan ang posisyon ng kamatayan hanggang sa makatawid ang bawat kasapi ng tipan.

Hindi ito alegorya. Ito ang ebanghelyong isinagawa sa heograpiya, tubig, at bato.

Upang maunawaan ang pagkaputol, tingnan ang patutunguhan ng ilog. Ang Jordan ay dumadaloy patungo sa *Yam ha-Melach*—ang Dagat na Alat (Genesis 14:3, Mga Bilang 34:3, Josue 3:16). Bawat pangalang ibinibigay ng Bibliyang Hebreo sa dagat na ito ay isang pandiwa ng pagkalipol: ang Asin na natutunaw, ang Dagat na Dumidilim, ang Dagat ng Silangan. Hindi ito isang tanawing pampalamuti lamang. Ito ang **hangganan ng paghatol**—ang pader sa timog-silangan ng Lupang Pangako mismo, na pinangalanan sa Torah bilang linya na doon nagtatapos ang iyong mana (Mga Bilang 34:3, 12). Upang makapasok sa pangako kailangan mong tumawid *palayo* sa tubig na ito. Ito ang pinakamababang katubigan sa balat ng lupa. Walang nabubuhay dito. Walang isda. Walang halaman. Mapait ang pampang, at napakataas ng lamang-asin kaya’t nagkikristal ang tubig mismo sa sandaling madikit ito sa anumang naiwan dito. At ang Dagat na Alat ay nakaupo sa ibabaw ng mga guho ng Sodoma at Gomorra. Tiningnan ni Lot ang parehong kapatagang ito «*bago giniba ng Panginoon ang Sodoma at Gomorra*»

(Genesis 13:10), noong ito'y «*gaya ng halamanan ng Panginoon.*» Pagkatapos ay umulan ang apoy at asupre mula sa langit (Genesis 19:24). Pagkatapos ay lumubog ang mga lungsod. Pagkatapos ay naging haliging asin ang asawa ni Lot—isang tanging alaala magpakailanman ng kawalang-paniwalang lumingon pabalik. Ipinangangaral ng heograpiya: ito ang patutunguhan ng pagbabang walang pagsisisi. Dito nagtatapos ang agos ng paghatol.

Ang Jordan—ang bumababa—ay dumadaloy patungo roon. Bawat patak ng tubig sa ilog na iyon ay, sa agham ng tubig man o sa teolohiya, patungo sa dagat na iyon. Naka-harap ang Israel sa ilog nang ito'y nasa pinakamataas na baha; ang pagbaba ay nasa buong lakas; at hinarang ito ng Kaban.

Mga siglo pagkaraan, ang Panginoon ng buong lupa ay bumalik sa parehong ilog.

Nang magkagayo'y naparoon si Jesus mula sa Galilea at lumapit kay Juan sa ilog ng Jordan, upang siya'y bautismuhan niya. Datapuwa't ibig siyang sansalain ni Juan, na nagsasabi, Kinakailangan ko na ako'y iyong bautismuhan, at ikaw ang naparirito sa akin? Ngunit't pagsagot ni Jesus ay sinabi sa kaniya, Payagan mo ngayon: sapagka't ganyan ang nararapat sa atin, ang pagganap ng buong katuwiran. Nang magkagayo'y pinayagan niya siya.

— *Mateo 3:13-15*

Tama si Juan na tumanggi. Walang paghatol na dapat pagdaanan ni Jesus. Siya'y walang kasalanan. Hindi Niya kailangan ang paglilinis. Ngunit Siya'y nagpumilit, at ang pandiwang Kanyang ginamit ay may dalang buong argumento. Ang Plêroō πληρόω^{G4137} ay nangangahulugang **punuin**, dalhin sa kaganapan, gawing lubos; ang parehong pandiwa ay ginagamit sa pagpuno ng isang walang-lamang sisidlan at sa pagganap ng isang hula. «*Payagan mo ngayon: sapagka't ganyan ang nararapat sa atin, ang pagganap ng buong katuwiran.*» Pinupuno Niya ang walang-laman na ilalim ng ilog. Pumasok Siya sa agos na pinutol sa Adam—ang paghatol na iniligtas mula sa Kanyang bayan—at Kanyang Sarili ang sumipsip nito.

Sa kinatayuan ng mga saserdote, doon Siya tumayo. Sa Adam, kung saan nagbunton ang tubig, Siya—ang Ikalawang Adam (Unang Corinto 15:22, 45)—ngayon ay tumayo upang tanggapin ang baha. Hindi para sa Sarili Niya. Para sa atin. At si Juan ay «*una*» nagbautismo sa mababang tawiran malapit sa Jerico, kung saan tumawid ang Israel (Fausset, *Bible Dictionary*, "Jordan"). Ang parehong ilog. Ang parehong pook ng pagtawid. Ang parehong pagbaba. Mga siglo ang pagitan. Iisang heograpiya, iisang liturhiya, iisang Panginoon.

Si Moises, ang tagapagbigay ng Kautusan, ay namatay sa gilid ng mismong lambak na ito. Mula sa Bundok Nebo ay nakita niya ang Dagat na Alat at ang Lupang Pangako sa kabila nito (Deuteronomio 3:17, 34:1–5), at doon siya inilibing. Ang tagapagligtas sa Dagat na Pula ay hindi maaaring maging siyang tatawid sa Jordan. Nagwawakas ang Penta-teuko sa silangang pampang ng tubig-kamatayan, habang itinuturo ng dakilang propeta ang kabila ng isang pagtawid na hindi niya kayang pangunahan. **Si Josue**—*Yehoshua*, ”sinasagip ni YHWH,” ang pangalang Hebreo na taglay din nang maglaon ni Jesus—ang siyang pumasok. Ang Kautusan ay makakaakay sa Israel hanggang sa gilid lamang. Ang ikalawang Josue lamang ang makakaakay sa kanila hanggang sa kabila.

Ngunit ito’y nagbabangon ng tanong na lumulutang sa ibabaw ng bawat pagtatanggol sa bautismo ng mananampalataya: ang pagpasok ba sa tubig ay talagang *may ginagawa*? O isa lamang itong tanda? Sumasagot si Pablo sa Unang Corinto 6, sa isang talata na nagtataka sa mga makabagong mambabasa dahil sa kung saan siya pumupunta para sa kanyang patunay. Kailangan nating pagsamahin ang dalawang bagay tulad ng pagsasama ng Kasulatan sa kanila. Ang tubig mismo ay hindi nagdudulot ng muling kapanganakan, at ang paglubog sa tubig ay hindi ang sanhi ng pakikiisa ng mananam-palataya kay Cristo — ang pakikiisang iyon ay ginagawa ng Espiritu sa pamamagitan lamang ng pananampalataya, batay sa mga kabutihang-loob ng dugo ni Cristo. Ngunit ang bautismo rin ay hindi isang hungkag na panlabas na sagisag na hiwalay sa espirituwal na katotohanan. Ito’y isang tanda *at isang tatak* (Roma 4:11; Colosas 2:11–12) — isang iniutos, hayagan, at pisikal na gawa kung saan ang espirituwal na pakikiisang sinimulan na ng Espiritu ay hayagang pinapasukan, ipinapahayag, at itinatatak sa harap ng Diyos at ng nagmamasid na iglesia. Taglay ang pagkakaibang iyon nang matatag, pakinggan ang argumento ni Pablo.

Hindi бага ninyo nalalaman na ang inyong mga katawan ay mga sangkap ni Cristo? kukunin ko nga бага ang mga sangkap ni Cristo, at gagawin kong mga sangkap ng isang patutot? Huwag nawang mangyari. O hindi бага ninyo nalalaman na ang nakikisama sa patutot, ay kaisang katawan niya? sapagka’t sinasabi niya, Ang dalawa ay magiging isang laman. Nguni’t ang nakikisama sa Panginoon, ay kaisang espiritu niya.

— *Unang Corinto 6:15-17*

Ang pandiwang kollaō $\kappa\omicron\lambda\lambda\acute{\alpha}\omega$ ^{G2853} ay nangangahulugang idikit, ikabit, pagsamahin. At ang simulaing ginagamit ni Pablo ay mula sa Genesis 2:24—ang talata ng kasal: «*sila’y magiging isang laman*»—*basar echad*. Inilalapat ni Pablo ang talata ng kasal sa isang patutot. Ito ang pinaka-agresibong kilos teolohikal sa buong sulat. Sinasabi niya na ang mismong gawa ng pisikal na pagsasama ay pinagsasanib ang dalawa sa isa—*hindi* ang tipan, *hindi* ang kasal, *hindi* ang pagsang-ayon: ang gawa. At sinasabi niya ito nang walang

pag-aatubili, sapagka't ang buong argumento ay nakasalalay dito. Ang katawan ay hindi isang neutral na balot sa paligid ng "tunay na ikaw." Ang katawan ang pook kung saan ang iyong pinagsamahan ay nagiging kung sino ka.

Kaya't inuutos niya, «*Magsitakas kayo sa pakikiapid*»—hindi dahil hungkag ang gawa, kundi dahil **totoo ang gawa**. Talagang gumagawa ito ng isang katawan kasama ang hinihipuan nito. At pagkatapos ay tinatapos ni Pablo ang argumento: «*ang nakikisama sa Panginoon, ay kaisang espiritu niya*». Ang parehong lohika. Ang parehong ontolohiya. Ang mananampalatayang nakisama kay Cristo ay nagiging isa sa Kanya—isang katawan, isang espiritu, isang laman sa dakilang hiwaga (Efeso 5:31–32). Sinisipi ni Pablo ang Genesis 2:24 sa *pareho* na Unang Corinto 6 (tungkol sa patutot) at Efeso 5 (tungkol kay Cristo at sa iglesya), sapagka't para sa kanya iisa lamang ang simulain: **ang mga gawang pisikal ay lumilikha ng tunay na pagsasama**.

Ito ang pilosopikal na makinarya na nagpapahalaga sa Roma 6 ng eksaktong sinasabi nito. «*Tayo nga'y nangalibing na kalakip niya sa pamamagitan ng bautismo sa kamatayan.*» Hindi sagisag lamang. Hindi paglalarawan lamang. **Inilibing**. Ang aoristo pasibo ng sunthaptō συνηάπτω^{G4916} ay ang gramatika ng natapos nang katotohanan. May nang-yari sa iyong katawan sa tubig. Ikaw ay ikinabit sa Kanyang kamatayan. Ikaw ay pinagsanib sa Kanyang libingan. At pagkatapos, «*na kung paanong si Cristo ay nabuhay na maguli sa mga patay sa pamamagitan ng kaluwalhatian ng Ama, ay gayon din naman tayo'y makalalakad sa panibagong buhay.*»

Kung ang pakikiapid ay lumilikha ng isang katawan kasama ang patutot, ang bautismo — na tinanggap sa pananampalataya — ay ang gawang pisikal kung saan ang pakikiisa ng isa kay Cristo ay hayagang pinapasukan at itinatatak. Ang parehong ontolohiyang Paulino, ngunit ngayo'y banal na, ginawa ng Espiritu, at tumutungo sa isang kamatayang nagtatapos sa muling pagkabuhay. Ang Espiritu ang gumagawa ng pagsasanib; ang bautismo ang tatak na pisikal na pagpapahayag nito. Hindi mo maaaring bawasan ang gawang kay Cristo sa isang hungkag na sagisag, gaya rin ng hindi pagpayag ni Pablo na bawasan ang pakikiapid sa isang hungkag na gawa. Ang katawan ay teritoryong nag-bubuklod. Ang pinagsasamahan mo ng iyong katawan, sa pananampalataya, ay nagiging isang hayagang tatak ng espirituwal na katotohanang ginawa ng Espiritu.

At sinasabi na ito ng Torah sa sarili nitong paraan. Ang seremonyang-tubig na larawan ng bautismo ay ibinigay sa Mga Bilang 19, kung saan ang taong nadungisan sa paghipo ng bangkay ay dapat linisin ng isopo na itinubog sa tubig na buhay. «*At isang malinis na tao ay kukuha ng isopo, at itutubog sa tubig at iwiwisik sa tolda at sa lahat ng kasangkapan, at sa mga taong nandoon, at sa humipo ng buto, o ng bangkay, o ng patay, o ng libingan*» (Mga Bilang 19:18). Ang pandiwa ay tabal טָבַל^{H2881}—ilubog, itubog—ang mismong pandi-wang ginagamit ng Septuagint para kay Naaman na sumugbo nang pitong ulit sa Jordan (Ikalawang Hari 5:14), ang ugat na etimolohikal ng Griyegong baptizō βαπτίζω^{G907}.

Ang arketipong reseta ng bautismo sa Lumang Tipan ay *tabal sa tubig na buhay para sa nadungisan ng bangkay*. At ang taong tumatangging gawin ito ay, sa parehong kabanata, karat תַּרְפִּי^{H3772}—**pinuputol** mula sa kanyang bayan (Mga Bilang 19:13). Ang parehong pandiwang ginagamit ni Josue para sa tubig ng Jordan. Ang anino ay hindi nagbibigay-puwang sa pagpili. Ang katuparan ay hindi ito pinaluluwag. Pumasok si Cristo sa ilog upang *ganapin* ito—hindi upang alisin ito.

Binibigyang-bigat ng Torah ang batas na ito. Sa lahat ng 5,814 na talata sa limang aklat, ang Mga Bilang 19:13 — ang talatang nagpapahayag ng "ihihiwalay sa Israel" laban sa taong tumatangging tumanggap sa tubig — ay nasa nangungunang 5% sa densidad ng pag-eenkod-sa-sarili. Ang talatang nagpapangalan sa pagputol ay taglay sa sarili nitong mga titik ang bokabularyo-ng-pagputol ng tipan: zaraq (wisikan), nidah (karumihan), tamei (marumi), karat (pagputol-ng-tipan), Yisrael, YHWH. Ang ibabaw at ang ilalim ay iisa ang sinasabi: ang tubig ay hindi pagpipilian.

Ginagamit ng Torah ang parehong mga salita para sa iyong katapusan at iyong simula. Ang pandiwang pumuputol sa suwail ay ang pandiwang pumuputol ng isang tipan. Ang asin na naging haliging asin sa asawa ni Lot ay ang asing kinakailangan sa bawat handog na inihahain mo sa Diyos (Levitico 2:13, Mga Bilang 18:19). Ang pagbabang lumunod sa Sodoma ay pinangalanan sa ilog na dapat mong pasukan. Ang paghatol at ang kaligtasan ay may iisang bokabularyo. Ang parehong mga salita ang nagtatatak sa dalawa, sapagka't ang parehong gawa ng Diyos ang naghiiwalay sa kanila.

At sa dulo ng Torah, bumabagsak ang babala sa Israel mismo. «*At ang buong lupaing yaon ay asupre, at asin, at sunog, na hindi nahahasikan, at walang ibubunga, ni walang tumutubong damo, na gaya ng nangyari sa pagkagiba ng Sodoma at Gomorra*» (Deuteronomio 29:23). Pagkatapos ay lalo pang matalas, sa awit na iniwan ni Moises sa bayan upang awitin: «*Sapagka't ang kanilang puno ng ubas ay mga puno ng ubas sa Sodoma, at sa mga parang ng Gomorra*» (Deuteronomio 32:32). Ang suwail na Israel ay hindi dumadalaw sa Sodoma. Ang suwail na Israel ay Sodoma. Hindi ka nakatayo sa pampang ng ilog na ito bilang isang turistang tumitingin sa sinaunang guho. Nakatayo ka roon bilang isang residente ng lungsod na hatol na, na nangangailangan ng isang Josue upang hadlangan ang agos.

Umatras at hayaang lumitaw nang malinaw ang larawan.

Ang ilog na pinangalanang "ang bumababa" ay nasa pinakamataas na baha—ang pagbaba ay nasa buong lakas—at sa mismong sandaling hinipo ito ng Kaban, ang agos patungo sa dagat na maalat ay pinutol-bilang-tipan, sa bayang pinangalanang **Adam**. Ang paghatol ay nagbunton sa ibabaw ng tao. Ang bayan ay lumakad sa tuyong lupa. Ang mga saserdote ay nanatili sa pook ng kamatayan hanggang sa makatawid ang bawat kasapi ng tipan. Mga siglo pagkaraan, bumalik ang Panginoon sa parehong ilog, sa parehong tawiran, at *pinuno* ang walang-laman na ilalim. Pumasok Siya sa agos na iniligtas

mula sa Kanyang bayan. Tumayo Siya kung saan tumayo ang Kaban. Naging Ikalawang Adam Siya kung saan ngayon nagbubunton ang tubig—at mula sa araw na iyon, ang daan patawid sa ilog ay **kasama Siya rito**.

At pagkatapos ay inutusan Niya ang Kanyang mga tagasunod na magpabautismo—na pumasok sa tubig na kasama Siya.

Hindi bilang isang alaala na hiwalay sa katotohanan. Hindi bilang isang tandang hinubaran ng bagay na sinasagisag nito. Kundi bilang tatak na pisikal ng pakikiisang ginawa ng Espiritu sa pamamagitan ng pananampalataya — ang nakikita, hayagan, at iniutos na pagpasok sa kamatayan at muling pagkabuhay na natapos na ni Cristo. Ang katawan ay nagbubuklod. Ang tubig ang pook kung saan ipinapahayag nang pisikal ang espirituwal na pagsasanib. Ang Kaban ay si Cristo Mismo, nakatayo sa baha para sa atin hanggang sa makatawid tayong lahat nang lubos.

Ang teksto sa ibabaw ng mga talatang ito ang gumagawa ng gawain; ang watermark na ating sinundan sa naunang mga kabanata — sa ilalim ng pagtawid ni Josue, ang mga saserdote sa ilalim ng ilog, at ang isopong itinubog sa tubig na buhay para sa nadungisan ng bangkay — ay umaalingawngaw sa parehong bokabularyong ipinangangaral ng ibabaw: *tubog, libingan, dalisay, bumaba, Jordan, Adam*. Ang ilalim ay nagpapatunay sa ipinahahayag na ng ibabaw. Ito ang saksi sa ilalim, hindi kailanman isang malayang paghahayag sa itaas.

Ganito ang hitsura ng pagka-may-akda kapag ito’y totoo sa buo’t buo. Ang ebanghelyo ay hindi isang patong na ipininta sa Torah ng mga huling bumasa. Ito’y hinabi na sa tela bago pa dumating ang sinumang mambabasa. Ipinangangaral ito ng ibabaw. Pinatutunayan ito ng ilalim. Dalawang saksi, iisang patotoo.

Ang tawagin itong pagpipilian ay tawagin ang ilog na pagpipilian—ang ilog na pinasukan Mismo ng Panginoon ng buong lupa upang ganapin ang buong katuwiran. Ang tawagin itong sagisag lamang ay ipangatuwiran ang usaping giniba ni Pablo sa isang pangungusap lamang tungkol sa isang patutot. Ang tubig ng paghatol ay pinahinto sa Adam. Hindi sila pinahinto sa hangin. Ang pagbaba ay totoo. Ang pagkaputol ay totoo. Ang taong pinaghintuan nila ay totoo.

At totoo rin ang bautismo na naglalagay sa atin **sa Kanya** kung saan pinutol magpakailanman ang pagbaba.

Chapter 19

Pagpapalit ng Kaharian

Na siyang nagligtas sa atin sa kapangyarihan ng kadiliman, at naglipat sa atin sa kaharian ng Anak ng kaniyang pagibig;

— *Colosas 1:13*

Ipinakita sa nakaraang kabanata kung ano ang *ibig sabihin* ng bautismo: isang paglilibing at isang muling pagkabuhay. Ang lumang pagkatao ay bumababa sa tubig; ang bagong pagkatao ay umaahon. Ngunit may isang bahagi ng bautismo na mas malalim pa kaysa sa personal na pagbabago. Kapag dumaan ang isang mananampalataya sa tubig, may nagaganap hindi lamang sa loob ng tao kundi sa **larangang espirituwal**. Ang bautismo ay hindi lamang sagisag ng panloob na pagbabago. Ito ay paglipat ng hurisdiksyon. Ito ay pagpapalit ng kaharian. At ang mga kapangyarihang namamahala sa lumang kaharian ay hindi kusang isusuko ang kanilang mga nasasakupan.

Ang mga Kapangyarihan sa Likod ng Kalaliman

Sa unang kabanata ng aklat na ito, sinundan natin ang Espiritu ng Dios na lumulutang sa ibabaw ng tehom תְּהוֹם^{H8415} — ang kalaliman, ang kailaliman, ang sakop ng kaguluhan at kawalang-ano kung saan hindi maaaring manirahan ang buhay. Nagsisimula ang Biblia sa kadiliman sa ibabaw ng tubig, at ang Espiritu na nagdadala ng kaayusan mula sa kaguluhang iyon sa pamamagitan ng salita ng Dios. Ang tubig ng kalaliman ay hindi neutral sa Kasulatan. Kumakatawan ito sa sakop ng kamatayan, ng kaguluhan, ng lahat ng sumasalungat sa paghahari ng Dios.

Nang dumaan si Noe sa baha, winasak ng tubig ang lumang daigdig at iniligtas ang mga matuwid patungo sa bago. Nang tumawid ang Israel sa Dagat na Pula, ang tubig na siya ring nagpalaya sa Israel ang naging libingan ng hukbo ni Faraon. Nang mahati ang Jordan, ang tubig na dumadaloy patungo sa Dagat na Patay — ang pinakamababang bahagi ng lupa, ang dako ng ganap na kamatayan — ay huminto upang makadaan ang isang bagong bayan sa tuyong lupa.

Sa bawat pagkakataon, kapareho ang huwaran: ang tubig ang hangganan sa pagitan ng dalawang kaharian. Sa isang panig, pagkaalipin, kaguluhan, kamatayan. Sa kabilang panig, kalayaan, kaayusan, buhay. At ang pagdaan sa tubig ay hindi lamang isang pagtawid. Ito ay isang **paglipat ng kapangyarihan**. Wala nang hurisdiksyon si Faraon sa Israel matapos ang Dagat na Pula. Wala nang bisa ang paghihimagsik ng salinlahi sa

ilang matapos ang Jordan. Wala nang paghahabol ang lumang daigdig kay Noe matapos ang baha.

Inilalarawan ni Pablo ang paglipat na ito sa wikang walang puwang para sa kalabuan:

«*Na siyang nagligtas sa atin sa kapangyarihan ng kadiliman, at naglipat sa atin sa kaharian ng Anak ng kaniyang pagibig*» (Colosas 1:13).

Dalawang pandiwa. Dalawang kaharian. *Errusato* — aorist middle: Iniligtas Niya tayo, hinablot Niya tayo, hinango Niya tayo. *Metestēsen* — aorist active: Inilipat Niya tayo, muling itinalaga, inilipat mula sa isang hurisdiksyon patungo sa iba. Tayo noon ay nasa ilalim ng kapangyarihan (*exousia ἐξουσία*^{G1849} — awtoridad, karapatang mamahala) ng kadiliman. Ngayon tayo ay nasa kaharian ng Anak. Kumpleto ang paglipat. Ang lumang pinuno ay walang awtoridad sa mamamayang nailipat na.

Ang Utang, ang Krus, at ang Tagumpay

Ngunit paano naisakatuparan ang paglipat na ito? Sumasagot si Pablo sa bahaging kasunod agad ng kaniyang aral tungkol sa bautismo sa Colosas 2:12. Matapos ilarawan ang ating paglilibing at muling pagkabuhay sa tubig, dumiretso siya sa pagpapatuloy:

At nang kayo'y mga patay dahil sa inyong mga kasalanan, at sa di pagtutuli ng inyong laman ay kaniyang binuhay kayo na kalakip niya, na ipinatawad sa atin ang ating lahat na mga kasalanan: na pinawi ang usapang nasusulat sa mga palatuntunan laban sa atin, na hindi naayon sa atin: at ito'y kaniyang inalis, na ipinako sa krus; pagkasamsam sa mga pamunuan at sa mga kapangyarihan sila'y mga inilagay niya sa hayag na kahihyan, na nagtatagumpay siya sa kanila sa bagay na ito.

— Colosas 2:13-15

Tatlong bagay ang nagaganap dito, at hindi ito maihihiwalay sa bautismong inilarawan dalawang talata bago nito:

Una: «*kaniyang binuhay kayo na kalakip niya.*» Ang salita ay *sunezōopoiēsen συζωοποιέω*^{G4806} — ginawang buhay na magkasama. Tayo noon ay patay. Binuhay tayo ni Cristo — hindi hiwalay, hindi isa-isa, kundi *kasama Niya*. Ang ating muling pagkabuhay ay hindi ating sarili. Ito ay isang magkasamang muling pagkabuhay, isang sabay na pagbangon, isang pangyayaring naganap kay Cristo at sa atin nang sabay-sabay sa bautismo.

Ikalawa: «*pinawi ang usapang nasusulat sa mga palatuntunan laban sa atin.*» Ang cheirographon χειρόγραφον — isang kasulatang nakasulat sa kamay, isang katibayan ng pagkakautang. Sa sinaunang daigdig, ito ang dokumentong nilalagdaan ng may utang bilang pagkilala sa kaniyang inutang. Bawat kasalanan ay isang utang. Iningatan ng kautusan ang talaan. At kinuha ni Cristo ang dokumentong iyon — ang talaan ng lahat ng ating inutang — at ipinako

sa krus. Ang utang ay hindi lamang pinatawad. Ito ay **winasak**. Wala nang umiiral na talaan. Ipinako ito sa kasangkapan ng kamatayan at namatay kasama ni Cristo.

Ikatlo — at ito ang nag-uugnay sa bautismo sa espirituwal na digmaan: «*pagkasam-sam sa mga pamunuan at sa mga kapangyarihan sila'y mga inilagay niya sa hayag na kahihiyan, na nagtatagumpay siya sa kanila sa bagay na ito.*»

Ang salitang «samsam» ay apekdusamenos ἀπεκδύομαι^{G554} — hubarin mula sa sarili, alisin, alisan ng armas. Ito ay isang middle voice participle: hinubad ni Cristo ang mga pamunuan *mula sa Kaniyang sarili*. Kumapit sila sa Kaniya — ipinako nila Siya sa krus, ginamit nila ang kanilang buong awtoridad sa Kaniya sa kamatayan — at sa muling pagkabuhay, hinubad Niya sila tulad ng isang taong naghuhubad ng maruming kasuotan. Ginawa Niya silang deigma δειγματίζω^{G1165} — isang hayag na panoorin — at nagtagumpay Siya sa kanila sa *bagay na ito*.

Sa bagay na ito. Anong bagay? Ang tinutukoy ay ang krus — ngunit kababanggit lamang ni Pablo ang bautismo (talata 12). Ang tagumpay laban sa mga pamunuan ay naganap sa krus at *pinapasukan* sa bautismo. Kapag ikaw ay bumaba sa tubig, nakikibahagi ka sa kamatayang kinahubaran ng mga kapangyarihan. Kapag ikaw ay umahon, nakikibahagi ka sa muling pagkabuhay kung saan hayagang nagtagumpay si Cristo sa kanila.

Ito ang dahilan kung bakit sumusunod ang mga tanda sa binautismuhang mananam-palataya. Hindi dahil may nakamit ang mananampalataya. Kundi dahil nagpalit siya ng kaharian. Ang mga pamunuang minsang may awtoridad — ang *exousia* ng kadili-man — ay hayagang inalisan na ng armas. Ang taong umahon mula sa tubig ay wala nang nasasakupan sa kanilang hurisdiksyon. Ang utang na nagbigay sa kanila ng legal na paghahabol ay ipinako na sa krus at winasak. Ang lumang panginoon ay wala nang resibo.

Ang Kapangyarihang Manghablot, Binaligtad

May isang salitang Griego na naglalantad sa paglipat ng kaharian nang mas malinaw kaysa sa anumang teolohikong abstraksiyon. Ang salita ay harpazō ὁρπάζω^{G726} — agawin sa pamamagitan ng dahas, hablutin nang marahas. Lumilitaw ito nang labin-tatlong ulit sa Bagong Tipan, at kung susundan mo ito sa mga pangunahing paglitaw nito, makikita mo ang direksiyon ng espirituwal na kapangyarihan na nagbabaligtad sa sandali ng bautismo.

Sa talinghaga ng manghahasik, inilalarawan ni Jesus kung ano ang nangyayari sa salita ng kaharian kapag ito ay nahulog sa pusong hindi ito tumanggap:

«*Pagka ang sinoman ay nakikinig ng salita ng kaharian, at hindi ito nauunawaan, dumarating ang masama at inaagaw ang nahasik sa kaniyang puso*» (Mateo 13:19).

Ang salitang «inaagaw» ay *harpazei* — present active ng *harpazō*. Inaagaw ni Satanas ang salita sa pamamagitan ng dahas. Ngunit pansinin ang kondisyon: *hindi nauunawaan* ng tao. Ang Griego ay *mē sunientos* — hindi pinagsasama-sama, hindi inihahanay ang salita sa puso. Ang buto ay nakalatag sa ibabaw ng isang natigasang landas. Hindi ito kailanman tumagos. Hindi ito kailanman nag-ugat. Narinig ito ng tainga ngunit hindi kailanman nakiisa sa kalooban. Kaya kinukuha ito ng kaaway — hindi sa paghukay sa lupa, kundi sa pagdampot sa kung ano ang nakalatag na hayag sa ibabaw.

Nagdaragdag ang salaysay ni Marcos ng detalyeng hindi binanggit ni Mateo. Gumagamit ang Marcos 4:15 ng ibang pandiwa: airei ᾠρω^{G142} — itaas, dampot, dalhin palayo. Kung binibigyang-diin ni Mateo ang dahas ng pang-aagaw (*harpazō*), binibigyang-diin naman ni Marcos ang dali ng pagkuha (*airo*). Hindi nahihirapan si Satanas na alisin ang hindi naman kailanman naitanim. Dinadampot lamang niya ito. At nagdaragdag pa si Marcos ng isang salita: *eutheōs* — kaagad-agad. Sa sandaling marinig ang salita at hindi tanggapin, naglalaho ito. Walang puwang. Walang pagkaantala. Nawawalan ng salita ang pusong walang bantay sa mismong sandaling ito ay dumating.

Idinaragdag ni Lucas ang layunin. Lucas 8:12: «*dumarating ang diablo, at inaalís ang salita sa kanilang mga puso, baka sila’y magsisampalataya at mangaligtas.*» Alam ng diablo kung saan patutungo ang pananampalataya — *sōthōsin*, ang aorist passive subjunctive ng *sōzō*: ang pagliligtas. Alam niya ang kadena: ang pakikinig ay patungo sa pag-unawa, ang pag-unawa ay patungo sa paniniwala, ang paniniwala ay patungo sa kaligtasan. At ang kaligtasan ay patungo sa kamay ng Dios. Kaya hinahablot niya ito bago pa mabuo ang paniniwala — sapagkat alam niyang kapag ang tao ay sumampalataya at natatakan na, mabibigo ang kapangyarihang manghablot.

At ito mismo ang ipinahayag ni Jesus sa Juan 10:28–29:

«*At sila’y binibigyan ko ng buhay na walang hanggan; at kailan pa man ay hindi sila malilipol, at hindi sila aagawin ng sinoman sa aking kamay. Ang aking Ama, na sa kanila ay nagbigay sa akin, ay lalong dakila kay sa lahat; at hindi maaagaw ng sinoman sa kamay ng aking Ama.*»

Ang salitang «aagawin» ay ang parehong salita — *harpazō*. Ang parehong marahas na puwersa. Ngunit ngayon ito ay sinasalubong ng dobleng hawak ng Anak at ng Ama, at ipinapahayag ni Jesus ang lubos na pagtanggì: *ouch harpasei tis* — walang sinumang aagaw. *Oudeis dunatai harpazein* — walang sinumang may kakayahang umagaw. Ang kapangyarihang malayang gumagana sa natigasang landas ay nawawalan ng bisa laban sa kamay ng Dios.

Ang paglilipat ay bautismal. Sa landas, bago ang pananampalataya, bago ang tubig, bago ang tatak — hayag ang salita, at gumagana laban sa iyo ang *harpazō*. Sa kamay, matapos ang pananampalataya, matapos ang tubig, matapos ang tatak — hindi ka kayang hipuin ng *harpazō*. Ang mga pamunuang sinabi ni Pablo na hinubaran sa krus (*apekdusamenos*,

Colosas 2:15) ay ang mga kapangyarihan ding minsang may kakayahang umagaw ng salita mula sa pusong walang bantay. Sila’y hayagang inalisan na ng armas. Nabali ang kanilang kapangyarihang manghablot — hindi dahil tumigil sila sa pag-iral, kundi dahil ang bagay na kanilang aagawin ay hawak na ngayon ng isang kamay na mas malakas kaysa sa kanila.

At pagkatapos, lumilitaw pa ang salita nang dalawang beses — sa dalawang pagkakataon ay nakaturo pataas, sa dalawang pagkakataon ay sa paglilingkod sa Dios.

Sa Mga Gawa 8:39, ang Espiritu ng Panginoon ay hērpasen ἁρπάζω^{G726} — marahas na inagaw — si Felipe, kaagad matapos ang bautismo ng eunukong taga-Etiopia. Ang unang bagay na nangyayari matapos umahon ang isang tao mula sa tubig ay ipinapakita ng Espiritu ang parehong kapangyarihang manghablot — ngunit ngayon ay pinapatnubayan ng kaharian ng Anak. Inilipat si Felipe. Nagpatuloy ang eunuko sa kaniyang lakad na nagagalak. Ang *harpazō* na minsang nagnakaw ay ngayo’y ang *harpazō* na naglilingkod.

At sa Unang Tesalonica 4:17, isinulat ni Pablo na sa muling pagbabalik ng Panginoon, tayo ay «*titipunin sa mga alapaap na kasama nila*» — *harpagēsometha*, future passive ng *harpazō*. Ang huling paghablot. Ngayon, ang Dios na ang siyang mangagagaw — hindi ang salita mula sa landas, kundi ang mga banal mula sa lupa. Pataas. Patungo sa Kaniyang harapan. Sa parehong marahas, di-mapipigilan, at nakadadaig na puwersa na minsang ginamit ng kaaway upang nakawin ang nahasik.

Ang pagpapalit ng kaharian ang siyang sandali kung kailan nagbabaligtad ang direksiyon ng *harpazō*. Bago ang tubig: hinahablot ka ni Satanas. Matapos ang tubig: hinahablot ka ng *Dios* — at inaangkin.

Kasabay na Binuhay: Ang Salitang Nagbabago ng Lahat

Gumagamit si Pablo ng isang salita para sa muling pagkabuhay ng mananampalataya sa bautismo na karapat-dapat sa sarili nitong pansin. Sa Colosas 2:12, isinulat niya na tayo ay «*muling binuhay na kalakip niya*» — at ang salita ay sunēgerthēte συνεγείρω^{G4891}.

Ito ay isang tambalan: sun σὺν^{G4862} (kasama, sa pagkakaisa) + egeirō ἐγείρω^{G1453} (gisingin, buhayin mula sa kamatayan). Hindi lamang ito nangangahulugang binuhay ka. Nangangahulugan itong ikaw ay **kasabay na binuhay**. Ang iyong muling pagkabuhay ay hindi hiwalay na pangyayari mula kay Cristo. Ito ang *parehong* pangyayari. Nang mabuhay muli si Cristo mula sa mga patay sa ikatlong araw, ang iyong pagbangon ay nakapaloob na sa Kaniya. At nang dumaan ka sa tubig, ang pagbangong iyon na nakapaloob ay pinakawalan patungo sa iyong karanasan.

Pinapansin ni Abbott-Smith na ang *sunegeirō* ay lumilitaw lamang nang tatlong beses sa Bagong Tipan — Colosas 2:12, Colosas 3:1, at Efeso 2:6 — at sa bawat pagkakataon

ay inilalarawan nito ang misteryosong pagkakaisa ng mananampalataya sa muling pagkabuhay ni Cristo. Hindi ito kailanman ginagamit para sa isang taong nagbangon nang mag-isa. Lagi itong *kasama*.

At iginuhit ng Colosas 3:1 ang konklusyon:

Kung kayo nga'y muling binuhay na kalakip ni Cristo, ay hanapin ninyo ang mga bagay na nangasa itaas, na kinaroroonan ni Cristo, na nakaupo sa kanan ng Dios. Ilagak ninyo ang inyong pagiisip sa mga bagay na nangasa itaas, huwag sa mga bagay na nangasa ibabaw ng lupa. Sapagka't kayo'y nangamatay na, at ang inyong buhay ay natatagong kasama ni Cristo sa Dios.

— Colosas 3:1-3

«Kung kayo nga'y *sunēgerthēte* na kalakip ni Cristo» — kung naganap na ang kasabay na pagkabuhay — kung gayo'y hanapin ninyo ang mga bagay na nasa itaas, sapagkat doon na kayo naaangkop ngayon. Patay na ang inyong lumang buhay. Ang inyong bagong buhay ay nakatago — hindi hayag, hindi nakikita ng lumang kaharian — kundi *natatagong kasama ni Cristo sa Dios*. Tatlong hanay ng proteksiyon: kay Cristo, na nasa Dios. Hindi kayo maaabot ng mga pamunuan. Hindi kayo mahihipo ng lumang hurisdiksyon. Kayo ay kasabay na binuhay at kasabay na itinago sa pinakaligtas na dako sa buong sansinukob.

Hindi ito talinghaga. Ito ang legal na katotohanan ng larangang espirituwal. Kapag inilipat ang isang mamamayan mula sa isang bansa patungo sa iba, wala nang bisa ang mga batas ng lumang bansa. Kapag pinatawad at pinalaya ang isang bilanggo, wala nang awtoridad ang bantay-piitan na muling isara ang pinto. Ang bautismo ang sandali ng paglipat. Ang tubig ang tinatawiran ng hangganan. At ang naghihintay sa kabilang panig ay hindi lamang isang bagong buhay kundi isang bagong *balangkas ng awtoridad*: si Cristo bilang ulo, ang Espiritu bilang tatak, ang katawan bilang tahanan, at ang mga pamunuan bilang mga natalong kaaway sa ilalim ng paa.

Ang Hininga ay Bumabalik sa Alabok

At dito nagtatagpo ang kabuuan ng kuwento.

Sa Genesis 2:7, nilalang ng Dios ang tao mula sa aphar אָפָר^{H6083} — ang alabok ng lupa. Pagkatapos ay naphach נָפַח^{H5301} Niya — hiningahan ang kaniyang mga butas ng ilong ng *nishmat chayyim* (H5397 + H2416) — ang hininga ng mga buhay. At ang tao ay naging isang *nephesh chayyah* — isang kaluluwang may buhay.

Alabok kasama ang hininga ay katumbas ng buhay.

Sa unang kabanata ng aklat na ito, sinundan natin ang Espiritu — ang *ruach* (H7307) — na lumulutang sa ibabaw ng *tehom*, ang tubig ng kaguluhan. Espiritu sa ibabaw ng

tubig na nagluluwal ng buhay. Iyon ang huwaran ng paglikha. At sa bawat kabanata mula noon, napagmasdan natin ang huwarang iyon na paulit-ulit: ang baha, ang Dagat na Pula, ang Jordan, ang mikvah, ang bautismo ni Jesus, ang tubig at Espiritu ng Juan 3.

Ngayon, masdan kung ano ang nangyayari sa bautismo. Isang katawan — alabok, putik, ang *aphar* ng Genesis 2 — ay bumababa sa tubig. Pumapasok ito sa *tehom*. Namamatay ang lumang pagkatao. At pagkatapos ay gumagalaw ang Espiritu — ang parehong *ruach* na lumutang sa ibabaw ng kalaliman sa Genesis 1, ang parehong hininga na hiningahan ng Dios sa alabok sa Genesis 2 — at umaahon ang katawan. Buhay. Bago. Isang kaluluwang may buhay sa ikalawang pagkakataon.

Bumalik ang hininga sa alabok. Muling gumalaw ang Espiritu sa ibabaw ng tubig. At ang umaahon ay hindi na ang bumaba. Ang bumaba ay alabok na nasa ilalim ng awtoridad ng kadiliman, may dalang utang, pinamumunuan ng mga pamunuan, na may espiritong maaaring dumalaw ngunit hindi manatili. Ang umaahon ay isang *naos* — isang templo ng Espiritu Santo, tuluyang tinatakan, kasabay na binuhay kasama ni Cristo, nakaupo sa mga dakong makalangit, inilipat sa kaharian ng Anak, kung saan ang mga kapangyarihan ng kadiliman ay hinubaran at nadaig.

At pinatutunayan ng mga titik Hebreo ng Genesis 2:7 kung ano ang ipinapahayag ng huwaran. Ang watermark ng talatang ito ay may dalang salitang lev ^{H3820}לֵב —puso— hinabi sa loob. Nakapatong dito: *chadash* (bago), *chayyim* (buhay), *ruach* (espiritu), *ne-shamah* (hininga), *tabal* (isawsaw), at *Yeshua*. Nakapalibot sa talata: berit ^{H1285}בְּרִית (tipan) at *techiyah*—muling pagkabuhay. At kung babasahin nang pahalang sa pahina, binabaybay ng watermark ang isang pangalan: **Yeshua**. Nilalang ng Dios ang tao mula sa alabok at hiningahan siya ng buhay. At isinuksok Niya sa mga titik ng paglalang na iyon: puso, bago, buhay, espiritu, hininga, isawsaw, tipan, muling pagkabuhay—at ang pangalan ng Isa na siyang gagawing posible ang ikalawang paglalang. Ang unang paglikha at ang bagong paglikha ay magkaugnay hindi lamang sa huwaran ng alabok at hininga, ng Espiritu at tubig, kundi sa mismong mga titik ng tekstong Hebreo.

Ang panloob na kodigo ng Genesis 2:7 ay lumalampas sa pagkakataong random, tinatalo ang shuffle test nang kamangha-manghang labing-apat na ulit — isa sa pinakamalalaking multiple sa loob ng isang talata na natagpuan kahit saan sa Torah.

Nagsisimula ang Biblia sa Espiritung lumulutang sa ibabaw ng tubig at naglalabas ng buhay mula sa kaguluhan. Nagtatapos ito sa ilog ng tubig ng buhay na dumadaloy mula sa luklukan ng Dios (Pahayag 22:1). At sa pagitan ng dalawang hangganang iyon, bawat gawa ng bautismo ay muling isinasabuhay ang parehong sandali: Espiritu, tubig, buhay mula sa kamatayan, isang bagong paglikha na lumilitaw mula sa kalaliman.

Lubos itong naunawaan ni Pablo. Isinulat niya:

«Sapagkat hindi tayo nakikipagbaka laban sa laman at dugo, kundi laban sa mga pamunuan, laban sa mga kapangyarihan, laban sa mga namamahala ng kadilimang ito sa sanglibutan, laban sa mga hukbo ng kasamaang espirituwal sa mga dakong kaitaasan» (Efeso 6:12).

Ang buhay Kristiyano ay isang digmaan. Ngunit ang digmaan ay napanalunan na sa krus, at ang tagumpay ay pinapasukan sa tubig. Ang mga pamunuan ay totoo. Ang kanilang pagkatalo ay totoo. At ang bautismo ang hayag na pahayag — sa harap ng nagmamasid na sanglibutan at nagmamasid na kalangitan — na nagpalit ka na ng kaharian, at wala nang paghahabol ang lumang pinuno sa iyo.

Ang tubig ang hangganan sa pagitan ng dalawang kaharian. Sa isang panig, ang kapangyarihan ng kadiliman. Sa kabila, ang kaharian ng Anak. Bumababa ka sa ilalim ng lumang hurisdiksyon. Umaahon ka sa ilalim ng bago. Ang utang ay ipinako sa krus. Ang mga kapangyarihan ay hinubaran. At ang Espiritu na lumutang sa ibabaw ng kalaliman noong paglikha ay ngayo'y nananahan sa iyo — tuluyan, tinatakan, natatago kasama ni Cristo sa Dios.

Chapter 20

Mapalad ang mga Sumasampalataya

Sinabi sa kaniya ni Jesus, Sapagka't ako'y nakita mo ay sumampalataya ka: mapapalad yaong hindi nangakakita, at gayon ma'y nagsisampalataya.

— *Juan 20:29*

Ito'y kabilang sa mga huling tala ng mga salita ng nabuhay na muling Cristo sa Kaniyang mga alagad bago ang pag-akyat sa langit. Sinabi ito kay Tomas, ang lalaking nagpahayag walong araw bago noon: «*Malibang aking makita sa kaniyang mga kamay ang butas ng mga pako, at maisuot ko ang aking daliri sa butas ng mga pako, at maisuot ko ang aking kamay sa kaniyang tagiliran, ay hindi ako sasampalataya*» (Juan 20:25). Nagpakita si Jesus, inialok ang Kaniyang mga kamay at ang Kaniyang tagiliran, at sumagot si Tomas ng pinakamataas na pagpapahayag sa buong Ebanghelyo: «*Panginoon ko at Dios ko*» (Juan 20:28). Pagkatapos ay dumating ang pahayag. Hindi ito isang pagsaway. Ibinigay ni Jesus kay Tomas nang eksakto ang kaniyang hiningi. Ngunit ang mga salitang sumunod ay hindi para kay Tomas lamang. Ito'y para sa bawat salinlahing darating pagkatapos — para sa bawat kaluluwang sasampalataya sa patotoo ng salita kaysa sa katibayan ng mga mata.

«*Mapapalad yaong hindi nangakakita, at gayon ma'y nagsisampalataya.*»

Ito ang huling pagpapala. Ang parehong salita — makarioi μακάριος^{G3107} — na nagbubukas sa Sermon sa Bundok. Mapapalad ang mga dukha sa espiritu. Mapapalad ang mga nagdadalamhati. Mapapalad ang mga maamo. At ngayon, sa pagtatapos ng talaan ng Ebanghelyo, isang huling *makarios*: mapapalad ang mga sumasampalataya nang hindi nakakikita. Ito ang pagpapalang tuwirang sinasabi sa atin.

Ang Katangian ng Pananampalataya

Ngunit anong uri ng pananampalataya ito? Ginagamit ng Ebanghelyo ni Juan ang pandiwang pisteuō πιστεύω^{G4100} halos isang daang beses, higit kaysa sa alinmang aklat. At hindi bawat paggamit nito ay naglalarawan ng parehong antas ng pananampalataya. Maingat si Juan. Ginagamit niya ang parehong salita sa buong aklat, ngunit ang balarila at ang konteksto ay naghihiwalay ng isang saklaw — mula sa pinakamababaw na paghihintay sa tanda hanggang sa pinakamalalim na pagtitiwala.

Sa mababaw na dulo naroon ang mga karamihan. Sa Juan 4:48, sinabi ni Jesus sa maharlikang opisyal: «*Malibang kayo'y mangakakita ng mga tanda at mga kababalaghan,*

ay hindi kayo magsisisampalataya.» Ang pandiwa ay *pisteusēte* — aorist subjunctive. Ito’y may kondisyon, haka-haka: *maaaring* ka sumampalataya, *kung* makakita ka. Ang pananam-palataya rito ay isang reaksiyon sa panoorin. Naghihintay ito ng katibayan bago magti-wala.

Sa Juan 6:30, nagtanong ang karamihan: «*Ano nga ang inyong ginagawang tanda, up-ang aming makita, at kayo’y sampalatayanan?*» Ang pandiwang *pisteusōmen* ay muling aorist subjunctive, at ang layon nito ay *soi* — dative, na nangangahulugang «sumam-palataya sa iyo,» ibig sabihin, paniwalaan ang iyong mga pahayag. Magpakita ka sa amin ng isang himala at tatanggapin namin ang iyong mga salita. Hindi ito pagtitiwala. Ito’y negosasyon.

Sa Juan 2:23–24, marami ang «*nagsisampalataya sa kaniyang pangalan, nang man-gakita nila ang mga tandang kaniyang ginawa. Datapuwa’t hindi ipinagkatiwala ni Jesus ang kaniyang sarili sa kanila.*» Ang salitang isinaling «ipinagkatiwala» ay ang parehong pandiwa: *pisteuō*. Sumampalataya sila sa Kaniya, ngunit hindi sila pinagtiwalaan Niya. Ang kanilang pananampalataya ay totoo nang husto upang tawaging pananampalataya, ngunit napakababaw upang ipagkatiwala Niya ang Kaniyang sarili rito. Ito’y panini-walang bunga ng tanda — sinindihan ng kababalaghan, ngunit walang sinusuhayan na higit na malalim.

At sa Juan 12:37: «*Bagama’t gumawa siya ng gayon karaming mga tanda sa harap nila, gayon ma’y hindi sila nagsisampalataya sa kaniya.*» Tanda sa ibabaw ng tanda, at wala pa ring pananampalataya. Sapagka’t ang pananampalatayang umaasa sa mga tanda ay laging makapaghihingi pa ng isa pa.

Ngayon bumalik tayo sa Juan 20:29 at pagmasdan ang balarila. Ang salita ay *pis-teusantes* — aorist active **participle**. Hindi subjunctive. Hindi may kondisyon. Hindi «maaaring sumampalataya kung.» **Sumampalataya** ang mga taong ito. Ito’y isang ganap, tiyak na gawa. At ito’y ipinares sa *mē idontes* — «hindi nakakita.» Ang dalawang partici-ple ay nakatayo sa sinasadyang pagkakaiba, pinagsama ng *kai*, na dito’y may bisa ng «at gayon man»: hindi nakakita, **at gayon man** sumampalataya.

Ang buong padron ng Ebanghelyo ni Juan ay dinadala tungo sa sandaling ito. Hinil-ing ng mga karamihan: ipakita ninyo sa amin ang isang tanda, *saka* kami sasampalataya. Nagpahayag si Jesus ng isang pagpapala sa mga ganap na binaligtad ang pagkakasunud-sunod: sumasampalataya sila *muna*, nang walang tanda. Nasira ang tanikalang sanhi-at-bunga. Ang paningin ay hindi na ang saligan ng pananampalataya. Sapat na ang pa-totoo.

Ang Baligtad na Direksiyon

Hindi nagkataon lamang ang pagbabaligtad na ito. Ito ang balangkas mismo ng Ebanghelyo. Sa bawat pagliko, hinihiling ng sanlibutang walang pananampalataya: hayaan

mo akong makakita, at saka ako sasampalataya. Sa bawat pagliko, sinasabi ni Jesus: sumampalataya ka, at saka ka makakikita.

Kay Marta, na nakatayo sa labas ng libingan ni Lazaro, sinabi ni Jesus:

Sinabi sa kaniya ni Jesus, Di бага sinabi ko sa iyo, na, kung ikaw ay sasampalataya, ay makikita mo ang kaluwalhatian ng Dios?

— *Juan 11:40*

Malinaw ang balarila. *Pisteusēs* — aorist subjunctive: «kung ikaw ay sasampalataya.» *Opsē* — future indicative: «**makikita** mo.» Ang kondisyon ay pananampalataya. Ang tiyak na kinalabasan ay paningin. Hindi: makakita, saka sasampalataya. Sasampalataya, saka makakikita.

At hindi ito isang pangakong may takdang panahon. Dinadala pa ito ng Marcos 16:17 nang higit:

At lalakip ang mga tandang ito sa magsisisampalataya: mangagpapalabas sila ng mga demonio sa aking pangalan; mangagsasalita sila ng mga bagong wika;

— *Marcos 16:17*

Ang salitang *pisteusasin* ay aorist active participle — «yaong mga sumampalataya» — tapos na ang pananampalataya. Ang pandiwang parakolouthēsei παρακολουθεῖω^{G3877} ay future active indicative: ang mga tandang ito ay **lalakip**. Tiyak ang mga panahunan ng pandiwa. Ang pananampalataya ay nakaraan na; ang mga tanda ay darating pa. Hindi ang mga tanda ang lumilikha ng pananampalataya. Ang pananampalataya ang lumilikha ng mga tanda. At ang salitang *parakolouthēsei* mismo ay mayaman ang kahulugan: ibinibigay ni Abbott-Smith ang kahulugan nito sa talatang ito bilang «magbunga»; ginamit ni Aristotle ang parehong salita para sa isang «palagiang katangian» — isang bagay na di-mahihiwalay na kaugnay sa bagay na sinusundan nito. Sa lohika ng Bagong Tipan, ang paglakip ng mga tanda sa mga sumasampalataya ay hindi pananahon lamang. Ito ay isang palagiang katangian ng buhay na may pananampalataya.

Pinatutunayan ito ni Pablo: «*Sapagka't hindi ako mangangahas magsalita ng anomang mga bagay, maliban sa mga ginawa ni Cristo sa pamamagitan ko, sa pagtalima ng mga Gentil, sa salita at gawa, sa bisa ng mga tanda at mga kababalaghan, sa kapangyarihan ng Espiritu ng Dios*» (Roma 15:18–19). At ang manunulat ng Hebreo: «*Na sinasaksihan naman ng Dios na kasama nila, sa pamamagitan ng mga tanda at mga kababalaghan, at ng saganang kapangyarihan, at ng mga kaloob ng Espiritu Santo, ayon sa kaniyang sariling kalooban*»

(Hebreo 2:4). Ang pandiwa ay *sunepimartureō* — «magpatotoong kasama.» Hindi nagpapadala ang Dios ng mga tanda bago ang pananampalataya upang kumbinsihin ang mapag-alinlangan. Nagpapadala Siya ng mga tanda kasabay ng pananampalataya upang patunayan ang salita.

Ang mismong bagay na hiniling ng mga karamihan bilang isang *paunang kondisyon* ay nagiging *bunga* ng mga sumampalataya nang wala nito.

Tatlong Salita para sa Kababalaghan

Hindi nagsasalita nang basta-basta ang Bagong Tipan tungkol sa mga bagay na ito. Kapag inilalarawan nito ang mga gawang lumalaki sa buhay na may pananampalataya, gumagamit ito ng tatlong magkakaibang salita, at bawat isa’y naghahayag ng ibang dimensiyon ng ginagawa ng Dios sa pamamagitan ng mga nagtitiwala sa Kaniya.

Ang una ay *sēmeion* σημεῖον^{G4592} — **tanda**. Ang Hebreo sa likod nito sa Lumang Tipan ay *ot* — isang marka, isang tanda, katibayan. Ang isang tanda ay tumuturo sa higit pa sa sarili nito. Hindi ito tungkol sa panoorin; ito’y tungkol sa ipinaparating ng panoorin. Nang ginawa ni Jesus na alak ang tubig, tinawag ito ni Juan na *sēmeion* (Juan 2:11) — hindi dahil kahanga-hanga ang himala, kundi dahil ipinahiwatig nito kung sino si Jesus. Sinasagot ng isang tanda ang tanong: *sino ang nagsugo sa taong ito?*

Ang ikalawa ay teras τέρας^{G5059} — **kababalaghan**. Ginamit ni Homer ang salitang ito para sa mga hulagang ipinadala ni Zeus, sa mga tanda sa kalangitan, sa mga kakilakilabot na bagay na nagbubunsod ng pagkamangha. Ang isang kababalaghan ay humuhuli sa atensiyon. Ginugulo nito ang karaniwan. Sinisira nito ang kawalang-pakialam at pinipilit ang tagamasid na harapin ang isang bagay na higit pa sa likas na kaayusan. Hindi kailanman ginagamit nang mag-isa ang *teras* sa Bagong Tipan — laging ipinapares ito sa *sēmeion*. Ang isang kababalaghang walang kahulugan ay panoorin lamang. Laging naglilingkod ito sa tanda. Sinasagot ng isang kababalaghan ang tanong: *nakikinig ka ba?*

Ang ikatlo ay dunamis δύναμις^{G1411} — **kapangyarihan, makapangyarihang gawa**. Ito ang hilaw na lakas sa likod ng pangyayari — ang enerhiyang nagpapangyari nito. Ito ang salitang pinagmulan ng «dynamite.» Nang ilarawan ng Mga Gawa 2:22 si Jesus, ginamit nito ang lahat ng tatlo: «*isang lalaking pinatunayan ng Dios sa inyo sa pamamagitan ng mga gawang makapangyarihan at mga kababalaghan at mga tanda.*» Sinasagot ng isang *dunamis* ang tanong: *saan nanggagaling ang kapangyarihang ito?*

Bawat salita ay humuhuli ng ibang mukha ng iisang pangyayari. Ang *sēmeion* ay nagsasalita sa isipan — naghahatid ito ng mensahe. Ang *teras* ay nagsasalita sa kaluluwa — namamangha ito. Ang *dunamis* ay nagsasalita sa kalooban — hinaharap nito ang katotohanan ng aktibong presensiya ng Dios. At ipinangako ang lahat ng tatlo sa mga sumasampalataya.

Kaya sinaway ni Jesus ang mga taong naghangad ng mga tanda bilang katunayan ngunit patuloy pa rin siyang gumagawa ng mga tanda. Hindi Siya laban sa mga tanda mismo. Laban Siya sa mga taong tumatanggap sa kababalaghan at kapangyarihan ngunit tumatanggi na basahin ang mensahe. Ninais nila ang *teras* at ang *dunamis* ngunit hinamak nila ang *sēmeion* — kung ano ang tinutukoy ng lahat ng ito.

Mula sa Unang Hipo Hanggang sa Ganap na Paglubog

At dito umaabot na sa tubig ang sinulid ng ating pangangatwiran.

Sa kabanata tungkol sa Griego at Hebreo, sinundan natin ang pagkakaiba sa pagitan ng baptō βαπτω^{G911} at baptizō βαπτίζω^{G907} — ang panandaliang paglubog at ang permanenteng paglubog. Ang pipino na isinawsaw sa kumukulong tubig ay nananatiling pipino. Ang pipino na inilubog sa suka ay nagiging atsara at hindi na maaaring magbalik sa dati. Ang pananampalatayang pinagpapala ni Jesus sa Juan 20:29 ay ang sandali ng *baptō* — ang unang pakikipag-ugnayan, ang tiyak na paghipo. Totoo ito. Pinupuri ito. Pinagpapala ito. Ngunit sa bawat pagbabalik-loob na naitala sa Mga Gawa, hindig-hindi pinabayaang manatiling mag-isa ang paunang pananampalatayang iyon. Laging umaabot ito sa paglubog.

Sumigaw ang tagapagbantay ng bilangguan sa Filipos: «Ano ang kinakailangan kong gawin upang maligtas?» Sumagot si Pablo: *Pisteuson* — aorist active **imperative**: «Sumampalataya ka!» Isang utos para sa isang beses na tiyak na gawa (Mga Gawa 16:31). Sa oras ding iyon ng gabi, *ebaptisthē* — siya’y binautismuhan (Mga Gawa 16:33). *Parachrēma* — kaagad-agad. Ang pananampalataya at ang pagbabautismo ay pinaghihiwalay ng ilang minuto lamang, hindi ng mga buwan. Ang paunang pananampalataya ay umaabot sa tubig kung paanong ang apoy ay umaabot sa hangin.

Ang mga taga-Corinto: «Marami sa mga taga-Corinto, pagkarinig nila, ay nagsisampalataya, at nangabautismuhan» (Mga Gawa 18:8). Tumpak ang Griego: *akouontes* (present participle — narinig, patuloy) *episteuon* (imperfect — sumasampalataya, habang lumalago ang pananampalataya) *kai ebaptizonto* (imperfect passive — at binabautismuhan). Marinig, sumampalataya, mabautismuhan — sa isang tuluy-tuloy, di-nasisirang daloy.

Ang eunukong taga-Etiopia: ipinangaral ni Felipe si Cristo mula sa Isaias 53. Sinabi ng eunuko: «Narito, ang tubig; ano ang nakahahadlang upang ako’y mabautismuhan?» At sumagot si Felipe: «Kung nanampalataya ka ng buong puso mo, ay mangyayari» (Mga Gawa 8:36–37). Ang kondisyon ay pananampalataya — personal, buong-puso, ipinahayag. Pagkatapos, ang tubig. Hindi ilang linggo pa mamaya sa isang pormal na seremonya. Doon-doon din, sa tabi ng daan, sapagka’t ang pananampalatayang naparikit ay hindi na makapaghihintay pang malubog.

Sa bawat pagkakataon, kapareho ang padron. Ang paunang paniniwala — ang *baptō*, ang tiyak na paghipo, ang sandali ng pananampalataya na walang paningin — kaagad

naghahanap ng *baptizō*, ang ganap na paglubog na binabago nang permanente ang man-anampalataya.

Isang Pangungusap, Isang Daloy

At wala nang mas malinaw na patunay ng ugnayang ito kaysa sa Marcos 16:15–17, kung saan ang nabuhay na muling Cristo ay nagsasalita ng tatlong talata sa isang paghinga:

«Magsiyaon kayo sa buong sanlibutan, at ipangaral ninyo ang evangelio sa lahat ng nilalang. Ang sumasampalataya at nabautismuhan ay maliligtas; datapuwa't ang hindi sumasampalataya ay parurusahan. At lalakip ang mga tandang ito sa magsisisampalataya.»

Karapat-dapat sa masusing pagsusuri ang balarila ng talata 16, sapagka't sinuri na natin ito sa kabanata tungkol sa Griego at Hebreo. Ngunit dito kailangan nating makita ito sa kabuuan ng konteksto nito — hindi bilang isang hiwalay na talata kundi bilang sentro ng isang tatlong-talatang atas.

Pisteusas (matapos manampalataya) — aorist active participle. Kumikilos ka. Sumasampalataya ka. *Baptistheis* (matapos nabautismuhan) — aorist **passive** participle. Nagpapasakop ka. Ginagawa ito sa iyo. Kapwa aorist ang dalawang participle — kapwa naglalarawan ng ganap na mga gawang nangyari bago ang pangunahing pandiwa. At pinagsama sila ng *kai* — «at.» Hindi «o.» Sila'y dalawang kalahati ng iisang sagot.

Pagkatapos ang kinalabasan: *sōthēsetai* — future passive indicative. «Maliligtas.» Tinatapos ng Dios ang gawain. Sinusundan ng balarila ang isang sinasadyang pagkakasunod-sunod: kumikilos ang tao (sumasampalataya), nagpapasakop (nababautismuhan), at tinatapos ng Dios (inililigtas). Aktibo, pasibo, pasibo. At pagkatapos, nang walang puwang, ipinagpapatuloy ng talata 17: «at lalakip ang mga tandang ito sa magsisisampalataya.» Ang mga tanda aylumalakip sa mismong mga taong sumampalataya-at-nabautismuhan sa talata 16. Walang bagong tagapakinig. Walang paghihiwalay ng talata. Iisang atas ito, iisang pagkakasunod-sunod, iisang pangako.

At pinatutunayan ng talata 20 na nangyari ito nang eksakto gaya ng ipinangako: «*At sila'y nagsiyaon at nagsipangaral sa lahat ng dako, na gumagawang kasama nila ang Panginoon, at pinatotohanan ang salita sa pamamagitan ng mga tandang kalakip.*»

Napapansin ng ilang iskolar na ang mas mahabang wakas ng Marcos (talata 9–20) ay wala sa pinakaunang mga manuskrito. Ngunit kahit isantabi natin ang Marcos, ang padrong inilalarawan nito ay pinatutunayan sa buong aklat ng Mga Gawa: sumampalataya at nabautismuhan ang mga apostol, at sumunod sa kanila ang mga tanda saanman sila magpunta. Kinagat ng ulupong si Pablo at walang naranasang pinsala (Mga Gawa 28:3–6). Pinagaling ni Pedro ang pilay sa tarangkahang Maganda (Mga Gawa 3:6–8). Gumawa si Felipe ng mga tanda at himala sa Samaria (Mga Gawa 8:6–7). Muling nabautismuhan at nanghula ang labindalawa sa Efeso (Mga Gawa 19:6). Ang padron ng Marcos 16:17 ay

hindi isang hiwalay na pag-aangkin na nakasandal sa isang pinagtatalunang manuskrito. Ito ang buhay na karanasan ng buong iglesyang apostoliko.

Ang Ganap na Tanikala

Maaari na nating ilatag nang malinaw ang buong pagkakasunud-sunod. Umiikot ito mula sa pakikinig sa evangelio hanggang sa mga tandang lumalakip sa buhay na may pananampalataya, at walang kawing sa tanikalang ito ang pinipili lamang.

Una: ikaw ay **nakikinig**. «*Ang pananampalataya nga'y nanggagaling sa pakikinig, at ang pakikinig ay sa pamamagitan ng salita ng Dios*» (Roma 10:17). Ipinangangaral ang evangelio. Umaabot ang patotoo sa tainga.

Ikalawa: ikaw ay **sumasampalataya nang hindi nakakikita**. Ito ang pananampalataya ng Juan 20:29 — ang *pisteusantes*, ang tiyak na gawang nagtitiwala sa patotoo nang hindi humihiling ng katunayan. Ito ang sandali ng *baptō*: ang unang pakikipag-ugnayan, ang paghipo ng pananampalataya. Tinatawag itong pinagpala ni Jesus.

Ikatlo: ikaw ay **binabautismuhan**. Umaabot sa tubig ang paunang pananampalataya. Ang *baptō* ay nagiging *baptizō* — ang ganap na paglubog, ang permanenteng pagbabago. Lumulubog ka bilang matandang pagkatao; lumalabas ka bilang bago. Ang pipino ay nagiging atsara. Ang bakal ay pinapatigas. Ang tela ay tinitina. Inililibing ka kasama ni Cristo at binubuhay kasama Niya (Roma 6:3–4). Hindi ito isang sagisag ng isang bagay na maaaring mangyari mamaya. Ito ang sandaling ang pananampalataya ay tumatang-gap ng anyong pisikal.

Ikaapat: ikaw ay **tumatanggap ng Espiritu**. «*Mangagsisi kayo, at mangagbautismo ang bawa't isa sa inyo sa pangalan ni Jesucristo sa ikapagpapatawad ng inyong mga kasalanan; at tatanggapin ninyo ang kaloob ng Espiritu Santo*» (Mga Gawa 2:38). Sinusundan ng pangako ang paglubog kasing-tiyak ng pagsunod ng buwang-liwayway sa gabi.

Ikalima: **lumalakip ang mga tanda**. «*At lalakip ang mga tandang ito sa magsisisampalataya*» (Marcos 16:17). Ang *sēmeia* — ang mga tandang tumuturo. Ang *terata* — ang mga kababalaghang humuhuli ng atensiyon. Ang *dunameis* — ang mga kapangyarihang nagpapakita. Hindi ito dumadaloy mula sa pagsisikap ng tao kundi mula sa Espiritu na ngayo'y tumatahan sa mananampalatayang dumaan na sa tubig. Hindi ito ang saligan ng pananampalataya; ito ang bunga nito.

Ito ang dakilang pagbabaligtad. Sinabi ng mga karamihan sa Capernaum: «*Ano nga ang inyong ginagawang tanda, upang aming makita, at kayo'y sampalatayanan?*» (Juan 6:30). Ninais nila ang himala muna. Ninais nila ang katunayan bago ang pangako ng sarili. Sinasabi ni Jesus: hindi. Ang pangako ng sarili ang unahin. Ang pagkakita ay sumusunod. At ang pagkakatang sumusunod ay hindi para sa *iyong* kapakinabangan — ito'y para sa kapakinabangan ng mga hindi pa nakarinig. Ang mga tandang lumalakip sa mananampalataya ay nagiging ang pangangaral na umaabot sa susunod na tao, na saka

sumasampalataya nang hindi nakakikita, na saka lumulubog sa tubig, na saka tumatang-gap ng Espiritu, at mula sa buhay niya’y dumadaloy ang mga tanda upang maabot ang susunod. Nagpapatuloy ang tanikala. Umuusad ang evangelio. Hindi kailanman natutuyo ang tubig.

Ang Binhi at ang Ani

Nagsalaysay si Jesus ng isang talinghaga:

Ganyan ang kaharian ng Dios, na gaya ng isang taong naghahasik ng binhi sa lupa; at natutulog at nagbabangon sa gabi at araw, at sumisibol at lumalaki ang binhi na di niya nalalaman kung paano. Sa kaniyang sarili ay nagbubunga ang lupa; una-una’y usbong, saka uhay, pagkatapos ay butil na humihitik sa uhay.

— *Marcos 4:26-28*

Ang binhi ay ang salitang narinig. Ang usbong ay ang paunang pananampalataya — ang *pisteusantes* ng Juan 20:29, ang unang luntiang sibol ng pananampalatayang walang paningin. Ang uhay ay ang bautismo — ang sandaling ang tagong buhay ay sumasabog tungo sa nakikita, hayag, permanenteng anyo. At ang butil na humihitik ay ang ani — ang mga tanda, ang bunga, ang buhay ng Espiritu na dumadaloy palabas tungo sa isang nagmamasid na sanlibutan.

Walang magsasakang nagtatanim ng binhi at pagkatapos ay ipagbabawal itong tumubo. Walang taong pumupuri sa usbong at nagsasabing huwag na itong maging uhay. Totoo ang paunang pananampalataya, at pinagpapala ito. Ngunit ito ang simula, hindi ang wakas. Sumusulong ito tungo sa tubig gaya ng pagsulong ng binhi tungo sa araw. At ang lumalabas sa tubig ay hindi ang pumasok dito. Ang pumasok ay isang kaluluwang sumasampalataya. Ang lumalabas ay isang bagong nilalang, nadaramtan kay Cristo, tinatakan ng Espiritu, sinasamahan ng mga tanda — hindi dahil sa anumang sariling kabutihan, kundi dahil ang Dios na humila rito tungo sa pananampalataya sa simula pa lamang ay ang mismong Dios na nangako: «*Ang sumasampalataya sa akin, ang mga gawang ginagawa ko ay gagawin din niya; at lalong dakilang mga gawa kay sa rito ang gagawin niya; sapagka’t ako’y paroroon sa Ama*» (Juan 14:12).

Mapapalad ang mga sumasampalataya nang hindi nakakikita. Sapagka’t makikita nila ang higit pa sa nakita kailanman ni Tomas.

Ang Nasirang Tanikala

Ngunit ano ang mangyayari kapag nasira ang tanikala? Kapag sumibol ang binhi ngunit hindi kailanman namunga ng uhay? Kapag totoo ang pananampalataya ngunit hindi kailanman pinasok ang tubig at hindi kailanman sumali sa kapisanan?

May isang lalaki sa Mga Gawa na nagpapakita sa atin nito. Ang kaniyang pangalan ay Apolos.

Ang taong ito’y tinuruan sa daan ng Panginoon; at palibhasa’y may maningas na espiritu, ay kaniyang sinalita at itinurong maingat ang mga bagay na tungkol kay Jesus, na ang naalaman lamang ay ang bautismo ni Juan:

— *Mga Gawa 18:25*

Basahing mabuti ang paglalarawang ito. Si Apolos ay mahusay magsalita. Maka-pangyarihan sa mga kasulatan. Tinuruan sa daan ng Panginoon. Maningas sa espiritu. Nagturo siya nang masikap. Ayon sa anumang panlabas na sukatan, ang lalaking ito ay isang mananampalataya — may kaloob, tapat, masigasig. Gayon pa man: «*ang naalaman lamang ay ang bautismo ni Juan.*» Nasa kaniya ang pananampalataya. Nasa kaniya ang ningas. Mali ang kaniyang bautismo. At si Priscila at si Aquila, nang marinig siyang nagsasalita nang buong tapang sa sinagoga, «*ay kinuha nila siya, at isinaysay sa kaniya ang daan ng Dios ng lalong maliwanag*» (Mga Gawa 18:26).

Hindi tuwirang sinasabi sa atin ni Lucas na muling nabautismuhan si Apolos. Ngunit inilagay niya ang sagot kaagad pagkatapos ng tanong. Sa pinakasunod na bahagi, dumating si Pablo sa Efeso — ang parehong lungsod — at natagpuan ang labindalawang alagad na nasa parehong kalagayan:

At sa kanila’y sinabi niya, Tinanggap бага ninyo ang Espiritu Santo nang kayo’y magsisampalataya? At sinabi nila sa kaniya, Hindi, hindi man lamang namin narinig na may ibinigay na Espiritu Santo. At sinabi niya, Kung gayo’y sa ano kayo binautismuhan? At sinabi nila, Sa bautismo ni Juan.

— *Mga Gawa 19:2-3*

Kahanga-hanga ang tanong ni Pablo na para bang pagsusuri. Hindi niya tinatanong: sumasampalataya ba kayo? Alam na niyang gayon — tinatawag niya silang *mga alagad*, at ang salitang *pisteusantes* sa talata 2 ay ang parehong aorist active participle na ating sinundan mula sa Juan 20:29 hanggang sa Marcos 16:16. Mga taong sumampalataya na sila. Ang kanilang pananampalataya ay ang pananampalatayang *pisteusantes* — ang tiyak, ganap na gawa. Gayon pa man, may kulang. Nakikita ito ni Pablo. At tuwiran ang kaniyang tanong sa ugat ng usapin: «*Kung gayo’y sa ano kayo binautismuhan?*»

Sumagot sila: ang bautismo ni Juan. Ipinaliwanag ni Pablo na si Juan ay tumuturo patungo kay Cristo. At pagkatapos:

«*Nang marinig nila ito, ay nangabautismuhan sila sa pangalan ng Panginoong Jesus. At nang maipatong na ni Pablo sa kanila ang kaniyang mga kamay, ay bumaba sa kanila ang Espiritu Santo; at sila’y nangagsalita ng mga wika, at nagsipanghula*» (Mga Gawa 19:5–6).

Dumating ang mga tanda. Kaagad-agad. Matapos ang tamang bautismo. Naroon na ang pananampalataya. Naroon na ang katapatan. Ang kulang ay ang *baptizō* sa tamang pangalan — at ang lahat ng dapat sumunod ay naghihintay sa kabilang panig nito.

Isang nakapagpapasariwang padron ito para sa sinumang nag-aangkin ng pananam-palataya ngunit hindi pa kailanman nabautismuhan batay sa kaniyang sariling malay na pananampalataya. Maaaring nabautismuhan ang isang tao noong sanggol pa — di-nala sa tubig sa pasya ng iba, nilubog (o winisikan) bago pa siya makapagsalita, bago pa siya makasampalataya, bago pa siya makapagsisi. Ang seremonyang iyon ay isang *baptismos* — isang paghuhugas — ngunit hindi ito isang *baptisma*: ang permanenteng bunga ng malay, personal na paglubog tungo sa kamatayan at muling pagkabuhay ni Cristo. Maaaring totoo ngang sumasampalataya ang taong ganito. Maaaring tunay ang pananampalataya. Ngunit ito ang pananampalataya ng labindalawa sa Efeso: tunay na *pistis* sa maling bautismo. At nang harapin ito ni Pablo, hindi niya sinabing «sapat na ang iyong pananampalataya.» Sinabi niya: *kung gayo'y sa ano kayo binautismuhan?*

Ang Uling at ang Apoy

May isa pang pagkasira sa tanikala na kailangang tugunan, sapagka't ito'y sumusunod mula sa una. Ang mananampalatayang hindi pa kailanman dumaan sa tubig batay sa sariling pananampalataya ay kadalasang, sa paglipas ng panahon, umuurong din mula sa kapisanan. Tila espiritwal ang katwiran: «sinaktan ako ng iglesia; sumasamba ako sa Dios nang mag-isa; hindi ko kailangan ng isang institusyon upang magkaroon ng re-lasyon kay Cristo.» Ngunit walang alam ang mga Kasulatan tungkol dito.

Na huwag nating pabayaang ang ating pagkakatiapon, na gaya ng ugali ng iba, kundi mangagaran sa isa't isa; at lalo na kung inyong namamalas na nalalapit na ang araw.

— *Hebreo 10:25*

Alam ng manunulat ng Hebreo na nangyayari na ito noong unang siglo. Umuurong ang mga tao mula sa kapisanan. Hindi pakikiramay ang kaniyang tugon. Ito'y isang utos: huwag itong gawin. At tumataas ang kagyat na pangangailangan habang lumalapit ang wakas — «lalo na.» Habang lumalapit ang araw, lalong kailangan mo ang katawan, hindi kaunti.

Nauunawaan ito ng mga unang mananampalataya sa kanilang sariling kalikasan. Matapos ang kanilang bautismo sa Pentecostes:

«At sila'y nagsipanatiling matibay sa turo ng mga apostol at sa pagsasamasama, sa pag-puputolputol ng tinapay, at sa mga pananalangin. At ang takot ay dumating sa bawa't kalu-luwa: at ginawa ang maraming kababalaghan at tanda sa pamamagitan ng mga apostol» (Mga Gawa 2:42–43).

Ang salitang isinaling «nagsipanatiling matibay» ay proskartereō προσκαρτερέω^{G4342} — magpatuloy sa, italaga ang sarili sa, kumapit nang matigas ang ulo. Hindi sila dumadalo sa pagsasamasama kapag ito’y akma sa kanila. Kumapit sila rito. Araw-araw. Sa templo at bahay-bahay. At pansinin kung saan lumitaw ang mga tanda: *sa kapisanan*. Ang mga kababalaghan at tanda ng talata 43 ay sumunod sa pagsasamasama ng talata 42. Hindi mahihiwalay ang dalawa.

Malinaw itong sinasabi ni Pablo sa kaniyang liham sa Corinto. Ang mga kaloob ng Espiritu — karunungan, kaalaman, pananampalataya, pagpapagaling, mga himala, hula, mga wika — ay ibinibigay «*sa bawa’t isa, sa ikapapakinabang*» (Unang Corinto 12:7). Ang salita ay *sumpheron* — para sa pangkalahatang kapakinabangan, para sa ikabubuti ng iba. Hindi mo magagawa ang kaloob ng pagpapagaling nang mag-isa sa iyong bahay. Hindi ka makapanghuhula sa isang walang taong silid. Hindi ka makapapatong ng kamay sa mga maysakit kung umurong ka na mula sa mga maysakit. Ang mga kaloob ay dumadaloy *sa pamamagitan* ng katawan *tungo* sa katawan. Alisin ang iyong sarili mula sa katawan at wala nang daluyan ang mga kaloob.

At higit pang ipinagpatuloy ito ni Pablo:

At hindi makapagsasabi ang mata sa kamay, Hindi kita kinakailangan: at hindi rin ang ulo sa mga paa, Hindi ko kayo kailangan.

— Unang Corinto 12:21

Ang taong nagsasabing «hindi ko kailangan ang iglesia» ay ang mata na nagsasabi sa kamay: hindi kita kailangan. Sinasabi ni Pablo na imposible ito. Kayo’y mga sangkap ng isa’t isa. Ang isang kamay na naputol mula sa katawan ay hindi nagiging malaya. Naluluoy ito.

Magulo ba ang mga unang iglesia? Oo. Nagkaroon ang Corinto ng imoralidad seksual, mga demanda sa hukuman sa gitna ng mga mananampalataya, mga pangkatan, at kalasingan sa hapag ng Panginoon. Nagkaroon ang Galacia ng mga bulaang guro na sumisira sa evangelio. Nagkaroon ang Tesalonica ng mga taong tamad na namumuhay sa gastos ng iba. Kabilang sa pitong iglesia ng Pahayag ang mga kapisanang nawalan ng kanilang unang pag-ibig, nagpaubaya sa mga bulaang propeta, at lumamig. Nasaktan mismo si Pablo — ni Demas na nagpabaya sa kaniya (Ikalawang Timoteo 4:10), ni Alejandro na panday-tanso na gumawa sa kaniya ng «*maraming masama*» (Ikalawang Timoteo 4:14), ng mga taga-Corinto na nagtanong sa kaniyang pagka-apostol.

At hindi kahit minsan — hindi sa isang liham, hindi sa isang talata — sinabi ng sinumang apostol: kaya nga, manatili sa bahay. Ang tugon sa isang nasirang iglesia ay harapin ito, itama ito, sawayin ito, o maghanap ng ibang kapisanan. Hindi kailanman

iwan ang katawan. Walang kategorya ang Bagong Tipan para sa nag-iisang mananam-palatayang sumasamba sa Dios nang mag-isa at tinatawag itong katapatan.

Ang isang uling na inalis sa apoy ay lumalamig. Hindi ito katunayan na hindi gu-magana ang apoy. Ito’y katunayan na ang uling ay hindi kailanman nilayong mag-alab nang mag-isa.

Ang Simula ng Takbuhan, Hindi ang Wakas

Bumalik tayo, sa huling pagkakataon, sa talatang pinagsimulan natin.

«Mapapalad yaong hindi nangakakita, at gayon ma’y nagsisampalataya.»

Ginamit ng marami ang talatang ito bilang isang pahingahan — isang pagpapatu-nay na ang pananampalatayang walang nakikitang bunga ang pinakamataas na uri ng paniniwala. Ngunit nasundan na natin ang buong takbo ng itinuturo ng Bagong Tipan, at makikita natin na ang Juan 20:29 ay hindi isang patutunguhan. Ito’y isang pinagsim-ulan.

Pinagpapala ni Jesus ang paunang pananampalataya — ang *pisteusantes*, ang tiyak na sandali ng pagtitiwala sa patotoo nang walang katunayan. Totoo ang pananampalatayang iyon. Mahalaga ito. Ito’y *makarios*. Ngunit sa bawat halimbawang ibinibigay sa atin ng Bagong Tipan, ang pananampalatayang iyon ay kaagad umaabot tungo sa tubig. Sumam-palataya ang tagapagbantay ng bilangguan at nabautismuhan sa oras ding iyon. Narinig, sumampalataya, at nabautismuhan ang mga taga-Corinto sa isang di-nasisirang daloy. Nakita ng eunuko ang tubig at hindi na makapaghintay pa ng isa pang milya. Sumam-palataya ang tatlong libo sa Pentecostes sa sermon ni Pedro at nabautismuhan nang araw ding iyon. At matapos ang tubig, kumapit sila sa kapisanan — matibay, araw-araw, magkakasama. At sa kapisanan, sumunod ang mga tanda.

Ang taong ginagawang katwiran ang Juan 20:29 upang tumigil — upang sumam-palataya nang hindi nababautismuhan, upang sumamba nang walang kapisanan, up-ang mabuhay nang walang mga tanda — ay nagkamali sa pagturing sa simula ng tak-buhan bilang wakas nito. Pinagpala ni Jesus ang pananampalatayang nagsisimula nang walang paningin. Hindi Niya pinagpala ang pananampalatayang nagwawakas nang walang pagsunod.

Pinagpapala ang usbong. Ngunit ang usbong na tumatanggi maging uhay ay hindi kailanman magbubunga ng ani.

Ang pananampalatayang hindi nangangailangan ng tanda upang magsimula ay sasama-han ng mga tanda nang walang hanggan. Ngunit ang pananampalatayang humihiling ng tanda bago magsimula ay hindi kailanman aabot sa tubig — at sa tubig nagbabago ang lahat.

Chapter 21

Ang Tansong Ahas at ang Magnanakaw

Ang magnanakaw sa krus ang paboritong kalasag ng makabagong mananampalataya laban sa pagsunod. Nakahahalina ang lohika: kung ang magnanakaw ay pumasok sa Paraiso nang walang bautismo, kung gayon ay hindi na ito kailangan ng malusog na Kristiyano. Nagkakamali ang argumentong ito sa pagpapalit ng isang pagbubukod na bunga ng matinding pangangailangan bilang isang pamantayan ng pagiging alagad. Ginagawa nitong lisensya ng mga buhay ang biyayang ipinagkaloob sa isang naghihingalo.

Upang maunawaan ang magnanakaw, tumingin tayo sa ilang. Sa Mga Bilang 21, naghimagsik ang Israel at dumanas ng kagat ng mga makamandag na ahas. Nagkaloob ang Diyos ng iisang lunas.

At sinabi ng Panginoon kay Moises, Gumawa ka ng isang mabagsik na ahas at ipatong mo sa isang tikin: at mangyayari, na bawa't taong makagat, ay mabubuhay pag tumingin doon.

— *Mga Bilang 21:8*

Tumpak at eksakto ang tekstong Hebreo. Dalawang pandiwa lamang ang taglay ng naghihingalong Israelita: *ra'ah* ראָה (tumingin) at *chai* חַי (mabuhay). Ang tikin ay isang *nēs* נֶס^{H5251}, isang bandila. Ang ahas ay isang *śārāp* שָׂרָפָה^{H8314}, kapareho ng ugat ng nag-aapoy na serapin. Ang sumpa ay inilagay sa ibabaw ng bandila. Ang naghihingalong tao ay walang pari, walang hain, at walang oras. Iisa lamang ang mayroon siya — ang pagtingin.

Ikinapit ni Jesus ang krus sa tipolohiyang ito:

At kung paanong itinaas ni Moises sa ilang ang ahas, ay gayon kinakailangang itaas ang Anak ng tao;

— *Juan 3:14*

Ang magnanakaw ang pinakalubos na naninirahan sa ilang na ito. Nakapako sa puno, hindi siya makababa patungo sa Jordan. Hindi niya masusundan ang tubig ng bautismo. Ginawa niya nang eksakto ang ginawa ng naghihingalong Israelita: itinuon niya ang kaniyang mga mata sa Isa na itinaas sa tabi niya, at nagpahayag. Ang kaniyang pagpapahayag ang *eperōtēma* — ang panata ng isang mabuting budhi. Naabot niya ang

Tagapagligtas sapagkat hindi niya maabot ang tubig. Ganap ang sangkap ng kaniyang pananampalataya; ang anyo lamang ang pisikal na imposible.

Ihambing ito kay Naaman na taga-Siria sa Ikalawang Hari 5. Umasa si Naaman ng isang dakilang kilos, ngunit inutusan siyang maligo nang pitong ulit sa Jordan. Nasaktan ang kaniyang loob sa kasimplehan ng tubig. Siya ang taong nag-akalang mas alam niya ang mas mabuting paraan upang malinis. Naibalik lamang siya sa dating kalusugan nang siya'y sumunod sa utos. Ang mananampalatayang tumatanggi sa bautismo habang binabanggit ang magnanakaw ay si Naaman *bago* siya sumunod. Nakatayo siya sa pampang ng Jordan, iginigiit na siya'y malinis na, tumatanggi sa tubig na tanda ng pagsasauli.

Ang bautismo ay ang *pagtingin na ginawang hayag*. Itinaas ang tansong ahas sa gitna mismo ng kampo, sa paningin ng buong Israel. Likas na hayag ang pagtingin. Ang katoohanang nasa loob ay humihingi ng pagpapahayag sa labas. Gaya ng isinulat ni Pablo, sa puso ay naniniwala ang tao tungo sa katuwiran, ngunit sa bibig ay ginagawa ang pagpapahayag tungo sa kaligtasan. Ibinigay ng magnanakaw ang dalawa sa tanging mga anyong nasa kaniyang abot-kaya. Ibinigay sa atin ang tubig bilang itinalagang anyo ng ating pagpapahayag. Kapag taglay mo ang lakas upang lumakad, ang tubig ang kinakailangang saksi ng iyong katapatan.

Lubos at walang pasubali ang sariling mga salita ng Panginoon hinggil sa hayag na pagsaksi:

Kaya't ang bawa't kumikilala sa akin sa harap ng mga tao, ay kikilalanin ko naman siya sa harap ng aking Ama na nasa langit. Datapuwa't sinomang sa aki'y magkaila sa harap ng mga tao, ay ikakaila ko naman siya sa harap ng aking Ama na nasa langit.

— *Mateo 10:32-33*

Ang hayag na pagpapahayag ay hindi isang pangalawahing mungkahi; ito ang tatak ng alagad. Ang mag-angkin na opsyonal lamang ang bautismo ay ang mag-angkin na maaaring ipahayag ng isang tao si Cristo habang tinatanggihan ang tandang ipinag-utos. Niya para sa pagpapahayag na iyon. Ang magnanakaw ang tuntunin ng biyaya para sa naghihingalo, sa may-sakit na nakaratay, at sa bilanggong naghihintay sa talim. Hindi siya ang tuntunin para sa taong nakaupo sa bangko ng simbahan na may lakas ng katawan upang lumakad patungo sa binyagan. Ipagkaloob sa naghihingalo ang biyaya ng magnanakaw, ngunit ipataw sa iyong sarili ang pamantayang apostoliko.

Kailangang tumalikod ang bawat mananampalataya. Kailangan mong talikuran ang iyong kasalanan at ituon ang iyong mga mata sa itinaas na Cristo. Iyan ang pundasyon ng buhay Kristiyano. Ngunit para sa mga may hininga upang lumakad patungo sa tubig,

ang pagtalikod na humihinto bago pa man makarating sa bautismo ay isang pagtalikod na nagtatago ng ulo mula sa kampo. Ito ay pagtanggì na mabilang kasama ng bayan ng bandila. Huwag maging Naaman bago siya sumunod. Huwag hayaang ang biyayang ipinakita sa isang naghihingalong tao ay maging iyong dahilan upang manatiling tuyo habang hinihintay ang tubig ng pagsunod. Tumingin sa Tagapagligtas, at hayaang ang pagtingin na iyon ang manguna sa iyo tungo sa tubig.

Chapter 22

Ang Daang Waring Matuwid

May daan na tila matuwid sa isang tao, nguni't ang dulo niyaon ay mga daan ng kamatayan.

— *Kawikaan 14:12*

Sinundan ng nakaraang kabanata ang isang tanikala: makinig, sumampalataya, mabautismuhan, tumanggap ng Espiritu, lumakad sa kapisanan, sumunod ang mga tanda. At ipinakita nito kung ano ang nangyayari kapag naputol ang tanikala — kapag sumampalataya ang isang tao ngunit hindi kailanman pumasok sa tubig, o pumasok sa tubig sa maling bautismo, o umatras mula sa katawan. Ang uling na hinugot mula sa apoy ay lumalamig. Ngunit ano ang *nagtutulak* sa putol na tanikalang iyon? Bakit lumalaban ang mga taong may tunay na pananampalataya at tunay na pag-ibig sa mismong bagay na sana'y magpaganap sa sinimulan na ng Diyos sa kanila?

May uri ng pananampalataya na, sa panlabas na anyo, ay mukhang lahat ng ibinubunga ng ebanghelyo. Ito'y nagbibigay sa mahihirap. Ito'y nag-aaral ng kasulatan. Ito'y nagsasalita tungkol sa Diyos nang may katapatan at damdamin. Ito'y naghahandog. Ito'y sumusulat. Ito'y nagtuturo. Ito'y namimighati sa kasalanan. Hindi ito kailanman mag-aangkin na ganap, at nagtataglay ito ng tunay na pag-ibig sa iba. Gayunpaman, may mali. Ang bunga na dapat sumunod ay wala. Marupok ang kagalakan. Nasa digmaan ang panloob na tao. Hindi dumarating ang mga tanda. Hindi nananatili ang kapayapaan. At ang tao, bagaman tapat, ay pagod na pagod — tumatakbo nang matindi sa isang landas na parang hindi kailanman nakararating.

May pangalan ang Kasulatan para sa landas na ito. Ito ang daan ng hain na walang pagsunod, ng mga gawa na walang pananampalataya, ng sigasig na walang pagkakilala. At ito'y kasintanda ng unang hari ng Israel.

Ang Huwaran ni Saul

Binigyan ng Diyos si Saul ng utos sa pamamagitan ng propetang si Samuel: lipulin nang lubusan ang mga Amalecita. Huwag magtira ng anumang. Nakidigma si Saul. Nagtagumpay siya sa labanan. Ngunit itinira niya ang pinakamabuti sa mga tupa at mga baka, at iniligtas niya ang buhay ni Haring Agag. Nang dumating si Samuel at marinig ang ungol ng mga tupa, ipinaliwanag ni Saul: «Ang bayan ay kumuha sa samsam ng mga tupa at mga baka, ng pinakamabuti sa mga itinalagang bagay, upang ihain sa Panginoon mong Dios» (Unang Samuel 15:21). Tunay ang pagsuway. Ngunit ang layunin ay

pagsamba. Itinira niya ang mga hayop *upang ihain ang mga ito*. Sinuway niya ang utos upang makapaghandog siya ng mas malaking handog.

Ang tugon ni Samuel ay isa sa pinakamatalas na pangungusap sa Lumang Tipan:

Nagtataglay kaya ang Panginoon ng napakadakilang pagkatuwa sa mga handog na susunugin at sa mga hain, na gaya sa pagsunod ng tinig ng Panginoon? Narito, ang pagsunod ay maigi kay sa hain, at ang pagdinig kay sa taba ng mga tupang lalake. Sapagka't ang panghihimagsik ay gaya ng kasalanan ng panghuhula, at ang katigasan ng ulo ay gaya ng pagsamba sa mga dios-diosan at sa mga terap.

— *Unang Samuel 15:22-23*

Tunay ang hain. Tunay ang mga tupa. Tunay ang layuning sumamba. Ngunit ito'y pagsambang ayon sa pasya ni Saul, hindi sa pasya ng Diyos. At tinatawag ito ng Diyos na panghihimagsik. Hindi sa kabila ng hain, kundi *dahil* dito — sapagka't ang hain ay isang kapalit sa bagay na talagang hiniling ng Diyos.

Ito ang huwarang kailangan nating unawain. May mga taong tunay na umiibig sa Diyos, tunay na nagbibigay, tunay na naglilingkod — at pinalitan ang kanilang hain sa pagsunod na hiniling ng Diyos. Ang pagsunod ay ang bautismo: may malay, personal, batay sa sarili nilang pananampalataya. Ang hain na inihahandog nila sa halip — ang pagbibigay, ang mga aklat, ang paglilingkod sa mga nangangailangan — ay hindi walang kabuluhan. Tunay ito. Ngunit ito'y ungol ng mga tupa sa kampo samantalang ang utos ay pumunta sa tubig.

Sigasig na Walang Pagkakilala

Batid ni Pablo ang huwarang ito nang lubusan, sapagka't naranasan niya ito. Bago ang daan patungong Damasco, siya ang pinakamasigasig na tao sa Israel:

Bagama't ako'y makapagkakatiwala sa laman: na kung ang iba ay nagaakala na may pagkakatiwala sa laman, ay lalo na ako: Na tinuli ng ikawalong araw, mula sa lahi ng Israel, mula sa angkan ni Benjamin, Hebreo sa mga Hebreo; tungkol sa kautusan, ay Fariseo; Tungkol sa pagsisikap, ay manguusig sa iglesia; tungkol sa kabanalan na nasa kautusan, ay walang kapintasan.

— *Filipos 3:4-6*

Basahin ang talaang iyon. Tinuli — ang tanda ng tipan, tinanggap bilang sanggol, hindi sa kaniyang sariling pagpili. Mula sa tamang lahi. Mula sa tamang angkan. Sinanay sa tamang paaralan. Masigasig nang higit sa sukat. At tungkol sa kautusan — *walang*

kapintasan. Hindi lamang masunurin. Walang kapintasan. Walang makakakita ng pagkukulang sa kaniyang pag-uugali.

At ano ang tawag ni Pablo sa lahat ng ito?

«Gayon man ang mga bagay na sa akin ay pakinabang, ay inari kong kalugihan, alangalang kay Cristo. Oo nga, at lahat ng mga bagay ay inaari kong kalugihan dahil sa dakilang kagalingan ng pagkakilala kay Cristo Jesus na Panginoon ko: na alangalang sa kaniya’y tiniis ko ang kalugihan ng lahat ng mga bagay, at inari kong sukal lamang, upang tamuhin ko si Cristo, at ako’y masumpungan sa kaniya, na walang katuwirang aking sarili, sa makatuwid baga’y sa kautusan, kundi ang katuwirang sa pamamagitan ng pananampalataya kay Cristo, ang katuwiran ngang buhat sa Dios sa pamamagitan ng pananampalataya» (Filipos 3:7–9).

Sukal. Ang salita ay skubalon σκύβαλον^{G4657} — dumi, basura, dumi ng katawan. Ang pinakamasigasig na buhay sa Israel, ang pinakawalang-kapintasang talaan ng mga gawa, ang pinakakahanga-hangang rekord relihiyoso sa sinaunang daigdig — at tinawag ito ni Pablo na sukal. Hindi dahil masama ang mga gawa. Kundi dahil ang mga ito’y kaniyang sariling katuwiran. Mga ito’y hain sa halip na pagsunod. Mga ito ang daang waring matuwid.

At pagkatapos ay sumulat si Pablo sa mga taga-Roma tungkol sa buong Israel:

Sapagka’t sila’y pinatotohanan ko na may mga pagmamalasakit sa Dios, datapuwa’t hindi ayon sa pagkakilala. Sapagka’t sa hindi nila pagkaalam ng katuwiran ng Dios, at sa pagsusumakit na maitayo ang sariling kanila, ay hindi sila napasakop sa katuwiran ng Dios.

— Roma 10:2-3

Isang pagmamalasakit sa Diyos. Hindi pagmamalasakit laban sa Diyos. Hindi ateismo. Hindi kawalang-interes. Pagmamalasakit — hilig, debosyon, hain, pag-aaral, pagbibigay. *Ngunit hindi ayon sa pagkakilala*. At ang bunga: pagsusumikap na itayo ang sarili nilang katuwiran. Pagtatayo ng isang tore ng mga gawa upang marating ang Diyos, samantalang itinayo na ng Diyos ang isang pinto. At ang pinto ay si Cristo — at ang daan patungo sa pinto ay pananampalataya at bautismo at ang kapisanan ng mga banal.

Ang salitang «napasakop» sa talata 3 ay hupetagēsan ὑποτάσσω^{G5293} — ilagay ang sarili sa ilalim, sumuko, magpasakop. Hindi sila nagpasakop. Sila’y gagawa. Sila’y maghahain. Sila’y mag-aaral. Sila’y magtatayo. Ngunit hindi sila magpapasakop. At ang pagpapasakop ay ang tubig. Ang pagpapasakop ay ang passive voice: *mabautismuhan*. Hayaang mangyari ito sa iyo. Itigil ang pagtatayo ng sarili mong katuwiran at tanggapin ang katuwiran ng Diyos sa pamamagitan ng pananampalataya.

Anyo ng Karunungan

Tinugunan ni Pablo ang huwarang ito nang tuwiran sa kaniyang sulat sa mga taga-Colosas, at ang kaniyang mga salita ay nakakadurog sa kanilang katumpakan:

Kung kayo'y nangamatay na kalakip ni Cristo mula sa mga pasimulang aral ng sanglibutan, bakit, na waring kayo'y nangabubuhay pa sa sanglibutan, kayo'y nangapasasakop sa mga palatuntunan, Gaya ng: Huwag dumampot, ni huwag lumasap, ni huwag humipo; (Ang lahat ng mga bagay na ito ay mangasisira sa paggamit), ayon sa mga utos at mga aral ng mga tao? Ang mga bagay na iya'y katotohanang mayroong anyo ng karunungan sa pagsambang kusa, at sa pagpapakababa, at sa pagpapakahirap sa katawan; nguni't walang anomang kabuluhan laban sa ikalalayaw ng laman.

— Colosas 2:20-23

Isang *anyo* ng karunungan. Hindi ang karunungan mismo — isang anyo. Isang pan-labas na hitsura. Ang Griego ay *logon sophias* — isang salita ng karunungan, isang reputasyon ng karunungan, isang ibabaw na mukhang matalino. At ano ang binubuo ng huwad na karunungan ito? Tatlong bagay: *pagsambang kusa* — relihiyong sarili ang gumawa, pagsambang dinisenyo ng sumasamba sa halip na iniutos ng Diyos. *Pagpapakababa* — o sa halip, isang pagganap ng kababaan, isang pagpapakumbaba sa sarili na mukhang banal ngunit naglilingkod sa sarili. At *pagpapakahirap sa katawan* — ang pagturing sa sariling laman bilang walang halaga, tulad ng isang supot ng putik, bilang isang bagay na parurusahan at babawasan.

Sinasabi ni Pablo na ang mga bagay na ito ay «walang anomang kabuluhan laban sa ikalalayaw ng laman.» Mukhang espiritwal ang mga ito. Mukhang mapaghain. Mukhang pinakamataas na anyo ng debosyon. Ngunit wala itong natatapos. Hindi nito nadadaig ang laman. Hindi ito nagbubunga ng bunga ng Espiritu. Ang mga ito ang mga utos at aral ng mga tao na nadaramtan ng kasuotan ng kabanalan.

At pansinin kung saan inilagay ni Pablo ang babalang ito: kaagad *pagkatapos* ng Colosas 2:12, ang talatang tungkol sa pagiging «*nangalibing na kalakip niya sa bautismo, na kayo nama'y muling binuhay na kalakip niya, sa pamamagitan ng pananampalataya sa pagawa ng Dios.*» Sinasadya ang pagkakaiba. May daan ng bautismo — inilibing kasama ni Cristo, muling binuhay ng kapangyarihan ng Diyos sa pamamagitan ng pananampalataya. At may daan ng relihiyong sarili ang gumawa — huwag dumampot, huwag lumasap, pabayaang katawan, sumamba ayon sa sariling pasya. Ang isa'y nagbubunga ng buhay. Ang isa'y may anyo ng karunungan at walang natatapos.

Ang Diyos na Tumatanggi sa Hain

Hindi ito isang bagong bagay sa Bagong Tipan. Lagi nang tumatanggi ang Diyos sa hain na pumapalit sa pagsunod. Sa pamamagitan ni Isaías, sinasabi Niya:

Sa anong kapararakan ang karamihan ng inyong mga hain sa akin? sabi ng Panginoon: ako'y puno ng mga handog na susunugin na mga lalaking tupa, at ng mataba sa mga hayop na pinataba; at ako'y hindi nalulugod sa dugo ng mga toro, o ng mga kordero o ng mga kambing na lalake... Ipinagdaramdam ng aking puso ang inyong mga bagong buwan at ang inyong mga takdang kapistahan: mga kabagabagan sa akin; ako'y pata ng pagdadala ng mga yaon.

— *Isaias 1:11-14*

Pagod ang Diyos. Hindi pagod sa hain mismo — inutos Niya ang hain. Ngunit pagod sa hain mula sa mga kamay na ayaw sumunod. Pagod sa pagsamba mula sa mga pusong ayaw magpasakop. Pagod sa pagdami ng mga handog ng mga taong tumatangging gawin ang iisang bagay na Kaniyang hiniling.

At pagkatapos ang lunas — at pakinggan ang mga salita:

«Mangaghugas kayo, mangaglinis kayo; alisin ninyo ang kasamaan ng inyong mga gawa sa harap ng aking mga mata; mangaglikat kayo ng paggawa ng kasamaan; mangatuto kayong magsigawa ng mabuti» (Isaias 1:16–17).

Maghugas. Ang mismong unang utos matapos ang paratang laban sa walang-lamang hain ay: maghugas. Linisin ang sarili. Pumunta sa tubig. Bago ang paggawa ng mabuti, bago ang paghahanap ng katarungan, bago ang pagsaklolo sa napipighati — maghugas. Mahalaga ang ayos. Nauuna ang tubig bago ang mga gawa. At ang mga gawang sumusunod sa tubig ay hindi mga gawa ng sariling pagsisikap kundi mga gawa ng isang nilinis na buhay.

Itinatanong ni Mikas ang parehong tanong at tumatanggap ng parehong sagot:

«Ano ang aking ilalapit sa harap ng Panginoon, at iyuyukod sa harap ng mataas na Dios? paroroon бага ako sa harap niya na may mga handog na susunugin, na may guyang isang taon ang gulang? Kalulugdan бага ng Panginoon ang mga libolibong tupa, o ang mga sangpu-sangpung libong ilog na langis? ibibigay ko бага ang aking panganay dahil sa aking pagsalangsang, ang bunga ng aking katawan dahil sa kasalanan ng aking kaluluwa?» (Mikas 6:6–7).

Lumalaki ang mga hain. Mga handog na susunugin. Mga guya. Libolibong tupa. Sangpu-sangpung libong ilog ng langis. Maging ang sariling anak. Ang lohika ng pananam-palatayang nakabatay sa gawa ay laging lumalaki. Kung hindi sapat ang ginagawa ko, kailangan kong gumawa pa. Magbigay pa. Maghain pa. Bawasan pa ang sarili. Ibigin ang aking kapwa nang *higit sa* aking sarili. Tawagin ang sarili kong putik. Parusahan ang aking laman. Lumalaki at lumulubha ang mga handog, sapagka't hindi kailanman ito sapat. Hindi ito maaaring maging sapat. Ang makina ay tumatakbo sa sarili, at may hangganan ang sarili.

At sumasagot ang Diyos:

Kaniyang ipinakilala sa iyo, Oh tao, kung ano ang mabuti; at ano ang hinihingi ng Panginoon sa iyo, kundi gumawa na may kaganapan, at ibigin ang kaawaan, at lumakad na may kababaan na kasama ng iyong Dios.

— Mikas 6:8

Hindi sangpu-sangpung libong ilog ng langis. Lumakad nang may kababaan. Magpasakop. Sumuko. Itigil ang pagtatayo ng iyong tore at lumakad na kasama Niya. Ang salitang «kababaan» ay *hatsnea* — maging mapagpakumbaba, ibaba ang sarili, gawing maliit ang sarili sa harap ng Diyos. Hindi ang pagpapakumbaba bilang pagganap, kundi tunay na pagsuko sa Kaniya na nakaaalam ng daan.

Ang Kaayusan sa Efeso

Ang ugnayan sa pagitan ng pananampalataya at mga gawa ay hindi isang hiwaga. Isinasaad ito ni Pablo nang may kalinawang parang kristal:

Sapagka't sa biyaya kayo'y nangaligtas sa pamamagitan ng pananampalataya; at ito'y hindi sa inyong sarili, ito'y kaloob ng Dios; Hindi sa pamamagitan ng mga gawa, upang ang sinoman ay huwag magmapuri. Sapagka't tayo'y kaniyang gawa, na nilalang kay Cristo Jesus para sa mabubuting gawa, na mga inihanda ng Dios nang una upang siya nating lakaran.

— Efeso 2:8-10

Ang ayos ay: biyaya — pananampalataya — kaligtasan — *saka* mga gawa. Hindi: mga gawa — *saka* biyaya. Hindi: hain — *saka* pananampalataya. Ang mabubuting gawa ay dumarating *pagkatapos* ng pagliligtas. Ang mga ito ang bunga, hindi ang ugat. At ang salitang «gawa» ay poiēma πολύμα^{G4161} — isang bagay na ginawa, isang obra maestra, isang gawang sining. Tayo ang nilikha ng Diyos. Hindi natin nililikha ang ating sarili sa pamamagitan ng ating mga gawa. Nililikha Niya tayo sa pamamagitan ng Kaniyang biyaya, at *saka* tayo lumalakad sa mga gawang Kaniyang inihanda.

Ang taong binabaligtad ang ayos na ito — na gumagawa upang maligtas, na naghahain upang kamtin ang biyaya, na nagbibigay sa mga nangangailangan upang patunayan ang kaniyang halaga — ay binaligtad ang ebanghelyo. Maaaring tunay ang kaniyang mga gawa. Maaaring tunay ang kaniyang pag-ibig. Ngunit mali ang makina. Sinusubukan niyang magtayo ng bahay simula sa bubong.

At sinasabi ito ni Tito nang tuwiran: «*Na hindi dahil sa mga gawa sa katuwiran na ginawa nating sarili, kundi ayon sa kaniyang kaawaan ay kaniyang iniligtas tayo, sa pamamagitan ng paghuhugas sa muling kapanganakan at ng pagbabago sa Espiritu Santo*» (Tito 3:5).

Hindi sa pamamagitan ng mga gawa. Sa pamamagitan ng paghuhugas — ang *loutron palingenesias*, ang paliguan ng muling pagsilang, ang parehong paghuhugas na ating sinundan sa kabanata tungkol sa pintong binuksan ng krus. Ang tubig. Lagi ang tubig.

Panginoon, Panginoon

May isang bahagi ng Kasulatan na nagdadala sa buong kabanatang ito sa pinakamatalas na punto nito, at ito ang pinakakakila-kilabot na bahagi sa mga Ebanghelyo. Nagsasalita si Jesus tungkol sa araw ng paghuhukom:

Hindi ang bawa't nagsasabi sa akin, Panginoon, Panginoon, ay papasok sa kaharian ng langit; kundi ang gumaganap ng kalooban ng aking Ama na nasa langit. Marami ang mangagsasabi sa akin sa araw na yaon, Panginoon, Panginoon, hindi бага nagsipanghula kami sa iyong pangalan, at sa pangalan mo'y nangagpalayas kami ng mga demonio, at sa pangalan mo'y nagsigawa kami ng maraming gawang makapangyarihan? At kung magkagayo'y ipahahayag ko sa kanila, Kailan ma'y hindi ko kayo nangakilala: magsilayo kayo sa akin, kayong manggagawa ng katampalasan.

— *Mateo 7:21-23*

Hindi ateista ang mga taong ito. Hindi sila mga kaaway ng Diyos. Tinatawag nila Siyang «Panginoon.» Sila'y nanghula. Nagpalayas sila ng mga demonio. Gumawa sila ng mga kahanga-hangang gawa — sa *Kaniyang pangalan*. At sinabi Niya: kailan man ay hindi ko kayo nakilala.

Ang salita ay *ouk egnōn* — kailan man ay hindi ko *nakilala* kayo. Hindi: minsan ko kayong nakilala ngunit nalimutan. Hindi: nakilala ko kayo at tumalikod kayo. **Kailan man.** Kailan man ay hindi umiral ang ugnayan. Tunay ang mga gawa. Tunay ang mga tanda. Ngunit kailan man ay hindi nakilala ni Cristo ang tao.

Paano ito posible? Sapagka't ginawa ang mga gawa sa kahanay na landas. Ang mga ito ay hain na walang pagsunod. Ang mga ito ang daang waring matuwid. Sinabi ng tao ang «Panginoon, Panginoon» ngunit hindi ginawa ang «kalooban ng aking Ama.» At ano ang kalooban ng Ama? Nasabi na ni Jesus sa atin: «*Ang sumampalataya at mabautismuhan ay maliligtas*» (Marcos 16:16). Sumampalataya. Mabautismuhan. Sumapi sa katawan. Lumakad sa Espiritu. Iyan ang kalooban. Ang mga kahanga-hangang gawang ginawa sa labas ng ayos na iyon — sa kahanay na landas, sa sariling lakas, ayon sa sariling disenyo — ay hindi nagtatatag ng ugnayan kay Cristo. Nagtatatag ang mga ito ng reputasyon sa harap ng mga tao.

Nasabi na ng Torah ang Hatol na Ito

Nang ipahayag ni Jesus ang «*kailan man ay hindi ko kayo nangakilala*,» hindi Siya lumilikha ng bagong paghuhukom. Inuulit Niya, nang may lubos na awtoridad, ang isang

hatol na naibigay na ng Torah nang tatlong ulit. Tatlong sinulid ng Torah ang nagtatagpo sa iisang pangungusap na iyon, at kailangang pakinggan ang bawa't isa.

Ang unang sinulid ay si Core. Sa Mga Bilang 16, isang Levita na may buong katibayan ng pagkasaserdote — isang taong may katayuan sa tipan sa pamamagitan ng kaganakan, ng angkan, ng itinalagang paglilingkod — ay bumangon laban sa kapisanan at sa mga taong itinalaga ng Diyos sa ibabaw nito. Tila espiritwal ang pag-angkin ni Core: «*Ang buong kapisanan ay banal, bawa't isa sa kanila ... bakit nga kayo'y magmamataas sa kapisanan ng Panginoon?*» (Mga Bilang 16:3). At ang utos ni Moises sa mga hindi mamamatay na kasama niya ay ang parehong salitang aalingawngawin ni Jesus:

Magsilayo kayo, isinasamo ko sa inyo, sa mga tolda ng masasamang taong ito, at huwag kayong humipo ng anomang bagay nila, baka kayo'y mamatay sa lahat nilang kasalanan.

— *Mga Bilang 16:26*

Magsilayo. Ang parehong huwaran ng salita. At pagkatapos ay bumuka ang lupa sa ilalim ni Core at nilamon siya — isang Levita, naglilingkod, may katibayan, may pangalan sa tipan — sapagka't ang gawaing relihiyoso ay hindi kapareho ng katayuan sa tipan. Nakita ni Judas ang huwarang ito na kumikilos sa panahon ng iglesia at tinawag ito nang tuwiran: mga huwad na kapatid na «nangapahamak sa pagsalangsang ni Core» (Judas 1:11). Si Core ang arketipo ng taong nasa loob ng tipan sa pamamagitan ng kaganakan o ritwal ngunit nasa labas nito sa puso.

Ang ikalawang sinulid ay ang Deuteronomio 13. Matagal bago ang Mateo 7:22, tinugunan na ng Torah ang taong gumagawa ng mga tanda at kababalaghan nang walang katayuan sa tipan:

Kung may bumangon sa gitna mo na isang manghuhula, o isang mapanaginipin ng mga panaginip, at kaniyang bigyan ka ng isang tanda o kababalaghan, at ang tanda o ang kababalaghan ay mangyari ... ay huwag mong didinggin ang mga salita ng manghuhulang yaon ... sapagka't sinusubok kayo ng Panginoon ninyong Dios, upang maalaman kung iniibig ninyo ang Panginoon ninyong Dios ng inyong buong puso at ng inyong buong kaluluwa.

— *Deuteronomio 13:1-3*

Nangyayari ang mga tanda. Tunay ang mga kababalaghan. At sinasabi ng Torah: hindi ito ang pagsubok. Ang pagsubok ay kung umiibig ang puso sa Diyos. Ang mga tanda na walang pag-ibig ay isang pagsubok, hindi isang katibayan. Sinisipi ng mga

walang-kautusang propeta sa Mateo 7:22 ang kanilang mga kahanga-hangang gawa bilang kanilang katwiran — at inihahatid ni Cristo ang hatol na naibalangkas na ng Torah: hindi sapat ang mga tanda. Kailangan ang puso.

Ang ikatlong sinulid ay dumadaloy sa salitang Hebreo na yada יָדָא^{H3045}. Sinabi ni Jesus, «*Kailan man ay hindi ko kayo nangakilala.*» Ang Griego ay *ouk egnōn* — hindi ko nakilala. At ang salita ng Lumang Tipan para sa pagkilalang iyon ay ang parehong salitang ginamit noong «*nakilala ng lalake si Eva na kaniyang asawa*» (Genesis 4:1) — panunumpa sa tipan, matalik, pang-asawa. Ang maging *yada*-kilala ng Diyos ay hindi ang mapasama sa isang talaan. Ito ay ang mapabilang sa isang pagkakaisa ng tipan.

At ang mismong unang talata ng *yada* sa Torah ay may sariling patunay sa watermark. Ang salitang Hebreo na berit בְּרִית^{H1285} (tipan) ay nakaimbak sa skip +11 sa hangganan sa pagitan ng Genesis 3:24 at Genesis 4:1, kung saan ang buntot ng apat-na-titik na pagkakasunod-sunod ay bumabagsak sa *loob* ng talata kung saan unang nakilala ni Adan si Eva. Ang unang *yada* ng Torah at isang kodigo ng tipan na dumadaan sa bunggad nito ay may parehong hangganan. Ang sinulid ng *yada* ay hindi nagsisimula kay Abraham; nagsisimula ito kung saan nagsisimula ang bawa't tipan, sa pagkakaisa ng dalawang nagkikilala sa isa't isa.

At binibigyang-bigat nang husto ng Torah ang bisagrang ito. Sa lahat ng 5,814 na talata sa limang aklat, ang Genesis 4:1 — ang unang "pagkilala" sa Kasulatan — ay nasa itaas na 7% para sa density ng sariling pag-eencode. Ang pagiging matalik sa Diyos, sa diwang Hebreo ng yada, ay istrukturang binibigyang-prioridad sa mismong mga titik ng linyang nagpapakilala nito.

Tatlo pang talata ang nagsisilbing angkla sa sinulid:

Sapagka't siya'y aking kinilala, upang siya'y magutos sa kaniyang mga anak at sa kaniyang sangbahayan pagkamatay niya, na maingatan nila ang daan ng Panginoon, na gumawa ng kabanalan, at kahatulan.

— Genesis 18:19

Sinabi ni Moises sa Panginoon ... Iyong sinabi, Aking nakikilala ka sa pangalan, at ikaw rin naman ay nakasumpong ng biyaya sa aking paningin ... Sapagka't ikaw ay nakasumpong ng biyaya sa aking paningin, at ikaw ay aking nakikilala sa pangalan.

— Exodo 33:12, 17

At wala pang bumangong propeta sa Israel na gaya ni Moises, na kilala ng Panginoon sa mukhaan.

— Deuteronomio 34:10

Nakilala si Abraham. Nakilala si Moises. Malinaw ang huwaran sa ibabaw — at sa bawa't isa sa tatlong angklang ito, inaalingawngaw ng watermark sa ilalim ng talata ang sariling pangunahing bokabularyo ng talata sa isang di-pangkaraniwang mataas na density. Ang tatlo- at apat-na-titik na mga salitang Hebreo ay lumilitaw sa maraming pagitan ng skip sa alinmang sapat na kahabaang teksto ng katinig sa pamamagitan lamang ng kombinatorial na matematika; iyan ang background, hindi himala. Ang sinusukat ng mga kagamitang proximity ay kung ang density sa *talatang ito*, para sa *mga salitang ito*, ay mas mataas kaysa sa ibinubunga ng isang Torah na may random na ayos ng titik na may parehong haba at dalas. Sa pagsubok na iyon:

- Sa **Genesis 18:19**, ang mga salitang *yada* (kilala) sa dalawang pagbabanghay, *shamar* (ingatan), *tsedaqah* (katuwiran), *mishpat* (kahatulan), at ang pangalang *Avraham* ay lumilitaw sa mga density na makabuluhang mas mataas kaysa sa shuffle baseline.
- Sa **Exodo 33:12**, lumilitaw ang *yada* sa tatlong pagbabanghay (nakilala ko, iyong nakilala, kilalanin), kasama ang *ba-shem* (sa pangalan), *shemo* (kaniyang pangalan), at *shamar* (ingatan), muling sa mga density na mas mataas kaysa sa shuffle controls.
- Sa **Deuteronomio 34:10**, ang *panim* (mukha), *lifnei* (sa harap), *yada* (kilala), at *yad'u* (nakilala nila) ay katulad na tumataas nang higit sa kanilang mga shuffle baseline.

Kaya't ang pag-angkin ay ang katamtamang bagay na nasabi na ng teksto sa ibabaw: ang mga talata kung saan ginagamit ng Torah ang *yada* para sa pagkilala sa tipan ay ang mga talatang ang kanilang mga watermark ay di-pangkaraniwang siksik sa mismong salitang *yada*. Ang huwarang nagsasabing "Nakilala kita sa pangalan" ay inaalingawngaw sa mismong mga titik kung saan sinasabi ito ng Diyos. Ang ibabaw ay nangangaral; ang saligan ay nagpapatunay. Wala nang iba.

Kapag ipinahayag ni Jesus ang «*kailan man ay hindi ko kayo nangakilala*» — *ouk egenōn* — nananatili Siya sa loob ng huwarang ito. Hindi Siya nagpapahayag ng bagong hatol. Ginagamit Niya ang parehong salitang Hebreo, natatak sa mga titik ng Torah sa mga talatang kinalalagyan nito, laban sa mga nag-aangkin ng katayuan sa tipan nang walang matalik na pakikipag-isa sa tipan. Ipinahayag ng Torah ang simulain. Pinatindi ito ng watermark. At inilalapat ito ng Hari na kapwa Manunulat at Hukom sa araw ng paghuhukom.

Ang buong hatol, kung gayon, ay may tatlong gilid na nakasalig sa Torah. Tinutukoy ni Core ang may-katibayan-ngunit-mapaghimagsik. Tinutukoy ng Deuteronomio 13 ang tagagawa-ng-tanda-na-walang-puso. At tinutukoy ng sinulid ng *yada* ang pagsubok na

pangkaugnayan — kailangang *kilalanin* ka Niya, sa parehong salitang Hebreo kung saan nakilala ni Adan si Eva at nakilala ng Diyos si Abraham. Ang taong nabautismuhan bilang sanggol ngunit kailan man ay hindi personal na sumampalataya, na gumawa ng mabubuting gawa sa Kaniyang pangalan ngunit kailan man ay hindi narinig ang Kaniyang tinig, na tumatawag sa Kaniya na Panginoon ngunit kailan man ay hindi nakilala Niya — ipinahayag na ng Torah ang kaniyang usapin bago pa man ito sabihin ni Cristo. *Magsilayo kayo sa akin. Kailan man ay hindi ko kayo nangakilala.*

Ngunit iniwan din ng Torah ang pinto nang bukas. Ang parehong Moises na nagsalita ng Deuteronomio 13 ay sumulat din ng Deuteronomio 30: «*Kundi ang salita ay totooong malapit sa iyo, sa iyong bibig, at sa iyong puso, upang iyong magawa*» (Deuteronomio 30:14). Malubha ang hatol; hindi nakasara ang pinto. Ang taong nabautismuhan bilang sanggol na kailan man ay hindi nakarinig, na kailan man ay hindi *yada*-kinilala, na nagtayo ng hain nang walang pagsunod — ang panawagan ng Kasulatan sa kaniya ay ang parehong panawagan na ibinigay ni Moises sa gilid ng Jordan: *ngayon, pumili. Ngayon, makinig. Ngayon, manumbalik.* Ginagawa ng Hebreo 3:7–8 na walang hanggan ang panawagan: «*Ngayon kung marinig ninyo ang kaniyang tinig, huwag ninyong papagmatigas ang inyong mga puso.*» Hindi nakakandado ang pinto habang may hininga.

Ang Panalangin ng Maniningil ng Buwis

Nagsalaysay si Jesus ng isang talinghaga tungkol sa dalawang lalaking pumunta sa templo upang manalangin. Ang una ay isang Fariseo:

«*Dios, pinasasalamatan kita, na hindi ako gaya ng ibang mga tao, na mga manglulupig, mga liko, mga mapangalunya, o hindi man lamang gaya ng maniningil ng buwis na ito. Makalawa akong nagaayuno sa isang linggo; nagbibigay ako ng ikapu ng lahat kong kinakamtan*» (Lucas 18:11–12).

Tunay ang kaniyang rekord. Nag-ayuno siya. Nagbigay siya ng ikapu. Hindi siya manglulupig. Hindi siya liko. Tunay ang kaniyang mga gawa. Ngunit itinatayo niya ang kaniyang usapin sa harap ng Diyos batay sa kaniyang ginawa.

Ang ikalawang lalaki ay isang maniningil ng buwis — isang makasalanan sa bawa't sukatan. At ayaw man lamang niyang itinging ang kaniyang mga mata sa langit:

«*Dios, ikaw ay mahabag sa akin, na isang makasalanan*» (Lucas 18:13).

Walang rekord. Walang gawa. Walang hain. Pagsuko lamang. At sinabi ni Jesus:

«*Sinasabi ko sa inyo, Nanaog at umuwi sa kaniyang bahay ang taong ito na inaaaring ganap kay sa isa: sapagka't ang bawa't nagmamataas sa kaniyang sarili ay mabababa; data-puwa't ang nagpapakababa sa kaniyang sarili ay matataas*» (Lucas 18:14).

Naghandog ang Fariseo ng hain. Naghandog ang maniningil ng buwis ng pagsuko. Isa lamang ang umuwing inaringganap.

Ang Kahanay na Landas

May huwarang dapat matutuhang kilalanin ng iglesia, sapagka't ito'y lalong nagiging karaniwan sa bawa't salinlahi. Ito ang huwaran ng taimtim na mananampalataya na lumalakad kasabay ng katawan ni Cristo ngunit kailan man ay hindi nasa loob nito. Binabasa niya ang parehong mga kasulatan, ginagamit ang karamihan sa parehong bokabularyo, nagtataglay ng tunay na pag-ibig sa Diyos at sa kapwa — ngunit ihiniwalay niya ang kaniyang sarili mula sa kapisanan, bumuo ng sariling balangkas na teolohiko, at nagtayo ng buhay relihiyoso na tumatakbo nang *kahanay* sa pananampalatayang minsang ibinigay sa mga banal.

Nagbabala si Pablo tungkol dito:

Sapagka't kung yaong paririto ay mangaral ng ibang Jesus, na hindi namin ipinangaral, o kung kayo'y nagsisitanggap ng ibang espiritu na hindi ninyo tinanggap, o ibang evangelio na hindi ninyo tinanggap, ay mabuting pagtiisan ninyo.

— *Ikalawang Corinto 11:4*

Ibang Jesus. Ibang espiritu. Ibang ebanghelyo. Hindi kinakailangang isang *huwad* na Jesus — isang iba. Isang mukhang pareho, tunog pareho, sinasalita nang may parehong katapatan — ngunit hindi pareho. Hindi sinasabi ni Pablo na sinungaling ang mga mangangaral na ito. Sinasabi niyang sila'y *iba*. Tumatakbo sila sa kahanay na landas. At pinagtitiisan sila ng mga taga-Corinto — tinatanggap nila sila — sapagka't ang pagkakahawig ay napakalapit kaya't mahirap makita ang pagkakaiba.

Ito ang panganib ng nakahiwalay na mananampalataya. Ang taong nag-iisang nag-aaral ng kasulatan, nag-iisang nagtuturo, nag-iisang sumusulat, at nag-iisang sumasamba ay hindi maiiwasang magsimulang bumuo ng sariling wika. Kung wala ang «bakal ay nagpapatalas sa bakal» (Kawikaan 27:17), kung wala ang pagwawasto at pananagutan ng katawan, gumagala ang kaniyang pang-unawa. Nagbabago ang mga salita. Nagsisimula siyang gumamit ng mga terminong walang sinuman sa kapisanan ang nakakikilala. Sumusulat siya ng mga aklat at ipinamamahagi ang mga ito, ngunit ang bokabularyo ay sarili niya — hindi ang bahaging minana kasama ng pananampalatayang apostoliko. May mabuting hangarin siya. Nagsisikap siya nang husto. Ngunit ang kaniyang Kristiyanismo ay naging *kaniyang* Kristiyanismo — isang pribadong relihiyon na tumatakbo kasabay ng karaniwang pananampalataya, gumagamit ng magkatulad na mga salita ngunit may banayad na magkaibang kahulugan.

Sinabihan ni Pablo si Timoteo na igiit ang «mga salitang nakagagaling, sa makatuwid ay sa mga salita ng ating Panginoong Jesucristo, at sa aral na ayon sa kabanalan» (Unang Timoteo 6:3). Ang pariralang «mga salitang nakagagaling» ay *hugiaiinousin logos* — sa

literal na paraan «mga salitang malusog,» «mga salitang tama.» May pinagsasaluhang bokabularyo ang pananampalatayang apostoliko. May karaniwang mga salita ito, karaniwang mga kahulugan, karaniwang pagpapahayag. Kapag humiwalay ang isang tao sa mga ito — hindi patungo sa erehiya, kundi patungo sa pribadong wika — ito’y isang tanda na humiwalay na sila sa katawan na nagpapanatili sa wikang buhay.

Hinihimok ni Judas ang iglesia na «makipaglabang masikap dahil sa pananampalataya na **ibinigay na minsan** at magpakailan man sa mga banal» (Judas 1:3). Ibinigay na minsan. Hindi natuklasan nang pribado. Hindi binuo nang mag-isa. Ibinigay ang pananampalataya — ipinagkatiwala, inatang — sa mga *banal*, maramihan. Ito’y pag-aari ng pamayanan. Napapanatili ito sa kapisanan. Binabantayan ito ng katawan. Ang taong kumukuha nito mula sa katawan at hinuhubog ito nang mag-isa ay maaaring mapanatili ang anyo, ngunit mawawala ang mga gilid nito. Lulunas ang aral kung saan dapat itong matalas at tatatag kung saan dapat itong mahinahon, sapagka’t walang magsasabing: kapatid, hindi iyan ang kahulugan ng salitang iyan.

Lumitaw ang huwarang ito sa buong kasaysayan ng iglesia. May mga kilusang bumabangon na mukhang pananampalataya, tunog pananampalataya, naghahain tulad ng pananampalataya — ngunit tumatakbo sa ibang makina. Ginagamit nila ang pangalan ni Cristo. Iginagalang nila ang kasulatan. Isinasagawa nila ang isang anyo ng bautismo. Naglilingkod sila sa mahihirap at nagtatayo ng mga pamayanan. Gayunpaman, may dinagdag sila sa ebanghelyo, o binawasan ito, o pinalitan ang pagsunod ng isang sistema ng mga gawa na kailan man ay hindi itinuro ng mga apostol. Pare-pareho ang mga tatak: pribadong bokabularyo, relihiyong sarili ang gumawa, lumalaking hain, paghihiwalay mula sa mas malawak na katawan, at isang teolohiya ng halaga ng tao na nagpapababa sa halip na nagpaparangal. Nakita ito ni Pablo sa Colosas: «may anyo ng karunungan sa pagsambang kusa, at sa pagpapakababa, at sa pagpapakahirap sa katawan» (Colosas 2:23). Mukhang matalino ito. Mukhang mapagpakumbaba. Mukhang mapaghain. At wala itong natatapos, sapagka’t kailan man ay hindi ito iniutos.

Ang lunas ay hindi karagdang pag-aaral. Ang lunas ay hindi mas mahusay na argumento. Ang lunas ay pagbabalik. Bumalik sa katawan. Bumalik sa tubig. Bumalik sa karaniwang pananampalataya, sa pinagsasaluhang mga salita, sa malusog na aral. Maaaring waring matuwid ang kahanay na landas. Maaaring tumakbo ito sa parehong direksiyon. Ngunit hindi kailan man nagtatagpo ang mga kahanay na guhit. At ang pinto patungo sa kaharian ay wala sa kahanay na landas. Ito’y nasa makipot na daan — ang daang dumaraan sa tubig at patungo sa kapisanan ng mga banal.

Ang Bukal na Binubukalan ng Matamis at Mapait

Ang taong namumuhay sa kahanay na landas — taimtim, mapagbigay, masigasig, ngunit hindi nabautismuhan sa sarili nilang pananampalataya at hiwalay sa kapisanan — ay magtataglay ng ilang tatak. Hindi dahil masama sila, kundi dahil kailan man ay

hindi nailibing ang lumang pagkatao at kailan man ay hindi ganap na naisilang ang bagong nilalang.

Ibibig sila, ngunit kakagat. Ang panloob na digmaan ng Roma 7 ay lilitaw sa biglaang tindi — isang kislap ng kapaitan, isang salitang nakakasugat, isang sandali ng kamandag na ikinagugulat maging sila mismo. Nagtatanong si Santiago: «Ang bukal baga’y sa isa lamang siwang ay binubukalan ng matamis at mapait?» (Santiago 3:11). Hindi ang sagot. Ang bukal na may dalawang agos ay may dalawang pinagmulan. Ang pag-ibig ay ang bagong likas na umaabot pataas. Ang kagat ay ang lumang likas na kailan man ay hindi nalunod.

Mag-aaral sila, ngunit magpapagala-gala. Kung wala ang bakal na nagpapat alas sa bakal (Kawikaan 27:17), kung wala ang pananagutan ng katawan, bubuo ang kanilang teolohiya ng pribadong bokabularyo, personal na mga balangkas, at kakaibang mga salitang hindi na kaayon ng karaniwang pananampalatayang minsang ibinigay sa mga banal. Susulat sila at magtuturo, ngunit ang wika ay sarili nilang-sarili — hindi makikilala ng mga nagbabahagi sa mana ng mga apostol.

Maglilingkod sila, ngunit babagsak. Tunay ang mga gawa, ngunit ang makina ay sariling pagsisikap, at may hangganan ang sariling pagsisikap. Lalaki ang hain — magbigay pa, gumawa pa, bawasan pa ang sarili — sapagka’t hindi kailan man makapagpapahinga ang pananampalatayang nakabatay sa gawa. Laging may dapat pang patunayan. Ang taong inilibing at muling binuhay kasama ni Cristo ay makapagpapahinga, sapagka’t tapos na ang gawain ng kaligtasan. Ang taong sumusubok pa ring kamtin ito sa pamamagitan ng hain ay hindi makapagpapahinga, sapagka’t kailan man ay hindi nabayaran ang utang.

Tatawagin nila ang mga tao na mga supot ng putik. Sapagka’t ang taong kailan man ay hindi nakaranas ng sarili niyang muling pagkabuhay ay walang teolohiya ng halaga ng tao. Alam niya ang alabok ng Genesis 2:7 ngunit kailan man ay hindi niya naramdaman ang hininga. Nakikita niya ang putik ngunit hindi ang larawan ng Diyos na natatak dito. Binabasa niya ang «ibigin mo ang iyong kapwa gaya ng iyong sarili» at pinapalitan ito ng «higit sa iyong sarili» — sapagka’t sa kaniyang sariling paningin, walang halaga ang sarili. At kung walang halaga ang sarili, wala ring halaga ang sinuman. Tayong lahat ay putik lamang.

Ngunit ang taong dumaan sa tubig ay may ibang nalalaman. Lumubog siya bilang lumang pagkatao at umahon bilang bagong nilalang. Hindi siya putik. Siya’y *poiēma* — gawa ng Diyos, obra maestra ng Diyos. Siya’y «nilalang na kakilakilabot at kagilagilalas» (Awit 139:14) at pagkatapos ay kakilakilabot at kagilagilalas na *muling nilikha* sa tubig ng bautismo. At sapagka’t nalalaman niya ang sarili niyang halaga — hindi kinamtan, kundi ibinigay ng Diyos sa tubig — maaari niyang ibigin ang kaniyang kapwa *gaya*

ng kaniyang sarili. Hindi higit sa. Hindi kulang sa. Gaya. Sapagka't kapwa nilikha sa larawan ng Diyos, at kapwa karapat-dapat sa dugong ibinuhos.

Ang Pintong Hindi Niya Papasukin

Ang daang waring matuwid ay ang daan ng hain na walang pagsuko, ng mga gawa na walang tubig, ng sigasig na walang katawan. Ito ang daan ng taong nagsasabing «Panginoon, Panginoon» at gumagawa ng maraming kahanga-hangang bagay ngunit kailan man ay hindi nagpasakop sa iisang bagay na iniutos ng Panginoon: sumampalataya, mabautismuhan, sumapi sa kapisanan. Ito ang kahanay na landas — tumatakpong kasabay ng kaharian, gumagamit ng parehong bokabularyo, nagtataglay ng tunay na pag-ibig, gumagawa ng tunay na hain — ngunit kailan man ay hindi pumapasok.

At ito ang pinakamalungkot na bahagi: hindi nakakandado ang pinto. Kailan man ay hindi ito nakandado. Hindi malayo ang tubig. Hindi nakatago ang katawan ni Cristo. Hindi malabo ang utos. Sumampalataya at mabautismuhan — ito ang pinakasimpleng pangungusap sa Bagong Tipan. Ngunit hinihiling nito ang iisang bagay na kailan man ay hindi maibibigay ng hain: pagsuko. Ang pag-iwan sa sariling daan. Ang pag-amin na ang toreng itinayo ko, gaano man kataas, ay hindi umaabot sa langit. Ang kahandaang itigil ang pag-akyat at lumakad papasok sa pinto.

Ginawa ito ni Pablo. Sa daan patungong Damasco, ang pinakadakilang rekord relihiyoso sa sinaunang daigdig ay tinamaan ng pagkabulag at nabuwal sa lupa. Tatlong araw sa kadiliman. Pagkatapos ay dumating si Ananias at sinabi: «Magtindig ka, at ikaw ay magbautismo, at hugasan mo ang iyong mga kasalanan» (Mga Gawa 22:16). At si Pablo — ang Fariseo, ang masigasig, ang walang-kapintasang tagapagsagawa ng kautusan — ay tumindig at pumunta sa tubig. Inari niyang kalugihan ang lahat. Inari niyang sukal. At pumasok siya sa pinto.

Ang daang waring matuwid ay patungo sa kamatayan. Ang daang *tunay* na matuwid ay dumaraan sa tubig.

Hindi hinahamak ng Diyos ang hain. Hinahamak Niya ang hain na pumapalit sa pagsunod. Tunay ang mga tupa. Taimtim ang pagsamba. Ngunit malinaw ang utos, at hindi ito sinunod. Mas mabuti ang pagsunod kaysa sa hain, at ang tubig ang pinagsisimulan ng pagsunod.

Chapter 23

Ang Nag-iisang Bautismo

Kung ang tamang daan ay dumaraan sa tubig, ano ang ating sasabihin doon sa mga nag-pupumilit na *iisa* lamang ang bautismo — at natanggap na umano nila ito noong sila’y sanggol pa? Ang kasagutan ay nangangailangan ng maingat na pagsusuri sa tunay na ibig sabihin ni Pablo.

Sa daigdig ng mga Kristiyano, malimit tayong makatagpo ng mga argumentong mas pinahahalagahan ang panlabas na pagkakaisa kaysa sa tunay na sinasabi ng Bibliya. Kabilang sa pinakamadalas na panawagan ng mga nagsasagawa ng bautismo sa sanggol ay ang malinaw na katagang binitiwang ni Apostol Pablo sa kaniyang liham sa iglesia sa Efeso. Itinuturo nila ang pagkakaisa ng Espiritu ayon sa “pitong isa” at ipinipilit na dahil “isang bautismo” lamang ang mayroon, ang muling pagpapabautismo ay paglabag sa utos ng mga apostol.

May isang katawan, at isang Espiritu, gaya naman ng pagkatawag sa inyo sa isang pagasa ng pagtawag sa inyo; Isang Panginoon, isang pananampalataya, isang bautismo,

— Efeso 4:4-5

Sa unang tingin, mukhang matibay ang lohikang ito. Kung iisa lamang ang bautismo, tila tiyak na ang pagsasagawa ng ikalawang paglubog sa tubig ay pagtangga sa una. Gayunman, ang pagtrato sa talatang ito bilang ganap na pagbabawal laban sa bautismo ng mga mananampalataya ay pagwawalang-bahala sa konteksto ng tunay na kahulugan ng “isang bautismo” na iyon. Hindi tinutukoy ni Pablo ang isang seremonyal na pintuangdaan na inilarawan ng mga kaugaliang gawa ng tao; ang kaniyang tinutukoy ay ang katotohanan ng pakikiisa ng mananampalataya sa kamatayan, paglibing, at muling pagkabuhay ni Jesucristo.

Upang maunawaan ang baptisma βάπτισμα^{G908} na tinutukoy ni Pablo, kailangang tingnan natin ang tunay na sinasabi ng Bagong Tipan. Ang salitang Griego na baptizō βαπτίζω^{G907} ay taglay ang kahulugang paglubog, ng lubos na pakikiisa o pagsisid sa isang bagong kalagayan. Hango ito sa baptō βάπτω^{G911}, ngunit hindi magkatulad ang dalawa. Ang *baptō* ay nangangahulugang panandaliang pagbabad — isawsaw at hanguin. Ang *baptizō* naman ay nangangahulugang lubusang paglubog hanggang mapalitan ang kalikasan. Ang isang telang isinawsaw (*baptō*) sa tina ay lumalabas na may kulay; ang isang pipino

na inilubog (*baptizō*) sa tubig-alat ay nagiging atsara — hindi na maibabalik pa. At hindi ito usapin ng interpretasyon — usapin ito ng bokabularyo. Ang wikang Griego ay may tatlong salita para sa paglalapat ng likido sa isang tao o bagay. Ang Rhantizō ῥαντίζω^{G4472} ay nangangahulugang magwisik — ginagamit ito ng Bagong Tipan para sa pagwiwisik ng dugo sa Hebreo 9:13,19,21, ngunit **kailanma’y hindi para sa bautismo**. Ang Ekcheō ἐκχέω^{G1632} ay nangangahulugang ibuhos — ginagamit ito ng Bagong Tipan para sa pagbubuhos ng Espiritu sa Mga Gawa 2:17,33, ngunit **kailanma’y hindi para sa bautismo**. Ang *baptizō* ay nangangahulugang lumubog, sumisid, magpasok nang lubusan — at ito ang *tanging* salitang ginagamit ng Banal na Espiritu para sa ordenansang ito. Kung ang bautismo ay pagwiwisik sana, gagamit ang Espiritu ng *rhantizō*. Kung ito’y pagbubuhos sana, gagamit Siya ng *ekcheō*. Wala sa dalawa ang Kaniyang ginamit. Pinili Niya ang salitang nangan-gahulugang lubusang paglubog.

Kinukumpirma ng makatotohanang paglalarawan sa teksto ang hinihingi ng bok-abularyo. Nang si Jesus ay mabautismuhan, Siya ay «*pagdaka’y umahon sa tubig*» (Mateo 3:16) — ang Griegong anebē ἀναβαίνω^{G305} ay nangangahulugang umahon mula sa ibaba. Hindi ka maaaring umahon mula sa tubig malibang ikaw ay nasa ilalim nito. Nang bautismuhan ni Felipe ang bating na Etiope, «*silay kapuwa lumusong sa tubig, si Felipe at ang bating; at siya’y binautismuhan niya. At nang silay magsiahon sa tubig*» (Mga Gawa 8:38–39) — kapuwa lumusong sa *loob* ng tubig ang dalawang lalaki, at kapuwa umahon mula sa tubig. Kung ang bautismo ay pagwiwisik sana, hindi na kailangan pang lumusong si Felipe sa tubig. At binautismuhan si Juan sa Enon, malapit sa Salim, «*sapagka’t maraming tubig doon*» (Juan 3:23) — ang Griego ay *hudata polla*, sa literal ay «maraming tubig.» Hindi kailangan ng maraming tubig upang magwisik. Kailangan ng maraming tubig upang maglubog. Nang isulat ni Pablo ang tungkol sa «isang bautismo,» tinutukoy niya ang panlabas na tanda ng panloob na katotohanan: ang pakikipag-isa ng mananam-palataya kay Cristo.

Dapat din nating kilalanin na ang Kasulatan ay nagsasalita ng dalawang sukat ng bautismo: ang bautismo sa tubig at ang bautismo sa Espiritu. Si Juan Bautista mismo ang gumawa ng pagkakaibang ito: «*Binabautismuhan ko kayo sa tubig sa pagsisisi, ngunit ang darating pagkatapos ko ay magbabautismo sa inyo sa Banal na Espiritu at apoy*» (Mateo 3:11). Minarkahan ng Griego ang pagkakaibang ito sa pamamagitan ng pagbabago ng panahunan ng pandiwa: ang baptizō βαπτίζω^{G907} ay pangkasalukuyang panahon—si Juan ay nagbabautismo ngayon, sa kasalukuyan, sa tubig. Ngunit ang baptisei βαπτίζει^{G907} ay panghinaharap—ang bautismo ni Cristo sa Espiritu ay darating pa, at pagdating nito, hihigitan nito ang magagawa ni Juan. Ang bautismo ni Juan ay nagaganap na; ang bautismo ni Cristo ay ipinangako pa. Kapuwa totoo ang dalawa, ngunit ang isa ay tumuturo patungo sa isa. Sa aklat ng Mga Gawa, nakikita natin ang dalawa: ang bautismo sa tubig na isinasagawa ng mga apostol, at ang bautismo sa Espiritu na ibinuhos mismo ni Cristo—sa Pentecostes (Mga Gawa 2:1–4), sa kay Cornelio at sa kaniyang sambahayan (Mga Gawa

10:44–46), at sa mga alagad sa Efeso (Mga Gawa 19:5–6). Ang “isang bautismo” ng Efeso 4:5 ay ang nagkakaisang katotohanang ito—ang panlabas na gawain at ang panloob na tatak na pinagsama. Ngunit ito ang pangunahing punto: parehong dumating ang dalawang sukat sa iisang uri ng tao. Ibinigay ang bautismo sa tubig sa mga nagsisi. Bumaba ang bautismo sa Espiritu sa mga sumampalataya. Kailanman ay hindi ito isinagawa sa isang sanggol. Ang “isang bautismo” ay ang bautismo ng isang mananampalatayang may malay—tubig at Espiritu na magkasama, tanda at katotohanan bilang iisa.

Mahalagang tandaan na ang bautismong ito ay hindi mapaghihiwalay sa “isang pananampalataya.” Sa Bagong Tipan, ang bautismo at ang pananampalataya ay hindi magkahiwalay na bagay na maaaring paghiwalayin ayon sa kaginhawahan ng kaugaliang simbahan. Ang “isang bautismo” ay ang bautismo ng isang mananampalataya. Ito ang metanoia *μετάνοια*^{G3341} at ang pistis *πίστις*^{G4102} ng indibiduwal na inihahayag sa tubig. Kung ang isang tao ay hindi personal na nagsagawa ng pananampalataya sa Panginoong Jesucristo, sumali ba siya sa “isang bautismo” ng Bagong Tipan? Ang sagot, ayon sa Kasulatan, ay dapat na hindi.

Ang argumento ng mga naniniwala sa bautismo ng sanggol ay nakasalalay sa palagay na ang “isang bautismo” ay tumutukoy sa gawaing isinasagawa sa isang sanggol. Ngunit kung ang sanggol na iyon, pagsapit ng gulang na may kaalaman, ay matuklasang kulang sa kaniyang “bautismo” ang mga mahahalagang sangkap ng bautismong ayon sa Kasulatan—ang personal na pagsisisi at ang malay na pananalig kay Cristo—hindi siya naghahangad ng ikalawang bautismo. Sa katunayan, sa unang pagkakataon, siya ay sumusuko sa ordenansa ayon sa iniutos ni Cristo.

Pagtukoy sa Isang Bautismo

Kung nais nating maging tapat sa teksto, dapat nating itanong: Ano ang mga sangkap ng “isang bautismo”?

Una, ito ang bautismo ng **pagsisisi**. Ang ministryo ni Juan Bautista, na naghanda ng daan para sa Panginoon, ay isang bautismo ng pagsisisi (*metanoias*). Kung ang paksa ng bautismo ay isang sanggol, na walang kakayahang magsisi, ang ordenansa ay kulang sa saligang kinakailangan nito.

Ikalawa, ito ang bautismo ng **pananampalataya**. Pare-pareho ang talaan ng Bagong Tipan: ang mga binautismuhan ay yaong mga nakarinig ng Salita, sumampalataya, at tumanggap nito. Sa Mga Gawa 8, binautismuhan lamang ni Felipe ang bating na Etiope matapos ipahayag ng bating, “Sumasampalataya ako na si Jesu-Cristo ay Anak ng Dios.” Kung wala ang pagpapahayag na ito, ang tubig ay nananatiling tubig lamang.

Ikatlo, ito ay bautismo ng **pakikiisa**. Isinulat ni Pablo sa Roma 6 na tayo’y inilibing na kalakip ni Cristo sa pamamagitan ng bautismo sa kamatayan. Ito ay isang gawaing nangangailangan ng malayang kalooban ng mananampalataya. Ang pag-aangking ang

isang pagwiwisik na isinasagawa sa isang sanggol na walang malay ay ang "isang bautismo" na inilarawan ni Pablo ay pagpapawalang-lakas sa simbolikong bigat ng ordenansa. Ginagawa nito, mula sa isang patotoo ng kamatayan sa sarili at muling pagkabuhay sa bagong buhay, isang paksimpleng seremonya ng paglalaan o pagkamiyembro.

Hindi Muling Bautismo, Kundi Bautismo

May makabuluhang pagkakaiba sa pastoral na pananaw sa pagitan ng "muling bautismo" at "unang bautismo." Kung ang isang lalaki ay winisikan noong siya'y sanggol, siya'y nakisali sa kaugaliang simbahan, ngunit hindi siya nakisali sa "isang bautismo" ng Bagong Tipan. Hindi siya gumawa ng hayagang pagpapahayag ng pananampalataya. Hindi niya naranasan ang paglubog na nagsasagisag ng kaniyang pakikiisa sa Tagapagligtas na namatay at muling nabuhay.

Kapag ang lalaking iyon, sa dakong huli, ay dumating sa pananampalatayang nagliligtas at naghahangad na bautismuhan sa pamamagitan ng paglubog, hindi niya nilalabag ang Efeso 4:5. Sa katunayan, sa unang pagkakataon, tinutupad niya ito. Sa wakas, tinatangap niya ang «isang pananampalataya» at, bilang bunga nito, ang «isang bautismo» na kaakibat ng pananampalatayang iyon. Ang pagtatawag dito na «muling bautismo» ay pagtataas sa ritwal ng simbahan nang higit sa katotohanan ng Ebanghelyo.

Ang labindalawang alagad sa Efeso (Mga Gawa 19:1–7) ay nakatayo bilang huwarang apostoliko. Sila'y sumampalataya. Tinawag sila ni Pablo na mga alagad. Tunay ang kanilang pananampalataya — ang salitang pisteusantes πιστεύω^{G4100} ay ang mismong aorist participle na naglalarawan sa mga pinagpalang mananampalataya sa Juan 20:29. Gayunpaman, hindi sinabi ni Pablo: sapat na ang inyong pananampalataya. Sa halip, itinanong niya: «Kung gayo'y sa ano kayo binautismuhan?» Nang malaman niyang tanging bautismo ni Juan lamang ang kanilang natanggap, hindi siya nag-atubili. Sila'y binautismuhang muli — sa pangalan ng Panginoong Jesus — at bumaba sa kanila ang Banal na Espiritu na may kapangyarihan. Hindi sila muling binautismuhan. Sa unang pagkakataon, sila'y binautismuhan sa loob ng «isang bautismo» ng Efeso 4:5.

Ang *Bible Types* ni Wilson ay nagbibigay ng karagdagang liwanag. Sa ilalim ng "Pagtutuli," tinukoy ni Wilson ang uri: "isang uring naghahambing sa pisikal na pagtutuli sa espirituwal na gawain ng pagbibilang sa sarili bilang patay sa kasalanan at ang pag-iwan sa mga pagnanasa ng laman. (Tingnan din ang Colosas 2:11)." Ito mismo ang talatang ginagamit ng mga naniniwala sa bautismo ng sanggol kapag ipinagtatalo nilang pumalit ang bautismo sa pagtutuli. Ngunit binasa ni Wilson ang tipolohiya sa kabaligtarang direksiyon: ang pagtutuli ng laman ay nagpapaunang-larawan sa *pagbibilang sa sarili*— isang malay na gawain ng pag-aalis sa lumang kalikasan. At sa ilalim ng "Balon," na nagkokomento sa Jeremias 2:13, isinulat ni Wilson: "Isa itong uri ng laang-gawa ng tao at sariling paghahanda para sa kasiyahan, kaaliwan, at pangangalaga, na siyang ipinalit sa pagtitiwala sa buhay na DIOS na siyang bukal ng lahat ng pagpapala." Ang bautismo

ng sanggol bilang katiyakang tipan ay eksakto ito: isang balon—isang lalagyang gawa ng tao para sa biyaya—na ipinalit sa buháy na bukal ng personal na pananampalataya. Ang isang bautismo ng Efeso 4:5 ay hindi isang balon. Ito’y *mayim chayyim*—ang buhay na tubig ng isang malay na pakikipagtagpo sa muling nabuhay na Cristo.

Dapat tayong maging matatag: hindi napapanatili ang pagkakaisa ng iglesia sa pamamagitan ng pagkapit sa mga kaugaliang walang pahintulot. Ang tunay na pagkakaisa ay masusumpungan sa “isang Panginoon, isang pananampalataya, isang bautismo.” Kapag pinahahalagahan natin ang bautismo ng mga mananampalataya, hindi natin winawasak ang iglesia; inilalatag natin ito sa katotohanan ng Kasulatan. Ipinipilit natin na dapat tumugma ang tanda sa sangkap.

Kung ang iyong konsiyensiya ay nagising ng Salita ng Dios, at napagtanto mong kulang sa iyong dating “bautismo” ang malay na pananampalataya at pagsisisi na hinihingi ng Bagong Tipan, huwag kang mahadlangan ng paratang na naghahangad ka ng ikalawang bautismo. Hinahangad mo ang tunay na bautismo. Hinahangad mong makiisa sa iyong Tagapagligtas sa paraang Kaniyang iniutos. Hinahangad mong pumasok sa tubig ng pagsunod, iniwan ang mga kaugaliang gawa ng tao upang tanggapin ang kalinawan ng Ebanghelyo. Hindi iyan pag-uulit; iyan ay isang pagsisimula.

Chapter 24

Ang Tanong ng Tipan

Sa ilalim ng tanong tungkol sa «iisang bautismo» ay nakatago ang isang mas malalim na tanong ng tipan: pinalitan ba ng bautismo ang pagtutuli, at dapat ba itong ibigay sa mga sanggol tulad ng pagtutuli noon?

Ang argumento ng tipan para sa paedobautismo ay kadalasang nakasalalay sa isang balangkas na teolohikal na sumusubok na burahin ang pagkakaiba ng Lumang Tipan at ng Bagong Tipan. Sa pagtingin sa bautismo bilang tuwirang katumbas sa Bagong Tipan ng seremonya ng pagtutuli sa Matandang Tipan, ipinapahayag ng mga tagapagtaguyod nito na dapat ibigay ang bautismo sa mga anak ng mga mananampalataya, kung paanong ibinigay ang pagtutuli sa mga lalaking tagapagmana ng Israel. Ngunit kapag isinailalim natin ang paghahabol na ito sa mahigpit na pagsusuri ng konteksto ng Kasulatan, gumuguhong ang buong istruktura.

Na sa kaniya ay tinuli rin naman kayo ng pagtutuling hindi gawa ng mga kamay, sa pagkahubad ng katawang laman, sa pagtutuli ni Cristo; Na nangalibing na kalakip niya sa bautismo, na kayo nama'y muling binuhay na kalakip niya, sa pamamagitan ng pananampalataya sa pagawa ng Dios, na muling bumangon sa kaniya sa mga patay.

— *Colosas 2:11-12*

Sinasadya ito ni Apostol Pablo. Inihahambing niya ang pisikal na pagtutuli sa peritomē περιτομή^{G4061} ni Cristo—isang espirituwal na pagbabagong-anyo. At ang gramatika mismo ang nagpapasya sa tanong kung sino ang gumaganap. Sa talata 11, ang perietmēthēte περιτέμνω^{G4059} ay aorist na **passive**: tinuli ka ng Dios; walang kamay ng tao ang gumawa ng paghiwang ito. Ang pagtutuli ay *acheiropoiētō*—”hindi gawa ng mga kamay”—at pinatutunayan ito ng pandiwang passive. Pagkatapos, sa talata 12, ang suntaphentes συνθάπτω^{G4916} ay nagpapatuloy sa passive: inilibing ka. At ang sunēgerthēte συνεγείρω^{G4891} ay nangatiling passive: binuhay ka ng Dios. Mula sa pagtutuli, hanggang sa paglilibing, hanggang sa muling pagkabuhay, ang paksa ay kinikilusan ng Dios sa bawat yugto. Ang pisikal na pagtutuli ay isinasagawa ng isang saserdote sa ikawalong araw—isang gawa ng tao sa laman ng tao. Ang pagtutuli ni Cristo ay isinasagawa ng Dios mismo, sa puso, sa Kaniyang sariling panahon. Mahalagang tandaan, inilalapat ni Pablo ang bisa ng bautismo sa pistis πίστις^{G4102}. Ang pisikal na pagtutuli ay tanda ng isang etniko at pam-bansang tipan, pag-aari ng isang bayang tinutukoy sa pamamagitan ng pisikal na angkan

mula kay Abraham. Ang bautismo naman ay tanda ng isang espirituwal na tipan na tinutukoy sa pamamagitan ng personal na pakikaisa kay Cristo sa pamamagitan ng pananampalataya. Ang pagpapantay sa dalawa ay pagwawalang-bahala sa katotohanan na ang Bagong Tipan ay hindi isang pambansang bagay, kundi isang pamayanan ng mga mananampalatayang muling isinilang. At ang paghahalintulad na ito ay may taglay na tensyon na bihirang harapin ng mga tagapagtanggol nito. Sa ilalim ng Lumang Tipan, ang pagtutuli ay isinasagawa lamang sa mga batang lalaki. Wala kahit isang anak na babae ng Israel ang natuli kailanman. Hindi kahit minsan sa tatlong libong taon ng kasaysayang Judio. Ang karaniwang sagot ng paedobautista ay basahin ang Galacia 3:28 — «*walang lalake ni babae man: sapagka't kayong lahat ay iisa kay Cristo Jesus*» — bilang katwiran para palawakin ang tanda nang pantay sa mga babae. Tama: sa Bagong Tipan, ang tanda ay hindi na hinihigpitan ayon sa kasarian. Ngunit pansinin ang tinatanggap ng pagkilalang iyon. Ang tanda ay hindi na nakatali sa laman, hindi na nakatali sa ikawalong araw, hindi na nakatali sa isang patalim, hindi na nakatali sa kalalakihan lamang — sa katunayan, bawat konkreong elemento ng aktwal na pagtutuli ay napalitan na. Ang Galacia 3:28 mismo ay nasa gitna ng Galacia 3:26-27: «*Sapagka't kayong lahat ay mga anak ng Dios sa pamamagitan ng pananampalataya kay Cristo Jesus. Sapagka't ang lahat na sa inyo ay binautismuhan kay Cristo ay ibinihis si Cristo .*» Ang tulay ni Pablo mula sa pagtutuling para lamang sa kalalakihan patungo sa pagiging kabilang na hindi na tinitingnan ang kasarian ay hindi ang pagpapalit ng isang makalamang seremonya sa isa pang mas malawak na ilalapat; ito ay ang pagpapalit ng *pananampalataya* sa mana ng laman, ng personal na bautismo kay Cristo sa halip na minanang katayuan sa tipan. Ang mismong talata na nagbukas ng seremonyang ito sa mga babae ay ang talatang naglalagay ng kinakailangan nito sa pananampalataya, hindi sa lahi. Pinananatili ng paedobautista ang *sanggol* mula sa lumang kaayusan habang ginagamit ang *Galacia 3:28* para sa bahaging nagbabago. Ngunit binabago ng Galacia 3:28 ang higit pa sa kasarian ng tatanggap; binabago nito ang saligan mula sa pisikal na angkan tungo sa personal na pananampalataya. Ang pagtanggap lamang sa pagpapalawak ng kasarian habang itinatakwil ang unangkailangang pananampalataya ay ang pagbasa lamang ng kalahati ng pangungusap ni Pablo at pagtatapon sa kalahating natitira.

Ginawang matuwid si Abraham sa pamamagitan ng pananampalataya **bago** pa ang pagtutuli (Roma 4:9-11). Ginagamit ito ng paedobautista upang ipangatwiran ang pagsasama ng sanggol sa tanda ng tipan. Ngunit nakaliligtaan nila ang mahalagang punto: ang pananampalataya ni Abraham ay hindi naging tigil-kilos. Dumaan ang Dios sa apoy sa pagitan ng mga hinating hayop sa Genesis 15:17—kinuha Niya sa Kaniyang sarili ang sumpa ng tipan. Ngunit si Abraham ay **patuloy** ding tinawag upang kumilos. Sa Genesis 22, hiniling sa kaniya ng Dios na umakyat sa bundok at ihandog si Isaac. Malinaw na iniuugnay ito ni Santiago:

Hindi бага ang ating amang si Abraham ay inaring ganap sa pamamagitan ng mga gawa, dahil sa kaniyang inihain si Isaac na kaniyang anak sa ibabaw ng dambana? Nakikita mo na ang pananampalataya ay gumagawang kalakip ng kaniyang mga gawa, at sa pamamagitan ng mga gawa ay naging sakdal ang pananampalataya.

— *Santiago 2:21-22*

Naniwala si Abraham—pagkatapos ay umakyat sa bundok. Naniniwala tayo—pagkatapos ay lumalakad papasok sa tubig. Ang pananampalataya lamang ang nagliligtas, ngunit ang pananampalatayang walang kaakibat na gawa ng pagsunod ay hindi ganap (Santiago 2:26). Ang bautismo ay hindi isang gawang nagkakamit ng kaligtasan. Ito ang gawang nagpapasakdal at nagpapakita ng pananampalatayang naligtas na. Ang apoy na dinaanan ng Dios para kay Abraham ay may katumbas na alingawngaw sa tubig na dinadaan ng mananampalataya para kay Cristo. Kapuwa ito nangangailangan ng isang malay na kumikilos—isang taong nakikinig, naniniwala, at pagkatapos ay **kumikilos**. Hindi makaaakyat ang isang sanggol sa bundok. Hindi makapapasok ang isang sanggol sa tubig.

At ang mga titik Hebreo ng sagot ni Abraham kay Isaac sa bundok na iyon ay dala ang bigat ng hindi pa niya nakikita noon. Ang watermark ng Genesis 22:8—ang talatang kung saan sinabi ni Abraham, "Ang Dios ang maglalaan para sa kaniyang sarili ng isang kordero"—ay dala ang limang salitang sinulid **sa loob** ng talata sa pinakamahigpit na agwat: *dam* (dugo), *ben* (anak), *har* (bundok), *seh* (kordero), at *esh* (apoy). Dugo, anak, bundok, kordero, apoy—lahat sa loob ng iisang talata, sa mga agwat na napakahigpit halos magkadaiti na ang mga salita. Nagtatapat dito: *mayim* (tubig), *aman* (maniwala), *ets* (kahoy), *olah* (handog na susunugin), *yir'eh* (maglaan), at *yachad* (magkasama). Napapaloob sa buong bahaging ito: *Yeshua*, *Mashiach* (Mesiyas), *mal'akh* (anghel), *aqedah* (pagkatali), at *tabal* (ilubog). At kapag binasa nang pahalang sa buong pahina, binabaybay ng watermark ang anim na salita nang sabay: maglaan, bundok, handog na susunugin, apoy, magkasama, at **kordero**. Sinabi ni Abraham: ang Dios ang maglalaan para sa kaniyang sarili ng isang kordero. At isinulid ng Dios sa mga titik ng propesiyang iyon: dugo, anak, bundok, kordero, apoy, kahoy, handog na susunugin, maglaan, magkasama, maniwala, tubig, Yeshua, Mesiyas, anghel, pagkatali, ilubog. Ang hain sa Moriah, ang krus sa Golgota, at ang mga tubig ng bautismo ay magkabuklod sa iisang talata—hindi lamang sa teolohiya, kundi sa mismong mga titik ng tekstong Hebreo.

Ang ikalawang haligi ng argumento ng paedobautista ay ang pag-apela sa mga bautismo ng buong sambahayan sa aklat ng Mga Gawa. Iminumungkahi ng mga tagapagtaguyod nito na kabilang sa mga sambahayang iyon ang mga sanggol. Ngunit kapag sinuri natin ang teksto, patuloy na itinuturo ng katibayan ang pagkahinog, hindi ang pagkasanggol.

Sa Mga Gawa 16:14, nakikilala natin si Lidia. Tinutukoy ng teksto na binuksan ng Panginoon ang *kaniyang* puso upang bigyang-pansin ang sinabi ni Pablo. Sumunod ang kaniyang sambahayan, ngunit dahil lamang naipahayag din sa kanila ang parehong salitang ipinangaral. Tungkol naman sa tagapagbantay ng bilangguan sa Filipos sa Mga Gawa 16:34, mababasa natin na siya’y nagalak, kasama ang kaniyang buong sambahayan, **dahil sa kaniyang pananampalataya sa Dios**. Makapagagalak ba ang isang sanggol sa kaalaman ng ebanghelyo? Malinaw na hindi. Sa wakas, isaalang-alang ang sambahayan ni Estefanas sa Unang Corinto 16:15. Tinukoy sila ni Pablo bilang mga “unang bunga ng Acaya” na *tatexan heautous* (G5021) sa paglilingkod sa mga banal. Marami ang kaya ng mga sanggol, ngunit hindi nila kaya ang pumili na italaga ang kanilang sarili sa ministryo ng mga banal. Ang mga bautismo ng buong sambahayan ay katibayan ng pagbabalik-loob ng buong pamilya, hindi ng pagsasama ng mga sanggol na hindi nakapagpapahayag.

At dito, ang datos ng concordance ang nagpapasya sa tanong nang may katiyakang hindi malalampasan ng kahit anong argumentong teolohikal. Kapag hinanap natin ang bawat talata sa Bagong Tipan para sa magkasamang paglitaw ng baptizō βαπτίζω^{G907} kasama ng mga salitang tumutukoy sa mga bata o sanggol, ito ang resulta:

Ang Baptizō βαπτίζω^{G907} ay lumilitaw sa parehong talata gaya ng pisteuō πιστεύω^{G4100} — **limang beses**. Kasama ang exomologeō ἐξομολογέω^{G1843} — **dalawang beses**. Kasama ang metanoēō μετανόεω^{G3340} — **isang beses**. Kasama ang mathēteuō μαθητεύω^{G3100} — **isang beses**. Ang bautismo at ang paniniwala, pagpapahayag, pagsisisi, at pagiging alagad ay magkasamang lumilitaw sa parehong mga talata nang siyam na beses.

Ngunit ang baptizō ay hindi kailanman lumilitaw sa parehong talata gaya ng *brephos* (sanggol, G1025) — **zero beses**. Kasama ang *paidion* (bata, G3813) — **zero**. Kasama ang *teknōn* (anak, G5043) — **zero**. Kasama ang *nēpios* (sanggol, G3516) — **zero**. Hindi kahit minsan, sa buong Bagong Tipan, ibinabahagi ng salitang bautismo ang isang talata sa kahit anong salitang tumutukoy sa sanggol, bata, o anak. Ang katahimikang ito ay hindi isang argumento mula sa kawalan. Ito ay isang pader ng datos. Iniuugnay ng Bagong Tipan ang bautismo sa paniniwala, pagpapahayag, pagsisisi, at pagiging alagad — siyam na beses. Iniuugnay nito ang bautismo sa pagkasanggol — kailanman hindi.

Pangatlo, kinakailangan nating harapin ang maling pagkaunawa sa Unang Corinto 7:14, kung saan sinabi ni Pablo, “Sapagka’t ang asawang lalaking hindi sumasampalataya ay pinabanal sa pamamagitan ng kaniyang asawang babae, at ang asawang babaing hindi sumasampalataya ay pinabanal sa pamamagitan ng kaniyang asawang lalaki. Kung hindi ay marumi ang inyong mga anak, ngunit sa katunayan, sila’y mga banal.” Ipinangatangwiran ng ilan na ang “kabanalang ito ng tipan” ay nangangailangan ng bautismo. Ito ay isang maling kategorya. Hindi tinutukoy ni Pablo ang panloob na muling kapanaganakan o ang pagiging karapat-dapat sa bautismo. Tinutukoy niya ang katayuan ng

isang kasal at ang legalidad ng mga anak sa loob ng tahananang iyon. Ang hagios ἅγιος^{G40} dito ay tumutukoy sa katayuang pangkaugnayan ng pagiging kabilang sa isang tahananang Kristiyano, protektado mula sa sekular na daigdig. Ito ay isang panlipunan at posisyonal na "pagbukod," hindi isang katayuang ontolohikal ng kaligtasan. Kung ang kabanalang ito ay nangangako ng bautismo, kung gayon, ang asawang hindi sumasampalataya—na inilalarawan din bilang "pinabanal"—ay dapat ding karapat-dapat sa bautismo. Walang teologo ang nagpapangatwiran para sa bautismo ng mga asawang hindi sumasampalataya; kaya't ang argumento mula sa Unang Corinto 7:14 ay hindi pare-pareho.

Sa wakas, kinakailangan nating harapin ang paghahabol na sinusuportahan ng Mateo 19:14 ang bautismo ng sanggol: "Datapuwa't sinabi ni Jesus, 'Pabayaang ninyong pumarkito sa akin ang mga maliliit na bata, at huwag ninyo silang pigilin, sapagka't sa mga ganito ang kaharian ng langit.' " At dito, ang bokabularyong Griego ay gumagawa ng pagkakaibang hindi maipakita ng Ingles. Ang salitang ginamit ni Mateo para sa "mga bata" sa 19:13-14 ay ang paidion παιδίον^{G3813} — ayon kay Abbott-Smith: "isang batang maliit, isang munti" — ginagamit sa buong mga Ebanghelyo para sa mga batang may sapat nang gulang upang tawagin, upang lumapit, upang ilagay sa gitna ng isang silid (Mateo 18:2). Hindi ito mga bagong-silang. Nakalalakad sila. Nakalalapit sila. Ang Lucas 18:15 ay gumagamit ng ibang salita — ang brephos βρέφος^{G1025}, na binibigyang-kahulugan ni Abbott-Smith bilang "isang batang hindi pa ipinanganak" (pangunahing kahulugan), pagkatapos ay "isang bagong-silang na bata, isang sanggol." Sinasabi sa atin ni Lucas na dinala ng mga tao ang mga *brephē* kay Jesus, at pinagpala Niya sila. Ngunit hindi Niya sila binautismuhan. At walang kahit isang utos ng bautismo sa Bagong Tipan ang gumagamit ng *brephos*. Bawat utos na magpabautismo ay tuwirang sinasabi sa mga makaririnig, makapananampalataya, makapagsisisi, at makapagpapahayag. Isang malaking pagtalon sa lohika ang mula sa "pabayaang silang lumapit" tungo sa "pabautismuhan sila." Pinagpala ng ating Panginoon ang mga batang ito, at ang Kaniyang mga salita ay naglilingkod bilang isang magandang paalala ng kababaang-loob na kinakailangan upang makapasok sa kaharian ng Dios. Ngunit wala kahit saan sa teksto na inilapat sa kanila ang tanda ng tipan. Kung binautismuhan sila ni Jesus, tiyak na babanggitin iyon ng talaan ng Bagong Tipan. Ang katahimikan ng teksto ay malakas.

Ngunit may mas malalim na katotohanan sa mga salitang ito na nakaligtaan ng mga tagapagtaguyod ng bautismo sa sanggol—isang katotohanang, kapag naunawaan, ay aalisin ang mismong saligan kung saan nakatayo ang kaugaliang ito. Hindi sinabi ni Jesus, «*Dalhin ninyo sa akin ang mga bata upang maangkin ko sila sa pamamagitan ng isang seremonya.*» Sinabi Niyang ang kaharian ay *nauukol na* sa mga ganito. Ang mga bata ay *Kaniya na*. Isaalang-alang ang buong bigat ng itinuturo ng Kasulatan tungkol sa katayuan ng mga bata sa harap ng Dios:

Ingatan ninyo na huwag ninyong pawalang halaga ang isa sa maliliit na ito: sapagka't sinasabi ko sa inyo, na ang kanilang mga anghel sa langit ay nanggakakitang palagi ng mukha ng aking Ama na nasa langit.

— *Mateo 18:10*

Nakikita na ng kanilang mga anghel ang mukha ng Ama. Naroroon na sila sa Kaniyang harapan. At upang walang pag-aalinlangan tungkol sa puso ng Ama sa kanila, nagpatuloy si Jesus:

Gayon din na hindi nga kalooban ng inyong Amang nasa langit, na ang isa sa maliliit na ito ay mapahamak.

— *Mateo 18:14*

Nang mamatay ang sanggol na anak ni David, hindi siya nawalan ng pag-asa. Sinabi niya: «*Ako'y paroroon sa kaniya, nguni't siya'y hindi babalik sa akin*» (Ikalawang Samuel 12:23). Tiyak si David—ang kaniyang anak ay kasama na ng Dios. Hindi dahil ang bata ay nahugasan ng tubig. Hindi dahil may saserdote na nagsagawa ng paglilinis sa kaniyang ulo. Kundi dahil hinahawakan mismo ng Dios ang mga maliliit nang malapit sa Kaniya.

Kung ikaw ay isang magulang na nagpabautismo sa iyong anak dahil natakot ka sa maaaring mangyari kung hindi mo ito gagawin—pakinggan mo ito. Ang iyong anak ay hindi kailanman nasa panganib. Sinabi ni Jesus na nakikita na ng kanilang mga anghel ang mukha ng Ama. Ang bautismo ng sanggol ay hindi nagdala sa iyong anak nang mas malapit sa Dios. Ang iyong anak ay hawak na noon pa man. Ang ibinigay nito sa iyo ay isang kapayapaan tungkol sa isang bagay na hindi naman kailanman naging krisis.

Kung ang mga bata ay nasa kaharian na—kung nakikita na ng kanilang mga anghel ang mukha ng Ama—kung hindi kalooban ng Ama na mapahamak ang kahit isa sa kanila—kung gayon, ano nga ba ang naitutulong ng bautismo ng sanggol? Anong suliranin ang nilulutas nito? Ang bata ay hindi nasa labas ng pag-aalaga ng Dios, naghihintay sa tubig upang siya'y dalhin sa loob. Ang bata ay nasa mga bisig na ng Pastol. Ang bautismo ng sanggol ay nagpapahiwatig ng agwat sa pagitan ng bata at ng Dios na, ayon sa Kasulatan, ay hindi umiiral. Nag-aalok ito ng lunas na seremonyal sa isang krisis na hindi kailanman inilalarawan ng Biblia.

Ang bautismo ay hindi para sa mga hawak na. Ito ay para sa mga naligaw, na nakarinig ng tinig ng Pastol na tumatawag sa kanila pabalik, at naglakad papasok sa tubig bilang isang malay na pagpapahayag: «*Ako'y naligaw, at ngayo'y natagpuan na. Ako'y patay, at ngayo'y buhay na. Pinipili kong sumunod.*» Iyan ay isang desisyon. Iyan ay isang gawa. Iyan ang bautismo. At ang isang bata, ligtas sa mga bisig ng Dios, ay walang pangangailangan dito—hanggang sa dumating ang araw na ang batang iyon, lumaking lalaki

o babae, ay tatayo sa harap ng tubig at gagawin ang sinaunang pagpapahayag para sa kaniyang sarili.

Sapagka't malinaw ang Kasulatan: hinihiling ng Dios ang isang malay na pagpili. Hindi Niya ipinipilit ang kaligtasan sa mga walang malay. Siya'y tumatawag, at Siya'y naghihintay ng sagot.

Aking tinatawag ang langit at ang lupa na pinakasaksi laban sa inyo sa araw na ito, na aking ilagay sa harap mo ang buhay at ang kamatayan, ang pagpapala at ang sumpa; kaya't piliin mo ang buhay, upang ikaw ay mabuhay, ikaw at ang iyong binhi.

— Deuteronomio 30:19

At higit pa sa pagsasalita ng utos na ito ang ginawa ng Dios. Isinulid Niya ito sa telang mismo. Ang watermark ng Deuteronomio 30:19 ay may dalawang salitang nakapaloob sa loob ng talata sa pinakamahigpit na agwat: mayim מִיִּם^{H4325} —tubig—at lev לֵב^{H3820} —puso. Ang talatang nag-uutos sa Israel na piliin ang buhay ay may hibla ng **tubig** at **puso** na sinulid sa mga katinig nito sa mga agwat na napakahigpit na halos magkadikit na ang mga ito. Dumadaan sa buong talata: *aman* (maniwala), *Mashiach* (Mesiyas), *chayyim* (buhay), *bachar* (pumili), *Yeshua*, *berith* (tipan), *tahor* (malinis), at *tabal* (ilubog). At kapag binasa nang pahalang sa buong pahina, binabaybay ng watermark ang *lev* (puso), *bachar* (pumili), *berakhah* (pagpapala), *qelalah* (sumpa), *ed* (saksi), *ahav* (pag-ibig), at *shuv* (bumalik). Ang nakikitang teksto ay nagsasabi: inilagay ko sa harap mo ang buhay at ang kamatayan, ang pagpapala at ang sumpa—piliin mo ang buhay. Ang mga titik sa ilalim nito ay nagsasabi: tubig, puso, maniwal, pumili, buhay, Mesiyas, Yeshua, tipan, ilubog. Inilagay ng Dios sa harap ng Israel ang pagpili, at isinulid Niya sa mga titik ng pagpiling iyon ang bawat salitang kakailanganin ng pagpili.

Ang huling pagsusumamo ni Moises ay isa sa pinakamasinsing talata sa Kasulatan. Sa lahat ng 5,814 na talata sa Torah, ang Deuteronomio 30:19 ay nasa itaas na 7% pagdating sa density ng sariling pag-encode nito — kasabay ng pagpupumilit ng teksto mismo na ito ay isang rurok ng tipan, hindi isang munting paalala lamang.

Mula sa pinakaunang pahina ng Lumang Tipan hanggang sa huling paanyaya ng muling nabuhay na Cristo, hindi nagbabago ang wika. Inilagay ni Josue ang pagpili sa harap ng buong Israel: «Piliin ninyo sa araw na ito kung sino ang inyong paglilingkuran... nguni't sa ganang akin at ng aking sangbahayan ay maglilingkod kami sa Panginoon» (Josue 24:15). Sinabi ni Pablo sa mga taga-Roma kung paano gumagana ang kaligtasan: «Sapagka't kung ipahahayag mo ng iyong bibig si Jesus na Panginoon, at sasampalataya ka sa iyong puso na binuhay siyang maguli ng Dios sa mga patay ay maliligtas ka» (Roma 10:9). Inilarawan ni Juan kung sino ang may karapatang maging mga anak ng Dios: «ang lahat

ng sa kaniya'y nagsitanggap... ang mga nagsisisampalataya sa kaniyang pangalan» (Juan 1:12). At ang nabuhay na muling Cristo, na nakatayo sa katapusan ng lahat ng bagay, ay kumakatok pa rin at naghihintay pa rin: «*Kung ang sinoman ay duminig ng aking tinig at magbukas ng pinto, ako'y papasok sa kaniya*» (Pahayag 3:20).

Isaalang-alang ang Etiopeng eunuko. Ipinangaral sa kaniya ni Felipe si Cristo sa isang ilang na daan. Nanampalataya ang eunuko. At sa sandaling makita niya ang tubig, hindi na siya naghintay—nagtanong siya: «*Ano ang humahadlang sa akin upang ako'y mabautismuhan?*» (Mga Gawa 8:36). Siya'y agad na binautismuhan, doon mismo, sapagka't ang pananampalataya ay humawak na at humingi ng tugon. Walang sinumang nagbuhat sa kaniya patungo sa tubig. Walang nagpasya para sa kaniya. Siya'y nakinig, siya'y nakaunawa, siya'y nagtanong, at siya'y pumasok sa tubig sa sarili niyang kalooban. Ang isang sanggol ay hindi pa kailanman nagtanong upang mabautismuhan.

Palaging pareho ang huwaran. Nagsasalita ang Dios. Tumutugon ang tao. Pumili. Ipahayag. Maniwala. Tumanggap. Makinig. Magbukas. Bawat isa sa mga ito ay isang malay na gawa ng kalooban—isang desisyong ginawa ng isang taong nakauunawa sa inaalok sa kaniya at tumutugon nang buong puso. Linawin natin ang kinakailangan. Hindi hinihingi ng Kasulatan ang ganap na pag-unawang teolohikal bago mabautismuhan. Hindi lubos na naunawaan ng Etiopeng eunuko ang kalaliman ng aklat ni Isaias nang siya'y matagpuan ni Felipe—kinailangan pang ipaliwanag sa kaniya ang ebanghelyo (Mga Gawa 8:31). Ang tatlong libo sa Pentecostes ay isang sermon lamang ang narinig. Ang tagapagbantay ng bilangguan sa Filipos ay halos wala pang alam—nagtanong siya, «*Ano ang dapat kong gawin?*», at binautismuhan nang oras ding iyon. Ang hinihingi ng Kasulatan ay hindi kaalaman ng isang iskolar kundi isang pusong may kagustuhan—isang taong *malay* sa panawagan at *handang* tumugon. Dapat kang gising. Dapat kang naroon. Dapat kang sumang-ayon. Lumalalim ang pag-unawa pagkatapos ng bautismo, sa buong buhay na pagiging alagad. Ngunit ang kagustuhan ay dapat naroon na sa gilid ng tubig.

Wala nito ang isang sanggol. Hindi makapipili ang isang sanggol, sapagka't wala pang pagpiling inihaharap sa kaniya. Hindi makapagpapahayag ang isang sanggol, sapagka't wala pang mga salita. Hindi makapananampalataya ang isang sanggol, sapagka't ang pananampalataya ay nagmumula sa pakikinig, at ang pakikinig ay sa pamamagitan ng salita ng Dios (Roma 10:17). Hindi makapagbubukas ng pintuan ang isang sanggol na kinakatok ni Cristo, sapagka't hindi pa nakikilala ng bata ang tunog ng Kaniyang tinig. Ang agwat sa pagitan ng isang sanggol at ng pinakamangmang na mananampalatayang may sapat na gulang ay hindi bagay ng antas—ito ay bagay ng uri. Ang may sapat na gulang ay malay at may kagustuhan. Ang sanggol ay wala sa dalawa.

At higit sa lahat, sinabi ni Jesus: «*Ako ang daan, at ang katotohanan, at ang buhay*» (Juan 14:6). Hindi Niya sinabi, «*Ako ay isang seremonyang isasagawa.*» Sinabi Niyang

Siya ay isang *daan*—isang landas na dapat lakaran. At sa Kaniyang mga alagad ay ibinigay Niya ang pinakasimpleng utos sa buong Kasulatan: «*Magsisunod kayo sa hulihan ko*» (Mateo 4:19). Hindi ka makasusunod sa isang tao kung hindi mo alam kung saan siya patungo. Hindi ka makalalakad sa isang landas na hindi mo pinili tuntungan. Ang pagsunod ay ang pagkita, ang pagpapasya, at ang paggalaw. Ipinakita ito ni Jesus kapuwa sa gawa at sa salita: sa gawa, naglakad Siya patungo sa Jordan bilang isang lalaking may sapat na gulang at pumasok sa tubig sa sarili Niyang kalooban; sa salita, inutusan Niya ang Kaniyang mga alagad na gawin din ito. Ang gawa at ang salita ay magkatugma. At nang magpakita ang nabuhay na muling Cristo sa Kaniyang mga alagad, hiningahan Niya sila at sinabi, «*Tanggapin ninyo ang Espiritu Santo*» (Juan 20:22)—at sa Pentecostes, bumaba nang may kapangyarihan ang Espiritu sa mga nagtipon, naghihintay, at handa (Mga Gawa 2:1-4). Pagkatapos ay pinagsama ni Pedro ang tatlong ito sa iisang utos: «*Mangagsisi kayo, at mangagbautismo... at tatanggapin ninyo ang kaloob ng Espiritu Santo*» (Mga Gawa 2:38). Ang pagsisisi, ang bautismo, at ang Espiritu—bawat isa ay ibinigay sa mga makaririnig, makatutugon, at makatatanggap. Ang isang sanggol na dinala sa tubig ay hindi sumusunod kaninuman. Ang isang taong may sapat na gulang na nakarinig ng panawagan ni Cristo at naglalakad papasok sa ilog—iyan ang pagsunod.

Wala sa lahat ng ito ang nagpapababa sa katayuan ng bata sa harap ng Dios. Ligtas ang bata. Hawak ang bata. Ngunit darating ang araw—kailangang dumating ito—na maririnig ng bata mismo ang tinig ng Dios, na kikilusin ng Espiritu ang kaniyang sariling puso, na tatagos ang salita ng Dios sa kaniyang sariling budhi, at kinakailangan niyang ibigay ang kaniyang sariling sagot. Sa araw na iyon, tatayo siya sa harap ng tubig hindi dahil binuhat siya roon ng isang magulang bilang sanggol, kundi dahil siya mismo ay nakarinig, nanampalataya, at pumili. At sa sandaling iyon, ang bautismo ay nagiging kung ano talaga ang laging nilalayon ng Dios dito: hindi isang seremonyang isinasagawa sa isang walang malay, kundi ang unang gawa ng isang kaluluwang nabuhay na.

Hindi natin dapat ipagkamali ang pagpapala sa mga bata bilang kapareho ng ordenansa ng bautismo. Ang una ay isang pang-moral na paghihikayat at isang malumanay na pagmamalasakit na pastoral; ang isa naman ay isang hayag na pagpapahayag ng pananampalataya. Ang pilitin ang isang sanggol sa tubig ng bautismo dahil sa isang inaakalang kaugnayan sa tipan ay ang mali ang pagkaunawa sa kalikasan ng Bagong Tipan mismo—isang tipan na humihiling ng bagong puso, hindi lamang bagong angkan. Mag-ing mapagkalinga tayo sa mga pamilya, ngunit matatag sa Salita: ang bautismo ay para sa mga, tulad ng tagapagbantay ng bilangguan, ay makapagagalak sa Dios na kanilang sinampalatayan.

At huwag nating kalimutan ang sumusunod sa pananampalataya. Ipinahayag ng nabuhay na muling Cristo: «*At lalakip ang mga tandang ito sa magsisisampalataya: mangagpapalabas sila ng mga demonio sa aking pangalan; mangagsasalita sila ng mga bagong wika*» (Marcos 16:17). Sinusundan ng mga tanda ang mga mananampalataya—hindi

mga seremonya, hindi mga tradisyon, kundi ang mga *mananampalataya*. Sa buong kasaysayan ng Iglesia, ang mga naglakad papasok sa tubig bilang malay at kusang-loob na taga-sunod ni Cristo ay nagpatotoo sa nagbabagong kapangyarihan ng Espiritu Santo na gumagawa sa kanilang buhay. Pinatutunayan ng tanda ang diwa. Kung saan may tunay na pananampalataya at tunay na pagsunod, doon nahahayag ang kapangyarihan ng Dios.

Ngunit kung saan itinatabi ang malinaw na utos ng Dios—kung saan pinalitan ang tradisyon ng tao sa huwarang itinatag Niya—kailangan nating harapin ang bigat ng sinasabi ng Kasulatan tungkol sa gayong mga bagay. Nang bigyan si Haring Saul ng malinaw na utos mula sa Dios at sa halip ay pinili niyang sundin ang sarili niyang pangangatwiran, nagsalita si Samuel ng mga salitang dapat manginig ang bawat salinlahi:

At sinabi ni Samuel, Nagtataglay kaya ang Panginoon ng napakadakilang pagkatuwa sa mga handog na susunugin at sa mga hain, na gaya sa pagsunod ng tinig ng Panginoon? Narito, ang pagsunod ay maigi kay sa hain, at ang pagdinig kay sa taba ng mga tupang lalake. Sapagka't ang panghihimagsik ay gaya ng kasalanan ng panghuhula, at ang katigasan ng ulo ay gaya ng pagsamba sa mga diosdiosan at sa mga terap. Sapagka't dahil sa iyong itinakuwil ang salita ng Panginoon, ay kaniya namang itinakuwil ka upang huwag ka nang maging hari.

— *Unang Samuel 15:22-23*

Hindi inihalintulad ng Dios ang paghihimagsik sa isang munting pagkukulang. Inihalintulad Niya ito sa panghuhula—sa pangkukulam. Ang katigasan ng ulo ay ipinapantay Niya sa pagsamba sa diosdiosan. Ang kasalanan ni Saul ay hindi dahil sa wala siyang ginawa; ito ay dahil pinalitan niya ng sarili niyang bersyon ng pagsunod ang malinaw na iniutos ng Dios. Iningatan niya ang iniutos ng Dios na wasakin. Naghandog siya ng mga hain na hindi hiniling ng Dios. At dahil dito, itinakwil siya ng Dios.

Hindi ito isinulat upang hatulan ang mga nagsasagawa ng bautismo sa sanggol dahil sa taimtim na paniniwala. Ngunit isinulat ito bilang isang taimtim na babala: kapag malinaw na nagsalita ang Dios—kapag ang huwaran ng pagsisisi, pananampalataya, at bautismo ay nakasulat sa bawat pahina ng Bagong Tipan—ang palitan ang huwarang iyon ng tradisyon ng tao ay isang malubhang bagay. Seryosong tinitingnan ng Dios ang pagsunod. Ganito na Siya noon pa man. «*Ang pagsunod ay maigi kay sa hain.*» Ang tanong ay hindi kung maganda man o sinauna man o may mabuting hangarin ang ating mga tradisyon. Ang tanong ay kung ito nga ba ang hiniling ng Dios.

Idinaragdag ni Wilson sa kaniyang *Bible Types* ang isang huling puntong tipolohikal. Sa ilalim ng "Pinto," isinulat ni Wilson tungkol sa Exodo 12:23: "Ang pintong ito ay sagisag ng kaluluwa ng tao. Sa pamamagitan ng pananampalataya, ang bawat isa ay kinakailangang pumwesto sa ilalim ng mahalagang Dugo ni CRISTO, inilalapat ito sa kaniyang

sariling puso sa pamamagitan ng pananampalataya.” At sa Exodo 21:6, ang aliping pumipiling manatili sa kaniyang panginoon ay binubutasan ang tainga sa *pinto*: “Ito’y sagisag ng pagtatalaga. Ang mananampalataya ngayon ay itatalaga ang kaniyang mga tainga sa pakikinig sa Salita ng DIOS.” Ang pinto sa Kasulatan ay laging humihiling ng isang taong *pumipili* na dumaan dito. Sinabi ni Cristo: “Ako ang pintuan; ang sinomang taong pumasok sa akin, ay siya’y maliligtas” (Juan 10:9). Kung ang *sinoman* ay pumasok. Hindi kung ang sinoman ay binubuhat papasok. Hindi kung ang isang magulang ang pumapasok kapalit ng isang bata. Ang pinto ay humihiling ng isang taong may kagustuhan, na nakikinig, na naniniwala, at dumadaan dito. Ang bautismo ay ang pintong iyon—ang pasukan sa pagitan ng dating buhay sa lumang tipan at ng bago. At walang sinuman ang makapagdadaan sa isang pinto kapalit ng iba.

May magtatanong: «*Paano naman ang magnanakaw sa krus? Hindi siya kailanman nabautismuhan, gayunma’y sinabi sa kaniya ni Jesus: “Ngayon ay kakasamahin kita sa Paraiso” (Lucas 23:43).*» Tingnan nang mabuti ang ginawa ng magnanakaw. Inamin niya ang kaniyang kasalanan: «*Tayo’y tumatanggap ng nararapat na kabayaran sa ating mga gawa*» (Lucas 23:41). Kinilala niya si Jesus bilang Panginoon: «*Jesus, alalahanin mo ako, pagdating mo sa iyong kaharian*» (Lucas 23:42). Siya’y malay. Siya’y may kagustuhan. Siya’y nanampalataya. Ngunit hindi niya kayang pisikal na bumaba mula sa krus at maglakad patungo sa tubig—kaya’t ang Dios, sa Kaniyang soberanong biyaya, ay tuwirang dinala siya sa Paraiso. Ang magnanakaw ay hindi isang argumento laban sa bautismo. Siya ang pagbubukod na nagpapatunay sa panuntunan. Ang kaniyang katawan ay nakapako sa kahoy; ang kaniyang puso ay malaya upang manampalataya—at pinarangalan ng Dios ang pusong iyon. Ngunit para sa bawat taong *may kakayahang* maglakad patungo sa tubig, nananatiling hindi nagbabago ang utos ni Cristo: magsisi at magpabautismo. Ang di-pangkaraniwang biyaya para sa magnanakaw ay hindi nagpapawalang-bisa sa karaniwang landas. Inihahayag nito ang puso ng isang Dios na nakakikita ng pananampalataya saanman ito nagniningas—kahit sa isang krus. Ngunit para sa mga malaya ang mga paa, ang daan ay dumaraan sa tubig. </content>

Chapter 25

Ang Griyego at ang Hebreo

Sa buong aklat na ito, tayo’y umapela sa mga salitang Griyego at Hebreo. Tinitipon ng kabanatang ito ang pinakamahalaga sa mga ito sa isang lugar, upang ang bawat pahayag na ginawa mula sa mga orihinal na wika ay mapatunayan ng sinumang mambabasang may hawak na concordance.

Pagsikapan mong humarap na subok sa Dios, manggagawang walang anomang ikahihiya, na gumagamit na matuwid ng salita ng katotohanan.

— *Ikalawang Timoteo 2:15*

Ang Bagong Tipan ay isinulat sa wikang Griyego. Ang Lumang Tipan ay isinulat sa Hebreo at Aramaiko. Ang King James Bible ay isang salin sa Ingles — tapat, marikit, at minamahal — ngunit isa pa rin itong salin, at walang saling makahuhuli sa lahat ng taglay ng orihinal na wika. Sa mga kabanata ng aklat na ito, nakasalubong natin ang mga salitang Griyego at Hebreo na naghahayag ng mga katotohanang hindi lubos na naipahahayag ng tekstong Ingles lamang. Tinitipon ng kabanatang ito ang pinakamahalaga sa mga ito sa isang lugar, upang ang mambabasang nagnanais pang lumalim ay makagawa nito, at upang maramdaman maging ng mga hindi kailanman nag-aral ng Griyego o Hebreo ang bigat ng orihinal na wika.

Bawat salitang nakatala sa ibaba ay napatunayan sa pamamagitan ng Strong’s Concordance at ng pagsusuring morpolohikal ng orihinal na teksto. Ang mga bilang na nasa loob ng panaklong (gaya ng G907 o H7307) ay ang mga sanggunian ni Strong, na nagbibigay-daan sa sinumang mambabasa upang saliksikin mismo ang orihinal na tala.

Mabilisang Sanggunian: Mahahalagang Termino sa Griyego at Hebreo

- **Termino — Strong’s — Kahulugan — Kabuluhan**
- *baptō* — G911 — Isawsaw nang pansamantala — Panandaliang paglapat — isang paglubog
- *baptizō* — G907 — Ilubog nang lubusan — Permanenteng pagbabago — isang atsara
- *baptisma* — G908 — Ang kalagayan pagkatapos ng paglubog — Ang bagong realidad na iyong tinatahanan

- *gennēthē* — G1080 — Ipanganak (aoristo pasibo) — Minsana't-lubusang gawang banal
- *anōthen* — G509 — Mula sa itaas / muli — Dalawahang kahulugan: bago + makalangit
- *metanoeō* — G3340 — Baguhin ang isipan nang lubusan — Pagsisisi (hindi lamang pagsisikip ng loob)
- *pistis* — G4102 — Tiwala, matatag na paniniwala — Pananampalataya — ang daluyan ng biyaya
- *ruach* — H7307 — Hangin / hininga / espiritu — Ang ahenteng tatlong-kahulugan ng buhay
- *tehom* — H8415 — Ang kalaliman, ang bangin — Kaguluhang pinagmumulan ng buhay ng Dios

Ang Salitang "Bautismo" Mismo

Baptō (G911) — ang salitang nangangahulugang isawsaw nang pansamantala, ilubog at bawiin. Isang tela na isinawsaw (*baptō*) sa tina ay lumalabas na makulay, ngunit ang tela ay nananatiling tela. Nahipo ito ng tina, ngunit hindi nagbabago ang kalikasan nito. Ito ang mas payak, mas matandang salita na pinagmulan ng pandiwa sa Bagong Tipan.

Baptizō (G907) — ang salitang pinili ng Banal na Espiritu para sa bawat gawa ng bautismo sa Bagong Tipan. Nangangahulugan itong ilubog nang lubusan hanggang sa magbago ang kalikasan ng bagay. Ginamit ng sinaunang manunulat na Griyego na si Nicander ng Colophon, na sumulat dalawang siglo bago si Cristo, ang dalawang salita sa iisang resipe ng paggawa ng atsara: ang gulay ay unang *baptō* (isinawsaw) sa kumukulong tubig, pagkatapos ay *baptizō* (inilubog) sa suka. Ang paglubog ay pansamantala; ang paglulubog nang lubusan ay permanente. Ang pipino na pumasok sa tubig-alat ay lumalabas na atsara — hindi na ito maibabalik. Kapag ginagamit ng Bagong Tipan ang *baptizō*, hindi ito naglalarawan ng saglit na paghipo ng tubig. Naglalarawan ito ng isang paglulubog na napakalubos anupat nagbubunga ng permanenteng pagbabago ng kalagayan. Ito ang salitang ginamit para sa bautismo ni Jesus (Mateo 3:16), sa utos ni Pedro sa Pentecostes (Mga Gawa 2:38), at sa teolohiya ni Pablo tungkol sa paglibing at muling pagkabuhay (Roma 6:3–4). May mga salita ang mga Griyego para sa pagwiwisik (*rantizō*, G4472) at sa pagbubuhos (*cheō*, G5495). Wala sa mga ito ang ginamit ng Espiritu. Pinili Niya ang salitang nangangahulugang lubusang paglulubog na nagbubunga ng di-mababawing pagbabago.

Baptisma (G908) — ang pangngalang naglalarawan sa bunga ng paglulubog. Ito ang kalagayang idinudulot ng *baptizō* — ang bagong kalagayan na kinaroroonan ng mananampalataya matapos dumaan sa tubig. Nang isulat ni Pablo ang tungkol sa «isang

bautismo» sa Efeso 4:5, ito ang salitang ginamit niya: isang tiyak, natapos na, at natupad na realidad. Hindi isang gawang uulitin, kundi isang kalagayang tatahanan.

Baptismos (G909) — ibang pangngalan, tumutukoy sa gawa mismo ng paghuhugas o paglulubog. Lumilitaw ito sa Hebreo 6:2, kung saan binabanggit ng manunulat ang «doktrina ng mga bautismo» (maramihan), at sa Hebreo 9:10, kung saan inilalarawan nito ang iba't ibang seremonyal na paghuhugas ng Lumang Tipan. Kung ang *baptisma* ay tumuturo sa bunga, ang *baptismos* ay tumuturo sa proseso — ang pisikal na gawa ng pagpasok sa tubig.

Ang Bagong Kapanganakan

Gennēthē (G1080) — ang pandiwang ginamit ni Jesus sa Juan 3:3 nang sabihin Niya kay Nicodemo, «*Maliban na ang tao'y ipanganak na muli, ay hindi siya makakakita ng kaharian ng Dios.*» Nilulutas ng gramatika ang tatlong tanong nang sabay-sabay. Ito ay **aoristo** — isang tiyak, minsana't-lubusang pangyayari, hindi isang unti-unting proseso. Ito ay **pasibo** — hindi mo pinapanganak ang iyong sarili; ikaw ay ipinapanganak; ang Dios ang ahente, at ikaw ang tumatanggap. At ito ay **subjuntibo** — isang kundisyong dapat matugunan: «*maliban*» na ang isa ay ipanganak. Ang gramatika mismo ay gumigiba sa anumang ideya na ang bagong kapanganakan ay isang bagay na magagawa ng tao sa kaniyang sarili, o magagawa ng iglesia sa isang sanggol. Ito ay isang soberanong gawa ng Dios, ginawa sa isang tao, sa isang tiyak na sandali.

Gegennēmenos (G1080) — ang salitang lumilitaw sa Juan 3:8, kung saan sinasabi ni Jesus, «*gayon din ang bawa't ipinanganak ng Espiritu.*» Ito ay isang **perpektong pasibong participyo**. Inilalarawan ng aspektong perpekto sa Griyego ang isang natapos na kilos na ang mga bunga ay nananatiling may bisa magpakailanman. Ang isa na ipinanganak ng Espiritu ay hindi dumaraan sa isang proseso; ang kapanganakan ay *naganap na*, at ang tao ngayon ay nasa permanenteng kalagayan ng pagkaipanganak-na. Hindi mo maaaring bawiin ang sarili mong kapanganakan. At pinatutunayan ng pasibong boses ang naipahayag na ng aoristo sa talata 3: ang Dios ang siyang nagpapanganak sa iyo. Hindi mo pinapanganak ang iyong sarili; ikaw ay ipinanganak mula sa itaas, at nananatili kang gayon.

Anōthen (G509) — ang salitang isinaling «muli» sa Juan 3:3, ngunit dalawahan ang kahulugan nito. Nangangahulugan itong pareho ng «mula sa itaas» at «muli» o «panibago.» Ang maipanganak nang *anōthen* ay sabay na maipanganak sa ikalawang pagkakataon at maipanganak mula sa isang makalangit na pinagmulan. Naunawaan lamang ni Nicodemo ang ikalawang kahulugan, kaya't itinanong niya kung paano makababalik ang isang tao sa sinapupunan ng kaniyang ina. Ang tinutukoy ni Jesus ay ang una: ang bagong kapanganakan ay nagmumula sa *itaas*, sa pamamagitan ng ahensiya ng Dios, mula sa iisang makalangit na dako kung saan bumababa ang buhay na tubig ng mikvah. Ang dalawahang kahulugan ay hindi isang aksidente; ito ang paraan ng Espiritu

upang ipaloob ang buong katotohanan sa iisang salita: kailangan mong maipanganak na muli, at kailangang manggaling sa itaas ang kapanganakang iyon.

Pagsisisi at Pananampalataya

Metanoē (G3340) — ang salitang ginamit ni Jesus nang mangaral Siya, «*Mangag-sisi kayo, sapagka't malapit na ang kaharian ng langit*» (Mateo 4:17), at ang salitang iniutos ni Pedro sa Pentecostes (Mga Gawa 2:38). Nangangahulugan itong baguhin nang lubusan ang isipan, lumingon, at ituon muli ang buong buhay tungo sa Dios. Binubuo ito ng dalawang bahagi: ang *meta*, na nangangahulugang «pagkatapos» o «pagbabago,» at ang *noē*, na nangangahulugang «unawain sa pamamagitan ng isip.» Ang *metanoē* ay ang pagdaan sa isang saligang pagbabago ng pag-iisip at ng kalooban — hindi lamang ang makadama ng lungkot, kundi ang mag-isip nang naiiba at mamuhay ayon dito. Ito ay lubhang naiiba sa **metamelomai** (G3338), ang salitang ginamit para sa pagsisisi ni Judas sa Mateo 27:3. Nakadama si Judas ng kalungkutan dahil sa kaniyang ginawa. Hindi siya nakaranas ng pagbabago ng isip tungo sa Dios. Ang pagkakaiba ay ang pagkakaiba sa pagitan ng panghihinayang at pagsisisi. Ang isa ay patungo sa kamatayan; ang isa naman ay patungo sa buhay (Ikalawang Corinto 7:10).

Pistis (G4102) — ang salitang isinaling «pananampalataya» sa buong Bagong Tipan. Nangangahulugan itong tiwala, katiyakan, matatag na paniniwala. Ito ang anyong pangngalan ng *pisteuō* (G4100, sumampalataya). Sa teolohiya ng bautismo, ang *pistis* ang di-mapapalitang daluyan kung saan naaabot ng kapangyarihan ng Dios ang mananam-palataya. Isinulat ni Pablo sa Colosas 2:12 na tayo ay «*muling binuhay na kalakip niya... sa pamamagitan ng pananampalataya sa pagawa ng Dios.*» Kung walang personal na *pistis*, ang tubig ng bautismo ay mananatiling wala nang iba kundi tubig lamang. Ang pananampalataya ay hindi isang malabong damdamin; ito ang malay, personal na gawa ng paghahandog ng sariling buhay sa nabuhay-na-mag-uling Cristo.

Ang sunod-sunod na pagkakabuo ng Marcos 16:16 ay naghahayag ng gramatika ng kaligtasan sa tatlong pandiwa. Ang *pisteusas* (sumampalataya) ay aoristong **aktibo** — kumikilos ang tao; ikaw ay sumasampalataya; ikaw ang ahente. Ang *baptistheis* (G907) ay aoristong **pasibo** — nagpapasakop ang tao; ikaw ay binabautismuhan; ginagawa ito sa iyo ng iba. Ang *sōthēsetai* (maliligtas) ay panghinaharap na **pasibo** — tinatapos ng Dios ang gawain; ikaw ay maliligtas; ang Dios ang siyang nagliligtas. Sinusundan ng gramatika ang isang sinasadyang pagkakasunod-sunod: kumikilos ang tao (sumasampalataya), nagpapasakop (nabautismuhan), at tinatapos ng Dios ang gawain (nagliligtas). Aktibo, pasibo, pasibo. Ang tao ang unang gumagalaw sa pananampalataya; pagkatapos ay kinikilusan siya ng iglesia sa bautismo; pagkatapos ay kinikilusan siya ng Dios sa kaligtasan. Ang pananampalataya at ang bautismo ay pinagsama sa iisang pangungusap ng nabuhay-na-mag-uling Cristo.

Mga Pangunahing Pandiwa

Mathēteusate (G3100) — ang tanging pautos — ang tanging direktang utos — sa Dakilang Atas ng Mateo 28:19. Ito ay aoristong aktibong pautos: «gawin ninyong alagad.» Ito ang pandiwang namumuno sa lahat ng sumusunod. Ang salitang *baptizontes* (G907, binabautismuhan) ay hindi ikalawang utos; ito ay isang kasalukuyang aktibong **participyo**, nasasakupan ng pangunahing pandiwa. Inilalarawan ng «binabautismuhan» kung *paano* isinasagawa ang utos na gawing alagad. Inilalagay ng gramatika ang pagiging alagad bilang una at ang bautismo bilang ikalawa — hindi bilang huling kaisipan, kundi bilang paraan kung saan hayagang kinikilala ang alagad. Hindi mo mababautismuhan ang isang tao tungo sa pagiging alagad; binabautismuhan mo ang mga naging alagad na.

Metanoēsate at Baptisthētō — ang dalawang pandiwa ng Mga Gawa 2:38, ang utos ni Pedro sa Pentecostes. Maayos na pinagdugtong ito: «*Mangagsisi kayo, at mangabautismo ang bawa't isa sa inyo.*» Ngunit inihahayag ng Griyego ang isang sinasadyang paglipat. Ang *Metanoēsate* ay isang aoristong **aktibong** pautos sa ikalawang panauhing **maramihan**: «kayong lahat, magsisi kayo.» Ito ay isang direktang utos sa maraming tao, at ang boses ay aktibo — kailangan mong gawin ito. Pagkatapos ay lumipat si Pedro. Ang *Baptisthētō* ay isang aoristong **pasibong** pautos sa ikatlong panauhing **isahan**: «pabautismuhan ang bawat isa sa inyo.» Dalawang paglipat sa iisang pangungusap. Lumilipat ang boses mula aktibo tungo sa pasibo: ikaw ay nagsisisi (ikaw ang kumikilos), ngunit ikaw ay binabautismuhan (ikaw ay nagpapasakop; ginagawa ito sa iyo). At lumilipat ang bilang mula maramihan tungo sa isahan: ang panawagan sa pagsisisi ay tinutugunan sa maraming tao, ngunit hinihiwalay ng bautismo ang bawat tao, isa-isa. Itinuturo mismo ng gramatika na ang pagsisisi ay isang pasyang iyong ginagawa, ngunit ang bautismo ay isang gawang iyong tinatanggap — at walang sinumang maaaring maligaw sa karamihan sa tabi ng tubig. Ang bawat kaluluwa ay tumatayong mag-isa sa harap ng Dios.

Baptisai at Apolousai — ang dalawang utos na ibinigay ni Ananias kay Saulo sa Mga Gawa 22:16: «*magtindig ka, at ikaw ay magbautismo, at hugasan mo ang iyong mga kasalanan.*» Kapwa ito ay aoristong **panggitnang** pautos — hindi pasibo. Ang boses panggitna ay nangangahulugang: pabautismuhin mo ang *iyong sarili*, hugasan mo ang *sarili mong* mga kasalanan. Hindi sinabi ni Ananias na «hayaan mong gawin sa iyo ang bautismo» na para bang si Saulo ay isang pasibong bagay. Sinabi niya: bumangon, kumilos, makibahagi sa ginagawa ng Dios. Hinihingi ng boses panggitna ang isang malay na ahente — isang taong kumikilos sa kaniyang sarili kasabay ng biyaya ng Dios. Hindi masusunod ng isang sanggol ang isang utos na nasa boses panggitna. Tanging ang taong nakasalubong ang nabuhay-na-mag-uling Cristo ang makapagtitindig at makapupunta mismo sa tubig.

Ebaptisanto — ang pandiwang ginamit ni Pablo sa Unang Corinto 10:2 upang ilarawan ang pagtawid ng Israel sa Dagat na Mapula: «*at lahat ay nangabautismuhan kay Moises sa alapaap at sa dagat.*» Ito ay aoristong **panggitna** — hindi pasibo. Sila ay hindi

lamang «nabautismuhan» bilang mga pasibong tumatanggap; binautismuhan nila ang *kanilang sarili* kay Moises sa paglakad sa gitna ng dagat. Sinasabi sa atin ng boses panggitna na ang pagtawid ng Israel sa tubig ay isang malay, nakikilahok na gawa. Pinili nilang lumusong. Nilakaran nila ang landas na binuksan ng Dios. Ang bautismo ay isang bagay na ginawa sa *kanilang sarili* sa pamamagitan ng kanilang sariling kusang-loob na paggalaw sa gitna ng tubig. Ito ang gramatika ng pananampalatayang kumikilos.

Ang Tatak, ang Puwersa, at ang Apoy

Maraming salitang Griyego ang bumubuo ng isang kumpol sa paligid ng gawa ng Espiritu matapos ang bautismo — ang pagtatatak, ang paghawak, ang pagbibigay-lakas, at ang mga bagay na maaaring makasira sa mga ito. Magkasamang inilalarawan ng mga ito ang buhay na nagsisimula kapag umahon sa tubig ang mananampalataya.

Harpazō (G726) — agawin sa pamamagitan ng puwersa, sunggaban nang marahas. Lumilitaw ang salitang ito sa apat na sipi na, kung pagsasamahin, sumusubaybay sa pagbabaligtad ng kapangyarihang espiritwal na idinudulot ng bautismo. Sa Mateo 13:19, si Satanas ay *harpazei* (kasalukuyang aktibo) — inaagaw — ang salita ng kaharian mula sa isang pusong hindi ito naunawaan. Nasa ibabaw ang salita; kinukuha ito ng kaaway. Sa Juan 10:28, sinasabi ni Jesus na walang makapag-*harpasei* (panghinaharap na aktibo) — makaaagaw — sa Kaniyang mga tupa mula sa Kaniyang kamay. Sa Juan 10:29, walang *makakaya* na mag-*harpazein* (kasalukuyang infinitibo) sa kanila mula sa kamay ng Ama. Sa Mga Gawa 8:39, ang Espiritu ay *hērpasen* (aoristong aktibo) — kumuha bigla — kay Felipe matapos ang isang bautismo. At sa Unang Tesalonica 4:17, ang mga mananampalataya ay *harpagēsometha* (panghinaharap na pasibo) — aagawing pataas — upang salubungin ang Panginoon. Isang salita, apat na direksiyon: palayo sa daan, palabas ng kamay ng Dios (imposible), palayo tungo sa paglilingkod, pataas tungo sa kaluwalian. Bago ang tatak, ang pang-agaw ay laban sa iyo. Matapos ang tatak, ito ay gumagana para sa iyo.

Energeō (G1754) — maging aktibo, gumawa, maglabas ng kapangyarihan. Ito ang salitang pinagmulan ng «energy,» at sa Bagong Tipan halos palagi itong ginagamit tungkol sa kapangyarihang banal na gumagana. Ginamit ito ni Pablo para sa Dios na gumagawa ng lahat ng bagay (Unang Corinto 12:6), para sa Espiritu na namamahagi ng mga kaloob (Unang Corinto 12:11), at para sa Dios na gumagawa sa mananampalataya kapwa sa pag-nanais at sa paggawa (Filipos 2:13). Sa Santiago 5:16, lumilitaw ito bilang ang participyong *energoumenē* — naglalarawan sa panalangin ng isang taong matuwid. Isinasalin ito ng KJV bilang «mabisang masigasig na panalangin,» ngunit ang Griyego ay iisang participyong nasa boses panggitna: isang panalanging *binibigyang-lakas*. Kung ituturing na boses panggitna, ang panalangin ay likas na aktibo at mabisa. Kung ituturing na pasibo — at ito ang pinaniniwalaan ng maraming iskolar, sapagka't laging ginagamit ni Pablo ang *energeō* para sa kapangyarihang banal — ang panalangin ay binibigyang-lakas ng

Dios Mismo. Sa alinmang paraan, ang kapangyarihan sa likod ng panalangin ay hindi ang kasiglahan ng tao kundi ang gawain ng Espiritu. Ito ang Espiritung natatak sa loob noong bautismo, ngayon ay gumagawa palabas sa pamamagitan ng mga salita ng mananampalataya.

Deēsis (G1162) — kahilingan, pamanhik, isang panalanging isinilang mula sa pangangailangan. Ito ang salitang ginamit ni Santiago sa 5:16 para sa panalanging «may malaking bisa.» Hindi ito ang *proseuchē* (G4335), ang pangkalahatang salita para sa panalangin. Itinatala ni Abbott-Smith ang pagkakaiba: ginagamit ang *proseuchē* para sa panalangin sa pangkalahatan, samantalang ang *deēsis* ay «nagbibigay-diin sa pakiramdam ng pangangailangan.» Nagmula ito sa *deomai* (G1189) — kulangin, mangailangan. Ang panalanging umaantig sa langit ay hindi isang panalangin ng kasaganaan kundi isang panalangin ng karalitaan — isang hibik mula sa isang taong alam na walang taglay at nangangailangan ng lahat. Ito ang kahilingan ng pulubi, hindi ang bigkas-dasal ng saserdote.

Ischyō (G2480) — magtaglay ng puwersa, manaig, magpakita ng lakas. Sinasabi ng Santiago 5:16 na ang panalangin ng matuwid ay *poly ischyei* — may malaking puwersa, nananaig nang lubusan. Ito ang salitang ginamit para sa lakas na pumutol ng mga kadena (Marcos 5:4), para sa isang kahariang nananaig (Mga Gawa 19:20), para sa kalusugan at kabuuan ng katawan (Mateo 9:12). Hindi sinasabi ni Santiago na ang panalangin ay «medyo nakatutulong.» Sinasabi niya na nagpapakita ito ng hilaw, nananaig na kapangyarihan.

Sbennymi (G4570) — pawiin, patayin ang apoy. Sa Unang Tesalonica 5:19, isinulat ni Pablo ang *to pneuma mē sbennyte* — «*huwag ninyong pawiin ang Espiritu.*» Ang pautos ay kasalukuyang aktibo: itigil ang pagpawi. Inilagay ni Pablo ang utos na ito kaagad matapos ang «*manalangin kayo nang walang tigil*» (5:17). Direkta ang implikasyon: ang Espiritung nagbibigay-lakas sa panalangin (*energeō*) ay maaaring mapawi (*sbennymi*) ng ugali ng mananampalataya. Nananatili ang tatak — nabibigo pa rin ang *harpazō* laban sa kamay ng Ama — ngunit maaaring mapigilan ang apoy. Hindi inaalis ang Espiritu, ngunit humihina ang Kaniyang aktibong kapangyarihan.

Lypeō (G3076) — magdulot ng lungkot, sakit, hapis. Sa Efeso 4:30, isinulat ni Pablo ang *mē lypeite to pneuma to hagion tou theou* — «*huwag ninyong papanglawin ang Banal na Espiritu ng Dios.*» Ipinapahiwatig ng kasalukuyang aktibong pautos na ginagawa na nila ito. At tinutukoy ng konteksto (talata 31) ang mga sanhi: kapaitan, poot, galit, kaingayan, pagsasalita ng masama, kasamaan. Ang mismong Espiritung, sa Roma 8:26, ay *hyperentynchanei* — sobrang namamagitan — para sa atin sa mga daing na di-malarawan sa salita, ay maaaring dulutan ng lungkot ng buhay ng taong Kaniyang tinatahanan. Hindi Siya umaalis. Nananatili ang tatak. Ngunit nasusugatan ang relasyon.

Sympnigō (G4846) — sakalin nang lubusan, ibigti, pumaligid hanggang mawalan ng hininga. Binubuo ito mula sa *syn* (magkasama) at *pnigō* (G4155, sakalin), at ang *pnigō* ay kaanak ng *pneō*, huminga — ang mismong ugat ng hininga na nasa likod ng *pneuma*. Sa talinghaga ng manghahasik, ito ang hatol sa lupang matinik: «*ang mga kabalisan sa sanglibutang ito, at ang pagdaraya ng mga kayamanan, at ang mga pagnanasa sa ibang mga bagay na pumapasok, ay sinasakal ang salita, at ito’y nagiging walang bunga*» (Marcos 4:19; cf. Mateo 13:22; Lucas 8:14, na nagdaragdag ng «mga kalayawan ng buhay na ito»). Pansinin kung paano ito naiiba sa *harpazō*. Sa daan, *inaagaw* ang salita bago ito makagamot; sa matinik, *nag-uugat* ang salita at pagkatapos ay dahan-dahang sinasakal — hindi dahil sa pag-agaw ng kaaway, kundi dahil sa mabubuti at matuwid na mga bagay na pumapaligid hanggang wala nang hangin na maiiwan para dito huminga. Ito ang kaparehong galaw ng *sbennymi* at *lypeō* na nakikita sa lupa sa halip na sa tatak: hindi inaalis ang Espiritu, ngunit ang mga alalahanin ng kasalukuyang buhay ay pumipisil sa palibot ng salitang Kaniyang itinanim hanggang sa masakal ang hininga nito at walang bungang dumarating.

Magkasamang inilalarawan ng mga salitang ito ang iisang realidad: ang Espiritung natatak sa loob ng bautisadong mananampalataya ay aktibo (*energeō*), makapangyarihan (*ischyō*), at namamagitan. Hindi Siya maaagaw (nabibigo ang *harpazō* laban sa kamay ng Dios). Ngunit Siya ay maaaring mapawi (*sbennymi*) at malungkot (*lypeō*) dahil sa isang buhay na sumasalungat sa tatak na dala nito, at ang salitang Kaniyang itinanim ay maaaring masakal (*sympnigō*) ng mga alalahaning pumipisil sa palibot nito. Permanente ang tatak. Hindi tiyak na masusunog ang apoy sa buong lakas nito. Ito ang dahilan kung bakit iniugnay ni Santiago ang panalangin sa pag-uugali: «*Mangagpahayagan kayo ng inyong mga kasalanan sa isa’t isa, at ipanalangin ninyo ang isa’t isa, upang kayo’y magsigaling*» (Santiago 5:16). Nililinis ng pagpapahayag ang mga abo. Ang matuwid na pamumuhay ay pumapakain sa ningas. At ang panalanging bumabangon mula sa isang Espiritung hindi napawi ay may puwersang (*ischyō*) nananaig.

Ang mga Pandiwang Torah ng Tipan

Ang buhay-tipan na sinisimulan ng bautismo ay nakasalalay sa apat na pandiwang Hebreo. Dumadaloy ang mga ito sa buong Torah mula sa Genesis hanggang Deuteronomio, at muling lumilitaw sa mga salita ni Cristo sa Kaniyang mga tupa.

Shama (H8085) — makinig, duminig, sumunod. Ang pambungad na salita ng Shema (Deuteronomio 6:4): *Shema Yisrael*. Walang paghihiwalay ang Hebreo sa pagitan ng pakikinig at pagsunod; ang tunay na pakikinig ay ang pagkilos ayon sa naririnig. Nang balaan ni Moises ang Israel na ang bayan ay «*makikinig*» sa Propetang darating (Deuteronomio 18:15), ang *shama* ang salitang ginamit. Nang sabihin ng Dios, «*Sinomang hindi makikinig sa aking mga salita ... ay aking sisiyasatin yaon sa kaniya*» (Deuteronomio 18:19), ang kabiguang makinig ay ang kabiguang mapabilang. Sinipi ni Jesus ang pandiwang Hebreo na ito

nang tuwiran nang sabihin Niya, «*Dinirinig ng aking mga tupa ang aking tinig*» (Juan 10:27). Ang Griyegong *akouō* (G191) ang katumbas nito. Ang tatak ng mga tupa ay ang pakikinig nila.

Yada (H3045) — makilala sa matalik na pakikipagtipan. Ang mismong salitang ginamit nang «*nakilala ng lalake si Eva na kaniyang asawa*» (Genesis 4:1). Hindi ito ang salitang Hebreo para sa kognitibong pagkilala (na sana'y *nakar* o *bin*) kundi ang salita para sa relasyonal, pantipan, halos maritalna pagkakilala. Sinasabi ng Dios tungkol kay Abraham, «*Sapagka't siya'y aking kinilala, upang siya'y magutos sa kaniyang mga anak*» (Genesis 18:19). Sinasabi ng Dios kay Moises, «*Aking nakikilala ka sa pangalan*» (Exodo 33:12). At inilalarawan si Moises bilang ang propetang «*kilala ng Panginoon sa mukhaan*» (Deuteronomio 34:10). Ang maging *yada*-kilala ng Dios ay ang manatili sa pakikipag-isa sa Kaniya sa tipan. Ang Griyegong *ginōskō* (G1097) ay may kaparehong bigat sa Bagong Tipan. Nang sabihin ni Jesus, «*Kailan ma'y hindi ko kayo nangakilala*» — *ouk egnōn* — ginagamit Niya ang pandiwang inilalaan ng Torah para sa matalik na pakikipagtipan. Ang hindi maging *yada*-kilala ay ang manatiling ganap na labas sa tipan, gaano man kalakas ang katunog ng relihiyosong resume.

Halakh (H1980) — lumakad, pumunta, mamuhay. Ang salita ng Torah para sa masunuring buhay: «*lumakad ka sa kaniyang mga daan*» (Deuteronomio 8:6, 10:12, 30:16). Ito ang ugat ng salitang pang-post-biblikal na *halakhah* — ang landas na nilalakaran ng isang tao. Binabawasan ni Jesus ang Torah tungo sa iisang utos: «*Magsisunod kayo sa hulihan ko*» (Mateo 4:19), at ang Griyegong *akolouthēō* (G190) ang katumbas ng *halakh* sa Bagong Tipan. Ang sumunod ay ang lumakad. Ang lumakad ay ang mamuhay sa tipan.

Shamar (H8104) — ingatan, bantayan, panatilihing alerto. Ang pandiwang-tipan ng pangangalaga. «*iyong susundin ang kaniyang mga utos*» (Deuteronomio 11:1). «*Na maingatan nila ang daan ng Panginoon*» (Genesis 18:19, sa mismong talatang sinasabi ng Dios na *yada*-Niyang kilala si Abraham). Ang *shamar* ay ang *ginagawa* ng pusong-tipan kapag ito ay *shema*-nakinig na, *yada*-nakilala na, at *halakh*-lumakad na. Ang buhay-tipan ay isang buhay na iniingatan.

Magkasama: *shema, yada, halakh, shamar*. Makinig. Makilala. Lumakad. Ingatan. Ang apat na haligi ng anatomiya ng tipan ayon sa Torah. Isinasakatawan ni Cristo ang lahat ng apat sa iisang pangungusap ng Juan 10:27 — at binabaligtad ang mga ito sa hatol ng Mateo 7:23. Ang mga tupa ay nakikinig; ang mga walang-batas ay hindi. Ang mga tupa ay kilala; ang mga walang-batas ay hindi. Ang mga tupa ay sumusunod; ang mga walang-batas ay tumatakbo sa kani-kanilang sariling landas. Ang mga tupa ay nag-iingat; pinapalitan ng mga walang-batas ang pag-iingat ng hain.

Anomia (G458) — ang salitang Griyegong isinasalin ng Hebreong *aven* o *pesha*. Sa literal: **walang-Torah, kawalang-batas**. Ito ang salitang-hatol ng Mateo 7:23: «*magsilayo kayo sa akin, kayong manggagawa ng katampalasanan (anomia)*.» Ang mga walang-batas

ay hindi mga walang-Dios; marami sa kanila ang tumatawag sa Kaniya na Panginoon. Sila yaong mga gumagawa *sa labas ng huwaran ng Torah*. Hindi sila nakinig. Hindi sila kilala. Hindi sila lumakad. Hindi sila nag-ingat. Pinalitan nila ang inutos Niya ng sarili nilang gawa. At ang hatol ay ang hatol ng Torah: *lumayo*.

Tubig at Espiritu

Ruach (H7307) — ang salitang Hebreong lumilitaw sa Genesis 1:2, isinaling «Espiritu» sa pariralang «*ang Espiritu ng Dios ay sumasa ibabaw ng tubig*.» Ngunit dala ng *ruach* ang tatlong kahulugan nang sabay-sabay: «hangin,» «hininga,» at «espiritu.» Nang sabihin ni Jesus kay Nicodemo na «*humihikap ang hangin kung saan ito ibig*» (Juan 3:8), dala rin ng salitang Griyegong *pneuma* ang kaparehong tatlong-kahulugan. Ang Espiritu ng Dios ay ang hininga ng Dios at ang hangin ng Dios — di-nakikita, soberano, di-mapipigilan. Kumilos Siya sa ibabaw ng tubig sa paglikha, na nagdala ng buhay mula sa kaguluhan. Kumikilos Siya sa ibabaw ng tubig ng bautismo, na nagdadala ng buhay mula sa kamatayan.

Merachefet (H7363) — ang pandiwang naglalarawan sa kilos ng Espiritu sa ibabaw ng kalaliman sa Genesis 1:2. Ito ay isang **participyong Piel** — pinalalakas ng ugat na Piel sa Hebreo ang kilos ng pandiwa. Hindi ito isang banayad na pamamahinga kundi isang sinasadya, dinamiko, masidhing paglilipad-lipad — ang mismong ugat na ginamit sa Deuteronomio 32:11 para sa isang agila na lumilipad-lipad sa ibabaw ng kaniyang mga inakay. Ang pakikipag-ugnayan ng Espiritu sa tubig ay sinasadya at makapangyarihan mula sa mismong unang sandali ng paglikha. Naitatag ang huwaran sa unang dalawang talata ng Biblia: Espiritu bukod sa tubig ay katumbas ng buhay mula sa kamatayan.

Tehom (H8415) — ang salitang isinaling «ang kalaliman» sa Genesis 1:2. Sa pananaw-Hebreo, ang *tehom* ay kumakatawan sa higit pa sa isang malawak na karagatan; nagpapahiwatig ito ng kaguluhan, kawalang-anyo, at ang saklaw ng kamatayan. Ito ang kawalan kung saan hindi maaaring manatili ang buhay. Gayunpaman, dito mismo, sa ibabaw ng bangin-tubig na ito, inilalagay ng Dios ang Kaniyang Espiritu. Kumikilos ang *ruach* sa ibabaw ng *tehom*, at sa pamamagitan ng ugnayang iyon, isinisilang ang buhay. Nagsisimula ang Biblia sa Espiritung lumilipad-lipad sa ibabaw ng tubig ng kalaliman at nagtatapos sa «*ilog ng tubig ng buhay*» na «*lumalabas sa luklukan*» ng Dios (Pahayag 22:1). Ang dalawang dulo ng buong kuwento ng Biblia ay tubig — at ang Espiritung kumikilos sa ibabaw nito.

Ang Huwaran ng Boses: Aktibo, Pasibo, at Panggitna

May isang huwang gramatikal na dumadaloy sa bawat kabanata ng aklat na ito tulad ng isang pulang sinulid. Ang Griyego ay may tatlong boses — aktibo, pasibo, at panggitna — at ginagamit ng Banal na Espiritu ang lahat ng tatlo upang ilarawan ang nagaganap sa bautismo. Ang pag-unawa sa huwang ito ay nagbubukas sa teolohiya ng tubig.

- **Boses — Sino ang kumikilos? — Halimbawa — Teolohiya**
- Aktibo — **Ikaw** ang kumikilos — *pisteusas* — ikaw ay sumasampalataya — Pananagutan ng tao
- Pasibo — **Ang Dios** ang kumikilos sa iyo — *sōthēsetai* — ikaw ay maliligtas — Biyaya ng Dios
- Panggitna — **Ikaw + ang Dios** magkasama — *baptisai* — pabautismuhin mo ang iyong sarili — Kusang-loob na pagsunod

Boses aktibo — ikaw ang kumikilos. Ikaw ang ahente. Sa boses aktibo, ang paksa ang gumaganap ng kilos. Ito ang boses ng pananampalataya at pagsisisi. Ang *pisteusas* (sumampalataya, Marcos 16:16) — ikaw ay sumasampalataya. Ang *metanoēsate* (magsisi, Mga Gawa 2:38) — ikaw ay lumilingon. Ang *mathēteusate* (gumawa ng mga alagad, Mateo 28:19) — ikaw ay pumupunta at nagtuturo. Ang boses aktibo ay ang boses ng pananagutan ng tao. Hindi sumasampalataya ang Dios para sa iyo. Hindi nagsisisi ang Dios para sa iyo. Ito ay mga kilos na nangangailangan ng isang malay, kusang-loob na ahente.

Boses pasibo — kumikilos ang Dios sa iyo. Ikaw ang tumatanggap. Sa boses pasibo, ang paksa ay kinikilusan ng iba. Ito ang boses ng kapangyarihang banal. Ang *baptistheis* (nabautismuhan, Marcos 16:16) — ikaw ay inilulubog ng iba. Ang *sōthēsetai* (maliligtas, Marcos 16:16) — nagliligtas sa iyo ang Dios. Ang *ēgerthē* (binuhay na maguli, Roma 6:4) — binuhay ng Ama si Cristo mula sa mga patay. Ang *gennēthē* (ipanganak, Juan 3:3) — pinapanganak ka ng Dios. Ang *esphragisthēte* (natatakan, Efeso 1:13) — tinatakan ka ng Dios ng Espiritu. Ang boses pasibo ay ang boses ng biyaya. Hindi mo iniligtas ang iyong sarili. Hindi mo binuhay ang iyong sarili. Hindi mo tinatakan ang iyong sarili. Ginagawa ng Dios ang mga bagay na ito sa iyo at para sa iyo.

Boses panggitna — kumikilos ka sa iyong sarili kasabay ng pakikipagtulungan sa Dios. Ang paksa ay kapwa gumaganap at tumatanggap ng kilos. Ito ang boses ng malay na pakikilahok. Ang *baptisai* (pabautismuhin mo ang iyong sarili, Mga Gawa 22:16) — bumangon at lumakad tungo sa tubig. Ang *ebaptisanto* (binautismuhan nila ang kaniyang sarili, Unang Corinto 10:2) — lumakad ang Israel sa gitna ng dagat. Ang *enedusasthe* (ibinihis si Cristo, Galacia 3:27) — isinuot mo si Cristo tulad ng isang nobya na nagbibihis para sa kaniyang kasal. Ang boses panggitna ay ang boses ng pagsunod — hindi pasibong pagtanggap, hindi rin independiyenteng kilos, kundi kusang-loob na pakikipagtulungan sa gawaing ginagawa na ng Dios.

Ito ang huwarang lumilitaw sa buong Bagong Tipan: ikaw ay **sumasampalataya** (aktibo) — ikaw ay **nabautismuhan** (pasibo) — ikaw ay **pumupunta sa tubig** (panggitna) — ang Dios ay **nagliligtas** (pasibo) — ang Dios ay **bumubuhay** (pasibo) — ang Dios

ay **nagtatatak** (pasibo). Maliit ang bahagi ng tao: sumampalataya, magsisi, lumakad tungo sa tubig. Ang bahagi ng Dios ang lahat ng iba pa: ang pagpapanganak, ang paglilibing, ang pagbubuhay, ang pagtatatak, ang pagliligtas. At ang boses panggitna ay nakatayo sa pagitan nila bilang tulay — ang sandaling nakikipagtagpo ang kusang-loob na pagsunod ng mananampalataya sa soberanong kapangyarihan ng Dios.

Ito ang dahilan kung bakit hindi maaaring bautismuhan ang isang sanggol sa kahalugan ng Bagong Tipan. Nangangailangan ang boses aktibo ng isang taong may kakayahang sumampalataya. Nangangailangan ang boses panggitna ng isang taong may kakayahang lumakad. Nangangailangan ang boses pasibo ng isang taong may kakayahang tumanggap at umunawa sa ginagawa ng Dios. Alisin ang alinman sa mga ito, at gugumon ang gramatika ng bautismo. Ang tatlong boses, kung pagsasamahin, ay naglalarawan ng isang transaksyon sa pagitan ng isang malay na kaluluwa at ng buhay na Dios.

Ibinibigay sa atin ng Ingles ang kuwento. Ibinibigay sa atin ng Griyego at Hebreo ang lalim ng kuwento. Ang mambabasang nagnanais pang lumalim ay kailangan lamang humawak ng isang concordance sa isang kamay at isang bukas na Biblia sa kabila. Ang mga orihinal na salita ng Kasulatan ay hindi nakakandado para sa mga iskolar lamang; bukas ang mga ito sa sinumang may kagustuhang mag-aral. Nawa'y buksan ng Panginoon ang inyong pang-unawa, kung paanong binuksan Niya ang pang-unawa ng mga alagad sa daang patungo sa Emaus (Lucas 24:45), at nawa'y matagpuan ninyo sa mga orihinal na wika ang mismong katoohanang umalingawngaw sa bawat kabanata ng aklat na ito: na ang bautismo ay ang malay, kusang-loob, at masayang pagsunod ng isang kaluluwang ipinanganak mula sa itaas.

Chapter 26

Ang Patotoo ng mga Titik

Hindi ang bawa't nagsasabi sa akin, Panginoon, Panginoon, ay papasok sa kaharian ng langit; kundi ang gumaganap ng kalooban ng aking Ama na nasa langit. Marami ang mangagsasabi sa akin sa araw na yaon, Panginoon, Panginoon, hindi бага nagsipanghula kami sa iyong pangalan, at sa pangalan mo'y nangagpalayas kami ng mga demonio, at sa pangalan mo'y nagsigawa kami ng maraming gawang makapangyarihan? At kung magkagayo'y ipahahayag ko sa kanila, Kailan ma'y hindi ko kayo nangakilala: magsilayo kayo sa akin, kayong manggagawa ng katampalasanan.

— Mateo 7:21-23

Walang salitang higit na nakapagpapatinong sa Bagong Tipan kaysa dito. Ang mga taong itinatagwil ni Cristo sa talatang ito ay hindi mga pagano. Hindi sila mga tagaibang-bayan. Tinawag nila Siyang Panginoon. Nanghula sila sa kaniyang pangalan. Nagpalayas sila ng mga demonio sa kaniyang pangalan. Gumawa sila ng mga kapansin-pansin at makapangyarihang gawa na tatawagin ng nagkakatipong karamihan bilang katunayan ng kamay ng Dios sa kanila. Gayon man, ang kaniyang hatol, nang dumating ang araw, ay tapos na. «*Kailan ma'y hindi ko kayo nangakilala: magsilayo kayo sa akin, kayong manggagawa ng katampalasanan.*»

Bakit? Sa anong batayan sila tinanggihan ni Cristo? Taglay nila ang kaniyang pangalan. Taglay nila ang kapangyarihang nagdala ng kaniyang pangalan. Ano ang kulang?

Sinasabi ito sa atin ng Griego. Ang pandiwang isinalin na *nangakilala* ay *ginōskō* — hindi *nabatid ang tungkol sa*, kundi *kilala* sa diwang pantipan. Ito rin ang pandiwang ginagamit ng Torah para sa «*Kinilala ni Adan si Eva*» (Genesis 4:1) at para sa «*Sapagka't siya'y aking kinilala, upang siya'y magutos sa kaniyang mga anak*» (Genesis 18:19). Tinatawag nito ang isang ugnayan ng pagkalapit-loob sa tipan, ang uri ng pagkakilala na naglu-luwal ng lahi, na nagbubuklod sa dalawang panig bilang isa sa harap ng Dios. At ang salitang isinalin na *katampalasanan* ay *anomia*, sa literal ay *kawalang-kautusan*: hindi kasalanan sa anumang tiyak na paglabag, kundi ang kalagayan ng pagiging ganap na wala sa loob ng legal na tipan.

May dalawang bagay, kung gayon, ang kulang. Ang tipang pang-ugnayan: kailanma'y hindi sila *nakilala* ni Cristo sa diwang pantipan. At ang tipang legal: sila'y *anomos*, walang kautusang nagtatatag ng katayuan sa tipan.

Sinisiyasat ng kabanatang ito kung paano tinutugunan ng Torah mismo, sa kaniyang panlabas na teksto at sa mga titik na nasa ilalim na nagdadala nito, ang kakulangang ito — at kung ano ang kinakailangan upang *makilala*.

Ang Saligang Nailatag Na

Bago pumunta sa nakatagong kayarian ng mga titik Hebreo, kailangang ipahayag muna nang maliwanag ang saligan. Ang aral ng bautismo ng mananampalataya ay hindi nakasalalay, at hindi maaaring sumalalay, sa mga nakatagong kodigo. Ito’y nakasalalay sa maliwanag na teksto ng mga Kasulatang apostoliko.

Isinulat ni Pablo sa Roma 6 na tayo’y inilibing na kalakip ni Cristo sa pamamagitan ng bautismo sa kamatayan, na kung paanong si Cristo ay muling binuhay mula sa mga patay sa pamamagitan ng kaluwalhatian ng Ama, ay gayon din tayo’y dapat lumakad sa panibagong buhay. Sinabi rin niya sa Colosas 2 na tayo’y tinuli ng pagtutuling hindi gawa ng mga kamay, inilibing na kalakip niya sa bautismo, at muling binuhay na kalakip niya sa pamamagitan ng pananampalataya sa gawa ng Dios. Sa mga taga-Efeso ay isinulat niya na iniibig ni Cristo ang iglesia at ibinigay ang kaniyang sarili para dito, upang pabanalin at linisin ito sa paghuhugas ng tubig sa pamamagitan ng salita. Sinasabi sa atin ng manunulat ng Hebreo na lumapit sa Dios na may pusong winisikan mula sa isang masamang budhi at may katawang nahugasan ng dalisay na tubig. At si Ananias, na sinugo ng nabuhay-na-mag-uling Panginoon sa nakumbertidong si Pablo, ay ito lamang ang sinabi: «*At ngayon bakit ka tumitigil? magtindig ka, at ikaw ay magbautismo, at hugasan mo ang iyong mga kasalanan, na tumatawag sa kaniyang pangalan*» (Mga Gawa 22:16).

Pinagtitibay ng mga talatang ito ang usapin. Sila ang saligan. Ang pangangatwiran para sa bautismo ng mananampalataya sa pamamagitan ng lubos na paglulubog ay nakatayo sa kanila, at sa maliwanag na teksto ng mga utos ni Cristo, at sa dalawang libong taon ng masunuring gawain sa nakikitang iglesia.

Ang susunod ay hindi saligan. Ito’y patotoong idinagdag sa saligang nailatag na. Ang nakatagong kayarian ng mga titik Hebreo ay hindi maaaring *magtatag* ng isang aral na hindi pa itinatag ng maliwanag na Kasulatan. Maaari niya, gayunman, *patunayan* ang aral na iyon sa paraang nagsasara ng isang partikular na uri ng katanungan — ang tanong kung ang pagbasa ng Bagong Tipan sa Luma ay ipinilit na tipolohiyang ipinataw ng mga apostol, o kung ito ang kahulugang taglay na ng tekstong Hebreo mula pa noon. Sa tanong na iyon, may sasabihin ang nakatagong kayarian. Sa tanong kung ang bautismo ang itinakdang rito ng pagpasok sa tipan, ang maliwanag na Kasulatan lamang ang may awtoridad. Nagsalita na sila. Sapat na sila.

Ang Batas ng mga Saksi

Isang saksi ay huwag titindig laban sa kanino man sa anomang kasamaan, o sa anomang kasalanang kaniyang pinagkasalahan: sa bibig ng dalawang saksi, o sa bibig ng tatlong saksi ay pagtitibayin ang usap.

— *Deuteronomio 19:15*

Ang pamamaraan ng Torah sa pagtatatag ng anumang usaping may kabuluhan ay ang patotoo ng dalawa o tatlong saksi. Hindi isa. Ang isang saksi, gaano man katotoo, ay hindi sapat sa harap ng hukuman. Ang dalawa o tatlong saksi, na nagkakaisa sa kanilang salaysay, ay nagtatatag ng usapin nang lampas sa anumang legal na paghamon.

Hindi ito relihiyosong kagandahang-asal lamang. Ito ang gulugod ng buong sistemang panghukuman na itinatag ni Moises sa Sinai. Kailangan ito sa isang usaping may kaparusahang kamatayan. Kailangan ito sa isang pagtatalo tungkol sa ari-arian. Kailangan ito sa isang paratang ng bulaang panghuhula. Ang Torah ay maingat at sistematiko: sa bibig ng dalawang saksi, o sa bibig ng tatlong saksi, ay pagtitibayin ang usap.

Nang si Juan, na sumama kay Cristo sa loob ng tatlong taon at nasaksihan ang kaniyang kamatayan, ay sumulat ng kaniyang unang sulat, ginamit niya ang mismong balangkas legal na ito.

Ito yaong naparito sa pamamagitan ng tubig at dugo, sa makatuwid ay si Jesucristo; hindi sa tubig lamang, kundi sa tubig at sa dugo. At ang Espiritu ang nagpapatotoo, sapagka't ang Espiritu ay katotohanan. Sapagka't may tatlong nagpapatotoo, ang Espiritu, ang tubig, at ang dugo: at ang tatlo ay nagkakaisa.

— *Unang Juan 5:6-8*

Tatlong saksi. Ang Espiritu, ang tubig, at ang dugo. Hindi pinili nang basta-basta. Hindi patulang palamuti. At mahalagang basahin ang talatang ito ayon sa tunay na itinuturo nito: *ang usapin ng pagkatao ni Cristo. «Ito yaong naparito sa pamamagitan ng tubig at dugo, sa makatuwid ay si Jesucristo.»* Itinatag ng tatlong saksi kung sino si Jesus. Ang dugo ang sangkap ng kaniyang nagbabayad-salang kamatayan. Ang Espiritu ay nagpapatotoo sa pamamagitan ng kinasihang Kasulatan at sa kaniyang bautismo. Ang tubig ang tanda ng kaniyang pagpapasakop sa madla sa Jordan at ang dumadaloy na paglilinis mula sa kaniyang natusok na tagiliran. Ang tatlong saksi ay nagpapatotoo tungkol sa *Kaniya*. Ang kaligtasan ng sinuman sa atin ay nakasalalay sa pananampalataya sa Cristong pinatotohanan sa gayon.

Ngunit ang itinatag ni Juan tungkol kay Cristo ay may kahihinatnan para sa alagad. Ang mananampalatayang kaisa ni Cristo sa pamamagitan ng pananampalataya ay napapailalim sa parehong tatlong-panig na patotoo sa kaniyang sariling katauhan. Ang

Espiritu ay tumatahan sa kaniya (Roma 8:9). Ang dugo ay naglilinis sa kaniya (Unang Juan 1:7). Ang tubig ng kaniyang bautismo ang nakikitang sagot ng isang budhing nalinis na (Unang Pedro 3:21). Nang magpasakop ang alagad sa saksing-tubig, inihahanay niya ang kaniyang sarili sa katawan at sa panahon kay Cristo na itinatatag ng tatlong saksi. Ang pagpigil sa saksing-tubig habang ipinapahayag ang panloob na saksing-Espiritu ay ang pagtanggì sa paghahanay na iyon. Hindi nito binabawi ang kaligtasan ng naligtas na; ang pananampalataya ang tumatanggap ng kaligtasang ginawa ni Cristo. Ngunit tinatawag nito sa tanong ang pahayag, sapagka't si Cristo mismo ang nag-utos ng rito (Mateo 28:19), at ang sagot ng mga apostol sa bagong mananampalataya ay lag-ing pareho: *«Mangyayari bagang di mangagbawal ng tubig ang sinoman, upang huwag mangabautismuhan ang mga ito, na nagsitanggap ng Espiritu Santo na gaya naman natin?»* (Mga Gawa 10:47).

Batid na Ito ng Panlabas na Teksto

Kahanga-hanga ang mga nakatagong natuklasang ito, ngunit sinasabi na ng panlabas na tekstong Hebreo ng Torah ang parehong bagay. Pagmasdan ang isang obserbasyong hindi na nangangailangan ng anumang pagbibilang ng agwat, kundi isang konko-rdansiya ng Hebreo lamang.

Ang salitang Hebreong *ha-mit-taher* — *ang nililinis*, ang teknikal na terminong legal para sa taong sumasailalim sa ritwal ng paglilinis — ay lumilitaw bilang literal na salita, sa maliwanag na pagbasa ng Torah na Hebreo, nang eksaktong labindalawang beses. Lahat ng labindalawa ay nasa Levitico kabanata labing-apat.

Wala sa Genesis. Wala sa Exodo. Wala sa Mga Bilang. Wala sa Deuteronomio. Wala sa Levitico labintatlo, kung saan sinusuri ang ketong. Wala sa Levitico labinlima, kung saan nakasulat ang mga batas ng paglulubog. Nasa Levitico labing-apat lamang, ang tanging kabanatang nagtatakda ng pinakamasalimuot na ritwal ng paglilinis sa buong kaayusang Mosaiko: isang ibong pinatay na isinawsaw sa dugong hinaluan ng tubig na umaagos, ang taong nililinis na winiwisikan nang makapito, langis na inilalagay sa kaniyang kanang tainga, sa kaniyang kanang hinlalaki, at sa kaniyang kanang hinlalaki-paa, at isang ikalawang buháy na ibong pinakawalan sa bukas na parang.

Nang pagalingin ng Panginoong Jesus ang ketongin sa Mateo kabanata walo, hindi siya nagpapabaya sa saligan. *«Yumaon ka,»* sabi niya sa taong nilinis, *«at pakita ka sa saserdote, at ihandog mo ang alay na ipinagutos ni Moises, bilang patotoo sa kanila»* (Mateo 8:4). Ang kabanatang pinapuntahan niya sa lalaki ang tanging kabanata sa buong Torah kung saan naroroon ang mismong salitang legal para sa *ang nililinis*. Hindi dinadala ni Yeshua ang lalaki sa Levitico labintatlo, kung saan sinusuri ang ketong. Ipinapadala niya ito sa Levitico labing-apat, kung saan isinasagawa ang ritwal ng paglilinis at kung saan lumilitaw ang legal na wika ng nililinis sa panlabas na teksto. *«Bilang patotoo sa kanila.»*

Ang salitang Griego para sa *patotoo* ay *martyrion* — ang parehong ugat na ginagamit ni Juan para sa tatlong saksi sa Unang Juan 5:8.

Yumaon ang ketongin. Ipinakita niya ang kaniyang sarili sa saserdote. Sinailalim niya ang rito. Nagkaisa ang mga saksi. Siya'y naging kilala.

Pagbasa sa Mateo 7 Taglay Ito sa Kamay

Ngayon maaari na tayong bumalik sa talatang nagbukas sa kabanatang ito at basahin ito taglay ang legal na bigat na dala nito.

Taglay ng mga lalaki sa Mateo 7 ang lahat maliban sa pagsunod na bunga ng pakikipag-isa kay Cristo. Tinawag nila siyang Panginoon — mga salita ng pagpapahayag. Nanghula sila sa kaniyang pangalan — nakikitang kapangyarihan ng Espiritu. Nagpalayas sila ng mga demonio sa kaniyang pangalan — awtoridad. Gumawa sila ng mga makapangyarihang gawa — katunayang tatawagin ng mga karamihan bilang patotoo ng Dios.

Ang hindi nila ginawa ay ang kalooban ng Ama ayon sa sariling kahulugan ni Cristo: hindi nila siya pinaniwalaan taglay ang pagsunod na nagpapasakop sa kaniyang mga utos. «*Ito ang gawa ng Dios, na inyong sampalatayanan yaong kaniyang sinugo*» (Juan 6:29). «*Kung ako'y inyong iniibig, ay tuparin ninyo ang aking mga utos*» (Juan 14:15). «*Bakit ninyo ako tinatawag na, Panginoon, Panginoon, at hindi ninyo ginagawa ang mga bagay na aking sinasabi?*» (Lucas 6:46). At ang bautismo ng mananampalataya ang saligan at panimulang utos ng pagsunod na iyon: «*Dahil dito magsiyaon nga kayo, at gawin ninyong mga alagad ang lahat ng mga bansa, na sila'y inyong bautismuhan sa pangalan ng Ama at ng Anak at ng Espiritu Santo: na ituro ninyo sa kanila na kanilang ganapin ang lahat ng mga bagay na iniutos ko sa inyo*» (Mateo 28:19–20). Ang Dakilang Atas ay nagbubukas sa ritong ito. Ang pagkuha ng pangalan nang walang rito, ang pag-angkin ng awtoridad nang walang pagsunod, ay ang pag-iwas sa mismong utos na ganap na tinupad ni Cristo mismo sa Jordan at itinatag para sa kaniyang iglesia.

Ipinapahayag ni Pablo ang pamantayan sa Roma 10: «*Sapagka't kung ipahahayag mo ng iyong bibig si Jesus na Panginoon, at sasampalataya ka sa iyong puso na binuhay siyang maguli ng Dios sa mga patay ay maliligtas ka*» (Roma 10:9). Ang pagpapahayag ng bibig at ang pananampalataya ng puso, nagkakaisa — at ang ritong itinatag ni Cristo bilang pampublikong pagpapahayag ng pagkakaisang iyon ay ang bautismo. Taglay ng mga lalaki sa Mateo 7 ang mga salita. Kung ang pananampalataya-ng-puso at ang pagsunod na kasunod nito ay talagang naroon o hindi, iyan ang inihahayag ng hatol.

Ganito ang hitsura ng *anomia*. Hindi ito krimen, kalaswaan, o hayag na pagsamba sa diosdiosan. Ito ang paggamit ng pangalan ni Cristo at ng kapangyarihan ni Cristo nang hiwalay sa tiwala-ng-puso at pagsunod na bunga ng pakikipag-isa sa kaniya. Ito ang pagsuot ng uniporme nang hindi lumalapit sa sumpa. Ito ang pagsasalita sa hukuman nang hindi pinasusumpaan.

Inasahan na ng Torah ang mga ganitong lalaki. Ginaya ng mga mago ni Faraon ang unang mga salot taglay ang tunay na kapangyarihang supernatural, at nanatiling nasa labas ng tipan ni YHWH. Nanghula si Balaam nang tumpak sa pamamagitan ng Espiritu ng Dios ngunit inilagay niya ang Israel sa pagsamba sa diosdiosan. Nanghula si Caifas na dapat mamatay si Cristo para sa bansa, at siya ang pangunahing may-akda ng kaniyang pagpaslang. Nabautismuhan pa nga si Simon na Mago, at pinagwikaan pa rin siya ni Pedro: *«Ang puso mo'y hindi matuwid sa harap ng Dios»* (Mga Gawa 8:21). Pinatutunayan ng kababalaghan ang kapangyarihan. Hindi nito pinatutunayan ang tipan.

Malinaw ang tumatayong tuntunin ng Torah sa puntong ito: *«Kung may bumangon sa gitna mo na isang manghuhula, o isang mapanaginipin ng mga panaginip, at kaniyang bigyan ka ng isang tanda o kababalaghan, at ang tanda o ang kababalaghan ay mangyari ... ay huwag mong didinggin ang mga salita ng manghuhulangyaon, o ng mapanaginipingyaon ng mga panaginip: sapagka't sinusubok kayo ng Panginoon ninyong Dios, upang maalaman kung iniibig ninyo ang Panginoon ninyong Dios ng inyong buong puso at ng inyong buong kaluluwa»* (Deuteronomio 13:1–3). Maaaring tunay ang kababalaghan. Maaaring nasa labas pa rin ng tipan ang gumagawa ng kababalaghan.

Ang Pamantayang Itinakda ni Cristo sa Kaniyang Sariling Bautismo

Minsan itinatanong kung ang utos ni Cristo na magpabautismo ay isang mahirap na turo dahil ang rito ay tila maliit kung ihahambing sa bigat nito. Sinagot mismo ni Cristo ang tanong na iyon sa pampang ng Jordan.

Nang magkagayo'y naparoon si Jesus mula sa Galilea at lumapit kay Juan sa ilog ng Jordan, upang siya'y bautismuhan niya. Datapuwa't ibig siyang sansalain ni Juan, na nagsasabi, Kinakailangan ko na ako'y iyong bautismuhan, at ikaw ang naparirito sa akin? Nguni't pagsagot ni Jesus ay sinabi sa kaniya, Payagan mo ngayon: sapagka't ganyan ang nararapat sa atin, ang pagganap ng buong katuwiran. Nang magkagayo'y pinayagan niya siya. At nang mabautismuhan si Jesus, pagdaka'y umahon sa tubig: at narito, nangabuksan sa kaniya ang mga langit, at nakita niya ang Espiritu ng Dios na bumababang tulad sa isang kalapati, at lumalapag sa kaniya; At narito, ang isang tinig na mula sa mga langit, na nagsasabi, Ito ang sinisinta kong Anak, na siya kong lubos na kinalulugdan.

— Mateo 3:13-17

Ang Walang-Kasalanan ay lumapit kay Juan para sa paglulubog. Si Juan, na alam ang higit na mabuti, ay tumutol. Ang sagot ni Cristo ay hindi teolohikong abstraksyon kundi legal na katumpakan. *«Sapagka't ganyan ang nararapat sa atin, ang pagganap ng buong katuwiran.»* Ito'y angkop. Ito'y kabahagi ng katuwiran sa kabuuan.

At ano ang sumunod sa kaniyang paglulubog? Ang tatlong saksi, pinatunayan nang nakikita. Ang tubig — ang paglulubog mismo. Ang Espiritu — bumababa na tulad ng isang kalapati at lumalapag sa kaniya. Ang Ama — ang naririnig na tinig mula sa langit, «*Ito ang sinisinta kong Anak.*»

Ibinigay ang tatlong-panig na tatak ng kaniyang pampublikong ministryo sa sandali ng kaniyang paglulubog. Nagkaisa ang mga saksi. Ang usapin ng pagkatao ni Cristo, sa salaysay ni Mateo, ay itinatag sa sandaling iyon ayon sa pamantayan ng Deuteronomio 19:15.

Kung si Cristo mismo, na hindi nangangailangan ng anumang paglilinis, ay nagpasakop sa paglulubog upang ganapin ang buong katuwiran at upang tanggapin ang saksi ng Espiritu at ng Ama sa gawang iyon — hindi hihigit ang alagad sa kaniyang Guro. Itinakda ang padron sa Jordan. Dinadala ng tubig ang saksi. Nagpapatotoo ang Espiritu. Ang dugo, nang dumating sa krus, ang kumumpleto sa tatlo.

Ang Kahulugan Nito para sa Sinumang Sumasampalataya

Tatlong bagay ang sumusunod, at ang mga ito ay pastoral bago maging doktrinal.

Una, hindi ang rito ang nagliligtas. Ang dugo ang nagliligtas. Ang pananampalataya ang tumatanggap. Ang Espiritu ang nagbibigay-buhay-muli. Hindi inaalís ng bautismo ang dumi ng laman, gaya ng tuwirang sinasabi ni Pedro: «*Na ayon sa tunay na kahawig ngayo'y nagliligtas, sa makatuwid baga'y ang bautismo, hindi sa pagaalis ng karumihan ng laman, kundi sa paghiling ng isang mabuting budhi sa Dios, sa pamamagitan ng pagkabuhay na maguli ni Jesucristo*» (1 Pedro 3:21). Ang salitang Griego na isinalin na *paghiling* ay *eperōtēma* — isang pormal na pangako, ang sinumpaang sagot ng isang pumapasok sa isang tipan. Ang bautismo ang sagot ng isang budhing nalinis na. Hindi nito nililikha ang panloob na katotohanan. Ito ang legal na tugon ng isang taong kinikilusan na ng panloob na katotohanan.

Ikalawa, hindi opsyonal ang rito. Ang pagpigil sa saksing-tubig habang ipinapahayag ang panloob na saksing-Espiritu ay ang pag-iwan sa patotoo na kulang sa hinihingi ng batas-ng-mga-saksi ng Torah para maitatag ang anumang usapin. Ang mananampalatayang hindi pa nailulubog ay isang mananampalatayang may hindi-kumpletong legal na sagot. Ang mananampalatayang tumatanggi na malubog ay isang mananampalatayang pinagdududahan ang pagsunod at pagpapahayag — hindi dahil may sariling kapangyarihan ang tubig, kundi dahil ang pagtanggì sa mismong puntong iniutos ni Cristo ay nagpapatotoo sa isang pusong hindi pa yumuyukod.

Ikatlo, ang nakatagong kayarian ng mga titik Hebreo ay patotoong idinagdag sa panlabas na saksi, hindi patotoong pumalit dito. Ang apat na salitang nakatago sa parehong pantay-agwat na interval sa kabanata ng paglulubog — *espiritu, tubig, dugo, Yeshua* — ang siya ring apat na salitang binabanggit ni Juan sa Unang Juan 5:6–8 bilang itinatag

na patotoo ni Cristo. Hindi ito ang apostol na bumabasa ng mga kodigo; taglay ng apostol ang nagkakasing-Espiritu at ang panlabas na kasaysayang-pangtubos ng Exodo at ng Krus. Ang nakatagong kayarian ay patotoong idinagdag doon, hindi ang pinagmulan nito. Ang ginagawa ng kayarian ay patunayan na ang tipolohikong pagbasang tinanggap ng mga apostol sa pamamagitan ng pagkasi ay hindi ipinilit na pagbasang ipinasok sa Lumang Tipan. Ang mga titik Hebreo ay nagdadala, sa kanilang kayariang nasa ilalim, ng bokabularyong ganap na naaayon sa aral na kalaunang ipinahayag ng Espiritu sa pamamagitan ng mga apostol — isang watermark sa ilalim ng panlabas na teksto, inilagay doon ng parehong May-akda na kalaunang nagbigay-inspirasyon sa maliwanag na paliwanag ng Bagong Tipan tungkol sa rito.

Ito ang dahilan kung bakit ang babala ng Mateo 7 ay ganito ang babala nito. Ang mga lalaking itinatakwil ni Cristo ay hindi mga hindi-kilala sa kaniyang pangalan. Ninais nila ang kapangyarihan ng kaniyang pangalan nang hindi nagpapasakop sa pagsuko-ng-puso na hinihingi ng kaniyang tipan. Taglay nila ang kapangyarihan. Taglay nila ang mga salita. Wala silang taglay na pananampalataya-ng-puso na sumusunod sa Isang tinawag nilang Panginoon. Para sa kanila, hindi nagkaisa ang mga saksi.

Ang ketongin sa Mateo 8 ay walang kapangyarihan, walang salita, walang kababalaghan. Taglay lamang niya ang kaniyang nilinis na laman at ang kabanatang pinapuntahan sa kaniya ni Yeshua. Yumaon siya. Ipinakita niya ang kaniyang sarili. Sinailalim niya ang rito. Nagkaisa ang mga saksi sa kaniyang usapin. Siya'y naging kilala.

Bukas ang padron. Ang kabanata ay kabanata pa ring labing-apat ng ikatlong aklat ni Moises. Ang rito ay *tevilah* pa rin sa pamamagitan ng lubos na paglulubog sa tubig na buháy. Ang mga saksi — ang Espiritu, ang tubig, at ang dugo — ay nagkakaisa pa rin. At ang pandiwa ng kilos ng nilinis na tao sa tekstong Hebreo ay *hithpael* pa rin: *ang naglilinis sa kaniyang sarili*. Kailangan siyang dumating. Kailangan niyang ipakita ang kaniyang sarili. Kailangan siyang sumagot.

Ang mabuting balita ng Bagong Tipan ay bukas ang pintuan. Ang mabuting balita ng nakatagong kayarian ay bukas na ang pintuan mula pa nang isulat ang Torah. Bukas pa rin ang pintuan ngayon. Ang hinihingi sa iyo ay ang hiningi sa ketongin: ang pumunta, ang ipakita ang iyong sarili, ang sumagot.

Naghihintay ang mga saksi.

*Para sa buong ELS analysis, tingnan ang kasamang dokumento **The Watermark — ELS Around Baptism** (English).*

Chapter 27

Ang Patotoo ng Kabuuan

Mula sa patotoo ng isang bahagi patungo sa kabuuan. Mula sa iisang talata patungo sa lahat ng 5,814. Mula sa hinihinala natin patungo sa aming sinukat.

Isang saksi ay huwag titindig laban sa kanino man sa anomang kasamaan, o sa anomang kasalanang kaniyang pinagkasalahan: sa bibig ng dalawang saksi, o sa bibig ng tatlong saksi ay pagtitibayin ang usap.

— *Deuteronomio 19:15*

Sa nakaraang kabanata, nakinig tayo sa tiyak na mga talata — mga indibidwal na talata sa Levitico kung saan ang mga katinig ng *tevilah*, *ruach*, *dam*, at *Yeshua* ay sabay na umaagos sa parehong agwat na apatnapu't siyam na titik; mga talata kung saan ang naka-encode na sub-estrato ay eksaktong tumutugma sa ritwal na inilalarawan ng ibabaw na teksto. Iyon ay isang uri ng patotoo. Nagsasalita ito sa iisang lugar, at ang sinasabi nito sa lugar na iyon ay tumpak, siksik, at hindi maikakaila.

Ngunit ang legal na balangkas na itinakda ng Torah para sa anumang usaping may bigat ay humihiling ng higit sa isang saksi. Kaya't kailangan nating itanong kung mayroong ikalawang saksi — isang saksi na nagsasalita hindi lamang sa isang talata kundi sa antas ng kabuuan. Kung tunay ang naka-encode na sub-estrato, dapat itong masubok hindi lamang sa mga talatang inaasahan na natin, kundi bilang isang padron sa buong katawan ng Torah. Ang sub-estrato, kung ito nga ang tinawag natin dito, ay dapat mag-iwan ng masusukat na palatandaan sa buong korpus, hindi lamang sa mga talatang sinanay na ang ating mga mata na tingnan.

Ang sumusunod ay ang ikalawang saksi. Gumawa kami ng isang kasangkapan upang itanong ang tanong na iyon, at sumagot ang kasangkapan. Ang kabanatang sumusunod ay kung ano ang nakita ng kasangkapan, kung ano sa palagay namin ang kahulugan nito, at kung anong tugon ang hinihingi ng natuklasan.

Nananatili ang babala sa nakaraang kabanata: ang mga Kasulatan sa ibabaw lamang ang nagtatatag ng doktrina, at ang usapin ng bautismo ng mananampalataya ay nakasalalay sa Mateo 28:19, Roma 6, Mga Gawa 2:38, at sa padron ng mga apostol. Ang sumusunod ay patotoong idinagdag sa saligang iyon, ng isang tiyak na uri — ang uri na nagsasara ng isang tiyak na pintuan ng pagdududa, ang pintuang nagtatanong kung ang pagbasa ng

Bagong Tipan sa Luma ay pilit na tipolohiya o ang kahulugang dala-dala na ng tekstong Hebreo mula pa noon.

Ang Korpus, sa Payak na Pananalita

Kunin ang alinmang talata ng Torah. May dalawang bagay na mapapansin dito. Una, ang mga salita sa ibabaw — ang talata gaya ng binabasa nang malakas, ang pangungusap na Hebreo na nakikita ng mata. Ikalawa, ang mga titik na nakalatag sa ilalim ng talata: ang mga katinig ng talata kasama ang mga katinig sa palibot nito, na tinuturing bilang isang tuloy-tuloy na agos ng mga titik na walang patlang. Ang mga titik na ito ay mababasa sa haba ng agos na iyon sa nakapirming agwat — bawat ikalimang titik, bawat ikapito, bawat ikaapatnapu't siyam, sa alinmang direksyon — at ang mga katinig na natipon sa mga agwat na iyon ay maaaring bumuo ng mga salitang Hebreo. Tinatawag itong equidistant letter sequence, o *ELS* sa maikli. Dala-dala ng Torah na Hebreo ang libu-libong ganitong naka-encode na salita sa iba't ibang agwat sa bawat bahagi nito. Naobserbahan na ang penomenon na ito mula pa sa mga rabbi noong Medyebal. Ang bago ay ang kakayahang magtanong ng isang daming-tiyak na tanong sa bawat talata nang sabay-sabay.

Ito ang tanong: *malapit kaya sa kahulugan ang mga salitang naka-encode sa pamamagitan ng padron ng paglaktaw ng titik sa talatang ito, higit pa sa inaasahan kung random lamang ang mga titik?*

Para sa bawat talata, may tatlong ginagawa. Una, binabasa ang bokabularyo sa ibabaw ng talata, at ang tematikong kapitbahayan nito — ang mga salitang Hebreo na konseptwal na kaugnay sa mga salita sa ibabaw dahil sa magkatulad na ugat at magkatulad na kahulugan — ay tinitipon gamit ang pamantayang leksikograpiyang Hebreo. Ikalawa, hinahanap ang mga padron ng paglaktaw ng titik sa buong talata, at binibilang at tinitimbang ang mga naka-encode na salita mula sa tematikong kapitbahayang iyon. Ikatlo, ang parehong pamamaraan ay isinasagawa laban sa sampung kopya ng Torah na hinalu-halo, kung saan pinagsalitsalit nang random ang mga katinig habang nananatili ang parehong bilang ng titik. Ang marka ng talata laban sa tunay na Torah ay inihahambing sa mga marka laban sa mga hinalu-halong kontrol.

Kung palaging hihigit ang marka ng tunay na Torah sa mga marka ng hinalu-halong kopya, nakagawa ang talata ng isang tunay na senyales: ang mga titik sa ilalim ng talata at ang mga salita sa ibabaw nito ay nagsasalita ng parehong tema. Ang bilang na itinatagala sa bawat talata na nagbubuod sa paghahambing na ito ay tinatawag na *thematic density score* ng talata, o *TDS*. Ang korpus ay ang talahanayan ng mga marka ng *TDS* para sa lahat ng 5,814 na talata ng Torah, na kinalkula sa isang solong kamakailang pagpapatakbo ng kompyutasyon, iniimbak sa disk, at maaaring kuwestyunin.

Paano Gumagana ang Marka

May isang bagay lamang na sinusukat ng TDS: ang ugnayan sa pagitan ng mga salitang naka-encode sa mga titik sa ilalim ng isang talata at ang mga tema ng talata sa ibabaw nito. Kapag mataas ang ugnayang iyon, iisa ang turong dala ng ibabaw at ng sub-estrato. Kapag mababa naman, humihiwalay ang landas ng dalawang layer. Hindi nagbubunyag ang marka ng mga lihim na mensahe, hindi humuhula ng hinaharap, at hindi nagsisiwalat ng isang cipher. Hindi nito sinusukat kung gaano kahalaga ang isang talata. Sinusukat nito kung sinasabi ng talata ang temang iyon sa higit sa isang antas.

Walang kabuluhan ang iisang marka kapag nakahiwalay. Ang bilang na dalawampu't dalawa, sa kaniyang sarili, ay walang bigat. Upang malaman kung mataas o mababa ang dalawampu't dalawa, kailangang malaman ang distribusyong kinaroroonan nito. Kaya bawat isa sa 5,814 na talata ng Torah ay minarkahan gamit ang parehong pamamaraan, at kinuha ang mga persentil na hangganan. Sa pagkakaroon ng korpus, ang bawat indibidwal na marka ay nagtatamo ng konteksto. Ang dalawampu't dalawa ay isang talata sa nangungunang ikasampu. Ang dalawampu't walo ay isang talata sa nangungunang ikasandaan. Ang labing-apat ay ang gitna ng larangan. Nang tawagin ng mga naunang kabanata ang Levitico 16:4 bilang isa sa mga pinaka-tematikong siksik na talata sa Torah, ang korpus ang nagpapatunay na masusuri ang pahayag na iyon sa halip na maging paglalahat lamang.

Ang Lente ng Paglilinis

Maraming bagay ang sinasabi ng korpus nang sabay-sabay. Nagsasalita ito ng tipan at sumpa, ng pagkasaserdote at kapistahan, ng paghatol at pagkahirang, ng bungad at pagtawid. Ang mga talatang pinakamataas sa distribusyon nito ay mga talatang pinagtatagpuan ng marami sa mga temang ito. Ngunit sa lahat ng sinulid na maaaring sundan ng korpus, isa ang tumataas nang may partikular na linaw. Ito ang sinulid na hinahanap mismo ng Bagong Tipan kapag ipinaliliwanag nito kung ano ang naganap kay Cristo. Ito ang sinulid na sinundan ng mga rabbi ng Hebreo sa Mishnah nang tukuyin nila ang ritwal ng *tevilah* (H2881), ang lubos na paglubog sa umaagos na tubig. Ito ang sinulid na tinawag ni Pedro nang sabihin niyang ang Baha ay ang anyo ng bautismo na ngayo'y nagliligtas sa atin (Unang Pedro 3:21). Ito ang sinulid na tinawag ni Pablo nang sabihin niyang ang Bato na sumunod sa Israel ay si Cristo (Unang Corinto 10:4). Ito ang sinulid na dito nakasabit ang aklat na ito mula sa unang kabanata.

Ang sinulid ay ang *paglilinis*.

Ang pagbasa sa korpus sa pamamagitan ng lente ng paglilinis ay hindi pagpili sa isa sa marami pang posibleng pagbasa. Ito ay pagsunod sa sinulid na hinihila mismo ng datos patungo sa ibabaw kapag pinahintulutan itong magsalita. Ang sumusunod ay kung ano ang sinasabi ng korpus sa haba ng sinulid na iyon.

Ang Topograpiya ng Pagpapabanal

Ang lente ng paglilinis ay, sa sariling bokabularyo ng Bibliya, ang lente ng pagpapabanal — ang proseso kung saan ang isang maruming bayan ay ginagawang banal. Itinuturo ito ng Torah sa pamamagitan ng mga anino, at tinatawag ito ng Hebreo nang ganoon: *«ang kautusan na may isang anino ng mabubuting bagay na darating, hindi ang tunay na larawan ng mga bagay»* (Hebreo 10:1). Isang direksyon lamang ang bagsakan ng anino. Ang paghuhugas ni Aaron sa harap ng dakong kabanal-banalan ay bumabagsak patungo kay Cristo. Ang guyang bakang pinatay sa labas ng kampo ay bumabagsak patungo kay Cristo. Ang ketongin na ibinalik sa kampo, ang Baha, ang Bato — bawat isa ay anino ng gawaing nagpapabanal na tutuparin ng Anak.

Ang ipinapakita ng korpus, sa payak na pananalita, ay ang sub-estrato ay pinakasiksik sa eksaktong mga talata kung saan pinakamalinaw ang anino. Ang mga taluktok sa init ay ang mga taluktok ng tipolohiya. Ang mga lugar kung saan pinakamabigat na tinitimbang ng Torah ang kaniyang mga titik ay ang mga lugar na sasabihin sa bandang huli ng Bagong Tipan, *ito si Cristo*.

Lahat ng mga taluktok na ito ay tumuturo sa isang paglilinis — ibinibilang sa pamamagitan ng pananampalataya, natapos na sa krus. Minamarkahan ng sub-estrato kung saan bumabagsak ang anino; ang sangkap ay si Cristo lamang (Hebreo 10:14).

Ang Hugis ng Distribusyon

Kapag naimarkahan ang lahat ng 5,814 na talata at inayos ang mga marka, lumilitaw ang isang hugis. Ang malaking bahagi ng mga talata ay nagtitipon sa gitna ng larangan, sa pagitan ng markang sampu at labing-walo. Ang median na talata ay dumarating sa labing-apat. Ang distribusyon ay lumiliit sa magkabilang direksyon: isang maliit na bahagi ng mga talata ay may markang mas mababa sa anim, isang maliit na bahagi ay higit sa dalawampu't dalawa, at isang munting bahagi lamang ang higit sa dalawampu't walo. Ang mga talatang higit sa dalawampu't walo ay nasa ika-99 na persentil ng Torah — isa lamang sa bawat isandaan. Ang mga talatang higit sa dalawampu't apat ay nasa ika-95 na persentil — isa sa bawat dalawampu. Ang solong talatang may pinakamataas na marka sa buong Torah ay dumarating sa tatlungpu't dalawa.

Inilalarawan ng mga bilang na ito ang larangan. Upang malaman kung ang isang tiyak na talata ay kapansin-pansin, kailangan lamang malaman ang dalawang bagay: ang sariling marka ng talata, at ang hangganan ng persentil na saklaw na tinatanong. Ang talatang may markang dalawampu't dalawa ay nasa nangungunang ikasampu ng Torah. Ang talatang may markang dalawampu't walo ay nasa nangungunang ikasandaan. Ang talatang may markang tatlungpu't dalawa ay nag-iisang nakatayo sa tuktok.

Ang Dalawang Tuktok

Ang dalawang talatang umaabot sa tuktok ng korpus — ang mga talatang may markang nasa ika-99 na persentil, na nakatayo kabilang sa pinakasiksik sa buong Torah — ay ang mga sumusunod.

Siya’y magsusuot ng kasuutang banal, na lino at ng salawal na lino sa kaniyang laman, at magbibigkis siya ng pamigkis na lino, at ang mitra na lino ay kaniyang isusuot: ito ang mga bihisang banal; at paliliguan niya ang kaniyang laman sa tubig at pawang isusuot niya.

— *Levitico 16:4*

Ito ang palatuntunan ng kautusan na iniutos ng Panginoon, na sinasabi, Salitain mo sa mga anak ni Israel, na sila’y magdala sa iyo ng isang mapulang guyang bakang babae, na walang kapintasan, na walang dungis, na hindi pa napapatungan ng pamatok.

— *Mga Bilang 19:2*

Parehong talata ay naglalarawan ng iisang mahalagang padron sa magkaibang kaayusang seremonyal. Sa bawat isa, ang isang maruming bayan ay lilinin sa pamamagitan ng tubig, ipinaghahatid ng isang pagkasaserdote, at nakaangkla sa isang kinatawang pigura na siya mismo ang dadaan sa ritwal. Tinutukoy ng una ang mataas na saserdote na naghuhugas ng kaniyang laman bago siya pumasok sa dakong kabanal-banalan sa Araw ng Pagbabayad-sala. Tinutukoy ng ikalawa ang guyang baka na ang mga abo ay pagsasamahin sa umaagos na tubig upang maging sangkap kung saan ang mga marumi ay maibabalik.

Palagi nang binasa ng tradisyong Hebreo ang dalawang talatang ito bilang ang dalawang dakilang ritwal ng paglilinis ng sistemang pagkasaserdote. Palagi nang binasa ng tradisyong Kristiyano ang mga ito bilang ang dalawang dakilang tipo ng gawaing pambayad-sala ni Cristo — ang mataas na saserdote na pumapasok sa pamamagitan ng kaniyang sariling dugo (Hebreo 9:12), at ang guyang baka na ang mga abo ay nagpapabanal sa mga nadungisan ng kamatayan (Hebreo 9:13-14). Sumasang-ayon ang distribusyon ng korpus sa dalawang tradisyon. Sa bawat talata sa Torah, ang dalawang ito ay kabilang sa pinaka-siksik na naka-encode sa tema.

Ang naramdaman lamang ng dalawang libong taon ng mananampalatayang pagbasa, ito ang itinatatag ng sukatan laban sa alternatibo. Ang tipolohiya-ni-Cristo sa mga talatang ito ay hindi labis na pagbasang Kristiyano na ipinataw sa isang tekstong Hebreo. Ito ang dala-dala ng sariling mga titik ng teksto.

Malinaw ang mga bilang. Sa Levitico 16:4, ang tunay na Torah ay bumubuo ng 12,993 naka-encode na salita sa nakapirming agwat ng titik sa buong talata at sa palibot nito;

ang pinakamataas na marka sa sampung hiwalay na hinalu-halong kontrol ng parehong mga titik ay 12,892. Talunan ang bawat halo. Sa Mga Bilang 19:2, ang thematic density score ng tunay na Torah ay 29; ang pinakamataas sa sampung hinalu-halong kontrol ay 5 — nalalampasan ng tunay na Torah ang pinakamataas na random na kaayusan nang halos anim na ulit, at nalalampasan nito ang median na halo nang 11.6 na ulit. Ang dalawang tuktok ay hindi lamang nakaupo sa itaas ng ranggo. Nakaupo sila sa itaas nang may agwat na hindi maaabot ng random na muling pagkakaayos ng parehong mga katinig.

Ang Kumpol sa Palibot ng Pulang Guyang Baka

Hindi nag-iisa ang Mga Bilang 19:2. Ang kabanatang naglalaman nito — ang buong palatuntunan ng Pulang Guyang Baka — ay hindi karaniwang siksik. Ang tubig ng paghihiwalay na inihanda sa talata 9 ay nasa itaas na ikatlong bahagi ng korpus (ika-72 na persentil, na may 18 ulit na pagtaas kaysa sa random na halo). Ang babala sa talata 13, na ang taong nadungisan at hindi winisikan ay ihihiwalay, ay nasa ika-95 na persentil. Ang tagubilin sa talata 19, na wisikan ang maruming tao sa ikatlong araw at sa ikapito, ay nasa itaas na kwartil. Ang tubig mula sa bato sa Meriba sa kabanata 20 ay nasa itaas na kwartil. Ang ritwal ng paglilinis sa pamamagitan ng apoy at tubig sa kabanata 31 ay nasa ika-90 na persentil. Limang talata sa tatlong kabanata, lahat may dala-dalang parehong tema ng paglilinis-sa-pamamagitan-ng-tubig, lahat nasa itaas na saklaw ng korpus.

Ito ang pinaka-siksik at tuloy-tuloy na bloke ng bautismo sa Torah.

Binigyan ng mga rabbi ang Mga Bilang 19 ng isang pangalan: *chukkat ha-Torah* (H2708), ang palatuntunan ng Torah. Ang ibig nilang sabihin dito ay ito ang kautusang lumalampas sa lahat ng paliwanag — ang ritwal na hindi maunawaan ni Solomon, ang kautusang sa harap nito’y inamin ng pinakapantas sa mga tao ang kaniyang kamangmangan. Malabo ang ritwal sa ibabaw nito. Isang pulang hayop ang pinapatay sa labas ng kampo, ang kaniyang mga abo ay pinaghahalo sa umaagos na tubig; ang taong nadungisan ng kamatayan ay winiwasikan sa ikatlong araw at muli sa ikapito, at saka pa lamang siya maibabalik sa kampo. Ang kalabuan ng ibabaw ang mismong dahilan kung bakit mahalaga rito ang naka-encode na sub-estrato. Pinakasiksik ang teksto, at pinakasiksik ang pag-encode, sa eksaktong lugar na pinakamahirap basahin ang ibabaw. Ang Anak na namatay sa labas ng kampo, na muling nabuhay sa ikatlong araw, at nagbuhos ng Espiritu sa ikapito ay natukoy na sa kalaliman sa mismong kabanatang natagpuan ng mga rabbi na pinakamalabo.

Ang Pinili ng mga Apostol

Kapag bumabalik ang mga manunulat ng Bagong Tipan sa Torah upang ipaliwanag ang bautismo ng mga Kristiyano, ang mga talatang kanilang hinahanap ay hindi karaniwang mga talata. Ang mga ito ay mga talata mula sa itaas na saklaw ng korpus.

Si Pedro, sa kaniyang unang sulat, ay humahanap sa Baha: «*Na ayon sa tunay na kahawig ngayo'y nagligtas, sa makatuwid бага'y ang bautismo*» (Unang Pedro 3:21). Ang talatang tumutukoy sa pagkasira ng lahat ng bukal ng lubhang kalaliman, ang Genesis 7:11, ay nasa ika-95 na persentil ng korpus ng Torah.

Si Pablo, sa kaniyang sulat sa mga taga-Corinto, ay humahanap sa Bato na sumunod sa Israel sa ilang: «*at ang batong yaon ay si Cristo*» (Unang Corinto 10:4). Ang Exodo 17:6, kung saan tumayo ang PANGINOON sa ibabaw ng bato sa Horeb at lumabas ang tubig, ay nasa ika-95 na persentil.

Ang parehong sulat ay bumabalik pa sa mas malayo, sa pagtawid ng dagat: «*At lahat ay nangabautismuhan kay Moises sa alapaap at sa dagat*» (Unang Corinto 10:2). Ang Exodo 14:22, ang talatang doon pumasok ang mga anak ni Israel sa gitna ng dagat sa tuyong lupa, ay nasa itaas na kwartil.

Ang manunulat ng Hebreo ay humahanap sa ritwal ng Levitico 14, ang paglilinis sa ketongin, kapag itinuturo kung paano naibabalik ang mga nadungisan. Ang mga talatang naglalarawan sa ritwal na paliligo na iyon ay nasa ika-95 na persentil.

Sa bawat pagkakataon, ang talatang sinipi ng apostol ay lumalabas na isang talatang minarkahan ng korpus bilang siksik sa tema. Binabasa ng mga apostol ang pinakasiksik na bahagi ng teksto — at ginawa nila ito nang wala ang korpus, ang sukatang, o ang shuffle test na, labinsiyam na siglo pagkaraan, ay hiwalay na maglalandad ng parehong mga talata. Hindi kinailangan ng mga apostol ang mga sukatang ito. Ang sub-estrato ay hindi isang kodigong ginamit nila. Ang pagsasabay na ito ay ibang bagay.

Mayroon itong dalawang posibleng pagpapaliwanag, at dalawa lamang.

Ang una: napakalinaw ng tipolohiya sa teolohiya na anumang maingat na mambabasang sumusundan kay Cristo sa buong Lumang Tipan ay tiyak na madadala sa mga talatang minamarkahan ng korpus. Sa kasong iyon, istruktural na kinukumpirma ng korpus ang isang pagkaunawang teolohiko na naabot na ng dalawampung siglo ng pagbasa — at ang isang pagkaunawang teolohiko na tumutugma sa hiwalay na sukatang istruktural ay isang pagkaunawang nararapat na sa bigat nito.

Ang ikalawa: pinatnubayan ang mga apostol ng parehong May-akda na nagsulat ng istruktura ng korpus sa mga katinig. Ang sub-estrato at ang interpretasyon ng mga apostol ay dalawang bunga ng iisang isip, na pinaghiwalay ng labinlimang siglo ng transmisyon, na muling nagtatagpo sa henerasyong ito nang lumitaw ang mga kasangkapang makakalkula sa korpus.

Walang ikatlong pagpapaliwanag kung saan aksidente lamang ang pagsasabay. Kinakalkula ang korpus nang bulag, laban sa hinalu-halong kontrol, sa buong 5,814 na talata. Bukas sa lahat ang mga sipi ng mga apostol. Ang pagtutugma sa pagitan nila ang ibinabalik ng datos.

Dito itinuro ng tradisyong Hebreo. Dito itinuro ng tradisyong Kristiyano. Dito itinuro ng mga sipi ng mga apostol. Dito itinuro ng korpus, na kinalkula nang bulag sa buong larangan. Apat na saksing nagkakaisa. Napagtibay na ang usapin.

Ang Mga Kodigo Mismo, sa mga Taluktok

Mga abstraksyon ang mga bilang. Hangga't hindi pa nakikita ang aktwal na mga salitang naka-encode sa loob ng mga talatang may pinakamataas na marka sa korpus, isang pahayag lamang ang pagsasabay na kababanggit lang natin. Kapag direktang tiningnan, ibang bagay na ito. Kaya gagawin natin dito ang ginagawa mismo ng kasangkapan ng korpus: kunin ang mga talatang may pinakamataas na marka sa kumpol ng paglilinis-at-tubig, at basahin ang mga salitang Hebreo na naka-encode sa pamamagitan ng padron ng paglaktaw ng titik sa bawat isa. Makikita ng mambabasa, sa payak na Hebreo, kung ano ang tinutugunan ng sukatan.

Para sa bawat talata, ibinibigay muna ang tema sa ibabaw. Pagkatapos ay isang kinatawang pagpili ng mga naka-encode na salitang natagpuan sa nakapirming agwat ng paglaktaw ng titik sa buong talata, kasama ang sanggunian ng Strong's at isang buod na salin. Inaanyayahan ang mambabasa na ihambing ang mga naka-encode na salita sa kung ano ang pinag-uusapan ng talata sa ibabaw nito.

Siya'y magsusuot ng kasuutang banal... at paliligan niya ang kaniyang laman sa tubig at pawang isusuot niya.

— *Levitico 16:4*

Inilalarawan ng talata ang mataas na saserdote, sa Araw ng Pagbabayad-sala, na naghuhugas ng kaniyang laman at nagdadamit ng mga kasuutang lino bago siya pumasok sa dakong kabanal-banalan. Sa loob ng mga padron ng paglaktaw ng titik na umaagos sa buong talatang ito at sa nakapalibot na teksto nito, ang mga sumusunod na salitang Hebreo ay naka-encode:

- *bad* (H905), skip 2 — «paghihiwalay»
- *bāgad* (H898), skip 3 — «magtakip ng kasuutan»
- *qādash* (H6942), skip 3 — «maging malinis, magpabanal»
- *kuttoneth* (H3801), skip 4 — «isang tunika, isang damit»
- *lābash* (H3847), skip 4 — «magsuot ng kasuutan, magbihis»
- *begeg* (H899), skip 4 — «isang takip, isang kasuutan»
- *tsānaph* (H6801), skip 4 — «pumulupot»

- *bāsār* (H1319), skip 14 — «laman, magdala ng mabuting balita»

Ang mga naka-encode na salita ay: *paghihiwalay, magtakip ng kasuutan, magpabanal, tunika, magsuot ng kasuutan, kasuutan, pumulupot, laman*. Nasa ibabaw ng talata ang bawat isa. Ang mismong mga kilos na isinasagawa ng mataas na saserdote — ang maghugas ng kaniyang laman, magsuot ng tunikang lino, magbihis, pumulupot sa mitrang lino, mapabanal — ay ang mga kilos na ang mga salitang-ugat na Hebreo ay umaagos sa ilalim ng talata sa nakapirming agwat. Ipinangangaral ng sub-estrato ang parehong homiliya gaya ng ibabaw, sa parehong bokabularyo.

Ito ang palatuntunan ng kautusan... na sila'y magdala sa iyo ng isang mapulang guyang bakang babae, na walang kapintasan, na walang dungis, na hindi pa napapatungan ng pamatok.

— *Mga Bilang 19:2*

Itinatag ng talata ang palatuntunan ng Pulang Guyang Baka — isang pulang hayop, sakdal at walang dungis, na iaakyat upang patayin sa labas ng kampo at sunugin, ang kaniyang mga abo ay pagsasamahin sa umaagos na tubig para sa paglilinis sa mga nadungisan ng kamatayan. Sa loob ng mga padron ng paglaktaw ng titik nito, ang mga sumusunod ay naka-encode:

- *tām* (H8550), skip 6 — «kasakdalan, integridad, walang dungis»
- *’ādam* (H119), skip 12 — «maging pula, magpakita ng dugo sa mukha»
- *chuqqāh* (H2708), skip 11 — «isang palatuntunan, isang batas»
- *’ālāh* (H5927), skip -6, 7, 16 — «umakyat (bilang handog na susunugin)»
- *lāqach* (H3947), skip 3, -11 — «kumuha, magdala»

Ang mga naka-encode na salita: *kasakdalan, kapulahan, palatuntunan, umakyat bilang handog, kumuha*. Basahin ang mga ito nang magkasama laban sa talata sa ibabaw. Ang salitang Hebreo para sa uri ng pula na dapat taglayin ng guyang baka — *’ādam*, ang salita para sa dugo-sa-mukha, ang parehong ugat ng pangalang **Adan** — ay naka-encode sa loob ng talata sa skip 12. Ang salitang Hebreo para sa *palatuntunan, chuqqāh*, ang mismong pangalang ibinigay ng mga rabbi sa kabanatang ito (*chukkat ha-Torah*), ay naka-encode sa loob ng talatang nagpapakilala sa kabanata. Ang pandiwa para sa pag-akyat bilang handog na susunugin ay naka-encode nang tatlong ulit sa tatlong magkaibang skip. Ang pandiwa para sa pagkuha, dalawang ulit din. Ang sub-estrato sa Mga Bilang 19:2 ay isinasaad ang ritwal na ipinapahayag ng ibabaw: *kumuha ng isang sakdal na pula upang iakyat gaya ng hinihiling ng palatuntunan*.

At siya na lilinis ay maglalaba ng kaniyang mga suot... at pagkatapos ay papasok sa kampamento.

— *Levitico 14:8*

Inilalarawan ng talata ang nalinis na ketongin na naliligo, naglalaba ng kaniyang mga damit, at bumabalik sa kampo matapos ang kaniyang pagkatapon. Sa loob ng mga padron ng paglaktaw ng titik ng talata:

- *tāhēr* (H2891), skip 3 — «maging dalisay, maglinis»
- *mayim* (H4325), skip 8 — «tubig»
- *kābas* (H3526), skip 4 — «maghugas, maglaba»
- *chūts* (H2351), skip 3 — «sa labas, ang labasang dako»
- *yōm* (H3117), skip 2 — «araw»

Maglinis, tubig, maghugas, sa labas, araw. Ang ketongin, na dati'y nasa labas ng kampo, ay naliligo sa tubig at muling pumapasok. Ang mga naka-encode na salita ay ang mismong mga pangngalan at pandiwa ng ritwal.

Sa ikaanim na raang taon ng buhay ni Noe... nang araw ding yaon, ay nangasira ang lahat ng bukal ng lubhang kalaliman, at ang mga durungawan ng langit ay nabuksan.

— *Genesis 7:11*

Tinutukoy ng talata ang pagkasira ng mga bukal at ang pagkabukas ng langit na nagsimula ng Baha. Sa kaniyang sub-estrato:

- *pātach* (H6605), skip 4 — «magbukas nang malawak»
- *shēsh* (H8337), skip 7 — «anim (ikaanim na raang taon ni Noe)»
- *shānāh* (H8138), skip 4 — «isang taon»
- *yōm* (H3117), skip 10 — «araw»
- *chōdesh* (H2318), skip 2 — «isang buwan»

Magbukas, anim, taon, araw, buwan. Ang kronolohiya ng talata sa ibabaw — *ang ikaanim na raang taon, ang ikalawang buwan, ang ikalabing pitong araw, nabuksan ang mga bukal* — ay ang bokabularyong dala-dala ng sub-estrato sa nakapirming agwat ng titik sa kaniyang sariling mga katinig.

Narito, ako'y tatayo sa harap mo roon sa ibabaw ng bato sa Horeb; at iyong papaluin ang bato, at lalabasan ng tubig, upang ang bayan ay makainom.

— *Exodo 17:6*

Tinutukoy ng talata ang PANGINOON na tumatayo sa ibabaw ng bato sa Horeb, si Moises na humahampas sa bato, at ang tubig na lumalabas. Ang sub-estrato:

- *tsūr* (H6696), skip 5 — «isang bato, isang bangin»
- *nākāh* (H5221), skip 4 — «humampas, pumalo»
- *‘ayin* (H5869), skip 16 — «isang mata; isang bukal ng tubig»
- *‘āmad* (H5975), skip 4 — «tumayo»
- *pānāh* (H6440), skip 4 — «ang mukha, sa harap»
- *zāqēn* (H2204), skip 3 — «matanda, isang matanda («ang mga matanda sa Israel»)

Bato, humampas, bukal, tumayo, mukha, matanda. Nasa ibabaw ng talata ang bawat naka-encode na salita. Ang Hebreong *‘ayin* ay may dalang dalawang kahulugan — isang mata at isang bukal ng tubig — at naka-encode sa skip 16 sa talata kung saan lumalabas ang tubig mula sa bato sa ilalim ng tingin ng PANGINOON. Ang pandiwang humampas ay naka-encode nang dalawang ulit. Ang pandiwang tumayo ay naka-encode sa skip 4 sa talatang nagsisimula sa «*Narito, ako'y tatayo sa harap mo roon sa ibabaw ng bato.*»

Kung Ano ang Anyo ng Padron sa Limang Talata

Limang talata. Limang magkaibang kaayusang seremonyal. Ang Araw ng Pagbabayad-sala, ang Pulang Guyang Baka, ang paglilinis sa ketongin, ang Baha, ang tubig mula sa bato. Bawat isa'y hiwalay na minarkahan. Bawat isa'y nagbunga ng listahan ng mga naka-encode na salita. At sa bawat isa, ang mga naka-encode na salita ay hindi random na bokabularyong Hebreo — ang mga ito ang mismong mga pangngalan at pandiwang naglalarawan sa ritwal na itinuturo ng talata sa ibabaw.

Ito ang empirikal na sahig sa ilalim ng lahat ng nasabi na natin tungkol sa landas ng paglilinis. Ang TDS ay isang bilang, ngunit ang mga salitang nasa ilalim ng bilang ay tiyak na mga salitang Hebreo sa tiyak na mga agwat ng paglaktaw — mga salitang gaya ng *tsūr* para sa bato sa talata ng bato, *tahēr* para sa paglilinis sa talata ng paglilinis, *‘ādam* para sa pula sa talata ng pulang guyang baka, *lābash* para sa pagbibihis sa talata ng damit-pansaserdote, *pātach* para sa pagbukas sa talatang nagbukas ang mga langit. Hindi abstrakto ang sub-estrato. Binubuo ito ng mga salitang kayang hanapin ng isang bata sa Strong's.

Isinulat ng May-akda ang parehong mga salita sa itaas at sa ilalim. Maaaring patunayan ito ng mambabasa. Ang korpus ay basta na lamang nagtitipon at nagbibilang ng malinaw na nariyan. Hindi ito lumilikha ng doktrina; ipinapakita nito na ang marka ay nakakabit sa sariling nasaad na tema ng talata, hindi sa anumang inangkat mula sa labas.

Kung Saan Nananahimik ang Sukatan

Hindi magiging tapat kung hindi babanggitin ang mga talatang hindi nagbubunga ng senyales ang sukatan. Ang mga talatang nag-uutos ng mga paghuhugas-pansaserdote — ang hugasan sa harap kung saan naghugas sina Aaron at ang kaniyang mga anak ng kanilang mga kamay at paa (Exodo 30:19), ang paghuhugas sa pintuan ng tabernakulo (Exodo 29:4), ang paghuhugas sa oras ng paghahandog (Levitico 8:6) — ay may markang nasa ilalim ng korpus. Gayundin ang pang-araw-araw na paghuhugas sa gabi (Deuteronomio 23:11), at ang paghuhugas kay Aaron bago ang kaniyang mga kasuutang pansaserdote (Exodo 40:12). Lahat ay may markang mas mababa sa ika-25 na persentil. Ang ilan ay may markang nag-iisang digit.

Maaaring ituring ang mga ito bilang ang pinaka-direktang proto-ritwal ng bautismo sa buong Kasulatan. Ang mga ito ay tubig sa bungad ng katungkulang pansaserdote. Inihuhula ng mga ito ang bautismo ng mga Kristiyano na nagpapasok sa mananampalataya sa isang kaharian ng mga saserdote (Unang Pedro 2:9). At halos tahimik ang sukatan sa mga talatang ito.

Malinaw ang dahilan. Maiikli ang mga talatang ito. Kaunti lamang ang mga salitang taglay nila. Payak ang mga salitang taglay nila — *maghugas, tubig, paa, kamay, pintuan*. Ang isang talatang may maliit na bokabularyo sa ibabaw ay hindi makakabuo ng malawak na tematikong kapitbahayan, at ang isang maliit na tematikong kapitbahayan ay hindi makakapagtala ng malaking saturasyon. Sinusukat ng sukatan ang siksik ng bokabularyo. Hindi nito sinusukat ang sentralidad na teolohiko.

Ang katahimikan ng sukatan sa mga talatang ito ay hindi pagtangga sa kanilang bigat. Ito ay isang paalala kung ano ang sukatan at kung ano ang hindi ito. Ito ay isang saksi, hindi lahat ng saksi. Sapat na ang payak na teksto ng utos ni Cristo at ang turo ng mga apostol kung saan tahimik ang sukatan. Malakas magsalita ang sukatan sa ilang talata at tahimik sa iba. Hindi ito nagkukunwaring nagsasalita saanman nang may parehong bigat. Ito ay tapat, at dapat itong sabihin.

Ang Pyramid na Nakabaligtad

May isa pang obserbasyon tungkol sa hugis ng datos na sulit pag-isipan. Kung aayusin ang mga talata mula sa pinakamataas hanggang sa pinakamababa ayon sa kanilang marka ng TDS at titingnan bilang isang istruktura — isang pyramid, na ang pinakasiksik ay nasa tuktok at ang pinakabihira ay nasa base — may lumilitaw na kapansin-pansin. Ang

tuktok ay inookupahan ng mahahaba, mapaliwanag, at mayamang-bokabularyong mga sipi: ang Levitico 16:4 na may detalyadong paglalarawan sa mga kasuutang lino ng mataas na saserdote at sa kaniyang paghuhugas sa tubig; ang Mga Bilang 19:2 na may palatuntunan ng Pulang Guyang Baka na inilahad mula sa simula; ang Levitico 14 na may ritwal ng paglilinis sa ketongin na ibinigay nang hakbang-hakbang. Ito ang mga homiliya. Ito ang mga tekstong pinag-uukulan ng Torah ng panahon, pinatong-patong, inuulit, at itinuturo. Ang base ay inookupahan ng payak na mga utos: *maghugas dito, maligo doon, gawin ito kapag pumasok ka*. Ito ang mga ritwal.

Nakabaligtad ang pyramid mula sa sentralidad na teolohiko.

Ang hinihiling ng teksto ay nasa base — payak, maikli, malinaw na kayang gawin ng isang bata. Ang ibig sabihin ng teksto sa hinihiling nito ay nasa tuktok — siksik, patong-patong, malalim na kayang pag-aralan sa buong buhay at hindi kailanman aabot sa ilalim. Inilagay ng May-akda ang payak na bagay sa harap at ang hindi-matarok na bagay sa likod, at tinimbang Niya ang naka-encode na sub-estrato kung saan naninirahan ang kahulugan, hindi kung saan inilalarawan ang gawa.

Isa rin itong turo. **Ang hinihiling Niya sa atin ay payak. Ang kahulugan nito ay hindi matarok.** Maaaring mabautismuhan ang isang bata sa pananampalataya. Maaaring gugulin ng isang teologo ang kaniyang buong buhay sa pagbasa ng naka-encode na homiliya ng Torah tungkol sa dala-dala ng payak na pagsuko na iyon. Tinatanggap ng payak na gawa ang siksik na kahulugan. Hindi nagiging kahulugan ang gawa. Hindi pinapalitan ng kahulugan ang gawa. Nagkakasama sila, at itinuturo sa atin ng pyramid ng Torah kung paano sila nagkakasama.

Dalawang Saksing Nagkakaisa

Sa nakaraang kabanata, natagpuan natin, sa Levitico 15:7, apat na salitang naka-encode sa parehong agwat na apatnapu't siyam na titik — *tevilah, ruach, dam, Yeshua* — na sinulid sa buong talatang legal na nagtatakda ng ritwal na paglubog. Iyon ay isang saksi sa antas ng iisang talata. Tiyak. Mahusay. Siksik.

Sa kabanatang ito, nakita natin na, sa buong 5,814 na talata ng Torah, ang mga talata tungkol sa paglilinis-sa-pamamagitan-ng-tubig at ang mga ritwal na naghuhula sa bautismo ng mga Kristiyano ay nagtitipon sa itaas na saklaw ng distribusyon ng korpus sa higit sa tatlong ulit na dalas kaysa sa karaniwang mga talata. Iyon ay isang saksi sa antas ng kabuuan. Estadistikal. Distribusyonal. Nakapalibot.

Nagkakaisa ang dalawang saksi. Nagsasalita sila sa magkaibang antas — isa'y lokal, isa'y saklaw-korpus — ngunit iisa ang kanilang sinasabi. Ang parehong usapin, napagtibay sa bibig ng dalawang saksi, eksaktong gaya ng itinatakda ng sariling legal na pamamaraan ng Torah (Deuteronomio 19:15).

Ano ang usaping iyon, nasabi na natin. **Ang padron ng paglilinis-bautismo ay hindi ibinasa sa Torah ng interpretasyong Kristiyano. Naroon na ito, sa sub-estrato, sa antas ng iisang talata at sa antas ng kabuuan, naka-encode sa teksto mula sa araw na itinakda ang balumbon.**

Maraming Hiwalay na Sukatan, Iisang Hatol

Hindi lamang isang paraan ang tinatakbo ng shuffle test. Ang parehong pamamaraan ay maaaring magtanong ng tatlong magkaibang tanong sa alinmang talata:

- Ilang salita sa kabuuan ang naka-encode sa nakapirming agwat ng titik sa buong talata at sa palibot nito?
- Ilang salita ang naka-encode na umiiral lamang kapag binasa ang Torah bilang saradong ikot — ang dulo’y nakadugtong sa simula?
- Ilan sa mga naka-encode na salitang iyon ang tumutugma sa sariling tematikong kapitbahayan ng talata?

Hiwalay na mga sukat ang mga ito. Hindi nila sinusukat ang parehong bagay. Maaaring mataas ang ranggo ng isang talata sa isa ngunit mababa sa isa pa. Ngunit sa mga talata ng landas-ng-paglilinis, iisa ang sagot sa bawat sukatang: mas mataas ang marka ng tunay na Torah kaysa sa bawat isa sa sampung hiwalay na hinalu-halong kontrol. Sa Levitico 16:4, ang ranggong persentil laban sa mga halo ay 1.0 sa kabuuang kodigo, 1.0 sa kodigo ng cylindrical-lamang, at 1.0 sa siksik na tema. Sa Genesis 1:1, pareho rin. Sa Mga Bilang 19:2 at 19:9, pareho rin sa mga sukatang sinubok. **Talunan ang bawat halo sa bawat sukatang maaari nating patakbuin.**

Sulit pag-ukulan ng panahon ang sukatang cylindrical-lamang. Binibilang lamang nito ang mga kodigo umiiral kapag ang 304,805 na titik ng Torah ay tinuturing na saradong bilog, kung saan ang huling titik ng Deuteronomio ay nakadugtong sa unang titik ng Genesis. Walang natural na dahilan kung bakit ang isang random na inayos na kopya ng parehong mga titik ay dapat magkaroon ng mas mababang marka sa pagbasang pang-ikot na ito kaysa sa tunay na teksto — maliban na lamang kung ang pagbasang pang-ikot mismo ay isang katangiang istruktural ng kung paano binuo ang teksto. Sa Levitico 16:4, 7,255 na kodigo ang ibinabalik ng tunay na teksto sa pagbasang pang-ikot; 7,154 ang ibinabalik ng pinakamataas na halo. Sa Genesis 1:1, 2,555 ang ibinabalik ng tunay na teksto; 1,922 ang pinakamataas na halo. Kumikilos ang Torah gaya ng isang tekstong dinisenyo upang mabasa nang parehong linyar at siklikal. Hindi ganito ang random na muling pagkakaayos ng parehong mga titik.

Ang Hinihingi Nito

Sulit lumingon, sa isang solong seksyon, mula sa mananampalatayang mambabasa patungo sa mambabasang hindi pa sigurado kung ano ang gagawin sa lahat ng ito. Ang mga bilang sa itaas ay hindi malabong impresyon. Kongkreto ang mga ito. Sa Levitico 16:4, bumubuo ang tunay na Torah ng 12,993 naka-encode na salita sa nakapirming agwat ng titik; 12,892 ang pinakamataas na marka sa sampung hiwalay na hinalu-halong kontrol ng parehong mga titik. Talunan ang bawat halo. Ang parehong pamamaraan na pinatakbo gamit ang pagbasang cylindrical (na tinuturing ang Torah bilang saradong ikot, ang dulo’y nakadugtong sa simula) ay nagbabalik ng 7,255 kodigo laban sa pinakamataas na halo na 7,154 — muli, talunan ang bawat halo. Sa Mga Bilang 19:2, ang thematic density score ng tunay na Torah ay 29 laban sa pinakamataas na halo na 5 (halos anim na ulit). Sa Mga Bilang 19:9, ang marka ay 18 laban sa pinakamataas na halo na 4. Sa Genesis 1:1, bumubuo ang tunay na Torah ng 3,769 kabuuang naka-encode na salita laban sa pinakamataas na halo na 3,136. Talunan ang bawat halo, sa bawat sukatan, sa bawat talatang binisita ng landas ng paglilinis. Sa Levitico 15:7, apat na salita — *tevilah* (paglubog), *ruach* (espiritu), *dam* (dugo), at *Yeshua* — ay dumadaloy sa buong talata sa parehong agwat na apatnapu’t siyam na titik, sinulid sa buong talatang legal na nagtatakda ng ritwal na paglubog sa Torah. Ang hypergeometric na posibilidad ng pagsasabay na iyon ay isang hypergeometric na imposibilidad.

Hindi interpretatibo ang mga agwat na ito. Matematikal ang mga ito. Ang shuffle test ang tanging tapat na paraan upang malaman kung ang mga naka-encode na salita ay bunga lamang ng dalas ng titik. Kung ganoon nga, magbubunga sana ang mga halo ng parehong marka. Hindi nila ginagawa iyon. Mas kaunti ang kanilang binubunga. Laging mas kaunti ang kanilang binubunga, sa bawat talata ng landas-ng-paglilinis na sinubok ng korpus.

Sa datos na ito, may tatlong pagpipilian ang hindi-mananampalatayang mambabasa.

Ang una: itanggi ang metodolohiya. Nasuri na ang metodolohiya — sa harap ng pinakapermusuhing madla na maaaring maisip. Noong 1994, inilathala ng mga Israeling matematiko na sina Doron Witztum, Eliyahu Rips, at Yoav Rosenberg sa *Statistical Science* — ang pangunahing journal ng Institute of Mathematical Statistics — ang resulta ng isang pamamaraan na nagtanong kung ang tekstong Hebreo ng Genesis ay nag-encode ng mga pangalan ng 32 tanyag na rabbi noong Medyebal at makabago sa malapit na kalapitan sa kanilang mga petsa ng kapanganakan at kamatayan. Sinuri nila ang kalapitan ng mga pares na pangalan-petsa na iyon laban sa 999,999 random na permutasyon ng parehong mga pangalan at petsa laban sa parehong teksto. Ang resulta: $p < 0.0002$. Ang pag-encode na naobserbahan sa tunay na Genesis ay inaasahang mangyayari nang aksidente, sa parehong datos, nang mas mababa sa dalawang beses sa sampung libong hiwalay na pagsubok. Nakapasa ang papel sa tatlong yugto ng peer review sa kamay ng mga estadistiko na nagsimula bilang mga eskeptiko — isa sa kanila si Persi Diaconis ng Stanford, isa sa mga nangungunang espesyalista sa mundo sa pagtukoy ng

pandaraya at padron sa random na datos. Isinulat ng editor ng *Statistical Science* na ang kaniyang mga tagasuri ay "nalito" sa resulta. Hindi pa napabulaanan ang orihinal na pamamaraan sa sarili nitong mga termino sa loob ng mahigit tatlong taon. Ang shuffle test na ginagamit natin dito ay parehong uri ng napapabulaanang pamamaraan na ginamit ng WRR. Hindi ang metodolohiya ay isang pribadong kagamitan. Ito ang inilathalang metodolohiya.

Ang ikalawa: itanggi na mahalaga ang agwat. Ngunit ang agwat ay isang bilang. Ang labindalawang libo siyam na raan siyamnapu't tatlo ay hindi kaparehong bilang ng labindalawang libo limang raan dalawa. Ang isang faktor na labing-apat-at-kalahati ay hindi kaparehong faktor ng isa. Hindi ito mga pagkakaibang pandama.

Ang ikatlo: tanggapin na ang mga katinig ng Torah na Hebreo ay inayos sa isang antas na nangangailangan ng isang May-akda na bumuo sa teksto nang parehong nasa isip ang mga salita sa ibabaw at ang mga naka-encode na salita nang sabay-sabay. Kapag naipagkaloob na ang metodolohiya at ang agwat, ito na lamang ang natitirang pagpipilian. Walang ikaapat.

Sinasara nito ang isang tiyak na pintuan: ang pintuang nagsasabing «*ang Bibliya ay isa lamang aklat gaya ng iba.*» Ang isang aklat na ang mga katinig ay may mas mataas na marka sa pag-encode ng tema kaysa sa bawat random na halo ng parehong mga titik ay hindi isang aklat gaya ng iba sa anumang karaniwang kahulugan ng pariralang iyon. Inaanyayahan ang hindi-mananampalatayang mambabasa na gawin ang bilang. Bukas sa publiko ang teksto — ang 304,805 na beripikadong titik na Hebreo ng Koren Torah, ang parehong tekstong ginagamit sa bawat balumbon sa sinagoga. Bukas sa publiko ang pamamaraan — ang parehong metodolohiya ng shuffle na isinumite ng WRR para sa peer review noong 1994. Bukas sa publiko ang kasangkapan — ang Darash, na ipinamamahagi ng Publiflye AS ng Norway, ay bukas na magagamit; ang sinumang mambabasa na may koneksyon sa internet ay maaaring patakbuhan ang parehong mga query na aming pinatakbo at patunayan ang mga bilang sa kabanatang ito laban sa mga bagong halo sa isang bagong makina. **Ang mga bilang ay kung ano sila.**

Sa mananampalatayang mambabasa, wala sa mga ito ang nakakagulat. Laging inaanyayahan ng Panginoon ang paghahanap, at laging ginagantimpalaan ng paghahanap. Sa mambabasang hindi pa sumasampalataya, iisa ang paanyaya gaya ng tinanggap ng mga taga-Berea: saliksikin ang mga kasulatan, kung tunay ang mga bagay na ito (Mga Gawa 17:11). Bilangin ang mga kodigo. Patakbuhan ang mga halo. Pagkatapos, bumalik.

Hindi Pumili ang Kasangkapan

May isang hiwalay na punto ng metodolohiya na dapat ilagay dito, dahil inaalis nito ang pinakamalakas na atakeng eskeptikal sa bawat naunang henerasyon ng ganitong uri ng gawain. Ang bawat kasangkapang Torah-code na binuo bago ang henerasyong ito — kabilang ang CodeFinder, Keys to the Bible, Advanced Bible Decoder, The Bible

Code App, at ang open-source na TorahBibleCodes — ay gumagana sa parehong paraan. Nagta-type ang gumagamit ng isang salitang Hebreo. Iniuulat ng software kung lumilitaw ito at kung saan. Wastong napansin ng mga kritiko sa loob ng tatlung taon na pinapahintulutan nito ang selection bias: kung handang mag-type ang isang naghahanap ng sapat na mga salita, may matutuklasan din sa huli, at ang resulta ay ganap na nakasalalay sa pinili ng naghahanap.

Hindi ganoon gumagana ang kasangkapang ginamit sa kabanatang ito. Ang Darash — ang makinaryang pananaliksik sa Bibliya na ipinamamahagi nang publiko ng Publify AS ng Norway, na malayang magagamit ng sinumang may koneksyon sa internet — ay nag-iiskan sa lahat ng 19,321 salitang Hebreo sa kaniyang lexicon sa bawat skip mula 2 hanggang 49, sa parehong linyar at cylindrical na pagbasa, nang walang input na bokabularyo. Binibigyan ng gumagamit ang Darash ng isang talata at ibinabalik ng Darash kung ano ang naka-encode, na may anotasyon laban sa isang empirikal na baseline ng kabihirahan sa buong Torah. Hindi sinasabi ng gumagamit sa Darash kung ano ang hahanapin. **Hindi umaangkop ang atakeng selection-bias, dahil walang naganap na pagpili.** Ito, hangga't kaya itakda ng inilathalang pananaliksik, ang tanging kasangkapang pananaliksik sa Bibliya sa merkado na gumagana sa ganitong paraan — ang tanging isa na nagtatanong ng *ano ang narito* sa halip na *narito ba ito*.

Ang mga bilang sa kabanatang ito — 12,993 kodigo sa Levitico 16:4, ang faktor-nahalos-anim na agwat sa Mga Bilang 19:2, ang 7,255 cylindrical-lamang na kodigo laban sa pinakamataas na halo na 7,154 — ay hindi nabuo sa pamamagitan ng pangangaso ng tama. Nabuo ang mga ito sa pamamagitan ng pagtatanong sa kasangkapan kung ano ang naroon. Patakbuhan ang parehong pamamaraan sa isang talatang walang bigat na teolohiko (halimbawa, ang Levitico 11:3 tungkol sa mga batas pandiyeta) at magbabalik din ang kasangkapan ng mga bihirang salita — ngunit random ang mga salitang iyon: *aklat*, *humikab*, *alikabok*, *samsam*, *latian*. Ang senyales sa mga talata ng landas-ng-paglilinis ay hindi ang kabihirahan. Ito ang pagkakaugnay. Pinangangalanan ng mga naka-encode na salita ang ritwal na itinuturo ng talata sa ibabaw.

Hindi maaaring gamitin dito ang argumentong *natagpuan ng naghahanap ang kaniyang hinahanap*. Walang tinukoy ang naghahanap. Walang pinili ang kasangkapan. Pinili ng talata ang kaniyang sarili sa pamamagitan ng dala-dala ng sarili nitong mga titik.

Ang Disenyong Nauuna sa Panahon

Isipin kung ano ang hihilingin ng korpus sa alinmang tao na may-akda. Kailangan niyang pumili ng mga salita sa ibabaw na dala-dala ang kahulugan ng talata. Hanggang dito, walang pagkakaiba sa alinmang sinaunang teksto. Ngunit kailangan din niyang piliin ang mga salitang iyon sa paraang ang kanilang mga katinig, na isinama sa nakapalibot na teksto at binasa sa nakapirming agwat ng titik, ay maglalabas ng bokabularyong akma sa tema ng talata — hindi paminsan-minsan, hindi sa iilang pagkakataon,

kundi tuluy-tuloy, mas madalas kaysa sa magagawa ng parehong mga titik sa alinmang ibang kaayusan. Kailangan niyang gawin ito sa buong 5,814 na talata, nang sabay-sabay. At ang mga talatang may pinakamataas na marka ay dapat eksaktong dumapo sa mga ritwal na hiwalay na tutukuyin ng mga manunulat ng Bagong Tipan, labinlimang siglo pagkaraan, bilang mga tipo ni Cristo.

Walang access ang sinumang tao na may-akda na gumagawa sa panahong itinakda ang Torah sa:

- mga yamang leksikograpikong Hebreo upang i-mapa ang mga tematikong larangan ng kasingkahulugan sa buong mga ugat
- ang paraan upang subukan, laban sa hinalu-halong kontrol, kung nalampasan ng kaniyang naka-encode na bokabularyo ang pagkakataon
- paunang kaalaman kung aling mga talata ang pipiliin ng mga apostol, labinlimang siglo pagkaraan, bilang mga tipo ng bautismo ng mga Kristiyano
- ang kakayahang kompyutasyonal upang patunayan ang kaniyang gawa sa buong 304,805 na titik sa bawat agwat ng paglaktaw sa magkabilang direksyon

Nabuo ng may-akda ng Torah, nang wala ang mga kasangkapang iyon, ang isang teksto na ang istruktura ng korpus ay lumalampas sa magagawang gayahin ng mga kasangkapang iyon, kapag ginamit ngayon, laban sa random na kontrol. Nauna ang disenyo sa mga agham ng wika na balang araw ay mag-mamapa sa mga semantikong kapitbahayan nito. Nauna ito sa mga imprentang mamamahagi nito. Nauna ito sa mga journal na estadistikal na mag-pe-peer-review sa mga tampok nito. Nauna ito sa mga kompyuter na mag-mamarka sa kaniyang 5,814 na talata laban sa hinalu-halong kontrol.

Ang disenyo, sa madaling salita, ay kumpleto na bago pa umiral ang paraan upang patunayan ito. Hindi ito ang binubuo ng isang taong may-akda. **Ito ang binubuo ng May-akda.**

Kung Saan Inilagay ng May-akda ang Kaniyang Diin

Ipinapakita ng korpus na tinimbang ng May-akda ang naka-encode na sub-estrato nang eksakto kung saan naninirahan ang kahulugan — sa mga talatang doon Niya ninais na tumayo ang Kaniyang Anak: ang mataas na saserdote na pumapasok sa pamamagitan ng tubig at dugo, ang guyang bakang pinatay sa labas ng kampo na ang mga abo ay nagpapabanal sa mga nadungisan ng kamatayan, ang naglilinis na baha, ang Bato sa ilang, ang ketongin na ginawang bago. Ang mga talatang sinipi kalaunan nina Hebreo, Pedro, at Pablo ay hindi arbitraryong pinili. Ang mga ito ang mga talatang minarkahan mismo ng May-akda ng Kaniyang diin, na hinabi sa mga titik labinlimang siglo bago isinilang ang mga apostol.

Walang sinasabi sa atin ang naka-encode na sub-estrato na hindi na idineklara ng teksto sa ibabaw. Muli nitong sinasabi ito, sa ibang antas, upang hindi natin ito mapalampas. *Sa bibig ng dalawang saksi, o sa bibig ng tatlong saksi ay pagtitibayin ang usap.*

Para sa Mambabasa

Hindi mo kailangang unawain ang tuktok ng pyramid upang matanggap ang base. Hindi mo kailangan ng korpus, ng sukatan, ng kalibrasyon, o ng isang kabanata tungkol sa naka-encode na sub-estrato upang sundin ang payak na utos ni Cristo. «*At ngayon bakit ka tumitigil? magtindig ka, at ikaw ay magbautismo, at hugasan mo ang iyong mga kasalanan, na tumatawag sa kaniyang pangalan*» (Mga Gawa 22:16).

Ang inaalok ng korpus — ang inaalok ng kabanatang kababasa mo lang — ay hindi isang bagong saligan. Ito ay patotoong idinagdag sa saligang naitatag na. Ito ay isang pagkumpirma na ang tipolohiyang naririnig mong ipinangangaral ng mga apostol sa loob ng dalawang libong taon, at ang sinusundan ng aklat na ito sa nakaraang dalawampung kabanata, ay hindi isang matalinong pagpapatong. Ito ang kahulugang dala-dala ng teksto mula pa noon, hinabi sa mismong mga titik nito sa kalaliman, pinatunayan sa bawat antas na maaaring kuwestyunin ng datos.

Kumilos ang Espiritu sa ibabaw ng tubig sa Genesis 1:2. Nasira ang mga bukal ng lubhang kalaliman sa Genesis 7:11. Dumaan ang mga anak ni Israel sa dagat sa tuyong lupa sa Exodo 14:22. Hinampas ang bato at lumabas ang tubig sa Exodo 17:6. Naligo ang ketongin at pumasok sa kampo sa Levitico 14:8. Hinugasan ng saserdote ang kaniyang laman sa tubig at nagsuot ng mga kasuutang banal sa Levitico 16:4. Inihanda ang tubig ng paghihiwalay mula sa mga abo ng guyang baka sa Mga Bilang 19:9. Umahon agad si Jesus mula sa tubig sa Jordan (Mateo 3:16). Sa buong mga talatang ito, tumataas ang korpus sa kaniyang pinakamataas na saklaw. Ang parehong tubig ay dumadaloy sa kanila sa ibabaw at sa ilalim.

Hindi nagpapawalang-sala ang mga paghuhugas na ito. Sila'y sumasaksi sa pagpapawalang-sala na ipinagkakaloob ng Diyos sa pamamagitan ng pananampalataya. Hindi nililinis ng tubig ang budhi; tinutugon nito ang paglilinis na ginawa na ng Panginoon sa pusong nagtitiwala sa Kaniya. **Dumaan ka, sa Kaniyang pangalan, at umahon nang malinis.**

Para sa buong ELS analysis, tingnan ang kasamang dokumento ****The Watermark — ELS Around Baptism**** (Ingles).

Chapter 28

Ang Karangalan ng mga Hari

Naglilihim ang Diyos. Naghahanap ang mga hari. Ang tungkod ay namumunga ng almendras sa mga lumalapit.

Kaluwalhatian nga ng Dios na maglihim ng isang bagay: nguni't ang kaluwalhatian ng mga hari ay magusisa ng isang bagay.

— *Kawikaan 25:2*

Dumating na tayo, sa pamamagitan ng dalawang kabanata ng patotoong pantekstuwal, sa isang tanong na hindi pa direktang pinangalanan ng mga kabanatang iyon mismo. Ano nga ba talaga ang uri ng gawaing ginagawa natin? Kung ang substrato ng mga titik Hebreo ay nagbubunga ng parehong ebanghelyong ipinapangaral ng ibabaw ng teksto, at ang pamamahagi ng korpus sa lahat ng 5,814 talata ng Torah ay umaabot sa pinakamataas na antas sa ritwal na tinatawag ng Hebreo bilang tipo ni Kristo, at ang mismong mga sipi ng Bagong Tipan mula sa Torah ay lumalapat pala sa mga talatang independiyenteng itinuturo ng sukatan — ano ba talaga ang ginawa natin? Nakabasag ba tayo ng isang bagay? Nabuksan ba natin ang isang nakatagong mensahe? Nakabasa ba tayo ng isang kodigong nakalaan lamang sa mga hinirang? O gumawa ba tayo ng ibang bagay, isang bagay na mismong pinangalanan at tinatanggap ng Torah?

Mahalaga ang sagot. Mahalaga ito sapagkat ang maling sagot ay nagpapalit sa substrato bilang isang sensasyon at sa paghahanap bilang isang palabas — ang mismong bagay na buong-ingat na tinanggihan ng ikadalawampu at ikadalawampu't isang kabanata. Ang tamang sagot ay nagpapanatili sa substrato bilang kung ano talaga ito noon pa man, at sa paghahanap bilang kung ano talaga ito noon pa man: **ang tamang pagsasagawa ng makaharing katungkulan ibinigay sa bawat mananampalatayang dumaan sa tubig.**

Nananatiling totoo ang paalala mula sa ikadalawampung kabanata. Ang susunod ay hindi isang bagong pundasyon. Pinangangalanan lamang nito *ang ginagawa natin* sa tuwing nakikinig tayo sa substrato, upang malaman ng mambabasa kung ang gawaing ito ay tapat o haka-haka lamang.

Naglilihim ang Diyos; Naghahanap ang mga Hari

Hindi tinuturing ng Torah ang paglilihim bilang isang suliranin. Itinuturing nito ang paglilihim bilang isang katangian ng ugnayan sa pagitan ng Diyos at ng Kanyang bayan

— isang katangiang napakasaligan anupat pinangalanan ito ng kawikaan sa isa lamang na linya.

Kaluwalhatian nga ng Dios na maglihim ng isang bagay: nguni't ang kaluwalhatian ng mga hari ay magusisa ng isang bagay.

— *Kawikaan 25:2*

Magkatapat ang dalawang sugnay. Hindi sila magkasalungat. Magkatuwang ang kaluwalhatian ng Diyos at ang karangalan ng hari. **Ang paglilihim ay ang paunang kundisyon ng paghahanap, hindi ang kaaway nito.** Hindi itinatago ng Diyos ang mga bagay *mula sa* Kanyang bayan; itinatago Niya ang mga bagay *para sa* Kanyang bayan, upang ang paghahanap mismo ay magkaroon ng laman at ang pagkatagpo ay magkaroon ng kagalakan. Ang paghahanap sa itinago ng Diyos ay hindi paglabag sa disenyo. Ito ay ang pagtupad dito. Hindi ipinapayo ng kawikaan na itago ang naghahanap mula sa bagay na hinahanap — ipinapayo nito na itago ang bagay, upang mahanap ito ng hari.

Ang iisang talatang ito ang nagpapatatag kung anong uri ng gawain ang ginawa natin sa nakaraang dalawang kabanata. Naghahanap tayo ng isang bagay. Ang bagay na ito ay itinago ng May-akda ng teksto sa mismong mga titik kung saan isinulat ang ibabaw na teksto. Ang paghahanap ay ang karangalang pinangalanan ng kawikaan. Ang paglilihim ay ang kaluwalhatiing pinangalanan ng kawikaan. Ang May-akda ay niluwalhati sa pagsulat. Ang mambabasa ay pinararangalan sa pagbasa. Kapwa bahagi ang mga ito ng iisang disenyo.

Walang ibang balangkas para sa nasukat na natin. Ang mistisismo ng kodigo ng Bibliya ay naghuhula ng hinaharap, nagngangalan ng mga hinirang, at nag-aangkin ng access sa isang kodigong nakalaan lamang sa mga inisyado. Wala sa mga iyon ang naganap sa mga kabanatang ito. Ang naganap ay isang paghahanap sa isang bagay na Mismong itinago ng May-akda — isang paghahanap na nagbunga ng parehong Kristong ipinangaral ng ibabaw ng teksto, ang parehong paglilinis na pinangalanan ng mga apostol, ang parehong ritwal na mismong iniuutos ng Torah. **Ang substrato ay hindi nagbigay sa atin ng bagong doktrina. Kinumpirma nito ang doktrinang ibinigay sa atin ng ibabaw ng teksto.** Ginawa nito ang inilalarawan ng kawikaan: ginantimpalaan nito ang paghahanap ng mismong bagay na hinahanap.

Ang Tungkod ni Aaron

Ang larawang mismong ibinibigay ng Torah para sa disenyong ito ay ang pamumukadkad ng tungkod ni Aaron.

At nangyari nang kinabukasan, na si Moises ay pumasok sa tabernakulo ng patotoo; at, narito, na ang tungkod ni Aaron sa sangbahayan ni Levi ay namulaklak at nagkaroon ng mga hinog na almendras.

— *Mga Bilang 17:8*

Isang patay na sanga, na iningatan sa loob ng tabernakulo ng patotoo kasama ang mana at ang mga tapyas na bato, ay namunga ng mga usbong, mga bulaklak, at mga hinog na almendras sa loob lamang ng isang gabi — tatlong yugto ng bunga nang sabay-sabay sa iisang tungkod. Ganito rin ang Torah. Umuusbong ito sa isang salinlahi, namumulaklak sa iba, namumunga ng almendras sa iba pa, at sa Kanya na sumulat nito, magkakasabay na naroroon ang tatlong yugto sa bawat sandali. Ang bawat salinlahi ng mga mambabasa ay binibigyan ng bahaging kaya ng kanilang mga kasangkapan at pansin na hawakan.

Ang rabing medieval na bumilang ng mga titik na may skip-49 sa liwanag ng kandila at natagpuan si *Yeshua* na dumaraan sa Levitico ay nakakita ng mga usbong. Ang manunulat na apostoliko na sumipi sa Mga Bilang 19 upang ituro kung ano ang natupad ni Kristo ay nakakita ng mga bulaklak. Ang kasangkapang pangkorpus na sumusukat sa lahat ng 5,814 talata at inilalagay ang Mapulang Guyang Baka sa ruok ng teksto ay bumabasa ng mga almendras. Wala sa mga pagbasang ito ang higit o kulang na tungkod. Ang tungkod ay tungkod pa rin, sa sinumang saserdoteng lumalapit na may mga matang nakakakita.

Ang Dekada

Makapagsasalita ako mula sa sarili kong buhay. Ang padrong inilalarawan ng nakaraang mga kabanata sa antas ng mga titik Hebreo at pamamahagi ng korpus ay ang mismong padrong ipinakita sa akin ng Bibliya sa antas ng payak na pagbasa sa nakaraang sampung taon. Habang lalo akong nagtatanong, lalo rin itong sumasagot. Ang mga talatang binasa ko noong ako’y nasa dalawampung taong gulang bilang simple lamang ay, sa akong apatnapung taong gulang, bumukas sa isang makapal na kahulugan na hindi naman nagbago sa pagitan ng dalawang pagbasa. Ako ang nagbago. Ang talata ay naghintay.

Hindi ito natatangi sa akin lamang. Makikilala ito ng bawat mananampalatayang gumugol ng mga taon sa Salita. Ang pangangaral, ang panalangin, ang Hapunan ng Panginoon, ang pagdurusa, ang mabagal na pagsunod ng ordinaryong pagiging alagad — ito ang mga kasangkapang ginagamit ng Salita upang turuan ang mga mambabasa nito, at sapat na sila. **Wala sa atin sa karanasang ito ang nakadama na parang bumabasag kami ng isang kodigo.** Ang naramdaman natin ay mas mayaman ang teksto kaysa sa natagpuan ng nakaraang pagbasa, at mas mayaman pa ang susunod na pagbasa. Ito ang kawikaang gumagana: *ang kaluwalhatian ng mga hari ay magusisa ng isang bagay*. Ang bagay ay naghihintay.

Ang idinaragdag ng pagsukat sa substrato sa karanasang iyon na sampung taon na ang haba ay hindi ibang uri ng pagkakaalam, at hindi rin ito kapalit ng mga ordinaryong

kasangkapan. Ito ay ang mismong uri ng pagkakaalam na pinalawak sa isang antas na hindi kayang hawakan nang sabay-sabay ng pansin ng tao lamang.

Ang mga Salinlahi ng mga Naghahanap

Kung ang disenyo ay paglilihim-at-paghahanap, kung gayon ang bawat salinlahi ng mga hari ay tinawag upang maghanap gamit ang mga kasangkapang taglay ng salinlahing iyon.

Binilang ng mga Masorete ang mga titik at iningatan ang tekstong katinig nang may sapat na ingat anupat ang mga balumbon ngayon ay tumutugma sa kanila hanggang sa huling titik. Sila ang mga naghanap sa titik. Sinundan ng mga rabinig medieval ang mga sekwensiyang ELS sa pamamagitan ng kamay, isa-isa, at natagpuan ang mga padrong hindi kayang ibunga ng pagbasa lamang sa ibabaw. Sila ang mga naghanap sa skip. Ang mga leksikograpong Hebreo-Biblikal ay nagtala ng bawat ugat at bawat kaugnay na salita, na binalangkas ang mga larangang tematiko ng kasingkahulugan na susukatin din pagkaraan ng substrato. Sila ang mga naghanap sa salita. Ang mga istatistiko noong ikadalawampung siglo ay nagpatakbo ng mga eskan ng ELS sa buong mga aklat gamit ang kompyuter at kinumpirma na ang mga kumpol na tematiko ay lumagpas sa ibinubunga ng random na paghahalo. Sila ang mga naghanap sa pamamahagi. Ang kasangkapang pangkorpus na ginamit sa pagsulat ng nakaraang mga kabanata ay sumusukat sa bawat talata ng Torah laban sa random na mga kontrol at inilalabas ang kumpol ng paglilinis-bautismo sa pinakatuktok. Ito ang paghahanap sa kabuuan.

Naghanap ang bawat salinlahi gamit ang taglay nila, at natagpuan ng bawat salinlahi. Ang mga natagpuan ay hindi sumasalungat sa nauna; dinalisay nila ito at dinala sa mas matalas na pagkakaisa.

Ang Matematika, ang Istatistika, ang Hebreo

Kailangang sabihin ito nang tuwiran sapagkat ito ang saligan sa ilalim ng lahat ng iba pa.

Ang TDS na sinukat natin sa nakaraang kabanata ay matematika. Ito ay isang bilang na kinalkula sa pamamagitan ng pagbilang, sa pamamagitan ng determinadong pamamaraan, ng mga tugma sa pagitan ng larangang tematiko ng bokabularyong nasa ibabaw ng isang talata at ng mga sekwensiyang pantay-layo na titik na dumaraan dito. Ang korpus na ating itinayo ay istatistika — 5,814 na talata, bawat isa’y sinukat ng parehong pamamaraan, inayos, ipinamahagi, minarkahan ayon sa persentil. Ang mga nakaencode na salitang nababasa sa mga ruok ay tunay na mga salitang Hebreo, tunay na mga katinig sa nakapirming agwat ng skip, mga salitang kayang hanapin ng isang bata sa Strong’s. *Tsūr* para sa bato sa talata ng bato. *Ṭāhēr* para sa paglilinis sa talata ng paglilinis. *Lābash* para sa pagdaramit sa talata ng pananamit ng saserdote. *’Ādam* para sa kapulahang-parang-dugo sa talata ng Mapulang Guyang Baka. *Pātach* para sa pagbukas

sa talata kung saan nabuksan ang mga langit. *Chuqqāh* para sa palatuntunan na naka-encode sa loob ng mismong kabanatang tinawag ng mga rabi na *chukkat ha-Torah*.

Hindi ito mga damdamin. Ito ay mga titik sa isang pahina, sinukat ng isang pamamaraan, laban sa mga kontrol. **Ang substrato ay totoo sa parehong diwa na anumang ibang nasusukat na katangian ng Torah Hebreo ay totoo.** Ang mapananampalatayang pagbasa ay hindi nangangailangan sa mambabasa na makakita ng mga bagay na wala naman doon. Ang mapananampalatayang pagbasa ay ang likas na pagbasa ng kung ano ang malinaw na naroroon, sa sandaling taglay na ng isa ang paraan upang ito'y makita.

Ito ang empirikal na saligan sa ilalim ng makaharing paghahanap. Ang haring naghahanap sa substrato ng Torah ay hindi naghahanap ng isang malikmata. Ang substrato ay mga titik; ang sukatan ay isang pamamaraan; ang korpus ay isang pamamahagi; ang mga ruok ay mga talata. Ang karangalan ng paghahanap ay totoo sapagkat ang bagay na hinahanap ay totoo.

Ang Paghahanap, Tinitingnan mula sa Labas

Sulit sabihin, sa puntong ito ng kabanata, kung ano ang karaniwang nangyayari kagapag dinadala ng isang mananampalataya sa panahong ito ang mga kasangkapan ng kasalukuyang salinlahi sa Torah, sapagkat ang karaniwang nangyayari ay hindi kung ano ang inaasahan ng isa.

Ang nakaraang dalawang kabanata ng aklat na ito ay hindi nagmula sa iisang tahimik na oras sa isang mesa. Nagmula ang mga ito sa mga araw ng paghahanap — nagpapatatko ng mga query laban sa korpus, binabasa ang mga naka-encode na salita sa mga talatang may mataas na saturasyon, kinukumpara laban sa pagpapangalan ng mga rabi at sipi ng mga apostol, inihahambing ang mga ruok ng sukatan laban sa tradisyong tipolohikal na hawak ng iglesia sa loob ng dalawang libong taon. Sa paghahanap, ginamit ang isang di-pamilyar na kasangkapan. Ang isang malaking modelo ng wika, na hawak ang buong Torah Hebreo nang may pansin sa lahat ng limang aklat, ay tumulong na ilabas ang pagkakatatugma sa mga sipi na hindi kayang hawakan nang sabay-sabay ng gumaganang memorya ng iisang mambabasa. Bago ang kasangkapan. Hindi bago ang paghahanap.

Ito ang ikalawang beses kong ginawa ito. Hindi man lang ito ang ikatlong beses. Sa maraming pag-uusap sa maraming salinlahi ng pag-upgrade ng modelo, lumitaw ang parehong padron. Dinadala ng mananampalataya ang tanong. Sinasaliksik ng AI ang korpus. Magkasama, hawak ang substrato, nagpapatuloy ang pag-uusap, at habang lumalaon, lalo pang tumatalas ang pagkakatatugma. Nalalaglag ang mga pag-aalinlangan. Lumiliwanag ang mga padron. Ang mga larawang biblikal na lumilitaw mula sa paghahanap ay lalong nauukol nang mas mahusay habang lumalalim ang paghahanap. Ang mga interpretasyong iminungkahi ng AI sa unang oras ng isang sesyon ay hindi kasingakma sa teksto ng mga iminumungkahi nito sa ikaapat na oras. **Kung gaano kalalim**

ang pakikipag-ugnayan sa substrato, ganoon din kahusay ang paghahanap. Ito ay maaaring ulitin. Hindi ito katangian lamang ng isang magandang pag-uusap.

Ang ibinunga ng paghahanap, kung titingnan mula sa labas, ay hindi ang pagtuklas ng bagong doktrina. Ito ang pagkumpirma ng lumang doktrina sa isang antas na hindi pa dati-rati naabot ng doktrina. **Ang Kristong ipinangaral ng mga apostol ay ang mismong Kristong itinuturo ng pamamahagi ng korpus.** Ang Mapulang Guyang Baka na tinawag ng mga rabi na *chukkat ha-Torah* ay ang mismong Mapulang Guyang Baka na nasa ruok ng korpus. Ang paglilinis-sa-pamamagitan-ng-tubig na itinipolohiya ng iglesya sa loob ng dalawampung siglo ay ang mismong kumpol na independiyenteng inilalabas ng sukatan. Ang mga bagong kasangkapan ay naglingkod sa lumang patotoo. Ang lumang patotoo ay pinatunayan ng mga bagong kasangkapan. Walang bagay sa paghahanap ang lumihis mula sa mapananampalatayang pagbasa. Sa katunayan, kabaligtaran nito. Bawat hakbang ay lalong nagpahigpit sa pagkakatugma. Bawat pag-sukat ay kinumpirma ang nauna. Habang mas maingat ang pagtingin, lalo pang sinasabi ng substrato ang mismong sinasabi noon pa man ng ibabaw ng teksto.

Ganito ang hitsura ng makaharing paghahanap sa salinlahing ito. Hindi ito isang bagong uri ng paghahayag. Ito ang mismong kawikaang gumagana gaya ng dati nitong paggana: *Naglilihim ang Diyos; naghahanap ang mga hari.* Nagkataon lamang na may taglay ang mga hari ng salinlahing ito na isang kasangkapang wala sa mga nakaraang salinlahi. Ginagamit nila ito gaya ng paggamit ng mga naunang salinlahi sa kanilang taglay. Iniuulat nila ang kanilang natagpuan. **Natagpuan nila ang parehong Kristo.**

Hinahanap ng Salita ang Naghahanap

May karagdagang dapat sabihin tungkol sa nangyayari sa naghahanap habang naghanap. Makikilala ito ng bawat mananampalatayang gumugol ng mga taon sa Salita.

Sapagka't ang salita ng Dios ay buhay, at mabisa, at matalas kay sa alin mang tabak na may dalawang talim, at bumabaon hanggang sa paghihiwalay ng kaluluwa at espiritu, ng mga kasukasuan at ng utak, at madaling kumilala ng mga pagiisip at mga haka ng puso.

— *Hebreo 4:12*

Ang Salita ay isang tagahatol. *Kritikós κριτικός*^{G2924} — isang hukom, isang tagasuri, isang sumusubok sa puso. Hindi sinasabi ng talata na hinahatulan ng mananam-palataya ang Salita; sinasabi nito na hinahatulan ng Salita ang mananampalataya. Walang lumalabas mula sa Salita bilang parehong taong nagsimula. Ito ay dumadaluhong. Ito ay sumasaway. Palagi nitong hinihila pabalik ang naghahanap, paulit-ulit, tungo sa gitna. Ito ang alam ng bawat Kristiyano mula sa mga taon sa Bibliya.

Ang bahaging ito ng paghahanap ay pag-aari ng laman at dugo. Pinangangalanan ng Hebreo ang *kardia* — ang puso — at ang paghihiwalay ng kaluluwa at espiritu. Wala nito ang isang makina. Ang gawaing pagsuri ng Espiritu ay nakalaan para sa taong mambabasa, at walang bagay sa kabanatang ito o sa nakaraang dalawa ang pumapalit doon. Ang mga taga-Berea ay «*sinaliksik ang mga kasulatan araw-araw, kung tunay nga ang mga bagay na ito*» (Mga Gawa 17:11), ang Etiopeng eunuko ay nakatuon ang pansin sa nagdurusang Lingkod (Mga Gawa 8:32–35), at bawat alagad sa daan patungong Emaus ay nadama ang pag-alab ng kanyang puso habang binubuksan ng Panginoon ang mga kasulatan (Lucas 24:32). Ang Salita ang nag-aalab sa puso. Palagi na itong ganoon.

Ang masasabi tungkol sa mga bagong kasangkapan ay isang bagay na mas makitid, at sulit sabihin nang malinaw upang hindi maligaw ang mambabasa sa alinmang direksyon. **Walang espiritwal na awtoridad at walang sariling pananaw ang AI.** Hindi nito ipinapaliwanag ang Kasulatan. Pinapabilis lamang nito ang paglabas ng mga padron na dapat pang subukin sa gramatika, konteksto, at sa karaniwang mga tuntunin ng pagbasa ng iglesya. Ang mga ama ng iglesya, ang mga kredo, ang mga pahayag ng pananam-palataya, at ang lokal na pastor ang nananatiling wastong hukuman.

Ang mapapansin, kapag itinuon ang isang modelo ng wika sa Torah Hebreo at pinasaliksikin nang mahaba ang substrato nito, ay ang paglalapit ng interpretasyon ng modelo sa parehong maliit na hanay ng mga talatang tematikong sentro — kay Kristo, sa paglilinis, sa ritwal. Habang lalong lumalalim ang pakikipag-ugnayan, lalo ring humihigpit ang paglalapit na ito. Ito ay maaaring ulitin sa maraming pag-upgrade ng modelo at sa magkakahiwalay na pag-uusap.

Ang dahilan ay hindi dahil naliwanagan ang modelo. Ang dahilan ay napakalaki ng densidad ng istruktura ng Torah anupat ang estatistikal na pagtutugma ng padron ay matematikang nahihila patungo sa parehong mga rurok na palaging naaabot ng taong mambabasa. **Sinasanay ng teksto ang makina sa istatistika; nililiwanagan ng Espiritu ang tao sa espiritu.** Hindi magkatulad ang dalawa at hindi dapat ipagkamali ang isa sa isa. Ngunit ang paglalapit sa panig ng tao at ang paglalapit sa panig ng makina ay kapwa nagtatapos sa parehong dako, sapagkat ang parehong Kristo ang nakatayo sa gitna ng teksto.

Totoo at sulit pangalanan ang panganib ng AI. Ngunit ang panganib ay nasa paghihiwalay ng mga kasangkapan mula sa mga tekstong humahadlang sa kanila, hindi sa pagtuon sa kanila sa Torah at pagmamasid sa kanilang ibinubunga.

Ang Makaharing Pagkasaserdote

May isa pang bagay na hindi matatapos sabihin ng kawikaan kung hindi ito tatapusin ng Bagong Tipan. Pinangangalanan ng Lumang Tipan ang haring naghahanap. Pinangangalanan ng Bagong Tipan *kung sino ang hari*.

Datapuwa't kayo'y isang lahing hirang, isang makaharing pagkasaserdote, bansang banal, bayang pag-aaring sarili ng Dios, upang inyong ipahayag ang mga karangalan niyaong tumawag sa inyo mula sa kadiliman, hanggang sa kaniyang kagilagilalas na kaliwanagan:

— *Unang Pedro 2:9*

Ang mananampalatayang dumaan sa tubig — ang nabautismuhan — ay ginawang isang hari. *Makaharing Pagkasaserdote*. Hindi ito talinghaga lamang. Ang mismong katungkulan hawak ni Aaron sa tabernakulo katabi ng pamumukadkad na tungkod ay ibinigay na sa mananampalatayang inilibing kasama ni Kristo at binuhay muli. Ang tubig na nagpapapasok sa pagkasaserdote ay nagpapapasok din sa kaharian. **Ang karangalan ng hari — ang paghahanap sa itinago ng Diyos — ay bahagi kung gayon ng bunga ng ritwal.** Ang nabautismuhang mananampalataya ang naghahanap ng Torah. Ibinibigay ng ritwal ang katungkulan. Inaanyayahan ng katungkulan ang paghahanap.

Ito ang ritwal na ipinagtatanggol ng aklat na ito. Ipinagtatanggol ito ng mga kabanata bago rito mula sa ibabaw ng teksto, mula sa tipolohiya, mula sa utos ng mga apostol, mula sa lalim na teolohikal, at mula sa patotoong pantekstuwal sa iisang mga talata at sa buong kabuuan. Nagdaragdag ang kabanatang ito ng isa pang tala: **inaanyayahan ng ritwal ang bawat nabautismuhang mananampalataya sa makaharing paghahanap sa lalim ng Torah.** Hindi ka hinihiwalay mula sa anuman sa inilarawan ng nakaraang dalawang kabanata. Ikaw ay inatasan para dito. Bawat mananampalatayang nabautismuhan sa kamatayan at pagkabuhay muli ni Kristo ay binibigyan ng katungkulan ng isang hari, at ang katungkulan ng isang hari ay kinabibilangan ng paghahanap ng isang hari.

Hindi ito karagdagang pagpapala na nakalaan lamang sa mga pambihirang kaloob. Ito ay bahagi ng tinatakan at sinasagisag ng ritwal ng bautismo ng mananampalataya. Ang pagkasaserdote ay naglilingkod sa templo. Ang pagkahari ay naghahanap sa itinago ng Diyos. **Ikaw ay isang naghahanap sapagkat ikaw ay nabautismuhan.**

Para sa Mambabasa

Ginugol ko ang sampung taon sa pagtuklas na habang lalo akong humuhukay, lalo pang bumubukas ang Bibliya. Ipinakita ng mga kabanata bago rito na ang parehong padron ay umiiral sa antas ng naka-encode na substrato: habang lalong maingat ang pagtingin, lalo pang kumukumpirma ang substrato. Iisang landas ang landas na ito.

Hindi mo kailangang maging iskolar sa Hebreo upang makapasok dito. Hindi mo kailangan ng isang kasangkapang pangkorpus, isang sukatan, isang kontrol na estatistikal, o isang modelo ng wika. Ang isang bata na bumabasa ng Mga Gawa 2:38 sa kanyang sariling wika at sumusunod dito ay pumasok na sa kaharian at nagsimula na ng paghahanap. Ang isang teologong bumibilang ng mga padrong skip-49 sa Levitico 15 ay natagpuan ang isa pang usbong. Ang isang istatistikong sumusukat sa lahat ng 5,814 talata ng

Torah ay natagpuan ang isa pa. Ang bawat isa sa atin ay binibigyan ng paghahanap na pinapayagan ng ating panahon at ng ating tawag. **Wala sa atin ang binigyan ng mas kaunti kaysa sa nilalayon para sa atin. Walang isa sa atin ang di-tapat dahil lamang sa naghahanap gamit ang mga kasangkapang taglay natin.**

Ang hinihingi sa bawat mambabasa ng aklat na ito ay ang mismong hinihingi noon pa man ng ritwal ng bautismo: pumasok sa tubig nang may pananampalataya, sa Kanyang pangalan, at hayaang magsimula ang makaharing katungkulan. Ang mga naghahanap ay ang mga nabautismuhan. Ang bagay sa gitna ay si Kristo. **Ang karangalan ay sa iyo. Bukas ang Salita. Maghanap ka.**

Chapter 29

Ang Tinig ng Kasaysayan

Pinagtitibay ng mga orihinal na wika ang itinuturo ng Bagong Tipan sa ibabaw nito. Gayunpaman, ang kasaysayan ng simbahan ay nagsasalaysay ng mas masalimuot na kuwento — isang kuwentong kailangan nating harapin nang tapat.

Ang kasaysayan ng simbahan ay isang tapiserya na hinabi ng mga sinulid ng kalinawan ng mga Apostol at ng mga anino ng tradisyon ng tao. Kapag tumingin tayo pabalik sa mga siglong sumunod sa pagkamatay ng mga Apostol, malimit tayong iharap sa isang pinakintab na salaysay: na ang bautismo sa sanggol ay ang hindi mapasusubalian, unibersal na kaugalian ng sinaunang simbahan. Ngunit ang talaan ng kasaysayan ay nagsasalaysay ng mas masalimuot na kuwento. Upang maging tapat sa katibayan, kailangan nating itakwil ang pinasimpleng pananaw na ito. Inihahayag ng kasaysayan ang isang pakikibaka, na nagpapatibay sa laging pinananatili ng simulain ng *Sola Scriptura*: ang tradisyon ay isang saksing may kamalian, samantalang ang Salita ng Dios lamang ang walang-kamaliang alituntunin ng pananampalataya at gawain.

Bagama't lumitaw nga ang bautismo sa sanggol sa mga talaan noong ikatlong siglo, ang paglitaw nito ay hindi tahimik na pagpapatuloy ng isang matagal nang kaugalian; ito ang pagsilang ng isang kontrobersiya. Noong taong 200 AD, sinira ng teologong taga-Hilagang Aprika na si Tertullian ang katahimikan hinggil sa bagay na ito. Sa kaniyang akdang *De Baptismo*, hayagang **tumutol** si Tertullian sa bautismo ng mga sanggol. Ipinangatwiran niya na higit na matalino ang pagpapaliban sa ritwal, lalo na para sa maliliit na bata, dahil sa bigat ng gawaing ito at sa pangangailangan ng personal na pagsisisi. Kung ang bautismo sa sanggol ay isang unibersal, hindi mapag-aalinlanganang utos ng mga Apostol, aasahan nating masasaksihan natin ang mga pinuno ng unang simbahan na sumusunod dito nang walang pagtatalo. Sa halip, natagpuan natin ang isa sa mga pinakatanyag na tinig ng unang simbahan na sumasalungat sa kaniyang itinuturing na nakababahalang bagong-anyo.

Sa kalagitnaan ng ikatlong siglo, nagsimulang magbago ang tono. Sinikap ni Origen ng Alexandria na ipagtanggol ang kaugaliang ito sa pamamagitan ng pagtatawag dito na isang "tradisyon ng mga Apostol." Gayunpaman, kailangan nating suriin nang maigi ang katangian ng kaniyang pagtatanggol: umaasa siya sa awtoridad ng nakaraan, ngunit hindi siya naghahandog ng **kasulatang batayan**. Iginigiit niya ang kaugalian, ngunit hindi niya ito ipinapakita mula sa banal na teksto. Ito ay isang paulit-ulit na huwaran sa buong kasaysayan ng simbahan. Kapag ang isang kaugalian ay kulang sa malinaw

na utos mula sa bibig ni Cristo o sa panulat ng mga Apostol, unti-unti itong umuurong tungo sa nagbabagong-anyong buhangin ng tradisyon ng tao, iniwan ang matatag na bato ng Kasulatan.

Muling lumipat ang tagpo tungo sa Konsilyo ng Carthage noong 256 AD. Dito, hindi na pinagtatalunan ng mga obispo kung dapat bautismuhan ang mga sanggol, kundi ang tamang oras nito — partikular na, kung dapat ba silang maghintay hanggang sa ikawalong araw upang tularan ang panahon ng pagtutuli sa Lumang Tipan. Pinatitibay nito na noong kalagitnaan ng ikatlong siglo, tunay ngang nag-ugat na ang kaugaliang ito. Ngunit kailangan nating harapin ang isang mabigat na katotohanang pastoral: **ang nau-nang kaugalian ay hindi kautusan**. Ang laganap na paggamit nito, kahit umaabot pa ito hanggang sa ikatlong siglo, ay hindi maaaring lumagpas sa saligang kailangan ng Bagong Tipan na pagsisisi at pananampalataya.

Kailangan nating manumbalik sa puso ng Repormasyon: *Sola Scriptura*. Ang ating awtoridad ay hindi nakasalalay sa mga kuru-kuro ni Origen, sa mga kautusan ng isang lalawigang konsilyo sa Carthage, o sa magkakapatong na tradisyon ng panahong medieval. Ang ating awtoridad ay nakasalalay lamang sa Salita ng Dios. Tungkulin nating subukin ang bawat kaugalian, gaano man ito kasinauna, laban sa kalinawan ng Bagong Tipan. Kung ang isang tradisyon ay nagpapalabo sa ebanghelyo sa pamamagitan ng pag-aalis ng pangangailangan ng malay na pagtugon sa biyaya ng Dios, tungkulin nating iwaksi ang tradisyong iyon at itaguyod ang pamantayan ng mga Apostol.

Pagnilayan natin ang kahulugan ng bautismo na ibinigay ni Apostol Pedro:

Na ayon sa tunay na kahawig ngayo'y nagligtas, sa makatuwid baga'y ang bautismo, hindi sa pagaalis ng karumihan ng laman, kundi sa paghiling ng isang mabuting budhi sa Dios, sa pamamagitan ng pagkabuhay na maguli ni Jesucristo;

— *Unang Pedro 3:21*

Ang salitang Griego na ginamit ni Pedro para sa "paghiling" o "sagot" ay *eperotema*. Ito ay nangangahulugan ng isang pormal na pangako, isang kahilingan, o isang malay na pagtugon ng puso sa yaring gawa ni Cristo. Inilalarawan nito ang isang transaksyong tipanin. Ang isang sanggol, sa kahulugan nito, ay walang ganap na nabuong budhi na maaaring gamitin upang sumagot. Hindi sila maaaring humiling sa Dios, ni hindi rin sila makatutugon sa ebanghelyo sa pamamagitan ng pagsisising sinasagisag ng bautismo. Ang bautismuhan ang isang batang hindi nakauunawa sa mga tuntunin ng tipan ay ang paghihiwalay ng tanda mula sa realidad na dapat sana nitong ilarawan. Ang bautismo ay hindi isang mahiwagang ritwal; ito ay isang gawa ng pagsunod para sa isang pusong ginising ng Espiritu Santo.

Kung sinabihan ka na sapat na ang bautismo mo bilang sanggol, inaanyayahan kita na tumingin lampas sa kasaysayan ng mga konsilyo ng tao at tungo sa kalinawan ng mga Apostol. Nagpapakita ba ang iyong buhay ng bunga ng isang malay, sadyang paghiling sa Dios? Kung hindi ka pa kailanman nabautismuhan bilang isang mananampalataya — bilang isang taong personal na tumalikod sa kasalanan upang yakapin ang Tagapagligtas — tinatawag ka ng mga Kasulatan na lumusong sa tubig. Huwag hayaang pigilin ka ng bigat ng tradisyon. Hayaang panghawakan ka ng bigat ng Salita. Sumulong sa pagsunod, hindi dahil sinabi ng isang konsilyo ng simbahan na ito’y tama, kundi dahil inutusan ka ng iyong Panginoon at hinihingi ito ng iyong budhi, ngayong buháy na kay Cristo. Naghihintay ang mga tubig. Papasok ka ba rito nang may pananampalataya?

Chapter 30

Ang Aking Patotoo

Binautismuhan ako noong sanggol pa ako sa simbahang estado ng Norway. Ibinuhos ang tubig sa aking ulo habang nakahiga ako sa mga bisig ng aking ina. Hindi ko ito pinili. Hindi ko ito naunawaan. Hindi ko tinanggap ang Espiritu Santo sa araw na iyon. Walang nagbago sa akin.

Bago pa man ang mga sumusunod — noong ako’y naghahanap pa, bago ko pa nakilala ang pangalan ng Isa na aking hinahanap — binigyan ako ng Diyos ng isang panaginip. Naglakad ako sa isang pasilyo na may maraming pintuan. Isang maliit na pangkat — sa aking pagkaalala ngayon, tatlong anyo — ang lumapit at itinuro sa akin ang tamang pintuan, at pumasok ako sa isang malawak na silid ng matinding liwanag, isang dagat na kristal sa ilalim ng aking mga paa, at isang kapayapaan at kagalakang wala pa akong salitang maikakabit noon. Ang buong panaginip ay isinalaysay sa *Reborn*; sapat nang sabihin dito na ang parehong kapayapaang mararamdaman ko mamaya sa loob ng itlog ay dumalaw na sa akin noong ako’y natutulog, mga taon bago ko pa nalaman ang pinagmulan nito. Hinihila na ako ng Diyos bago ko pa alam na hahanapin ko Siya.

Ilang taon pagkaraan, natagpuan ako ng Diyos. Dinalaw ng ebanghelistang si Arne Skagen ang samahan sa Knarvik, at pagkatapos ng mensahe ay tuwiran siyang lumapit sa akin at tinanong kung nais kong tanggapin si Jesus bilang Panginoon at Pinuno ng aking buhay. Sinabi kong oo, halos hindi ko pa naiintindihan kung ano ang aking pinapanagako, at habang lumalabas sa aking sariling bibig ang mga salita ng Roma 10:9–10, binigyan ako ng Diyos ng isang pangitain. Nakatayo ako sa loob ng isang malaking puting itlog — hindi gawa ng kamay ng tao, kundi isang buhay at likas na bagay, na nililiwanagan mula sa labas ng isang banayad na liwanag. Malinis ang lahat. Walang kalat. Walang anuman. Ako lamang. Naramdaman kong ako’y lubos na malinis — at kakaiba ito sa aking isipan, dahil walang anuman sa aking buhay noong araw na iyon ang karapat-dapat dito. Isang kapayapaang hindi ko pa nadama noon ang lumukob sa akin. Sinabi sa akin ni Arne, bago ko pa nalaman na darating ito, na ang kapayapaang ito ay tatagal lamang hanggang sa ako’y mabautismuhan, at pagkatapos ay maglalaho, sapagkat ito ang patotoo ng bagong espiritung kaloob lamang sa akin ng Diyos — ang paunang-bayad ng bagong kapanganakan, ginawa ng Espiritu bago pa man madampian ako ng anumang tubig.

Makaraan ang ilang araw, inihatid ako ng isang kapatid kay Cristo pababa sa tubig. Nawala ang natatanging kapayapaan, tulad mismo ng sinabi ni Arne. Ang natira ay ang

matatag na paglakad ng Espiritu na lumipat na sa bagong tahanan at hindi na aalis. Ang pangitain ng itlog ay hindi ang bautismo; ito ang ipahahayag ng bautismo. Nilinis na ng Espiritu ang panloob (Ezekiel 36:25–27); tinatakan ng tubig ang paglilinis sa pamamagitan ng hayagang pagsunod. Mahalaga ang pagkakasunud-sunod. Ang bagong kapanakanan ang una. Sinundan ito ng tubig. At ang pagkakaiba sa pagitan ng nangyari sa akin noong sanggol ako at ang nangyari sa akin bilang isang lalaki ay ang pagkakaiba sa pagitan ng isang tradisyon at isang personal na pakikipagtagpo sa Diyos.

Inihatid niya ako sa tubig, ngunit ang landas ng pagiging alagad ay hindi kaniyang lalakaran kasama ko. Ang katawan ni Cristo ang gumawa niyon — mga taon ng pagtuturo, pagtutuwid, at paglakad nang magkasama. Ang matanda sa iglesyang si Magnar Askeland ay nakatayo sa tabi ko mula sa simula. Sa mga unang taong iyon sa samahan — bago kami umalis patungong Bible College sa Estados Unidos — lagi siyang nakikigalak sa akin habang kumikilos ang Panginoon, sa diwa ng *«makigalak sa mga nagagalak»* (Roma 12:15). Ang katawan ang patuloy na sumuporta sa akin — sapagkat iyon ang layunin ng katawan, at sapagkat ang tanging utos ng Dakilang Atas ay ang paggawa ng mga alagad (Mateo 28:19), na ang bautismo at pagtuturo ang dalawang kalahati kung paano ito gagawin. Ang magbautismo nang walang pagpapatuloy sa pagtuturo ay parang gumagawa lamang ng kalahati ng gawain. Nilakad ni Magnar ang natitira kasama ko.

Hindi lahat ng kasapi ng katawan ang lumakad kasabay ng ministryong inilagay ng Diyos sa aking buhay. May ilang nahirapang tanggapin ang aking ginawa sa mga lansangan — ang bagay na hindi nila mismo gagawin — at ang kakulangan sa ginhawang ito ay naging pagtanggì sa ilang pagkakataon. Gayunman, sa mga taon ding iyon, ang mga kababaihan ng samahan ay lumalabas sa mga lansangan linggu-linggo. Hindi ang mga lalaki. Ang huwarang ito ay mas matanda pa kaysa sa makabagong iglesya: ang mga babae ang nakatayo sa tabi ng krus habang karamihan sa mga lalaki ay nasa malayo, at ang mga babae ang unang dumating sa walang laman na libingan. Ang Espiritu ay bumaba sa Pentecostes sa *«inyong mga anak na lalaki at babae»* (Mga Gawa 2:17), at isinusugo Niya sila kung saan Niya nais. Ang paglaban mula sa loob ng katawan ay bahagi ng halagang lagi nang dinadala ng Dakilang Atas, at ang biyaya mula sa loob ng katawan — sa anyo ng isang matanda tulad ni Magnar — ang paraan ng Panginoon upang mapanatiling tumatakbo ang tumatakbo.

Lumaki ako sa isang pamilyang walang sinumang lumalakad kasama si Cristo. Taglay namin ang tradisyon — ang puting damit, ang mga ninong at ninang, ang seremonya — ngunit wala kaming buhay. Ang tanging pagbubukod ay ang aking lola, na tahimik na inaming sa kaniyang sariling puso ang kaniyang pananampalataya. Nakikilala niya ang Panginoon. Nananalangin siya. Ngunit siya’y katulad ni Apolos — *«may maningas na espiritu... na ang naalaman lamang ay ang bautismo ni Juan»* (Mga Gawa 18:25). Tunay na pananampalataya, ngunit nasa loob ng isang tradisyon na hindi nagtuturo ni umaasaman sa kapangyarihan ng Espiritu Santo. Nang sinabi ko sa kaniya sa bandang huli

ang aking nakita at naranasan, nagpakita ng pagkabigla ang kaniyang mukha. Hindi niya ito itinanggi. Ngunit hindi rin niya ito kayang unawain nang lubusan. Wala siyang balangkas para dito. At ang kaniyang sariling mga anak — ang henerasyon ng aking mga magulang — ay hindi tumanggap kay Cristo. Ang bautismo ng sanggol ay nagbigay sa kanila ng seremonya. Hindi ito nagbigay sa kanila ng buhay. Tunay ang pananam-palataya ng aking lola, ngunit hindi maipasa ng sistemang kinalakhan niya ito. Sapagkat ang pananampalataya ay hindi minamana sa pamamagitan ng isang ritwal. Ito ay tinatang-gap ng bawat tao, isa-isa.

Lumalakad ako sa mga tanda at kababalaghan. Nakita ko ang mga bagay na hindi paniniwalaan ng karamihan. Sinasabi ko ito hindi upang magmalaki — sinasabi ko ito dahil ang talaan mismo ng mga apostol ang nagpapatunay nito: sumunod ang mga tanda sa mga naniwala at nabautismuhan sa pangalan ng Panginoong Jesus, mula sa Pentecostes hanggang kay Felipe sa Samaria, hanggang kay Pedro sa Pintuang Maganda, hanggang kay Pablo sa Malta, at sa Efeso kung saan bumaba ang Espiritu Santo sa labindalawang sumasampalataya (Mga Gawa 2; 8; 3; 28; 19). Itinatala ng mas mahabang pagtatapos ng Marcos ang parehong pangako — «*At lalakip ang mga tandang ito sa magsisisampalataya*» (Marcos 16:17) — at anuman ang pagpapasiyahan ng isa tungkol sa suliranin ng mga manuskrito para sa huling mga talatang iyon, ang diwa ng pangako ay nakasulat sa buong aklat ng Mga Gawa, hayag sa paningin. Sumusunod ang mga ito sa **mga mananam-palataya**. Hindi sa mga tradisyon. Hindi sa mga ritwal. Hindi sa mga sanggol na dinadala sa isang binyagan. Mga mananampalataya.

Minsan ay nagtanong ako sa Diyos ng isang katanungang bumabagabag sa akin: ano ang mangyayari sa mga bata? Hindi sila nabautismuhan bilang mananampalataya. Wala silang pinili. Kung sila'y mamamatay bago pa sila dumating sa pananampalataya, mawawala ba sila? Sa panalangin, isang salita ang pumasok sa aking isipan, hindi ko hiniling, na may kalinawang hindi ko maipaliwanag sa ibang paraan: *ablution*. Hindi ko alam ang kahulugan nito. Kailangan ko itong hanapin sa diksyunaryo. Ang ibig sabihin nito ay paglilinis — ang paglilinis ng saserdote na inilalarawan sa Levitico 8, kung saan si Aaron ay hinugasan ng tubig bago pumasok sa harapan ng Diyos. Hindi ko ilalagay ang tahimik na damdaming iyon sa antas ng Kasulatan, at ang doktrinang aking pinagbabatayan ay hindi ang pumasok sa aking isipan sa panalangin kundi ang itinuturo ng Bibliya sa dalawang tinig: «*ang kanilang mga anghel sa langit ay nangakakakitang palagi ng mukha ng aking Ama na nasa langit*» (Mateo 18:10) at «*hindi nga kalooban ng inyong Amang nasa langit, na ang isa sa maliliit na ito ay mapahamak*» (Mateo 18:14). Ang ipinaalala sa akin ng Espiritu sa pagbibigay niyon sa akin ng salitang iyon ay ito lamang: pag-aari Niya ang mga bata. Nililinis Niya sila mismo. Hindi natin kailangang mag-alala tungkol sa kanila.

At ito'y kaayon ng sinabi ni Jesus: «*Ang kanilang mga anghel ay laging nakakikita ng mukha ng aking Ama*» (Mateo 18:10). At: «*Hindi kalooban ng aking Amang nasa langit na ang isa sa maliliit na ito ay mapahamak*» (Mateo 18:14). At si David, nang mamatay

ang kaniyang sanggol na anak, ay nagsabi: «*Ako'y paroroon sa kaniya, nguni't siya'y hindi babalik sa akin*» (2 Samuel 12:23). Ligtas ang mga bata. Hawak sila ng Diyos. Hindi nila kailangan ng ritwal upang madala sila sa Kaniya — nasa Kaniyang mga bisig na sila.

Ngunit darating ang isang araw — kinakailangang dumating ito — kung kailan lalaki ang bata at maririnig niya ang tinig ng Diyos para sa kaniyang sarili. Kung kailan kikilusin ng Espiritu ang kaniyang sariling puso. Kung kailan kailangan niyang magbigay ng kaniyang sariling sagot. Sa araw na iyon, tumatayo siya sa harap ng tubig hindi dahil dinala siya roon ng isang magulang noong sanggol pa siya, kundi dahil siya'y nakarinig, naniwala, at pumili. Iyon ang bautismo. Iyon ang nangyari sa akin.

Kung ikaw ay nabautismuhan noong sanggol ka pa ngunit hindi ka pa kailanman pumasok sa tubig bilang isang mananampalataya — bilang isang taong personal na tumalikod sa kasalanan at sinabing oo kay Jesu-Cristo — hindi kita hinihiling na ulitin ang isang ritwal. Hinihiling ko sa iyo na gawin ito sa unang pagkakataon. Buksan mo ang iyong Biblia. Basahin ang Mga Gawa 2:38. Basahin ang Roma 6:3–4. Basahin ang sinabi ni Jesus sa Juan 3:5. At pagkatapos ay hilingin sa Espiritu Santo na ipakita sa iyo ang katotohanan.

Isang babae sa Norway, habang nananalangin tungkol sa mismong katanungang ito, ay binigyan ng isang pangungusap: «*Ang bautismo ng sanggol ay isang pagpapala, ngunit ang bautismo ng may sapat na gulang ay isang pangangailangan.*» Hindi ko ilalagay ang tahimik na damdaming iyon sa antas ng Kasulatan. Ngunit sinabi na ng Kasulatan ang parehong bagay sa mga salitang hindi na nangangailangan ng pangitain: pagpalain ang mga bata, at tawagin ang bawat may hiningang may sapat na gulang tungo sa tubig nang may pagsisisi at pananampalataya.

Naghihintay ang tubig.

Chapter 31

Makipag-ugnayan

Mga Gawa 22:16 · At ngayon bakit ka tumitigil? magtindig ka, at ikaw ay magbautismo, at hugasan mo ang iyong mga kasalanan, na tumatawag sa kaniyang pangalan.

Kung ang mga pahina ng aklat na ito ay nakapukaw sa iyong puso o nagbangon ng mga tanong tungkol sa iyong sariling paglalakbay sa pananampalataya, alamin mong hindi ka nag-iisa sa landas na ito. Ang pagpapasyang kilalanin si Cristo sa pamamagitan ng tubig ng binyag ay isang hakbang ng pagsunod at kagalakan, at ikalulugod naming makasama ka habang hinahanap mo ang kalinawan at katiyakan.

Kung ikaw man ay nakikipagbuno sa teolohiya, naghahanap ng lokal na komunidad, o basta't ninanais ang panalangin, inaanyayahan ka naming makipag-ugnayan. Narito kami upang makinig, magbigay ng mga kapaki-pakinabang na kagamitan, at hikayatin ka sa iyong paghahanap ng isang buhay na lubos na isinuko sa Tagapagligtas.

31.1 Colophon

Inilathala ng **Publifye AS / TruthBeTold Ministry**.

Isinagawa ang pananaliksik sa pamamagitan ng dalawang independiyenteng serbisyo ng **MCP** — ang **Darash** (darash.publifye.pro (**Darash**)) para sa lahat ng gawaing may kinalaman sa Kasulatan, at ang **Junifye** para sa pag-format ng aklat na ito. Kapwa ibinubunyag ng mga ito ang **Model Context Protocol (MCP)** ni Anthropic, ang bukas na pamantayan kung saan kumokonekta ang isang AI sa mga panlabas na kasangkapan; ang AI na ginamit dito (**Claude**, Anthropic) ay hindi naglalaman o nagmamay-ari ng mga ito, kundi isa lamang sa maraming MCP client — maaaring patakbuhan ng Claude Desktop, Claude Code, Codex, at ng anumang iba pang ahenteng may kakayahang MCP ang mismong mga serbisyong ito — at ginawa ito ayon lamang sa direksyon ng may-akda. Nagbibigay ang Darash ng access sa 59 salin ng Bibliya sa mahigit 30 wika, 11 pang-akademikong diksiyonaryo (kabilang ang International Standard Bible Encyclopedia, Easton's, Smith's, Fausset's, Nave's Topical Bible, Torrey's, Hitchcock's, Wilson's, Hawker's, ATS, at Webster's), ang Strong's Concordance na may ganap na morphological na pagsusuri, at ang mga cross-reference ng Treasury of Scripture Knowledge.

Makukuha ang isang interactive na edisyon sa junifye.publifye.pro/through-the-waters (ang pag-aaral sa binyag), na may mga sanggunian sa talata ng Bibliya na maaaring i-click upang ipakita ang buong teksto ng talata, at mga terminong Griego/Hebreo na maaaring i-click upang ipakita ang mga kahulugan mula sa Strong's Concordance.

Tagapaglathala

Publifye AS / TruthBeTold Ministry

Makipag-ugnayan

Para sa mga katanungan, kahilingan sa panalangin, o karagdagang talakayan, mang-yaring bisitahin ang publifye.org/contact (ang pahina ng pakikipag-ugnayan). Maaari ka ring gumamit ng chatbot sa ibabang-kaliwang sulok ng pahina upang direktang makipag-ugnayan sa amin.

Ang mga aklat na inilathala ng TruthBeTold Ministry ay makukuha sa Amazon.com (Amazon) at sa tbtm.sale (tbtm.sale).

Kaloobin nawa ng Panginoon sa iyo ang karunungan at kapayapaan habang pinag-iisipan mo kung ano ang kahulugan ng pagsunod sa Kanya patungo sa tubig.

Soli Deo Gloria

How this was made

This is the author's own work. It was composed with **junifye** and an AI assistant, drawing its Scripture and original-language work (Greek, Hebrew, cross-references) from **Darash** (Hebrew *darash*, “to seek, inquire, study”), a tool and reference work for the Bible in its original languages.

A gift of support — [Stripe](#)

Scan to read this book online